SERIA DE AUTOR

Ungureanu

Războiul timpurilor

declin occidental și asediu islamic

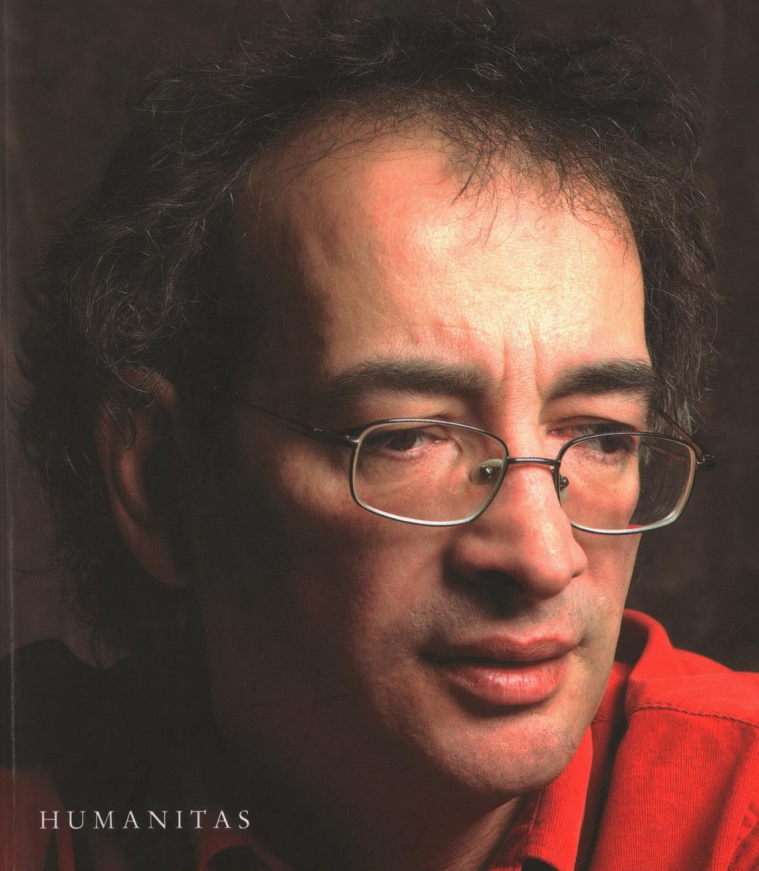

HUMANITAS

Traian Ungureanu

Războiul timpurilor

declin occidental și asediu islamic

TRAIAN UNGUREANU (n. 1 martie 1958, Bucureşti) este unul dintre ziariştii români de calibru. Absolvent al Facultăţii de Filologie din Bucureşti, specializarea română-engleză, el scrie pentru început la revistele *Amfiteatru* şi *Viaţa studenţească*. Articolele lui se centrează pe două teme principale, politica şi sportul, în care Traian Ungureanu vede forme de cultură în comunicare. Tentat şi de domeniul literar, jurnalistul îşi publică eseurile dedicate culturii literare şi politice în *Viaţa românească*, *România literară* şi *Caiete critice*. De la sfârşitul anilor 1980 până în 2003 continuă aceste direcţii la BBC, unde este una dintre vocile pe care ascultătorii le aşteaptă cu interes şi nerăbdare. În 2003 are deja peste o mie de articole, cronici, editoriale şi eseuri publicate în *Evenimentul zilei*, *România liberă*, *Opinia studenţească*, *Orizont*, *Cuvântul* şi *Contrafort*. Face în continuare jurnalism radio, dar de data asta la Europa Liberă. Din 2000 scrie la revista *22*, din 2004 este deţinător de rubrică la *Idei în dialog*, iar în 2005 devine senior editor la *Cotidianul*. E preocupat în continuare de lumea sportului, despre care scrie la început în *Fotbal plus* şi *ProSport*, pentru ca din vara lui 2003 să semneze în *Gazeta Sporturilor*. În acelaşi an este laureatul pentru jurnalism al premiului acordat de Grupul pentru Dialog Social, în vreme ce Societatea Timişoara îi decernează Premiul Alexandra Indrieş. În 2004 debutează în volum la Humanitas cu *Manifestul fotbalist*, o carte dedicată analizei culturale a sportului.

Traian Ungureanu

Războiul timpurilor

declin occidental și asediu islamic

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coordonatorul seriei
RADU PARASCHIVESCU

Coperta seriei
GABI DUMITRU

Foto copertă
RĂZVAN VOICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
UNGUREANU, TRAIAN
Războiul timpurilor: (declin occidental şi asediu islamic) /
Traian Ungureanu. - Bucureşti: Humanitas, 2006
ISBN (10) 973–50–1326–6; ISBN (13) 978–973–50–1326–4

323.285 (= 411.21) (73) "2001.09.01"

© HUMANITAS, 2006

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/317 18 19 fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

ISBN (10) 973–50–1326–6
ISBN (13) 978–973–50–1326–4

PREFAȚĂ
(De ce ne apărăm)

În zorii zilei de 11 septembrie 2001, s-a întâmplat ceva nespus de înfricoșător. K., un occidental profund, bogat în goluri sufletești, vinovat de dileme, purtând, deasupra costumului neted, un chip ridat de culturi majore și muribunde, a fost chemat, în sfârșit, la Castel. După c âțiva pași, K. a leșinat. Castelul lângă care K. hibernase atâția ani într-o angoasă înghețată, ardea, lovit de două ciocuri de fier. Deasupra, în fum, printre strigătele unei limbi necunoscute, câteva siluete înălțau un steag verde. Jos, la poalele pudrate de scrum ale fostelor mameloane de piatră, dansa și benchetuia, bucurându-se de vremurile noi, o omenire pestriță: funcționari și artiști eminenți, studenți idealiști, prostime. De atunci, ne apărăm.

În zorii zilei de 11 septembrie 2001, disperarea rarefiată a lui Kafka a devenit o speculație înaltă și nulă, întunericul lui Dostoievski s-a ridicat și ne-a pus în bătaia cuțitului scânteietor din mâna unui Sade analfabet. O mână spală pe alta — așa cum ne învață o Carte veche, recenzată până la dezintegrare —, iar amândouă țin un cap de american. Cuțitul joacă în mâna călăului. Capul care a creat Lumea Nouă se va rostogoli sub ochiul palid al camerei video, iar Occidentul se va apuca să explice, până la ultima picătură de sânge, vina nevinovatului și gloria vinovatului. De asta ne apărăm.

În loc de

11 septembrie, cum sunt numite, adeseori, timpurile decisive pe care le trăim şi pe care le vor trăi, luptând, murind sau cedând cei de după noi, va împlini ceva ce se numeşte aniversarea de 5 ani. Irelevant. 11 septembrie nu creşte, ci coboară în sens invers, spre punctul zero. Ca orice conflict ireductibil, 11 septembrie va avea un final devastator. Una dintre părţi va sfârşi prin a reveni la calm, la falimentul pe care şi l-a pregătit istoric şi metodic. Ştim deja că acest sfârşit a fost acontat de Islam. Explicaţia nu e lungă, dar cere un efort de vizualizare pe care regia optică a mediilor de informare nu-l mai îngăduie. În cea mai falsă criptare de la transformarea picturii religioase italo-flamande de secol XIV în fetiş turistic, dimineaţa zilei de 11 septembrie a fost fotografiată filozofic sub definiţia unui atac bestial şi vivace, regretabil, dar binemeritat de o cultură în culpă, din partea unei omeniri proaspete şi neglijate. Oricine se trezeşte într-o dimineaţă cu gândul că lumea a fost de-ajuns şi greşit trebuie să plece în goană, cu bomba la brâu, spre New York. Islamul şi plebea globală a popoarelor umbrite de Occident s-au răsculat cu noaptea în cap şi au lovit, cu o lipsă de măsură adolescentină, acolo unde trebuia. America, terasa lumii, a pierdut 3 000 de trupuri, câteva sute de etaje de aroganţă şi dreptul de a se numi realitatea determinantă a viitorului. Această analiză sumară şi nechibzuită e profund greşită. Ea e cea mai sofisticată Scrisoare de Sinucigaş scrisă vreodată. Păcat. Autorii documentului pleacă, un pic prea devreme. Din urmă, vine una dintre cele mai neaşteptate surprize ale istoriei: Declinul Islamului. În loc de al Occidentului.

Katrina, indice de amnezie

Acum 5 ani, după apocalipsa de la New York, sufletul occidental a fost surprins, până la paralizie, de existența omului teribil. Încântați de *homo sapiens*, *homo pictor* și alte clișee pedagogice, am descoperit cu oroare existența omului care încalcă voluptuos și programatic toate normele vieții. Tot din această amnezie se născuse, ceva mai înainte, și mania superstițioasă a vieții fără riscuri, pe care o curtează, prin tribunale, cei ce dau în judecată pavajul de care s-au împiedicat sau compania care a fabricat cuțitul de bucătărie înfipt în soacră. Opinia occidentală profesionistă suferă, în medie și majoritar, de o stare profundă de incompetență față de brutalitatea vieții. Simțurile ultragiate au înregistrat puterea Islamului și au decis că bestia are ceva exotic și excitant, iar violul trebuie răbdat, gustat, explicat și sacralizat. În schimb, rațiunea istorică a pierdut șansa de a face câteva observații foarte îngrijorătoare pentru Islam.

Ascensiunea declinului islamic

Lumea islamică e într-o expansiune febrilă și falsă. Arabii au dat lumii două surplusuri: populație și petrol. Amândouă par incalculabile, amândouă sunt perisabile. Explozia demografică a lumii arabe și, mai larg, islamice, e un fapt incontestabil. Rata de creștere a populației musulmane — spune un Raport ONU din 2004 — e a doua în lume, după verticala extraordinară a populației din Africa subsahariană. Însă același Raport ne spune că rata de creștere musulmană scade față de nivelurile ei anterioare, într-un ritm uluitor. În jurul anului 2050, creșterea de populație musulmană va atinge, coborând, nivelul proiectat al creșterii de populație în Statele Unite. Efectele declinului au început, adică, să

lucreze încă de pe acum, în mijlocul marelui generator islamic de populații. Motorul enormei dilatări a demografiei islamice e rata de analfabetism colosală: 52% din populația masculină și peste 60% între femei. Acest medievism cognitiv a generat un medievism demografic agresiv. Cum? Emanciparea pe care o impune alfabetizarea e începutul autonomiei individuale. Absența ei menține familia la funcția de motor biologic. Familia multiplă și reduplicarea frenetică au devenit o practică panarabă, în condițiile în care educația minimă a plasat femeia în coada ierarhiei sociale.

Dar golul cognitiv arab e o catastrofă incomparabilă. O altă cercetare masivă, faimosul Raport asupra Dezvoltării Umane Arabe, dat publicității în 2002 de Agenția ONU pentru Dezvoltare, descrie dimensiunile dezastrului, în câteva date care fixează lumea arabă pe o treaptă de existență istorică arhaică, într-o falie temporală anterioară cu sute de ani modernității. Prima și cea mai uluitoare descoperire a Raportului spune că totalul cărților traduse în limbile arabe în ultimii 1000 de ani e egal cu numărul cărților traduse, într-un singur an, în Spania. În aceste condiții, a doua serie de date prezentate de Raport nu mai poate surprinde: Produsul Național Brut reunit al țărilor arabe, cifrat la 531 de miliarde de dolari anual, e mai mic decât Produsul Național Brut al Spaniei. Lumea arabă suferă de o omogenitate dură și regresivă, dar, ca toate societățile subdezvoltate, trăiește energic și coerent prin mecanisme de compensare ideologică. Febra islamică explică, raționalizează și face suportabilă presiunea uriașă a istoriei. Însă logodna va înceta.

Viitorul arab, ca un mall

Lumea musulmană va fi prinsă din urmă de mareea culturii globale care aduce alfabetizare, informație, opțiuni și

variante de viață, suprimate până acum de codurile tradiționale. Monoislamismul existențial e pețit de hibridizare. Cel mai periculos dușman al Islamului nu sunt armatele occidentale, și cu atât mai puțin opereta asistențială prescrisă de UE, ci tentațiile culturii superficiale, dar globale, a Occidentului pop, comercial și democratic. Islamul va fi ajuns de cultura de masă, iar cultura de masă nu iartă. Lecția Europei de Est n-a fost înțeleasă în capitalele arabe. Fertilitatea și nervozitatea Islamului vor adormi. Moravurile vor lâncezi, furia va face filme și muzică proaste. De la Damasc la Jakarta: un shopping-mall. Dubii, calcule negustorești, obsesia bursei și a celebrității, pragmatism și televiziune digitală. Lumea islamică mai are cel mult o generație pentru a stabili Imperiul Teocratic Global. Criza de timp lucrează.

Chiar fără să o știe, Bin Laden, al-Zarqawi, Zawahiri și alte nume de personaje derutate au înțeles instinctiv că războiul trebuie purtat acum, înainte ca modernitatea să erodeze baza demografică și spirituală a lumii islamice tradiționale. Petrolul va urma, în mod straniu, curba de blocaj a populațiilor. Departamentul de Stat american estimează, poate un pic prea optimist, că, tot cândva după anul 2050, exploatarea în enormele bazine arabe se va plafona. Disperarea culturală motivează, de la un cap la altul, violența islamică. Ea e un act tardiv de împotrivire ucigașă care propune, în același timp, în caz de eșec, sinuciderea. Lumea islamică a ratat de mult — atunci când a întârziat reforma religioasă și emanciparea socială — orice șansă de supraviețuire integrală. Modernitatea și-a văzut, programatic și automat, de expansiune. După 1989, când pe scenă au urcat un miliard de chinezi, când sute de milioane de indieni și est-europeni au jurat credință și ore suplimentare furnizorului planetar de prosperitate, zarurile erau aruncate. Estul european și Orientul indo-chinez se așezau în vehiculul evoluției istorice.

Lumea arabă rămânea izolată, cu bombe la brâu, şi se lansa în delir teologic. De asta ne apărăm.

Şi de asta

11 septembrie poate deveni necrologul civilizaţiei occidentale doar cu ajutorul şi în interpretarea autistă a propriilor elite intelectuale. Ca toate naţionalismele şi totalitarismele cunoscute de istorie, fundamentalismul terorist islamic nu e o creaţie internă, ci o reacţie la presiuni externe insuportabile, mai bine zis, reacţia greşită la iminenţa schimbării. Doar gândul întors spre iraţional al Occidentului intelectual e o creaţie cu adevărat internă, gena cangrenată a spiritului european, tentaţia care ne ispiteşte, încă o dată, cu abandonul. Şi de asta ne apărăm.

ÎN CE CREDEA AMY?

3 000 de oameni au fost ucişi. Turnurile au dispărut în cenuşă. Nu mai e nimic de găsit acolo. Sensul zilei de 11 septembrie nu poate fi recuperat, deşi reconstrucţia istorică, vechea noastră tentaţie în faţa evenimentelor mari, n-a pierdut nimic din puterea de fascinaţie. Ea poate lumina ungherele obscure ale tragediei şi poate, chiar, da impresia că repetă, pe înţelesul nostru, ce s-a întâmplat *atunci.* Dar nu poate explica tocmai tragedia pe care pretinde că o lămureşte.

Pe 22 iulie 2004 a fost publicat „Raportul final al Comisiei Naţionale de Anchetă asupra Atacurilor Teroriste împotriva Statelor Unite". E o lucrare de minuţie înverşunată, în cea mai strictă tradiţie a reconstrucţiei istorice. În peste 500 de pagini şi milioane de detalii, Raportul pare că ştie tot:

„Înainte de îmbarcare, la 06:52 a.m., Mohamed Atta, liderul grupului, a fost sunat, pe mobil, de Marwan al Shehi, membru al grupului, gata de îmbarcare în al doilea avion care avea să lovească peste puţin timp Turnurile. Convorbirea a durat 3 minute. Shehi a sunat de la un telefon public, aflat în Terminalul C al aeroportului, şi anume între primul punct de control şi ghişeul nr. 175 al companiei United Airlines."

Ceva e profund incomplet şi imprecis în ornamentica acestui uluitor monument al detaliului istoric. Ceva lipseşte din centrul constelaţiei infinite de referinţe la 11 septembrie:

sensul, rostul cu care s-a născut această dramă care a incinerat, într-o clipă de teroare universală, trecutul și a obligat orice prezent să privească altfel spre viitor. Cel mai „fetișizat" eveniment istoric — așa cum a observat, exasperat, un jurnalist britanic — e îngropat mereu mai adânc în cunoaștere: cel puțin o carte nouă pe lună și o sută, ba chiar o mie de trimiteri pe zi la „ziua de 11", dau într-adevăr un fetiș. El ascunde evenimentul pe care nu îl mai cercetează, pentru că a început demult să-l celebreze, într-o repetiție funebră și incantatorie.

Între timp, 11 septembrie s-a schimbat. Această răscruce istorică e, după cinci ani de cunoaștere cu mijloacele veacului nostru informațional, o intersecție blocată de traficul isteric în care se înghesuie, fără să facă un pas înainte, banalitățile factologice, sentimentalismul tabloid și teoriile perverse ale academicilor. Dar, mai întâi, s-a schimbat numele. 11 septembrie e deja 9/11, numărul de telefon la care se poate comanda orice comparație și se poate rosti orice perorație. 11 septembrie este cel mai „fetișizat" șoc al istoriei și e, exact din acest motiv, un eveniment cu sens ignorat. Cum a fost posibilă această nepotrivire gigantică între mersul istoriei și oamenii chemați să-l înțeleagă? De unde această grevă generală în fața sensului?

Iluzia

Au lucrat mai întâi, iluziile, apoi consecințele imediate. Iluziile au precedat 11 septembrie și i-au asigurat o primire nu numai greșită, dar de-a dreptul periculoasă. Ele au dictat un anume mod pasiv și vinovat de a interpreta relațiile tot mai proaste ale Lumii Occidentale cu Lumea Orientală. La baza iluziei generale care a văzut mereu în cultura și civilizația occidentală un opresor, iar în lumea și spiritualitatea islamică

o victimă sau, mai curând, noul proletariat global, se află, bineînțeles, o teorie veche: critica liberalismului, în termeni de putere. Conform acestei teorii, doar subversiunea intelectuală a teoreticienilor și violența maselor pot îndrepta răul originar și pot deschide porțile Mileniului — lumea eliberată, egală și justă. Aplicat mecanic, încă de la începutul anilor '60, de criticii colonialismului, acest amestec de economie politică și iluminism restrictiv a devenit, după golul provocat de dizolvarea regimurilor comuniste, teoria predilectă a corpului academic. Modelul s-a extins și a luat dimensiunea unei mantre, un consens mai mult sau mai puțin explicit, adoptat în mediile politice și în presă.

Cel mai important pluton afiliat noului consens a fost, probabil, noua elită transnațională, formată din casta mânuitorilor de informație, profesioniștii corporațiilor, tehnicienii industriei de *public relations* și consultanță. Toți trăiesc în așa-numita *suburbia*, paradis standard și refugiu etanș. Fidelitatea lor se reduce la patosul de brand. Cartierul, națiunea și, până la un punct, familia nu mai sunt, așa cum era cazul cu elitele ereditare ale trecutului, parte a experienței lor de viață. Ele au fost înlocuite de piața globală, de internaționalismul tonic și instantaneu al congreselor, terminalelor de aeroport și tranzacțiilor electronice. Aceste elite sunt promotorul așa-numitei globalizări, fantoma demonizată de criticii capitalismului, și tot ele sunt, în mod ironic, forța care alimentează critica acerbă a propriului stil de viață. Mandarinii electronici ai noilor elite sunt atrași tocmai de caracterul anistoric al acestor teorii, în care văd confirmarea propriei opțiuni pentru internaționalism și piață supranațională. Iată de ce, în dimineața zilei de 11 septembrie, lumea producătorilor de informație, opinie și decizie aștepta cu verdictul bine pregătit. Atacurile teroriste au fost definite aproape instantaneu ca o reacție colosală la o oprimare aşijderea.

Era o iluzie. Dar dacă ideea unui 11 septembrie provocat de propriile victime e o iluzie, care e adevărul?

La ce sunt bune culturile

Măcar câteva observații, mai credibile decât teoria răscoalei sclavilor, așteaptă dreptul la dezbatere. Ele pornesc de la constatarea simplă a vecinătății rivale de culturi. Lumea occidentală în varianta ei târzie, tehnologică, amorală, raționalistă, postreligioasă și postfamilială există, cu sau fără voia noastră, ca rival fatal al lumii cu care se învecinează imediat: lumea bazinului asiatic, preponderent islamic. Mulți dintre criticii dinspre dreapta ai Islamului militant fac greșeala de a considera că această lume e în mod fundamental primitivă. Trăsătura cu adevărat relevantă e cu totul alta: caracterul definitiv și coerent al lumii Islamului, care are o scară de valori, instituții și tradiții spirituale perfect articulate. Ele pot sau nu să fie „primitive". Nu gradul de evoluție le-a adus în conflict mortal cu lumea occidentală, ci coerența lor vizibilă la nivelul uriașei lumi arabe.

Asta explică, de pildă, de ce Africa unei înapoieri evidente nu e nici pe departe focarul de terorism pe care îl presupun, de la stânga, teoria oprimării și, de la dreapta, teoria înapoierii (Evul Mediu islamic). Coerența, adâncimea și amploarea modului de viață islamic sunt perfect fondate și sunt în pericol. La un loc, ele compun o identitate amenințată. Nu de arme, nu de democrație, nu de morala postetică a eliberării sexuale, ci de toate la un loc, într-o ecuație care s-a mai produs în istorie și e inevitabilă la contactul culturilor omogene. Trăim spre a lăsa în urmă o amprentă existențială. Nu ne putem perpetua, nu putem sfida golul și nu ne putem simți continuați decât transmițând o cultură. Când acest impuls e în pericol, popoarele reacționează violent.

Lumea islamică se află în această situație. Ea simte că nu poate împiedica, ci doar amâna preschimbarea de valori. Acele părți ale lumii arabe care trăiesc în cadența culturii islamice nu mai văd o posteritate islamică. De aici reacția de împotrivire, în care se amestecă contradictoriu elevația spirituală, violența și reverența neputincioasă în fața walkman-ului, a operațiilor cu laser pe retină sau a pornografiei pe satelit și internet. Uneori neputința devine, însă, o forță teribilă: atunci când izbutește să convertească tehnologia, împlântând avioane în Turnuri, trimițând pe internet filmele decapitărilor de ostatici, detonând prin unde radio noduri feroviare aglomerate, în Spania. Nu e nimic de scuzat. E, însă, mult, aproape totul, de scos de sub monopolul teoriilor care au banalizat ideologic o dramă universală.

Titanic Gulag

Nici consecințele zilei de 11 septembrie n-au ajutat mai mult.

Prima și cea mai gravă dintre ele e că viața a continuat. A continuat, în ciuda tragediei, cu toate comoditățile, ușurința și înlesnirile pe care le considerăm un drept. Din acest motiv, catastrofa din 11 septembrie n-a fost trecută în rândul zguduirilor istorice. Ea a fost confundată cu un accident, un accident fabulos, care a făcut trecerea de la *Titanic* la *Star Wars*, dar un accident. În aceste condiții, a apărut rapid conflictul între cei ce au văzut accidentul, dar nu au înțeles sau n-au vrut să-i înțeleagă semnificația istorică, și cei care au văzut, de la bun început, o cometă anunțând o mare mișcare a istoriei. De aici cele două mari postúri colective ale Occidentului, după 11 septembrie. Prima: antiamericanismul militant — o doctrină sumară, redusă adeseori la agenda

anti-Bush, pradă ușoară în mâna versaților politicieni francezi, germani și ruși care au stors-o temeinic de beneficii electorale.

A doua e cunoscută sub numele de „război împotriva terorismului"; ea are două sectoare vizibile în Afganistan și Irak și o componentă nedeclarată în jocul secret de presiuni și finanțe din Pakistan, Caucaz și Indochina. Problema e, desigur, divorțul complet al acestor două căi de acțiune. E o problemă strict occidentală. Ea reproduce fidel una dintre tensiunile clasice ale conștiinței occidentale (contradicția între valori și critica lor) dar o face prin oficiile unei caricaturi. Contestația „imperialismului american" nu e decât copilul isteric al solidei tradiții a disidenței democratice. Ea face dovada unei ignoranțe vicioase, echivalând, de pildă, centrele de detenție americane de la Guantanamo și de la Abu Ghraib cu Gulagul sovietic. Această eroare de o mizerie grandioasă e mai mult decât un detaliu grotesc. Nepăsarea pe care o presupune această asociere, devenită între timp loc comun în presa de limbă engleză, franceză și germană e instructivă. Ea trădează o stare de incompetență și de confuzie istorică fără comparație și e unul dintre cele mai importante repere spirituale ale vremurilor noastre: gândirea fără istorie.

Inteligența fără memorie

În iunie 1944, sute de mii de soldați americani, britanici și canadieni s-au îmbarcat în porturi engleze, pentru a forța debarcarea pe coastele Normandiei. Celebrăm, astăzi, tot ce a urmat: baia de sânge de pe plaja Omaha, Bătălia pentru Normandia, eliberarea Parisului. Soldații care au declanșat, în noaptea de 5-6 iunie, asaltul asupra Europei ocupate nu erau, însă,

o imagine foarte reuşită. Mulţi s-au despărţit de coastele Angliei cu semne obscene. După debarcare, primirea n-a fost tocmai entuziastă. Ţăranii francezi au învăţat repede să îşi apere pivniţele de vin. Aviaţia aliată n-a ţinut cont de nimic. A bombardat tot ce mişca. 2 000 de civili au fost ucişi într-un singur bombardament, în zi de târg, la St. Lo. În jur de 15 000 de francezi au fost ucişi în timpul operaţiunilor de eliberare. 19 000 de americani au dezertat, iar forţele aliate s-au aflat de câteva ori, la Falaise, Bulge şi Hurtgen, foarte aproape de un dezastru complet.

Ororile şi erorile militarilor americani n-au aşteptat războiul din Irak. Ele sunt, în cea mai mare parte, ororile şi erorile care compun orice război. Însă, cu datele de atunci şi presa de astăzi, americanii ar fi pierdut războiul. De unde diferenţa? Putem conchide, flatându-ne veacul, că după 60 de ani, civilul din spatele frontului a progresat, aşa cum au progresat toate mecanismele: frigiderele, automobilele, ventilatoarele. Sau putem remarca altceva. Publicul anilor '40 era solidar cu problemele epocii sale şi, de fapt, nu era deloc un public. El nu asista critic, nu evalua şi nu alegea, apoi, o atitudine politică sau alta. Era opinia publică americană pur şi simplu servilă? Greu de crezut. Ea era mai degrabă o opinie publică mulţumită cu situarea ei în istorie.

Astăzi, la capătul unui proces îndelungat şi foarte activ la vârf, opinia publică e, pentru prima oară, aproape complet detaşată de reperele locale sau naţionale. Ea gândeşte mult şi articulat, dar gândeşte fără istorie. Francis Fukuyama anunţa în 1989, cu o carte faimoasă şi între timp drastic infirmată, „Sfârşitul istoriei". Ideea lui Fukuyama a fost măturată recent de războaiele iugoslave şi, în acelaşi timp, confirmată de o evoluţie internă pe care autorul a ignorat-o complet: fuga din istorie a noii inteligenţe critice occidentale. Această dezertare filozofică în masă a făcut posibil un criticism

nelimitat şi impermeabil la argument. Asaltul american asupra Najaf-ului a devenit un nou Stalingrad. Sadismul gardienilor de la închisoarea Abu Ghraib a dat dovadă că armata americană a pus pe picioare un Gulag. Mai mulţi foşti susţinători în presă ai administraţiei Bush s-au pocăit public şi şi-au depus carnetele de proamericani. Nici unul n-a remarcat enormitatea comparaţiilor, nici unul nu s-a întrebat de ce explodează presa şi ONG-urile la contactul cu episoade altfel demult fixate în istoria războaielor.

Bombardamentele americane şi „scandalul" Abu Ghraib nu sunt noutăţi şocante decât pentru cei care află acum de existenţa istoriei (pe care tot ei o declaraseră încheiată şi inutilă). Nimic nu scuză faptele de la Abu Ghraib. De altfel, autorii lor au fost judecaţi de tribunale militare. Erorile născute de noua paradigmă a gândirii fără istorie se multiplică, însă, nesancţionate, câştigă audienţă în stil pop — amplificate de filmele agitprop ale lui Michael Moore — şi impun deformări de neiertat. Iată, de pildă, incapacitatea de a face diferenţa între ce se întâmplă în Irak şi conflictul ruso-cecen. Diferenţele ar trebui să fie evidente, dar ele depind de cunoştinţe minime de istorie şi asta le face inaccesibile noii inteligenţii anistorice. Într-un singur loc asemănarea e completă. Terorismul cecen seamănă ca două fire de Semtex cu terorismul arab. În rest, nici o apropiere. Cecenii au fost încorporaţi cu forţa în Imperiul Rus, apoi în Uniunea Sovietică şi, mai nou, în Federaţia Rusă. Dar nimeni nu reuşeşte să aplice vechiului Imperiu Sovietic şi noului Imperiu Rus teoria colonială. În consecinţă, cel mai vizibil şi activ caz de colonialism cultural, politic şi militar al vremurilor noastre, cazul sovieto-rus, rămâne nesancţionat. Simpatiile mor greu. Critica postmarxistă a opresiunii occidentale nu va uita niciodată cine i-au fost părinţii.

Septembrie fără sens

Au trecut cinci ani şi 11 septembrie 2001 e tot în flăcări. Sensul istoric al acelei zile arde într-un rug de iluzii. Între ele străluceşte fascinant ideea care face din morţi victime cumva meritate, iar din făptaşi, instrumentele dure ale unei forţe pe care doar ideologia oprimării o poate înţelege. Cariera înfloritoare a acestei iluzii protejează o infracţiune spirituală şi consumă fraudulos onestitatea multor oameni care protestează, cu toată forţa curajului moral. Însă eroarea fundamentală a gândirii fără istorie rămâne de neiertat. Epoca gândirii libere se simte bine şi îşi face de cap, zglobiu, inventiv şi iresponsabil, în lipsa părinţilor. Ceva lipseşte din casa gândirii. Temelia. Aici, Raportul Comisiei 11 septembrie ştie tot.

„La 08:19 a.m., Atta şi complicii săi au atacat echipajul. La 08:21 a.m., stewardesa Amy Sweeney a reuşit să intre în contact cu Centrul de Control, folosind un telefon de bord. Ea a furnizat numerele fotoliilor de pe care s-au ridicat atacatorii. A descris înjunghierea a trei pasageri. Convorbirea a durat 25 de minute. Sweeney a vorbit calm şi amănunţit. La 08:46 a.m., Sweeney a strigat „Suntem foarte aproape de sol!". Apoi convorbirea s-a întrerupt. La 08:46: 40 avionul s-a izbit de Turnul de Nord."

De unde a luat Amy Sweeney puterea să descrie ultimele ei 25 de minute de viaţă? În ce credea Amy?

CÂINII DE AMERICANI

Cineva a spus că americanii nu pot fi eroi clasici, fiindcă sunt americani. Ei nu ştiu, nu cuprind şi nu debitează cultura pe care o etalăm noi, neamericanii. Ei sunt needucaţi, pentru că nu ştiu, de pildă, dacă Bucureştiul e în România şi oricum nu ştiu dacă România e în Europa. Noi ştim. Ei nu au istorie (ci închiriază de două sute de ani o ţară uriaşă şi bogăţiile lumii). Noi ştim şi avem o istorie de zece ori mai întinsă. Americanii sunt superficiali. Noi suntem adânci cât Noica şi Nae. Ei n-au nimic sfânt, noi suntem popor născut creştin. Ei sunt aroganţi, noi suntem cuminţi şi primitori. Ei sunt bogaţi, noi suntem săraci pentru ca ei să fie bogaţi.

Până aici, nici o problemă. Putem rămâne, culcaţi leneş, în dormitorul comun în care sforăie şi trag din ciubuc atâtea seminţii. E loc destul, pe divan, între *Miorița* şi *Coran*.

Sau putem deschide ochii. Avem ce vedea. Americanii, cea mai luminoasă naţiune a lumii, au eliberat de două ori Europa (nu şi pe noi, dar noi nu vrem să înţelegem că am fost ocupaţi de ruşi, nu disprețuiți de americani). Americanii au cele mai bune universităţi din lume (noi ne socotim mai culţi, dar, în cultura noastră fără margini, nici măcar nu ne putem imagina când au fost înfiinţate marile universităţi americane: Harvard în 1636, Yale în 1701, Princeton în 1746). Americanii nu ştiu unde e Bucureştiul, dar noi ştim oare în ce stat e Chicago sau care e capitala statului New York? America nu are o istorie prea veche, dar important e că va avea

una. Americanii nu delirează la umbra lui Burebista, dar coloniştii care au construit atât de repede America aveau în spate lucrări vechi, redactate în latină (*Magna Carta* — 1215). America nu are o istorie abisală, dar americanii au ştiut să folosească timpul. Ştiaţi că americanii au Constituţie (şi o respectă) din 1787? (Patruzeci şi patru de ani mai târziu, Principatele aveau să fie cadorisite de Rusia Imperială cu Regulamentul Organic.)

În două sute de ani, lor le-a reuşit totul, nouă — când şi când. Noi îi înjurăm pentru că suntem geloşi şi suntem geloşi pentru că am hotărât demult că istoria e cea mai lungă partidă de table între popoare. Lor le-a intrat zar, nouă nu. Din acest motiv nu putem noi vedea că şi ei sunt primitori, că sunt atât de primitori, încât nimeni nu e străin în America, nici măcar trimişii unei civilizaţii străvechi, sosiţi cu gândul să ucidă, în masă, vizibil şi ritual. Iar dacă americanii sunt o naţiune lacomă şi se închină doar Banului, ce căuta Mychal Judge pe caldarâm, lângă World Trade Center, cu câteva clipe înainte ca Turnul de Sud să se prăbuşească? Preotul Mychal Judge nu s-a clintit. Împărtăşea un pompier muribund. Şi dacă americanii nu au nimic sfânt, atunci de ce atâţia americani de rând aleşi de moarte la întâmplare s-au rugat împreună? Unul dintre pasagerii din avioanele-sicriu-proiectil şi telefonista care a preluat apelul s-au rugat ca şi cum s-ar fi cunoscut demult. Nu în general („Doamne, nu vreau să mor!"), ci cu bună şi adâncă ştiinţă, rostind, împreună, Psalmul 23.

„...Chiar de va fi să umblu prin valea umbrei morţii
Nu mă tem de nici un rău, căci Tu eşti cu mine..."

Şi dacă americanii n-au nimic sfânt, de ce au furat steaguri? De ce n-au mai fost steaguri destule pentru câte mâini

voiau să le țină? Și de ce s-au repezit pompierii săraci să-i salveze, murind, pe bancherii, agenții de bursă, spilcuiții și spilcuitele care abia își parcaseră Mercedesurile, înainte de a urca la birou, în World Trade Center?

Și câinii aduși să caute între dărâmături erau tot americani. După două, zece, douăsprezece zile de căutări în zadar, timp în care n-au găsit măcar un om viu, câinii au început să sufere de furie și de tristețe. Îngrijitorii lor au fost nevoiți să adune mormane mari de pături și de haine, să se ascundă între ele și să se lase descoperiți de câini, în aplauzele celorlalți îngrijitori, care-i băteau apoi pe câini pe grumazuri, mulțumindu-le: *Good boy!, Good girl!* Câinii de americani!

11 SEPTEMBRIE 2001 PLUS 2
(În amintirea lui Rocko Camaj)

Marți, 11 septembrie 2001, imediat după 9 și un sfert dimineața, Rocko Camaj a sunat la poliție. Mai mult nu se știe despre Rocko Camaj. Cert e că nu i se furase nimic. Încă. Foștii colegi și-l amintesc în câteva cuvinte: emigrant indian, harnic, întotdeauna vesel, vorbea o engleză cârpită, dar se făcea ușor înțeles. Dădea mult din mâini. Rocko Camaj era spălător de geamuri la Word Trade Center. Când a telefonat la poliție, se afla la etajul 105. Pe dinafară. Ofițerul care a răspuns a încercat să-l liniștească: „Știm că s-a întâmplat ceva foarte grav. Veți primi curând ajutor. Oamenii noștri sunt pe drum." Înregistrarea convorbirii continuă cu o pauză. Din jur se aud țipete. Rocko Camaj tace. Pare că se gândește încordat la ceva anume. Apoi, după câteva secunde, țipă din toate puterile: „Nu alți oameni vină aici! aici fum mare!" Înregistrarea se oprește aici. Etajul 105 a fost carbonizat. Zeci de polițiști și pompieri ar fi ars, alături de Rocko Camaj, dacă ar fi reușit să ajungă la etajul 105. Rocko Camaj s-a făcut, încă o dată, înțeles. Nimeni nu știe dacă a dat, și de data asta, din mâini.

***

Marți, 19 august 2003, puțin după 4 și jumătate după-amiază, William von Zehle, 52 de ani, pompier al trupelor auxiliare americane aflate la Bagdad, se pregătea să iasă din camera cu echipamente de intervenție. O lumină portocalie a năvălit, deodată, pe geamuri și l-a trântit la podea. După ce și-a

bandajat mâinile tăiate de cioburi, Zehle a țâșnit pe ușă afară, unde a înțeles, într-o clipă, că sediul ONU, aflat la o sută de metri distanță, a fost distrus de o bombă. Zehle a ajuns primul la ruinele fostului sediu ONU. I s-a părut, mai întâi, că aude undeva, sub un morman de betoane, o mișcare. A coborât printre planșeuri și așa l-a întâlnit. William von Zehle a vorbit, apoi, trei ore fără întrerupere. A aflat mai întâi că omul prins sub dărâmături se numea Sergio. Abia seara, târziu, avea să afle numele întreg: Sergio Vieira de Mello. Și funcția: șeful misiunii ONU în Irak. Și reputația: diplomat faimos, al doilea om în ierarhia Națiunilor Unite. Și destinul: un brazilian frumos și, la 55 de ani, un bărbat elegant, cult, curtat de toate guvernele lumii și răsfățat de viață, până în după-amiaza prea portocalie de la Bagdad.

Zehle a vorbit trei ore: „Sergio, nu-mi face asta! Cu mine n-ai voie să adormi! Vorbește! Spune ceva!". Zehle știa bine, după treizeci de ani de focuri stinse și oameni salvați, că un om care „adoarme" între ruine nu se mai trezește. Sergio nu trebuia lăsat să-și piardă cunoștința. Și Sergio a povestit: mai întâi despre Rio, locul în care a copilărit. Apoi despre copii și familie — *For Christ's sake, don't stop, Sergio!* —, despre cum i se pare New York-ul, apoi Connecticut-ul — locul în care a copilărit von Zehle —, despre un pian din casa părinților și nimic despre numele și reputația diplomatului. Încet-încet, Sergio — *Don't fucking let me down, Sergio!* — a început să-și piardă glasul. Planșeele apăsau prea tare. Apoi s-a făcut liniște. William și Sergio s-au împrietenit repede. Prietenia lor a durat trei ore.

***

Ce s-a întâmplat între aceste două amintiri? Unii spun că au trecut doi ani. Poate, deși atât răul, cât și binele absolut cuprinse în aceste amintiri ne spun că 11 septembrie continuă. Alții cred că, între timp, s-au petrecut și se mai petrec

războiul din Afganistan şi războiul din Irak. Probabil. Dar lucrul cel mai însemnat trebuie căutat în altă parte şi în alte minţi. În oglindirea ciudată a evenimentelor care s-au răsfrânt, prima oară, pe geamurile spălate de Rocko Camaj, spre a fi, imediat, deformate de minţile cele mai preţuite şi ascultate ale contemporanilor noştri educaţi.

Am pierdut, în aceşti doi ani, aproape toată demnitatea pe care ne-au lăsat-o în grijă secole de cultură şi credinţă occidentale.

Să începem chiar de aici. De la cultura şi credinţa de care universităţile, oamenii de gust şi condei şi tinerii lor învăţăcei au învăţat să se ferească. Precum abilul lor prieten de tămâie. După 11 septembrie, mulţi dintre semenii noştri educaţi şi titraţi s-au simţit deodată slobozi şi datori să se răfuiască, odată pentru totdeauna, cu sângele părinţilor, cu temelia caselor în care s-au născut, cu viaţa geniului european şi cu gloria lui, strânsă sub fruntea statuilor. În numai doi ani, revolta şi vandalismul au transformat 11 septembrie în nimic. 11 septembrie a devenit ora zero a unei lumi în care victimele sunt opresorii, iar călăii sunt victime. Amin, Terminus şi End! Rocko Camaj nu citea deloc latineşte şi englezeşte. Ar fi înţeles însă şi ar fi dat mult din mâini.

Căci, între timp, Alice Walker, o romancieră „afroamericană" a găsit de cuviinţă să spună: „Oare ar rezista, în armura sa rece, Bin Laden, dacă i-am aminti de toate lucrurile bune pe care le-a făcut? Oare ce s-ar întâmpla cu el dacă l-am ajuta să înţeleagă importanţa vieţilor pe care le-a distrus? Cred în continuare cu tărie că singura pedeapsă care dă roade e dragostea" Pe 9 octombrie 2001, ziua în care revista *Village Voice* a publicat acest gând pios pentru Satana, ruinele Turnurilor ardeau încă. Ardeau, însă, în calitate de artefact, căci încă din 18 septembrie 2001 compozitorul german Karlheinz Stockhausen, zeul noii muzici postarmonice, proclamase,

într-un interviu acordat agenției DPA, dispariția masacrului și apariția capodoperei: „Ce s-a întâmplat la New York e un lucru care cere să ne reorganizăm gândirea. Avem în față cea mai mare operă de artă a tuturor timpurilor. Gândiți-vă: tipii ăia au reușit, într-un singur act, lucruri la care noi nici nu îndrăzneam să visăm. Au repetat, timp de zece ani, cu fanatism, un concert la capătul căruia au murit. E cea mai mare operă de artă a Universului! Mă simt neputincios. În fața unei asemenea opere, noi, compozitorii suntem zero."

Apoi, în ultimele zile ale lui octombrie 2001, ruinele, fosta operă de artă supremă, au devenit lucrare de marxism aplicat. Dario Fo, dramaturg italian, laureat al Premiului Nobel în 1997: „Marii speculanți ai economiei americane lasă, în fiecare an, milioane de oameni să moară în mizerie. Ce înseamnă, în comparație cu asta, 3 000 de morți la New York? Indiferent de autori, violența de la New York e fiica legitimă a exploatării inumane și a foametei."

Lista e lungă, atât de lungă, încât s-a transformat în starea de spirit majoritară între cei care pretind că emit viitorul. Există deja un antipapă venerat de la care se trage scriptural până și ultima virgulă antiamericană: Noam Chomsky. Există cărți care deconstruiesc „adevăratul" 11 septembrie. Există editoriale care bat peste ochii înlăcrimați de jalea a trei mii de oameni și nu de soarta balenelor prea vânate. Cam asta s-a întâmplat în primii doi ani de după 11 septembrie.

F**K YOU!
(Mesaj de la Londra)

Acum ştim cum arată. Sergentul Steve Betts, de la Poliţia Feroviară Britanică, s-a întors din infern şi, englez fiind, a povestit cu precizie tot ce a văzut. Betts a coborât, joi 7 iulie 2005, la treizeci de metri adâncime, în tunelul de metrou de sub gara King's Cross. Deasupra, la câţiva paşi de gară, e paradisul: British Library — Bibiloteca Tuturor Cărţilor, figura geometrică nesfârşită a spiritului. Dedesubt, infernul — locul în care toate ideile au murit. Acolo, în adâncimea infernului, i-a văzut sergentul Betts, pentru ultima oară, pe londonezii sacrificaţi chiar în acea dimineaţă. Bomba a stat ascunsă într-un rucsac lăsat în pragul uşii. Linia de metrou Picadilly face legătura cu Aeroportul Heathrow. O valiză sau o geantă lăsată pe podea nu miră pe nimeni. Cu câteva minute înainte de ora 9, din geantă s-a revărsat infernul. Bomba a explodat la ora fixată de un *timer* automat. La interval de un minut, alte două bombe explodau, în alte două tunele de metrou, la Aldgate, în est, şi la Edgware Road, în vest. După aproape o oră, un autobuz se ridica greoi în aer şi cădea, apoi, despărţit de acoperiş, pe caldarâmul din Tavistock Square. La câţiva paşi: British Museum — celălalt departament londonez al paradisului. Treisprezece oameni erau ucişi prin despicare. Pe pereţii clădirilor din jur, o semnătură groasă şi obscenă anunţa, cu pete mari de sânge, că Londra are oaspeţi de soi: setea de moarte şi credinţa în nimic.

Mormanul

Când a început să coboare spre tunelul de sub gara King's Cross, Steve Betts nu aflase încă de sosirea oaspeților de soi și a rucsacurilor infernale. Metroul londonez a fost construit în 1860, în vremuri de mare optimism. În acele timpuri, omenirea, îndemnată de mașinismul industrial britanic, visa cu râvnă la viitorul ei tehnologic și vorbea impunătoarea engleză evoluționistă a lui Darwin. Tot în acele vremuri studioase și harnice, un exilat german, Karl Marx, se replia în libertățile generoase ale Londrei și își făcea veacul la British Library, punând tom peste tom la temelia doctrinei socialiste. Tunelul liniei Picadilly a fost forat mai târziu, pe la 1908, dar vremurile erau încă îngăduitoare. Trecuseră zece ani de când H. G. Wells, un literat socialist vizionar, scrisese *Războiul lumilor* și cartea avea, în continuare, succes. Ca roman de anticipație.

Aveau să treacă aproape o sută de ani până când *Războiul lumilor* va deveni reportaj și istorie aplicată. Ajuns în galeria profundă de sub gara King's Cross, sergentul Steve Betts a întâlnit, într-un amestec fără sens, resturile fumegânde ale lumii vechi și certitudinile nihiliste ale dușmanilor ei. Explozia a distrus sistemul de ventilație. Tunelul e îngust. Doar cincisprezece centimetri despart trenul de pereți. La șaizeci de grade, sângele și resturile de carne s-au încins într-o pasă lunecoasă și Betts a alunecat prin lubrifiant, de-a lungul vagonului, până la prima spărtură. În vagon, câțiva londonezi. Exemplare ale unui soi de om liber și ordonat, toți păstrau disciplina. Corpurile lor stăteau drepte pe scaun. Doar câte un plămân expulzat și vreun șir de mațe descărcate în poală stricau rigoarea ședinței. Pe podea, un morman de haine arse. Betts spune că nu i-a dat atenție, dar când s-a auzit strigat

de morman, a înghețat, la șaizeci de grade. Mormanul era un tors de femeie din care fuseseră decupate picioarele și mâinile. În jur, șobolanii nu mai aveau răbdare.

Neamul englez

Nu-i cunoașteți pe englezi! Dar cine s-ar putea lăuda că știe ceva cu adevărat sigur despre acest neam, demult crispat în jurul unui autoportret discret și derutant? Englezii nu sunt publici. Englezii sunt privați, personali, disciplinați, stângaci în simțuri și aptitudini, încăpățânați cu naivitate și abili doar în arta de a îndura consecințele propriilor trăsături. Ei beau ceai pentru a semnala că trăiesc, circulă pe stânga, mănâncă prost cu sfințenie și, între toate popoarele lumii, vorbesc, de la cerșetor la ministru, o limbă extraordinar de organizată. În rest, ocupația lor de căpătâi e manierismul excentric. Această trăsătură vine din obișnuința veche de a trăi singuri și de capul lor, dar și din frica de dezordinea și corupția pe care le provoacă familiarismul modelat, de pildă, după formula dominantă în ștrandul societăților din jurul Mediteranei. Puțină lume i-a priceput pe englezi. Winston Churchill a ghicit că virtutea lor cea mai înaltă e rezistența în regim de criză. Lewis Caroll a înțeles perfect că englezii sunt un neam capabil de logică în regim ilogic, fascinați de spaime, cu un umor sensibil la omor, implacabili în prostie și în geniu. Caroll a codificat poetic toate aceste fixații ale manierismului excentric într-o poveste din care copiii gustă, slavă Domnului! doar decorul: *Alice în Țara Minunilor*. Însă, în mare, englezii nu sunt un popor bine-cunoscut. Ultima fotografie de grup a mentalităților engleze datează din anii '40 și înfățișează o familie liniștită.

Islam insolubil

În şaizeci de ani, această imagine s-a schimbat mult. Gloria fixă a societăţii engleze se clatină, ameninţată de două forţe cumplite. Prima, deghizată în retorica şi obiectivele liberalismului nelimitat, lucrează în interior, răstălmăcind vechiul instinct britanic al libertăţii. A doua s-a născut departe şi vorbeşte în acte de violenţă pură. Deşi a deprins arta pretextelor şi s-a înconjurat de justificări istorice, ea urmăreşte pur şi simplu crima totală: anihilarea completă a sistemului de viaţă britanic, anihilarea completă a sistemului de viaţă occidental, anihilarea oricărui sistem de viaţă diferit sau, la nevoie, a vieţii înseşi. Există ceva strict islamic în problema nihilismului islamic şi tocmai acest lucru scapă interpretării liberale. Nemulţumirea colosală a lumii islamice a trecut pragul crimei fiindcă e o dramă existenţială fără soluţii. Lumea Islamului a pierdut mereu şi s-a trezit de fiecare dată în secolul greşit. Cu câte o sută de ani sau mai mult în spatele timpului real.

De aceea, răspunsul acestei inadecvări incurabile e distrugerea universală, nu schimbarea şi nici măcar jaful sau robia. Doar moartea va pune din nou ordine în această lume care e mereu prea avansată, prea complicată, prea reuşită. De aici duşmănia faţă de toţi şi de toate. Răzbunarea nu caută pe cineva anume. Cu cât mai întâmplătoare şi mai necunoscută victima, cu atât mai mare satisfacţia. Ce e cu adevărat izbitor e că ambele forţe care ameninţă astăzi independenţa cu care englezii beau ceai şi conduc pe stânga de-a lungul istoriei s-au hrănit din binefacerile mentalităţii britanice şi au fost ticluite de adoptaţi ai societăţii engleze. Să facem, deci, prezentările. Dinăuntru societatea engleză e zguduită de răzbunarea ideologică a lui Karl Marx, întemeietorul doctrinei socialiste, refugiat la Londra, din 1849 până la sfârşitul

vieții, în 1883. Din afară, lumea engleză e amenințată de terorismul islamic, un nume de nepronunțat pentru elitele liberale, fantomatică doctrină fără doctrină și cult real al violenței terminale. O nefericire născută de tragedia istorică a lumii arabe crește, acum, implantată printre zeci de mii de refugiați și beneficiari ai vechiului drept de azil britanic. Dar acest lucru avea să devină cunoscut și oficial abia în dimineața zilei de 7 iulie 2005. Șapte a șaptea. 07/07. Ziua în care Londra a încheiat o pace lungă și a aflat că e sub asediu.

Fac și ei ce pot

În aparență, Londra a fost lovită, la cerere, de un fulger provocat. Bombele detonate în metrou și pe puntea superioară a unui autobuz au fost plasate acolo de teroriști, dar *timer*-ul a fost declanșat de primul-ministru Tony Blair. Statul britanic e aliat militar al americanilor și coocupant străin în Irak. Bombele nu sunt decât răsplata. Acest rationament a fost lansat de presa de stânga și de militanții promovați de presa de stânga. În tunelul de sub gara King's Cross, zeci de londonezi, distribuiți în bucăți de carne, pe pereții și sub scaunele vagoanelor, ar fi primit cu mirare acest frumos raționament care îi anunța că trebuiau să își ceară scuze. Sus, deasupra infernului, în confortul deplin al importanței de sine, elitele progresiste au făcut, reflex, joncțiunea cu ideea fixă a maestrului lor, Marx: nu există valori nevinovate, atâta vreme cât cursul istoriei e dictat de opresiune, iar lumea se împarte în exploatați și exploatatori, excluși și imperialiști, minorități persecutate și majorități reacționare.

La câteva ore după exploziile din tunel, a început al doilea bombardament. Din toate gurile de foc media au plecat

spre public constelații de clișee. Majoritatea musulmanilor sunt pașnici. Asta în vreme ce noi căutam, desigur, un popor, un trib sau măcar un cartier vinovat, de la un cap la altul. Comunitatea musulmană trebuie apărată de pericolul actelor de răzbunare. Și acest mesaj ne surprinde vinovați ca păcatul: din 11 septembrie încoace numărul celor uciși de teroriștii islamici a trecut bine de 5 000. În schimb, actele de răzbunare pe care caută să le prevină mediile de informare n-au reușit să se nască. Altă podoabă: militanții (numele BBC al teroriștilor) au ucis oameni simpli, de toate naționalitățile. Așadar, dacă erau uciși doar oameni bogați, albi, capitaliști, masacrul era, cumva, justificat. În sfârșit, perla coroanei: acțiunile „militanților", printre care, la loc de cinste, și mormanul femeie fără membre, sunt răspunsul celor care nu au cum să se apere altfel de războiul din Irak. Teroriștii fac și ei ce pot: distrug turnurile din New York, omoară zeci de oameni în metrou, taie capete. Beneficiarii acestei analize trebuie să fie neapărat ignoranți. Pentru mai multă siguranță, sarcina a fost preluată de mediile de informare care nu se mai obosesc să amintească onor publicului că 11 septembrie a avut loc înainte de războiul din Irak sau că Al Qaida s-a distins încă din 1998, distrugând ambasadele americane din Tanzania și Kenya.

Un oarecare Gleeson

Atentatele de la Londra sunt drame interne. Prima urmă lăsată de autori spune că avem de-a face cu fanatici musulmani cu pașaport britanic. Nu e o surpriză. E rezultatul direct al degenerării politice, sub presiunea ideilor radicale ale stângii. Londra e un oraș vestit pentru toleranță, dar îngăduința luminată care a început cu primirea hughenoților francezi

nu are nimic de-a face cu tembelismul metodic care a pus bazele importului umanitar de musulmani teroriști.

De aproape 20 de ani, Londra e un Londonistan, apreciat și speculat din plin de floarea terorismului islamic. Campioni celebri ai crimei teroriste se simt perfect la Londra, unde au primit drept de azil și sunt întreținuți de serviciile sociale. Omar Sheik, autorul răpirii ziaristului american Daniel Pearl și posesorul mâinilor care l-au decapitat pe răpit, nu e o treanță care se vântură prin lume, cu documente emise de o republică bananieră. Mister Omar e Cetățean Britanic, Supus al Maiestății Sale. Omar Bakri, liderul unei organizații fundamentaliste și autorul unui *newsletter* care îndemna la asasinarea necredincioșilor britanici, își organizează planurile de viitor la Londra, unde a fost primit, pe motive de persecuție politică, acum cincisprezece ani. Mohamed al Guerbouzi, între timp dispărut, a fost condamnat la douăzeci de ani închisoare pentru organizarea atentatului de la Casablanca, în 2003. Marea Britanie l-a primit acum 20 de ani, i-a plătit cheltuielile sociale și a refuzat cererea de extrădare înaintată de guvernul marocan.

După o estimare recentă a Ministerului de Interne britanic, până la 17 000 de tineri musulmani sunt recrutați sau ar putea fi recrutați ușor de mișcările teroriste. Deși numărabili, acești oameni sunt, practic, nedetectabili. Comunitățile musulmane sunt nuclee închise și interzise. Legătura lor cu societatea engleză e redusă, aderența la valorile locale e egală cu zero, normele legale recunoscute și aplicate în „comunitățile“ locale sunt strict musulmane. Acest tip de rasism instituțional e protejat de elita academică și de funcționarii administrației locale sub pretextul „diversității“. La celălalt capăt, politica de imigrare e, de asemenea, sclavă a dogmelor corectitudinii politice. Amestecul e fatal. Anglia e locuită de cel mai mare adversar al valorilor ei, iar elitele țării dau

în brânci ca să-i aştearnă mai bine. Perfect complementare, idealismul stupid al elitelor şi idealismul nihilist al teroriştilor ţin în şah destinul unei civilizaţii care şi-a pierdut punctul de sprijin. Ultima speranţă sunt cei care ar fi trebuit să ia metroul, dar au amânat cu o oră sau o zi: oamenii bunului-simţ istoric englez. Câte divizii mediatice are neintelectualul de profesie? Nici una.

Ca peste tot în Europa, distanţa între elite şi societate s-a dovedit, şi în Anglia, fabuloasă. În paralel, infrastructura terorismului islamic se dezvoltă sub clopotul corectitudinii politice, care îi garantează suprimarea ripostei şi imobilizarea victimelor. Adevărat, londonezii au reacţionat demn sub bombe. Faimosul stoicism, pe care Churchill l-a administrat cu geniu, n-a dispărut. Însă, de data asta, englezii nu se mai pot bizui pe clasa care îi conduce şi îi îndrumă. În fotografia de grup, campionii succesului social stau la distanţă, stingheriţi de prezenţa membrilor de rând ai familiei. De la această distanţă a pornit strigătul unui oarecare Jim Gleeson, un londonez al cărui mesaj a fost reprodus de *The Times*, la două zile după măcel: „Teroriştilor care au încercat să mă ucidă: aflaţi că pe mine m-aţi ratat. Trăiesc şi vă transmit: *F**k you!*“ Traducerea mai târziu. Dacă nu va fi prea târziu.

VIAȚĂ NORMALĂ, LA LONDRA

Patru indivizi au aruncat în aer trei stații de metrou, un autobuz și 54 de oameni. După două săptămâni, pe 21 iulie 2005, patru indivizi au încercat să arunce în aer alte stații de metrou, autobuze și oameni suplimentari, dar și-au făcut de râs neamul, ideile și bărbăția. Mânia divină a avortat tehnic. Detonatoarele spirituale au mers ceas. Bărbații s-au prezentat cu bombele în rucsacuri, drept în mijlocul turmei pe care Zeul lor o judecase, iar ei urmau să-o execute. Celelalte scule au mers prost. Detonatoarele pirotehnice n-au percutat. Mulțimea s-a trezit amnistiată de o defecțiune. Bărbații au fugit și au lăsat rucsacurile în metrou. Din ele s-a născut întâmplarea de a doua zi. Ceva găsit în rucsacuri i-a făcut pe polițiști să ia o urmă, iar urma i-a dus, după 24 de ore, în preajma unui bărbat în pufoaică. Era cald și polițiștii l-au somat. El a luat-o la goană și a început să coboare spre locul în care se adjudecă, în ultimul timp, toate interpretările și reclamațiile împotriva Occidentului: metroul. Acolo l-au împușcat de cinci ori, în cap, polițiștii.

Apoi poliția a aflat că suspectul era nevinovat. Are poliția ordin să ucidă musulmani? A început să tragă, fără avertisment, în pielea brună și în accentul străin? Oare nu e poliția obsedată de pericolul musulman? Dar Marea Britanie? Nu sunt gândurile ei așezate cu josul în sus și cu susul în rasism? Când vor începe pogromurile antimusulmane? Dacă n-au început azi, nu e asta dovada că vor începe mâine? Cu ce au

greşit victimele sărăciei, ale rasismului şi ale hidrei sionisto-americano-britanice? Cât timp îşi vor nega vina adevăraţii opresori?

Nu cunosc răspunsul, deşi, ca orice elev, student, candidat la un post public sau invitat la un party şic, ştiu ce trebuie recitat. A cincea împuşcătură în staţia de metrou Stockwell nu s-a auzit bine. Începuseră să curgă, deja, întrebările de mai sus. Semn că viaţa Londrei şi sinuciderea îngrijită a Occidentului se află în grafic. Poliţiştii vor fi, probabil, anchetaţi, sancţionaţi, daţi afară, condamnaţi. Milioane şi milioane de oameni crescuţi şi îndoctrinaţi de o civilizaţie ucigaşă născută între Atena şi Roma, altoită la nord de Alpi, îmbuibată de jaf prin Africa şi America de Sud, au acum şansa să se recunoască vinovaţi. Căci dacă nu sunt o şansă dată vieţii şi adevărului necruţător, ce altceva au fost atentatele reuşite, atentatele nereuşite şi omul în pufoaică din luna lui cuptor, în anul Domnului Infidel 2005? 3 000 de musulmani se află, vineri de vineri, în Moscheea din Birmingham. Imediat după atentatele nereuşite din 21 iulie, un canal de televiziune şi-a anulat programul de ştiri şi a transmis slujba în direct. Ca să se înţeleagă că îi respectăm şi nu le purtăm pică, mai abitir decât înainte de măcel. În cartierul meu sunt două biserici. Una a fost transformată în grădiniţă, cealaltă a fost convertită în apartamente. Nu mai e nimic de televizat.

Viaţa e normală la Londra. E nimerit că Twain, Haşek şi Caragiale au murit la timp, în alt veac. Vremurile noastre i-ar fi făcut şomeri şi i-ar fi plictisit de moarte. Despre ce să scrie? Abia dacă poate ţine pasul Orwell. Kafka se descurcă, deşi e un pic prea educat şi mult prea rezervat. Toţi sunt prea albi şi nu se pricep la industria urii de sine. La naiba cu ei. Avem înlocuitori. Îi avem pe Sartre, Foucault, Deleuze, Derrida, Stockhausen. Avem academici fără număr. Ca de obicei, nu s-a auzit de academic sau membru de ONG dornic să se mute

în ghetoul pakistanez sau să-și ia casă pe o stradă cu vecini de culoare. Multiculturalismul e bun la vernisaje, concerte și premii literare. Acasă e bun un cartier prosper, solid și alb. Copiii lor s-ar putea duce la școli în care se dansează rap pe bănci, se poartă costum musulman și se fac lecții de „conștientizare diversă". S-ar putea duce. Dar mai bine se duc ai noștri, în vreme ce ai lor testează școli private, cu programă clasică și uniforme scumpe.

Viața e normală la Londra. Imediat ce au fost răzuite de pe pereții metroului, victimele s-au dovedit a fi agresori, opresori sau reprezentanți de agresori și opresori. Căci Irakul e sub ocupație. Ciudat, Estul s-a aflat cincizeci de ani sub ocupație sovietică și la Moscova n-au explodat bombe până nu s-au îngrijit de asta cecenii și FSB. Ciudat, Bosnia și Kosovo au fost ocupate de omul alb și comunist, dar la Belgrad au explodat bombe aruncate din avioane americane, nu centuri purtate de martiri musulmani. Ciudat, o grămadă de englezi sunt săraci și marginalizați, dar la conștiința supremă de Homo Semtex n-au ajuns.

Duminica trecută mă aflam, singur, pe peronul unei gări mărginașe din sudul Londrei. După câteva minute, au apărut EI. O femeie în costum musulman, un bărbat mustăcios și măsliniu, mai mult ca sigur pakistanezi. Pe lângă ei, într-o goană și un râs, doi copii de 7-8 ani. Copiii turuiau într-o engleză fără cusur. Ăi bătrâni pe limba lor, urdu. M-am uitat, am ezitat și am pierdut momentul. M-am făcut de râs. După logica prescrisă albilor incorecți, după temerile plantate în editoriale, ar fi trebuit să-i arunc în fața trenului sau măcar să le crăp capul. A trecut trenul și n-am făcut nimic. Am stricat statistica la rasism. Trăiesc discret, la Londra, unde viața a revenit la normal.

RĂZBOIUL TIMPURILOR
(Lumi simultane necontemporane)

Suntem la al doilea rând de poze şi tot ce e de înţeles se află sub ochii noştri. Al treilea rând va arăta la fel şi, dacă nu citim cu atenţie, vom primi al patrulea şi al cincilea rând. Până ne dumirim. Dacă nu, la un moment dat, în cursul corespondenţei noastre fotografice cu adversarul, va fi prea târziu.

Ce e o poză

Imaginile captate de camerele de supraveghere din metroul şi din autobuzele londoneze sunt poze. Multă lume vede în ele fotograme extrase din filmele de acţiune. Alţi interpreţi sunt siguri că văd fotografii funerare, executate înainte de sinuciderea programată a personajelor. Nu! Miza e atât de mare, încât cea mai mică eroare de interpretare costă. În joc e o cultură — cum îi spun scepticii antropologiei — sau o civilizaţie — cum îi spun, un pic mai lucid, Spengler, Sorokin, Toynbee, Huntington şi alte spirite care şi-au consumat neliniştea în recensământul civilizaţiilor. Miza e colosală. Ştim că ea a început la Atena, Roma şi Ierusalim. Nu ştim unde se va încheia. Avem, însă, o propunere dură: viaţa Occidentului a început în Mediterana, dar trebuie să se încheie la New York şi la Londra. Tocmai pentru că propunerea a fost pusă în mişcare, iar răspunsul nostru spiritual nu, e bine să folosim cuvântul exact: poze. Imaginile de la Londra sunt

poze, exact ca fotografiile vechi din albume uitate. Poze, pentru că doar în poze îngheață rostul și definiția celor din cadru. Să-i privim pe cei patru din 7 iulie, surprinși, în prima serie de poze, cu rucsacuri doldora de bombe, la intrarea în metroul londonez. Să-i privim și pe cei patru surprinși, în al doilea rând de poze, fugind, după ce atentatele lor au eșuat.

Coproducția

Se vede, mai întâi, că toți opt sunt oameni comuni. Toți poartă uniforma omului global comun, de la sfârșitul secolului XX, începutul secolului XXI: treninguri, t-shirt-uri, traineri, rucsacuri. Pe treninguri și pe t-shirt-uri — inscripțiile fără sens, plasate de moda noastră extraesetetică, mai degrabă pentru a susține obișnuința afișajului: New York, Fun, All Right, un pâlc de palmieri, câteva dungi de culoare. Pe cap, cușma americană: șapca de baseball. Pozele celor care au ucis sau se pregăteau să ucidă ne spun, din prima clipă, un lucru ciudat: figuri de o banalitate desăvârșită poartă un mesaj de o gravitate fără egal. Încă mai ciudat: mesajul nu e articulat. Purtătorii mesajului nu știu să vorbească. Fie că au luat o decizie tactică, fie că sunt fascinați de propriile gesturi, ei nu dau lămuriri. Într-un fel, calculul e corect, căci victimele au preluat această îndatorire. Acolo unde ucigașii tac, victima explică.

Această formă de cooperare e primul indiciu care ne ajută să înțelegem că problema terorismului islamic nu e un produs strict islamic, ci o coproducție care antrenează problemele societăților occidentale. În sfârșit, banalitatea care umple pozele de la Londra lasă în urmă un mister, de data asta sută la sută islamic: criza de furie. De ce furie și de ce acum? Rândurile pe care le citiți își propun să descrie și să lămurească, rând pe rând, personajele, acțiunile și misterul

lumii islamice, la întâlnirea sa violentă cu Occidentul. Mai întâi, descrierea celor care au făcut pasul înainte și au ieșit din rândurile mulțimii comune global, spre a distruge stații de metrou și concetățeni britanici.

Deșertul urban

Cei opt sunt cetățeni britanici și, dintr-un anumit punct de vedere, sunt cetățeni britanici exemplari. Născuți, crescuți, educați la Londra sau în orașe din nordul Angliei, ei au urmat un traseu care nu se deosebește cu nimic de traiectoria celorlalți copii ai deșertului urban britanic. La 10-12 ani, au îmbrăcat toga lumpenului: treningul. La 14 ani, au adăugat lanțurile late de aur prost și au început să învețe arta de a mulge sistemul: viața pe asistență socială, vocabularul și psihologia de „marginalizat", care dau bine în ziare și aduc protecție de stat. De la 16 ani, au ieșit în stradă, pe la colțuri și în fața magazinelor, unde petrec timpul pe care nu-l toacă la biliard. O parte au prins, pe drum, un soi de calificare incertă, care i-a dus târâș-grăpiș spe colegii tehnice sau spre slujbe mărunte, în aparatul serviciilor sociale. În acest sens, ei sunt cetățeni britanici de bază. Regresul social dramatic al societății britanice le e casă și masă. Costumele în care au fost surprinși de camerele de supraveghere de la metrou nu sunt travestiuri, ci uniforme permanente. De aici încolo, lucrurile se complică. Ceasul detonatorului începe să ticăie.

1968 — anul zero

La sosire, în anii '50, emigranții musulmani au găsit o societate săracă, suptă de experiența războiului, dar robustă în toate articulațiile ei morale. Totalul populației musulmane

aflate în Marea Britanie atingea, în 1951, aproximativ 25 000 de persoane. Infim. De la precizia rafinată a limbii la cumpătare şi eficienţă, toate valorile şi ierarhiile lumii britanice erau intacte. Nici o îndoială şi nici o contracultură nu le puneau în discuţie. Toleranţa, valoare clasică a culturii politice britanice, era la locul ei, dar presupunea integrarea, fără discuţii şi mofturi. La sfârşitul anilor '60, acest aranjament era o epavă. Revoluţia culturală pe care o numim, astăzi, cu cifra precisă a anului 1968 a avut, peste tot în Europa, acelaşi efect. Valorile tradiţionale au fost demascate ca mecanisme de opresiune. Loialitatea faţă de stat, cultura naţională şi patriotismul au devenit bunuri suspecte, „deconstruite", în toate culpele lor istorice. Diversitatea, o colecţie de culturi admise fără integrare, a ajuns un deziderat, o obligaţie impusă birocratic de administraţiile locale şi prescrisă, prin îndoctrinare, de mediile de informare. După 20-25 de ani de tratament, societatea britanică e de nerecunoscut.

Cetăţenie extralegală

Nicăieri efectul n-a fost mai dramatic decât în cazul „comunităţilor" de emigranţi. Sectoare largi ale mediilor urbane britanice au devenit teritorii tribale. Blackburn (20% populaţie musulmană), Bradford (16%), cartiere londoneze ca Tower Hamlets (17%), Newham (15%) — toate au folosit, fără să aştepte a doua invitaţie, terenul şi instrumentele puse la dispoziţie de noua cultură oficială. Numeroşi musulmani britanici au devenit cel mai apropiat echivalent al noţiunii de cetăţean extralegal. Căsătoriile (aranjate), succesiunea la moştenire (dictată de numărul de soţii), regulile de şcolarizare (care permit copiilor musulmani să poarte la şcoală costumul-uniformă musulman) au stabilit o distanţă irecuperabilă între cetăţenia legală a acestor persoane şi afilierea

lor culturală. Mai puțin reactivi, primii sosiți, bătrânii generației de pionieri, au devenit exponatele ambulante ale unui muzeu etnografic.

În schimb, generațiile născute în Marea Britanie au acumulat o identitate neclară și polemică. Spre sfârșitul anilor '80, când societatea industrială occidentală s-a retehnologizat, munca manuală a pierdut din pondere și criza a transformat acest tineret frământat într-o masă critică. Reacția s-a declanșat odată cu apariția în moscheile și „centrele teologice" musulmane a veteranilor războiului din Afganistan și, apoi, a unei armate de predicatori militanți. Odată cu ei sosea, din Arabia Saudită, Egipt și Pakistan, o idee nouă: revoluția islamică. Ea propunea unui tineret suspendat între două identități un ideal și, mai mult decât atât, o justificare existențială completă. Între cei 1,7 milioane musulmani britanici, câteva sute de mii de tineri furioși aveau acum o analiză a trecutului, o justificare a prezentului și un proiect de viitor. Efectul a fost electric. El a declanșat detonatoarele bombelor și a făcut să fulgere blițul pentru pozele din care ne privesc cei opt.

Occidentul explică

Apariția nihilistului musulman în costumul omului comun global nu poate fi despărțită de reevaluarea uriașă care a schimbat, la sfârșitul anilor '60, înfățișarea mediului-gazdă: lumea occidentală. Această relație a făcut o carieră sinistră. Produsele ei de vârf au apărut târziu, în 1993, la New York (primul atac masiv pe teren occidental) și au atins apogeul odată cu marile lovituri din 11 septembrie 2001, 11 martie 2004 (Madrid) și 7 iulie 2005 (Londra). Aceste momente sunt legate în două feluri. Mai întâi, evident, prin crizele de furie paroxistă ale Islamului. În al doilea rând, aceste tragedii sunt

legate de reacția spiritului profesionist occidental. Ea a fost, în fiecare dintre aceste ocazii, identică. Pe 11 septembrie, o mulțime de occidentali titrați s-au declarat „americani", uitând să precizeze că acest simțământ va fi în vigoare doar 24 de ore. La scurt timp după 11 septembrie, elitele occidentale au început ceva pervers: o „nouă narațiune" — cum le place să spună — menită să „explice" marele act terorist de la New York. În Spania, reacția a fost și mai rapidă. Încă din seara atentatelor, electoratul a luat decizia de a „explica" și repara situația, pedepsind guvernul conservator pe care părea să îl sprijine și aducând la putere un guvern antiamerican. La Londra lucrurile au mers după același grafic. A doua zi după măcel, mediile de presă, vocile stângii și o bună parte a celor ce reprezintă clasa de mijloc britanică au trecut la „explicații": atentatele au fost rezultatul direct al prezenței militare britanice în Irak și al alianței cu Statele Unite. După două săptămâni, când Londra a prins o zi norocoasă și a trecut razant pe lângă un nou măcel, „explicația" a fost reluată. Nu pentru ultima oară. A doua zi, când o persoană nu s-a oprit la somație și a fost ucisă de poliție, „explicația" a primit un supliment de argumentare. Fiindcă victima era nevinovată, dar și sud-americană și, deci, reprezentantă a lumii oprimate de capitalismul corporatist, „rasismul instituțional" al poliției a devenit cea mai nouă parte a „explicației". Puse cap la cap, aceste reacții la criză surprind inteligența occidentală în plină operă de justificare a atacurilor asupra Occidentului. Ocupația de căpătâi a elitelor occidentale nu trebuie să surprindă. Ea e normală pentru o conștiință dereglată de îndoctrinarea marxistă și postmarxistă, care a devenit religie oficială în circuitul academic.

Însă apariția acestui reflex e mai mult decât o eroare grosolană de diagnostic. Problema e alta. Mania antioccidentală a Occidentului funcționează, cu sau fără știința marilor

ei preoţi, ca birou de presă, translator şi furnizor de doctrină al Islamului. Chiar fără să-şi fi dorit aşa ceva, terorismul islamic are un avocat subtil. Adevărul e trist. Spiritul public occidental a făcut, din nou acel pas care i-a smuls lui Lenin exclamaţia referitoare la „idioţii utili“ De data asta, „idioţia utilă“ s-a pus în mişcare din oficiu, fără să mai aibă nevoie de inspiraţia şi de scrierile unui guru de talia lui Lenin. Prostia s-a făcut mare şi se descurcă singură. De aici adevăratul mister: de ce nu ştie să facă doctrină şi de ce nu are „autori clasici“ terorismul islamic?

Islamul tace

Poate pentru că el ştie că se poate bizui pe personalul academic şi mediatic occidental. Nu e chiar o glumă. În fond, majoritatea actelor teroriste pe teren occidental au fost opera unor musulmani născuţi în sau adoptaţi de Occident. În ambele cazuri, vorbim de spectatori avizaţi ai nesiguranţei şi urii de sine occidentale. Poate că lecţia nu le-a scăpat furioşilor euromusulmani. Oricare ar fi situaţia, tăcerea lor doctrinară rămâne stranie. În vreme ce violenţa teroristă musulmană a atins dimensiuni globale, armătura sa teoretică abia atinge un rahitism preşcolar. Anunţurile de revendicare emise de-a valma de organizaţii teroriste care îşi epuizează intelectul după ce îşi găsesc un nume bombastic, videoapariţiile folclorice ale lui Osama bin Laden, comunicatele bâlbâite ale lui Zarqawi, înainte de a tăia, cu mult mai multă pricepere, un gât de ostatic, sunt mostre de imbecilitate severă. Ele amestecă stângaci fantezii istorice despre Cruciade şi Califat, invocaţii religioase naive şi jurăminte de operetă.

Incompetența desăvârșită a acestor enunțuri are ceva din ridicolul conspirațiilor adolescentine și ceva mai mult din gravitatea paranoică a notelor de sinucigaș. Incapacitatea furiei islamice de a se exprima politic, de a alcătui un program, de a propune lideri și obiective spune mult. Exact ca în cazul documentelor emise de marii refulați și de furioșii azilurilor, energia e mult mai importantă decât expresia, iar reacția e mult mai puternică decât gândirea. Nevoia de a face sau de a distruge ceva e primul și singurul conținut. Această stare furibundă și extraverbală nu urmărește să construiască sau să îndrepte, ci să-i elibereze pe pacienți de o presiune, de o spaimă uriașă. Inteligența occidentală s-a grăbit să presupună și să compună cu propria mână mobilurile și agenda terorismului islamic. E o eroare cumplită. Cugetarea occidentală s-a pus în situația penibilă de a avansa „explicații" acolo unde autorii nu au nimic de explicat. Impulsul terorist islamic nu vine din încercarea de a remonta o lume oprimată. Pretextele legate de invazia militară americano-britanică sunt subțiri. Atentatele au început mult înainte de războaiele din Irak. Ce e, atunci, impulsul terorist musulman? Ce forță încarcă acest act repetat, incapabil să se prezinte?

Sfârșitul istoriei se amână

Terorismul islamic conține exact ceea ce scrie pe etichetă. Nu e puțin lucru: terorism pur și religie islamică. IRA și Brigăzile Roșii aveau obiective și doctrină: o Irlandă unită, respectiv înlăturarea guvernelor capitaliste. Agenda terorismului islamic e doar suma acțiunilor sale. El s-a specializat în negația totală, s-a „restrâns" maniacal la moartea pură și a devenit o încercare perpetuă de asasinat. Numai că victima nu mai e o persoană sau un grup, ci o civilizație. Londra, New York-ul, Occidentul — acela e locul și numai acolo

poate fi interzis paradoxul care înnebunește lumea Islamului. Mesajul, singurul mesaj, ascuns în orgia furioasă și în bolboroseala teroriștilor, e scurt și tragic: „Din două timpuri, unul"

Căci lumea nu călătorește solidar prin timp. O iluzie convenabilă ne face să credem în unitatea timpului istoric. Ultima sa victimă a fost Francis Fukuyama, un intelectual american remarcabil, care a făcut greșeala de a sugera unificarea timpului global și regruparea sa în matca parlamentarismului liberal occidental. Sfârșitul istoriei. Un mare învățat englez, Arnold Toynbee, a vorbit primul despre obiceiul nebunesc al istoriei de a ni se înfățișa în timpuri diferite. Așa și acum. O parte a lumii trăiește în 2006, ba chiar, în cazul Americii, mai târziu. O altă parte trăiește într-o tăietură de timp diferită: poate 700, poate 1700, în nici un caz mai târziu, în nici un caz în era modernă. Cu alte cuvinte, Occidentul și Islamul sunt simultane fără a fi contemporane. Aflăm, astfel, că lumea nu împarte locurile la bordul aceleiași nave. Nici măcar ceea ce numim, cu un cuvânt, Occident nu locuiește într-o singură fantă temporală.

Un secol de neputință europeană

Europa alunecă pe o fantă de timp inertă. Aniversăm, de fapt, un secol de neputință europeană. Ciclul istoric european s-a încheiat demult, în 1918. Primul Război Mondial a distrus vitalitatea biologică și intelectuală a lumii europene. Ceea ce se prezintă astăzi sub firma Uniunii Europene nu e decât o încercare târzie și utopică de reanimare. Slăbită și sceptică, Europa a ratat toate cele trei teste produse de istoria ultimilor nouăzeci de ani. Europa a pierdut, mai întâi, războiul cu Germania. Ea a fost salvată, *in extremis*, de încăpățâna-

rea minusculă, dar principială a britanicilor şi de intervenţia colosală a Americii. A doua criză s-a soldat cu un eşec mai puţin vizibil, dar nu mai puţin real. Europa nu a avut un rol activ în Războiul Rece, războiul cu jumătatea sovietică a alianţei antioccidentale, perfectată în 1939. În sfârşit, al treilea mare test e conflictul cu Islamul, unde Europa repetă un non-combat previzibil. Ansamblul european e plasat într-o fantă temporală elevată, dar statică. Confortul vieţii cotidiene şi organizarea administrativă trimit la o pace prosperă, care nu se mai poate sprijini, însă, pe demografie. Europa se depopulează. La subsol, Statul Unit European e încărcat, de la Londra la Viena, de o minoritate musulmană în expansiune. În aceste condiţii, energia culturii europene a fost înlocuită de arta compromisului şi de cultul dialogului universal. Fanta timpului european e încă înrudită cu felia de timp americană însă diferenţele tind să provoace o ruptură.

America trăieşte un experiment temporal plecat de la baze europene. Ca şi Europa anilor 1914–1945, America a trecut, între 1861 şi 1865, printr-un război civil devastator. Criza s-a soldat, în Europa, cu un colaps identitar. În America, ea a impus un model istoric limpede şi a simplificat linia de evoluţie. Această diferenţă a cântărit enorm. Fanta temporală americană e rapidă până la ireverenţă şi mobilă până la confuzie. Viteza autonomă şi faimoasa „nesimţire" americană explică, de altfel, fascinaţia şi dezgustul pe care Lumea Nouă le inspiră, simultan, în lumea tradiţională a Orientului şi în Europa. America se află pe altă fantă, iar aceasta e o extensie spre viitor.

Vocaţia americană a viitorului e, de altfel, aplecarea tipică a tuturor civilizaţiilor active, cunoscute în istorie. Tot de o viteză insuportabilă pentru culturile statice au suferit, la

vremea lor, paradigma romană şi Islamul cuceritor, după 700, al Africii de Nord, Europei de Sud şi Asiei.

Contraatac şi bănuială

Pentru Islam, timpurile disponibile în secţiunea istorică a secolelor XX şi XXI se restrâng sufocant şi cer o clarificare. Europa, cu fanta ei democratică şi staţionară, nu e chiar un adversar. Timpul european nu are o claritate ideală pentru Islam, dar e o gazdă bună. Timpul european e relativ lent şi Islamul îl poate urmări. În schimb, fanta de timp americană e un vortex. La marginea lui, Islamul e silit să îşi pună problema supraviţuirii. Deliberarea e, desigur, instantanee. Islamul profund ştie că nu are cum să facă faţă dimensiunii moderne a timpului şi reacţionează cu mijloacele unei culturi statice şi imagiste. Există o tradiţie străveche a caligrafiei şi a imaginii în cultura islamică. Ajunsă pe mâna furioşilor de astăzi (analfabeţi ai unei culturi fastuoase, în care limba literară e accesibilă doar unei elite restrânse), această dependenţă de imagini explică preferinţa pentru violenţa ritualizată.

Decorul nu poate ascunde însă lipsa soluţiilor, incapacitatea de a formula un „program de ieşire din criză". Acest impas nu poate fi depăşit decât prin violenţă fără sens. Ea elimină adversari şi le aduce sinucigaşilor fericirea de a părăsi această lume incomodă. Toynbee a ştiut: două lumi agăţate de felii diferite de timp nu se pot tolera. Una dintre ele va învinge. Însă, odată cu secolul XX, civilizaţiile în pericol au inventat contraatacul. Acesta a fost cazul Germaniei, care s-a stins, într-o ripostă a vieţii organice împotriva dispersiei capitaliste. Aşa şi Rusia Sovietelor, care a crezut că poate instaura un timp fără timp, o formă de fericire fără

subiecţi istorici individuali. Islamul încearcă acum, cu toată spaima pe care o dă apropierea extincţiei, să zdrobească un ciclu istoric. Exact ca nazismul şi comunismul, Islamul nu e o critică a ideii occidentale, ci o mişcare violentă de regresie, spre siguranţa deplină a comunităţii organice şi a individului prepolitic. Noutatea este că Islamul ştie sau va afla în curând că Occidentul e slăbit dinăuntru de ideologia îndoielii de sine. Nimeni nu poate spune că bănuiala e complet greşită.

VICTORIA, REGINA SCUZELOR

Cei patru sunt cetățeni britanici. Ce sunt, atunci, cetățenii britanici? Ceva sau altceva. Orice. Cu siguranță, un pașaport. Mult mai puțin sigur, un fel de-a fi. Deloc, un instinct educat de coabitare. Când trec aiurea strada, pe Victoriei, și aud „Ți s-a urât cu viața, boule?!", mă simt acasă. Nu pentru că sunt înjurat în limba mea, ci pentru că nu mă tem de cei ce o vorbesc. În Anglia, lumea traversează regulamentar, dar nu se mai simte acasă.

Urmează stația Mecca-TATP

7 iulie 2005 a fost o zi plină de morți, explozii și despărțiri. Cincizeci și patru de cadavre, patru bombe și o implozie. Morții cu morții, deși Mihaela Otto ar fi vrut, în continuare, cu sora ei, Dania, cu mama ei, Elena Drăgănescu, și cu cine i-o mai fi plăcut ei, înainte să greșească în fața Profetului din rucscacul unui „cetățean britanic". A fost o eroare: cineva a urcat la stația King's Cross, cu gândul să coboare la Mecca. N-a fost nici o eroare. Ce poate fi mai precis decât trei kilograme de triperoxid de triacetonă? (TATP)? Bum! Viața e o scamă, un ciot, un retevei, un nimic găsit pe drum. O mișcare nervoasă sau o secundă marcată pe *timer* și gata. Am aruncat-o. În aer. A dispărut. Am uitat-o, pentru că nici n-a fost. Terorismul islamic e credința în esența neesențială a vie-

ții. Clar și cu zâmbetul pe buze. Rostită de filozofii târzii și necrofili ai Occidentului, de la Sartre la Derrida, această idee cocoșată nu era decât semnul că spiritul profesionist occidental se îmbia la istericale. Aceeași idee, pusă în practică și în TATP de teroriștii musulmani, e un fapt terminal. Lucrul real. În prezența lucrului real, intelectualii europeni sunt sub masă. De frică, din admirație perversă, din ură de sine. Lucrul real îi face lași, explicativi și nechibzuiți. Educația i-a făcut proști. De aici, implozia care a urmat urmează și va urma exploziilor de la Londra.

Occident cu supozitoare

Am aflat abia pe 7 iulie 2005 un lucru pe care ar fi trebuit să-l înțelegem încă din 11 septembrie 2001, dar am acceptat să-l ignorăm; sfătuiți și dezinformați de propriile noastre elite. Occidentul e în război și e prost pregătit. Armatele sale sunt mai puternice decât au fost vreodată. Moralul, slab ca niciodată. Conflictul cu lumea islamică are loc în momentul în care valorile noastre nu mai au susținători printre cei ce dau tonul vieții publice. Dacă fac ceva cu adevărat, clasele luminate sunt prinse până peste cap cu justificarea crimelor inamicului și cu defăimarea valorilor aflate deja sub atac musulman. Imediat după ce a devenit clar că autorii măcelului din 7 iulie au fost musulmani născuți, educați în și divorțați de Marea Britanie, intelectualii, funcționarii și șefii de instituții au început să explice de ce aveau teroriștii toate motivele să-și stingă năduful. Ei bine, bombele sunt reacția justificată la agresiunea din Irak. Și înainte de Irak? 11 septembrie a fost reacția la sprijinul american pentru Israel. Și dacă n-ar fi fost Israelul? Atunci, TATN-ul din rucsacurile teroriștilor s-ar fi amestecat cu secole de oprimare colonială. Și dacă

n-ar fi fost oprimarea? Atunci, venea la rând măcelul neprovocat al Cruciadelor.

Toate aceste supozitoare istorice, folosite în pripă de mediile de informare sau plantate cu fast în lucrări academice, lustruiesc în rezumat o idee veche: istoria ca manifestare a relațiilor de putere, cum o alintă academicii de astăzi, sau oglindă a luptei de clasă, cum îi spunea Marx. Cugetarea contemporană și camerele ei de ecou mediatic au dus reducționismul marxist până la capăt: Occidentul s-a dezonorat și e marele vinovat istoric; lumea occidentală trebuie reeducată fie prin deconstrucția propriilor valori, de care se ocupă universitățile sale, fie prin tributul de sânge plătit periodic sub bombe „insurgenților" musulmani. Occidentul trebuie, de asemenea, să despăgubească. O poate face prin toleranță integrală, acceptând orice și retrăgându-și complet dreptul la opinie, norme și loialitate. Culturile străine sunt egal îndreptățite și recomandabile. Această teorie preșcolară se numește multiculturalism și minte încă din titlu. În plină toleranță „multi", există totuși o cultură fără nici un drept: cultura occidentală. După aproape treizeci de ani de toleranță caricaturală, efectul este o catastrofă deplină, o formă de anarhie acreditată, pe care doar maniacii studiilor culturale nu o pot zări. Cazul britanic e aproape comic. În România, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării ar face bine să pună mâna pe carte.

Roadele diversității

În numele multiculturalismului, „comunitățile" musulmane au fost încurajate să își urmeze tradiția și să își „celebreze" identitatea. În numele diversității, pentru fiecare gest care le îndepărta de lumea britanică, aceleași comunități au

fost premiate (cu studii şi cărţi, iar acestea cu posturi universitare) şi subvenţionate. (Centrul de Tineret din Leeds, unde au fost recrutaţi trei din purtătorii de rucsacuri cu TNAT, era subvenţionat cu fonduri britanice şi europene.) De pe la jumătatea anilor '80, comunităţile au devenit fortăreţe. Ministate islamice au apărut în interiorul statului britanic, fără obligaţia de a se supune obiceiurilor locului şi legilor naţiunii. Nimeni n-a îndrăznit să sufle o vorbă, în climatul de teroare intelectuală impus, de sus, de armata profitorilor şi a profesioniştilor toleranţei. Dimpotrivă. În numele progresului etic, au fost adoptate legi noi, împotriva incitării la ură rasială, iar prevederile legislaţiei antiterosim au fost reduse sau atenuate. În martie 2005, falanga parlamentară a stângii umanist-laburiste britanice, în alianţă cu un Partid Conservator care a renunţat la principii, în speranţa că va deveni electibil, au castrat un pachet de legi care propunea măsuri speciale de supraveghere a indivizilor suspectaţi de terorism. Nu că ar fi fost lipsă de clienţi.

Welcome to England!

Teritoriile britanice de mare concentraţie musulmană au intrat uşor în circuitul de intoxicare. Imami, terorişti, predicatori, o echipă completă de demagogi islamici furibunzi şi totuşi calculaţi, au început să facă naveta între Karachi şi Leeds, Faisalabad şi Bradford, Lahore şi Blackburn. Moscheile britanice au devenit centre de îndoctrinare. Predicatori aduşi pe post de vedete din Arabia Saudită, Pakistan şi Egipt au susţinut recitaluri pe tema conspiraţiei iudeo-americane, au acordat burse de fanatizare la vreuna dintre cele opt mii de şcoli religioase (*madrassele* pakistaneze) şi au preamărit pe faţă gloria martiriului sinucigaş. Restul a fost desăvârşit de profesionişti ai racolării, sosiţi din imediata apropiere a cen-

trelor de comandă Al-Qaida. La frontiere, ei au dat nas în nas cu vechea lor protectoare, toleranța multiculturală, și au trecut fără probleme, acolo unde est-europenii trebuie să prezinte cópii după rudele moarte în ultima sută de ani.

Se crede că, în zece-douăsprezece luni de îndoctrinare, un tânăr musulman britanic poate fi transformat într-un sinucigaș entuziast. Siguranța de somnambul și zâmbetul idiot din clipa exploziei nu se obțin ușor, dar metoda e bine pusă la punct, iar operatorii își cunosc meseria. Cine se lasă fascinat de transa finală a teroriștilor sinucigași ignoră luciditatea cinică a antrenorilor. Instrumentul lor principal nu e nici istoria oprimării, nici sărăcia și nici soarta fraților de peste mări, ci un extract de Islam pur.

Terorismul islamic e islamic

Se spune, până la migrenă, că Islamul nu are legătură cu terorismul. Ideea nu se sprijină pe nimic. Totuși, edictul e nelipsit din editorialele și de pe ecranele occidentale. Ca după fiecare atentat, și în seara zilei de 7 iulie musulmani „moderați" au făcut turul televiziunilor, recitând *mantra* despre „minoritatea minusculă" care nu reprezintă Islamul, Religie a Păcii. Toată lumea e mulțumită. Directorii media se duc acasă mândri de ei, fără să se întrebe care dintre copiii lor vor călători, și când, pentru ultima oară cu metroul. Clericii „moderați" se întorc la moschei, unde o iau de la cap, propovăduind în arăbește scârba de stricăciunea vieții păgâne a Occidentului. Între ei, Hani al-Sibai, un cleric din Londra. Numărul lui favorit se desfășoară cam așa: acasă, în sufragerie, al-Sibai primește vizita echipei de la televiziunea Al-Jazzeera. Unitatea de emisie prin satelit e parcată în fața casei și al-Sibai vorbește în direct, unui auditoriu panarab enorm.

Ce are el de spus? Să ascultăm, în traducerea săptămânalului *Sunday Times*, din 17 iulie 2005: „Atentatele de la Londra au fost o mare victorie." „Nu e totuşi rău că au fost ucişi civili?" întreabă reporterul. „Termenul «civil» e o creaţie occidentală. Aşa ceva nu există în prescripţiile religioase islamice. Pentru musulmani, oamenii sunt fie în Dar al Harb, fie în afara lui." Ce a vrut să spună moderatul al-Sibai şi ce au înţeles, desigur, ascultătorii lui e că Islamul împarte lumea în două: Dar al Harb, lumea războiului, în care trăiesc necredincioşii, şi Dar al Islam, lumea în care trăiesc musulmanii. Prima lume trebuie cucerită.

Dacă nu se supun de bunăvoie, necredincioşii trebuie ucişi. Această idee, repetată zi de zi în moschei şi reluată în nenumărate declaraţii program ale teroriştilor, de la Bin Laden la al-Zarkawi, nu e o găselniţă. Ea este elementul cel mai activ al patrimoniului politico-religios islamic. În lectura filologilor, Islamul e, bineînţeles, o religie a păcii, dar religia e ceea ce fac oamenii din ea. În cazul terorismului islamic, terorismul e sută la sută islamic, pentru că trăieşte ideologic din prelucrarea unei religii afine.

O vorbă de reţinut: ruthlessness

În faţa acestei forţe propulsată de o idee feroce, societăţile occidentale reacţionează cu banalităţi postistorice: demonstraţii cu steaguri mari, la care civilii agită baloane, recită poezii proaste şi fac un bine porumbeilor; articole despre Londra sau Madridul care nu se vor lăsa învinse (ceea ce, probabil, ar trebui să-i umple de groază pe musulmani); declaraţii în care personalităţi publice (care nu mai circulă demult cu metroul) promit, în numele celor care circulă cu metroul, că nimeni nu îşi va schimba obiceiurile (un gen de

sfidare pe care omul de rând nu-l practică din eroism, ci pentru că trebuie să ajungă la slujbă).

Toate aceste frumoase acțiuni de propagandă publică ar fi tonice, ba chiar distractive, dacă n-ar exista contextul. Lumea islamică participă la același război, dar nu folosește montajele literare. Terorismul contează tocmai pe slăbiciunea, pe lipsa „de vână" a inamicului. Terorismul islamic a desăvârșit această strategie, adăugându-i ceea ce filozoful american Lee Haris a numit *ruthlessness*: cruzime, duritate, îndrăznea-lă, caracter nemilos. Această trăsătură nu are nevoie de multe explicații. O cunoașteți de când erați intimidați, la școală, de repetenții golani. Dacă nu vă aduceți aminte, alegeți mâine un prieten cunoscut pentru bunele purtări. Întrebați-l ceva și, până să răspundă, trântiți-i un cap în gură. Apoi șuierați: „Dacă mai faci, îți vărs mațele!". Reluați procedeul seara, după ce ați terminat pânda și v-ați convins că prietenul se întoarce singur acasă. Perseverați. După câteva ședințe, prietenul va inventa singur un motiv, va găsi o explicație și se va simți un pic vinovat. Ați câștigat.

Iluzii numerice

Întâlnirea civilizației occidentale cu energia brutală a Islamului nu trebuia să fie neapărat preludiul unei catastrofe. Occidentul a mai purtat războaie de supraviețuire. Conflictul cu nazismul german și războiul cel lung și rece cu Ideea Comunistă s-au terminat cu victorii totale sau suficiente. Ciocnirea cu Islamul are date diferite. Războiul cu nazismul german a fost un război clasic, decis de forța și de inteligența militară. Războiul cu Ideea Sovietică a fost indirect. Victoria a fost forțată, prin distanțare, prin strategia de „conținere" (*containment*), altfel spus, prin izolarea incendiului în limite dinainte stabilite. Spre deosebire de aceste două episoade

fundamentale, războiul cu Islamul e primul mare conflict însoţit de amestecul de societăţi şi populaţii. Războiul cu Islamul nu are front şi linie de demarcaţie. Contactul e total şi permanent. Purtătorii ideilor mortale pentru Occident au acces neîngrădit la organele interne ale marelui lor adversar. Prietenul pe care îl snopim fără avertisment ne e coleg de apartament, ba chiar gazdă. Această împrejurare face din conflictul cu Islamul o probă aproape imposibilă. Optsprezece milioane de musulmani trăiesc în statele Europei de Vest. Proiecţiile indică, în jurul anului 2035, la patruzeci de milioane. Ei sunt singurul şi cel mai activ caz de identitate saturată de certitudini, într-o Europă care şi-a lichidat voluntar orice formă de apartenenţă. Cifrele înşală. Musulmanii acţionează ca o minoritare cu forţă majoritară, după modelul pe care Arnold Toynbee l-a numit „proletariat universal": o minoritate subversivă, fanatizată de o energie neobosită. Un agent cu obiective precise, într-o lume detensionată, nesigură pe propria identitate, subţiată de prea multă politeţe faţă de idealuri şi, prin asta, cooperantă.

O anecdotă englezească, veche de o sută şi ceva de ani, spune că regina Victoria a organizat un banchet în cinstea ambasadorului Rusiei. Spre sfârşit, au fost aduse vasele cu apă parfumată, pentru spălarea mâinilor. Înaltul oaspete le-a privit uşor nelămurit. Apoi, cu un gest hotărât, a ridicat unul dintre vase şi a băut până la fund. Asistenţa a încremenit. După o clipă, regina a luat, la rândul ei, unul dintre vase şi a băut până la capăt. Curtenii au imitat-o uşuraţi. Onoarea Curţii era salvată. Oaspetele fusese scutit de ofensă.

TRANSPLANTABILII

Scepticismul se naşte dintr-o constatare simplă: nu există coincidenţe. Cel mai adesea această concluzie e, demonstrabil, falsă. Problemele — între ele şi scepticismul — încep în acele situaţii, rare şi fundamentale, în care aceeaşi concluzie e, demonstrabil, corectă.

Aceeaşi cultură, altă faţă

La începutul lui decembrie 2005, medici ai Spitalului Universitar din Amiens au încheiat, după cincisprezece ore de chirurgie complexă, primul transplant de faţă umană. Isabelle Dinoire, o femeie în vârstă de treizeci şi opt de ani, a fost desfigurată de un câine. Mai târziu s-a aflat că accidentul a avut loc după ce Dinoire încercase să se sinucidă cu o doză masivă de droguri. Imediat după internare, o coincidenţă izbitoare a adus la cunoştinţa medicilor că o altă femeie, tot din nord-estul francez, şi tot în vârstă de treizeci şi opt se ani, încercase de asemenea să se sinucidă. Şi reuşise. Părinţii sinucigaşei defuncte au permis îndepărtarea unei părţi a feţei (buzele, nasul şi bărbia). Ideea că identitatea fiicei lor ar putea fi distrusă, chiar după moarte, nu pare să le fi spus ceva. Faţa a fost „prelevată“ şi folosită în operaţia de transplant. Isabelle Dinoire s-a trezit în camera de reanimare,

a cerut o oglindă, a lăcrimat, a murmurat *Merci* şi a început să se pregătească de externare.

Recunoştinţa Isabellei Dinoire nu e un lucru simplu. Pacienta a făcut ce face orice om vindecat. A mulţumit, iar gestul acesta a aşezat-o în limitele şi normele unei culturi vechi. Însă ideea că a purta faţa altcuiva presupune o mutaţie bizară a rămas undeva, departe de gândurile pacientei. Câţiva medici — „critici", cum i-au numit, anonimizându-i, ziarele franţuzeşti — au protestat, adică au încercat să înceapă discuţia de la începutul peste care au trecut şi chirurgii, şi pacienta. Nu i-a luat nimeni în seamă. Lumea s-a grăbit să salute succesul transplantului şi nimeni n-a mai avut timp să se întrebe dacă şi cu ce preţ se poate transplanta o faţă fără a planta o altă identitate. Nimic întâmplător, dacă ţinem seama de o a doua coincidenţă. Transplantul de faţă fusese devansat, cu aproape o lună, de o preschimbare încă mai adâncă: transplantul de cultură. Operaţia s-a desfăşurat la mai puţin de două sute de kilometri nord de Amiens, în Belgia, la Charleroi. Reuşita a fost explozivă: suflul a lovit o coloană de soldaţi americani, pe o şosea, la marginea Bagdadului.

Aceeaşi faţă, altă cultură

Muriel Degauque avea tot treizeci şi opt de ani când a decis să plece din Charleroi. Oraşul e bântuit de figura lui Marc Dutroux. Cel mai cunoscut ucigaş de copii al Europei şi-a înfometat, schingiuit şi violat victimele, în pivinţa uneia dintre casele comode şi urâte care fac regula în acest oraş obosit şi nevrotic. Muriel n-a plecat din Charleroi pentru a protesta împotriva lui Dutroux, deşi faptele ei trebuie să se fi îndreptat împotria a ceva sau a cuiva de găsit în Charleroi. Muriel Degauque a planat vid prin viaţă. A lucrat când într-o

brutărie, când chelneriță, a dat repede de droguri, a început să se culce indiferent, stânga-dreapta, cu cine se nimerea să fie un pic mai insistent, chit că „n-a fost un om rău" — cum spun, acum, vecinii.

A fost, în schimb, un om fără conținut. În clipa, în care Islamul s-a înfățișat, aspru, plin de prescripții și disciplinat, Muriel a înțeles că poate umple golul. Muriel Degauque s-a căsătorit cu Issam Gorris, un bărbat de origine marocană, cu șapte ani mai tânăr și infinit mai exotic și mai interesant decât cenușiul tern, comod și belgian. După șase luni, Mademoiselle Muriel a devenit Myriam, o femeie tăcută, cu fața acoperită de *burkha*. Obiceiurile noi au captivat-o, așa cum anumitor recruți instrucția le acoperă nevoia de ordine. În rarele vizite acasă, la părinți, Myriam a impus reguli de fier: cina se servește separat, mama și fiica într-o cameră, tatăl și ginerele în alta, televizorul stă închis, iar berea nedeschisă. După alte șase luni, Myriam a dispărut. Abia în seara zilei de 9 noiembrie 2005, figura ei plăcută și disponibilă a apărut pe ecrane, în toate jurnalele televiziunilor belgiene. Muriel „Myriam" Degauque plecase în Iaq, alături de soț, într-o misiune „sfântă" Ea s-a aruncat în aer, fără să-i rănească pe soldații pe care-i căuta. A fost singura victimă. Atentatul n-a reușit, în schimb, operația de transplant cultural a fost o reușită desăvârșită.

Alunecarea din sine

Operația de transplant facial și operația de transplant cultural se deosebesc în multe puncte. În unul singur apropierea e, însă, vizibilă și înfiorătoare: lipsa de aderență la propria identitate. Aceste cazuri de alunecare din sine pot fi motivate medical sau programate religios. Formula contează prea

puțin. Ceea ce contează cu adevărat e ușurința cu care se produce înlocuirea. Adopția unei alte identități e lină, logică, aproape automată. Nimic nu ne mai ține, dinspre părinții mai vechi și mai noi, căci în urmă e doar plictisul de ieri și dintotdeauna. În față: nevroza și repetiția ei de mâine. Libertatea europeană a fost, la început, dreptul de a renova tradiția. Între timp, ea a descoperit dreptul de-a nu fi nimic altceva decât purtătorul libertății de-a fi nimic. Suntem vulnerabili. Am devenit transplantabili.

Aşadar, Human Rights Watch adulmecă închisori secrete, pitite, săpate sau împăturite, undeva în România, în Polonia sau în altă aglomerare de primitivi proamericani. Admirabil, dar contraproductiv. *Breaking News!* Cele mai secrete închisori se află, într-adevăr, în Europa de Vest. HRW nu le-a dat de urmă, pentru că se uita în direcția greşită, de-a lungul propriilor obsesii. Marile închisori secrete de la Paris şi din atâtea alte oraşe franceze sunt atât de secrete, încât rămân vizibile doar pentru clienții lor. O mulțime de tineri arabi, cu sticla incendiară în mână şi cu *Allah Akbar!* pe buze, au strigat toată luna octombrie 2005 că sunt încuiați, pe dinăuntru, în propria mizerie şi că primesc prin vizeta celulei doar rasism şi discriminare. În lipsa HRW, dusă după avioane prin Europa de Est, tineretul arab s-a străduit să semnaleze; a făcut în fiecare seară focuri mari din maşini, şcoli, săli de spectacole şi alte instrumente de tortură folosite de opresori, însă n-a reuşit să atragă atenția nobilei organizații americane.

Euroteritoriile ocupate

Păcat! HRW ar fi avut ce nota. Tinerii musulmani care se dau cu capul de discriminare în Franța nu sunt un caz de persecuție izolată. Mişcarea e vie şi în Danemarca, la Aarhus, unde maşinile şi şcolile se pregătesc de incendiu tot seara.

Peste tot în euroteritoriile ocupate de comunităţi musulmane, arabi marginali sunt „abuzaţi" politic, etnic şi cultural: la Birmingham, unde doar musulmanii îşi dau voie să iasă pe stradă după căderea întunericului, la Berlin, unde femeile musulmane au ieşit în stradă, cu pancarte în care cer poliţiei să le apere de bunii lor soţi, taţi şi fraţi, mari amatori de omoruri rituale, la Bruxelles, unde poliţiştii au primit dispoziţie să nu se afişeze bând cafea în timpul Ramadanului, la Malmö, unde echipajele ambulanţelor nu intră în cartierele musulmane fără escorta Poliţiei. E atâta material de fişat, încât HRW n-ar răzbi nici dacă ar avea la dispoziţie toţi banii protectorului său George Soros, miliardarul societăţilor deschise la propaganda anti-Bush. HRW s-a descurcat cu mai puţin. S-a lăsat fondată şi condusă, vreme de doisprezece ani, de Aryeh Neier, astăzi preşedinte al Fundaţiei Soros. Direcţia a fost de la bun început corectă. Apoi ea a devenit atât de sigură, încât în 2001 HRW a cerut ONU să tragă la răspundere Statele Unite pentru practicarea unei politici generale de discriminare. În 2003 Joe Stork, „expert militar" al organizaţiei, făcea o descoperire senzaţională: în teritoriile palestiniene se practica tortura. Şi încă una: autorităţile palestiniene, până atunci virgine la violenţă, au învăţat asemenea practici urâte de la foşti deţinuţi palestinieni care povestiseră ce le făceau în închisoare israelienii.

Puterea judecătorească şi executivă

Atât de mare e slăbăciunea Islamului, încât un avocat de talia HRW trebuia neapărat să intervină. Mi se pare că Islamul, care se întinde peste cincizeci şi şase de state şi îşi fereşte cu grijă supuşii de libertate, e un caz izbitor de slăbiciune. Islamul care vrea să şteargă de pe faţa pământului Israelul

e partea cea mai convingătoare a acestui mare caz de neputință și timiditate timorată. Slăbiciunea Islamului se poate ghici și din împrejurarea că avioanele care plimbă, urmărite de HRW, teroriști Al-Qaida zboară deasupra teritoriilor peste care ar urma să se întindă, mâine, noul Califat — lumină a Justiției și apărător al Legii. HRW a ghicit mersul istoriei. Într-adevăr, sub presiune americană, vechile legi ale Occidentului se năruie și fac loc ipocriziei și abuzului. În schimb, legea islamică, pură în străduința ei spre binele omului sărac, oferă modelul. A se vedea pățaniile domnișoarei (dacă termenul nu irită) Atefeh Rajabi, spânzurată la șaisprezece ani în Iran, pentru „comportament incompatibil cu castitatea". Justiția islamică s-a săvârșit la vedere, nu în secret. Păcătoasa a fost spânzurată de o macara, în centrul orașului, iar lațul i-a fost așezat în jurul gâtului de însuși Judecătorul care a anunțat sentința. Pe principiul nonseparației puterii judecătorești de executiv.

Procesul Bin Olanden–Van Gogh

Întâmplarea fericită a făcut ca HRW să caute închisorile în carul cu fân, la exact un an de la săvârșirea unei alte capodopere de justiție islamică. Era 3 noiembrie 2004 și Theo Van Gogh se plimba cu bicicleta prin Amsterdam. Van Gogh era chiar un Van Gogh autentic. Strănepot al Geniului, tânărul Van Gogh era, la rândul și în felul său, tot un iconoclast. Filmele și declarațiile lui au nesocotit cu sarcasm și duritate toate tabuurile. Iudaismul și creștinismul, atinse de acidul Van Gogh, au asistat fără replică. Islamul, nu. *Subjugare*, un film despre tratamentul degradant al femeii în familia și după prescripțiile Islamului, a avut viață scurtă. La fel, Van Gogh. De moartea filmului s-au ocupat chiar autoritățile olandeze, care l-au retras după ce au sesizat, cu un simț îndelung rodat,

ofensa adusă Islamului. De Van Gogh s-a ocupat Mohammad Bouyeri, un tânăr marocan născut în Olanda, mai exact în unul dintre ghetourile musulmane care s-au rupt de statul gazdă. În noile „teritorii ocupate" europene, legea e o chestiune care nu privește statul gazdă. Bonus: statul pierde și controlul administrativ. Operațiunea e singura situație în care democrația legală se dovedește utilă imigranților musulmani, căci ea permite alegeri, iar acestea aduc, legal, la putere consilieri și primari musulmani.

Născut și crescut în acest spațiu dominat de Bin Olandeni, Mohammad a decis că legea olandeză, care garantează ca nicăieri altundeva libertatea cuvântului, contravine legii musulmane. Bouyeri a făcut corecția cuvenită pe Linnaeusstraat, strada pe care se plimba Van Gogh. Trei focuri de armă l-au doborât pe vinovat. Apoi, Bouyeri a scos un cuțit de bucătărie și a început să-i taie capul. E de apreciat regimul de transparență totală în care a avut loc actul de justiție. Publicul larg a putut auzi strigătele lui Van Gogh și a avut prilejul să asculte, în direct, vocea sigură cu care Bouyeri i-a explicat victimei fărădelegile de care se făcea vinovată. Mai mult, actul de judecată a fost formalizat până la capăt. Bouyeri a fixat cu un cuțit, în pieptul condamnatului, o scrisoare-expunere de motive în care erau prezentate amănunțit încălcările legii islamice de care se făcuse vinovat inculpatul. Rapid, precis și argumentat, procesul Bin Olanden–Van Gogh lasă toată povara disimulării și toate subterfugiile vinovate în seama justiției occidentale. Nu e de mirare că HRW sapă în această direcție.

Umanism fără Erasmus

Cum am ajuns aici, în mijlocul acestei comedii stupide? Nu trebuie să ne îndepărtăm de Olanda și de Linnaeusstraat.

Strada care poartă numele lui Linnaeus e o coincidență ciudată. Cu Linnaeus, părintele taxonomiei, știința formală și absolută a clasificării și ierarhizării plantelor și animalelor, ne vom întâlni un pic mai încolo. Deocamdată, o paranteză istorică. În 1924, Johan Huizinga, poate ultimul înțelept între istoricii culturii europene, pe atunci profesor la Universitatea din Leyda, publică o carte simplă și scurtă: *Erasmus*. Monografia include un capitol uluitor, în care Huizinga descrie cu pătrundere anii de bătrânețe care îl găsesc pe Erasmus, rege și lumină a umanismului, „în război cu umaniștii". Explicațiile lui Huizinga ne ajută să înțelegem această dramă la capătul căreia Erasmus descoperă îngrozit că umanismul poate fi deformat de dogmatism, că pedanța erudită se poate transforma în intoleranță sistematizată. Umanismul incriminat de Erasmus devenise un automatism gol de gândire, o obișnuință geometrică, formal validă și practic inutilă, un desen vicios, pe deasupra lumii reale. Marele Huizinga avea să fie el însuși nu peste mult timp una dintre formele reciclate ale dogmei. Sub arest nazist, el moare în 1945, cu câteva săptămâni înainte de sosirea Aliaților. Linia raționalismului formal urcase în cele patru sute de ani scurse de la Erasmus spre o catastrofă înțeleasă abia de Nietzsche. „Reevaluarea tuturor valorilor" și abolirea judecății morale, pe care Nietzsche le prevestise, sumbru, în 1888 își făcuseră într-adevăr loc în istorie și aveau să dicteze cursul secolului XX.

Călătorie sigură!

Surparea nu avea să se încheie odată cu măcelurile acelui secol. În locul violenței directe apare ecoul ideologic și juridic al „reevaluării" prevestite de Nietzsche: echivalența

universală, saltul „dincolo de Bine şi de Rău", capacitatea stranie de a judeca fără a participa la modelul propriu de civilizaţie şi tendinţa de a-l expune, de a-l face vulnerabil şi de a-l compromite, în numele progresului. Ostilitatea prin progres, numele bolii militante a vremurilor pe care le trăim, răspunde de piramida gândirii răsturnate care umbreşte azi aproape cu totul raţiunea profesionistă a lumii occidentale. Aberaţiile unei organizaţii ca HRW sunt o contribuţie măruntă. HRW spune, însă, destul despre capacitatea uluitoare a spiritului de a refuza datele simple ale vieţii, înlocuindu-le cu rubricile paralele ale unui sistem de clasificare absurd. Linnaeus ar fi fost îngrozit să vadă acţiuni şi valori umane clasificate cu nepăsarea ierarhiilor în care marele biolog plasase animale şi corespondenţe biologice. Pentru HRW legea are acelaşi conţinut şi în vreme de pace, şi în vreme de război, şi în cazul delincventului care a furat trei borcane cu gem, şi în prezenţa duşmanilor de moarte ai justiţiei. Închisori secrete pentru terorişti? Foarte bine. Dacă nu le avem încă, ar fi bine să le avem curând. Altă soluţie nu va exista, până în clipa în care HRW va pune la punct metoda de interogare perfectă. Abia atunci, într-un paradis perfect kitsch, fiarele care taie capete de om vor vorbi dulce şi îşi vor informa anchetatorii despre locul şi data următorului atentat. Până atunci, asemenea date vor veni numai şi numai din închisorile secrete vânate de HRW. Rezultatul va permite (inclusiv) membrilor HRW să ia metroul sau avionul fără să se teamă.

J'EXCUSE!
(Bazele amneziei occidentale)

Suntem în 2006, dar asta nu mai pare cu adevărat important și nici istoricește exact. Urmează, probabil, 2007. Nu e un pronostic tocmai greșit, însă a fi exact în acest moment înseamnă a descoperi prezența cacofonică a unei epoci noi, nu succesiunea mecanică a calendarului. La mulți ani! Bun venit și alterare plăcută, pe continentul fără memorie, în epoca urii perfect sferice.

Verde islamic de Paris

În Parisul lui octombrie 2005, inima umanismului a bătut pentru incendiatorii de școli. Sarcasmul limbut al lui Voltaire a coborât în autocenzură. Mass-media franceză a proclamat tăcerea expresivă: vandalii nu au nume de familie sau de trib, ci doar trăsătura care îi recomandă drept „tineri". *D'accord*! Am scăpat de bănuiala gravă că octogenarii au pornit, în cârje, la asalt. Prăpădul nu are, nici el, onomastică. În locul datelor simple, crește arborele cauzal: „rasism", „marginalizare", „șomaj". *J'accuse*! a leșinat. *J'excuse*! e la putere. Primul-ministru a înțeles să stingă focurile cu un torent de subvenții și a anunțat marțial o expediție de răsplată condusă de Mareșalul Buget D'État: 20 000 de posturi noi, în administrația locală. Mici subbăgători de seamă, prestatori de amenzi și purtători de ștampilă, antidot la intoxicația cu

verde islamic de Paris. La Londra, raţiunea parlamentară care l-a împins pe regele Charles pe treptele eşafodului, în dimineaţa zilei de 30 ianuarie 1649, a sucombat, după o carieră augustă, în seara zilei de 9 noiembrie 2005. Actul final a fost sărbătorit prin decapitarea legii antiterorism; un supliment de protecţie, ca de la democrat la antidemocrat, pentru autorii viitoarelor atentate. La Berlin, noul cancelar se curăţă de ultimele piei creştin-democrate, într-o baie de social-democraţie. Economia germană e motorul Uniunii Europene, iar Uniunea Europeană stă pe loc, parcată la marginea şoselei pe care trec, în mare viteză globală, soluţii americane, poftă de consum chinez şi hărnicie gregară indiană. Răspunsul german: creşteri de impozite şi taxe, acum şi din 2007. Toată lumea a învăţat la şcoală — pe când în Europa se mai învăţa la şcoală şi altceva decât vina pentru inundaţiile din Bangladesh şi pentru seceta din Niger — că economiile învie, înţepate de nervul cumpărătorului şi mor odată cu el, sufocate de impuneri noi. Angela Merkel cunoaşte regula. A repetat-o, până la saţ, în campania electorală, după care s-a lovit de realitatea de fapt. Dar care e realitatea de fapt?

Model indestructibil

Mai întâi, ca orice fapt de istorie, realitatea europeană a epocii posteuropene nu e o doar o sumă de acţiuni, ci o impresie, un curent de convingeri (sau lipsa lor) care dictează un curs general, până la a lăsa impresia acută de inevitabil şi fatalitate. Rând pe rând, liderii statelor europene occidentale urmează această traiectorie. Chirac, Villepin şi Merkel sunt punctele cele mai vizibile ale acestei constelaţii care îşi luminează propria stingere. Spania unui Rodríguez Zapatero, consumat aproape exclusiv de reforma sexuală a pro-

priei naţiuni, Italia absorbită de mania anti-Berlusconi, Olanda condusă mai degrabă de ministrul Imigraţiei, Rita Verdonk, Belgia, ca de obicei fără contur şi agendă, Suedia logodită pe veci cu un socialism tehnic şi autist — toate asigură statutar şi disciplinat consensul impasului european. O generaţie întreagă de politicieni şi lideri de opinie fac maşinal toate gesturile greşite, rostesc toate teoriile false şi adoptă toate soluţiile nepotrivite.

Lucrurile se petrec în felul următor: o problemă apare şi ea e urmată, invariabil, de acele măsuri care o agravează. Liota de amploaiaţi a lui Villepin va consuma fonduri de stat şi va avea ca efect doar creşterea şi instituţionalizarea controlului grupurilor musulmane asupra instrumentelor administrative, în teritorii urbane pe care statul francez va trebui să le tolereze fără să le mai controleze. Impozitele prescrise de Merkel riscă să adâncească suferinţa economiei germane şi să promoveze impasul la scara Uniunii Europene. Pieţele se tem deja de „efectul german". Negocierile rundei Doha, la nivelul Organizaţiei Mondiale a Comerţului (W.T.O.), sunt blocate de protecţionismul francez. Semnalul german n-a făcut decât să accelereze strategia globală de decuplare din nexus-ul economic european. China, India, Mexic şi Brazilia încheie, în culisele negocierilor O.M.C., alianţe regionale şi decupează, astfel, tot mai clar spaţiul european ca zonă de depresie.

Nimic nu pare capabil să pună capăt pasei colective de somnambulism european. Conglomeratul politic şi intelectual european nu mai produce idei, valori şi lideri. Nimeni nu mai are curajul judecăţilor directe. Convocarea bunului-simţ e asimilată cu o catastrofă morală, fie ea derapaj în fascism, fie capitulare în faţa egoismului burghez. Această stare de inerţie are proprietăţi curioase, aproape paranormale. Pentru prima oară în istoria ideilor europene, lipsa de idei se

felicită şi se automotivează cu o fecunditate extraordinară. Noul model de gândire european se hrăneşte din propriile eşecuri. Fiecare criză şi fiecare eşec servesc drept pretext pentru relansarea modelului. Fiecare înfrângere confirmă justeţea reţetei care a dus la eşec şi e urmată de o doză în plus, de o miză mai mare, de o repetiţie mai îndârjită. De aici, paralizia. Modelul e indestructibil şi va trăi această iluzie până la dispariţie.

Ruine în Volvo

Două împrejurări istorice explică, întru câtva, maşinismul sinucigaş european. După zeci de ani de conformism, irigat şi întreţinut de pacea militară şi prosperitatea economică, elitele europene nu mai pot gândi îndrăzneţ sau, măcar, nebirocratic. În al doilea rând, politicienii Europei unite ştiu că societăţile lor nu mai sunt un partener energic. În mai puţin de cincizeci de ani, omul societăţilor europene a parcurs distanţa care separă cetăţenia activă de postura de chiriaş al unei funcţii desemnate: bun european, bun locuitor al planetei, campion al propriei cariere şi beneficiar al propriei pensii. Această clasă nu îşi mai poate permite decât un singur eroism: lupta pentru menţinerea unui confort care depăşeşte, deja, puterea economică şi vigoarea demografică a propriei societăţi. Familia occidentală s-a prăbuşit şi ruinele ei, transportate ritmic, în Volvo-uri spaţioase, acoperă staţiunile şi casele de vacanţă, din Costa del Sol până în Toscana. Copiii pensionarilor europeni sunt mai activi, dar poartă cu ei pesimismul genetic al părinţilor. Împreună, copil şi părinte, ştiu că regula lui „cel mult un urmaş de familie" cere ca vlăstarul să nu piară pe front şi îmbrăţişează un pacifism necondiţionat.

În plan material, această reaşezare a avut efecte catastrofale. Europa a păşit într-o zonă de nesiguranţă în care demografia bate democraţia. Tendinţa dă, deja, de la Malmö la Bradford şi de la Aarhus la Toulouse, o reţea de oraşe neasimilate şi, în curând, de majoritate confesională şi administraţie musulmană. În plan intelectual, această transformare poartă pur şi simplu numele de conformism şi e un semn de oboseală, de epuizare adâncă, de neîncredere în acele valori şi idei care au construit primatul occidental. Însă răspunderea pentru această criză nu poate fi pusă în seama populaţiei comune europene. Ne reîntâlnim, aici, cu una dintre atitudinile istorice constante ale elitei intelectuale europene: revolta împotriva civilizaţiei.

De ce noi da, dacă ei nu?

Pare curios. Europa civilizaţiei, împotriva civilizaţiei! Cu toate acestea, lovitura de stat epocală a raţiunii europene nu e un secret şi nici o noutate. O tradiţie ilustră şi sinistră pune ideile cortexului european la cârma contestaţiei. Într-o notă îngropată în subsolul *Societăţii deschise,* Karl Popper rezumă dilema de la capătul marii tradiţii europene a utopiei de inspiraţie platonică, marxistă şi leninistă. „De ce sprijină toţi aceşti gânditori revolta împotriva civilizaţiei?“ Popper găseşte un singur răspuns: „Sunt înclinat să cred că explicaţia ţine de o insatisfacţie profundă, de nemulţumirea faţă de o lume care nu se poate ridica la nivelul idealurilor noastre morale şi al viselor noastre de perfecţiune. Revolta împotriva civilizaţiei e un semn al presiunii civilizaţiei şi al cerinţelor ei de răspundere personală.“ Reflecţia lui Popper a împlinit aproape cincizeci de ani. Ea nu a pierdut nimic din exactitatea diagnosticului care punctează spre dinamica perversă a resentimentului şi poate fi completată cu câteva des-

luşiri noi, aduse de anii din urmă. E vorba de acele mecanisme ideologice complexe aflate, acum, în dotarea formatorilor de opinie publică şi puse la lucru în scopul intuit de Popper încă din 1948. Marea şi toxica noutate pe care o aduc aceste mecanisme e substituirea completă a universului de valori occidentale cu o sumă de deziderate utopice. În principiu, multiculturalismul — doctrina pilot a acestui efort — poate fi redus la implantarea unui mecanism de omisiune prin uitare a culturii clasice europene.

Acest „chip" conductor de amnezie programată se prezintă, mereu şi oriunde, înfăşurat în toga toleranţei, dar funcţia sa finală e ştergerea memoriei. Din ce în ce mai puţini europeni cunosc sau vor să cunoască istoria Europei. Nu istoria în date (deşi destui elevi francezi se declară deranjaţi de lecţiile despre geneza Catedralelor), ci explicaţia de principiu a acestui *story* de succes mental, politic, economic şi social care a permis Occidentului să devină un model global (uneori impus prin forţă, niciodată pentru a înlocui o civilizaţie superioară). Cum anume şi de ce a ajuns tocmai capitalismul să limiteze dependenţa umană de mediu şi să susţină societăţi nonviolente? Din ce s-a născut capacitatea de judecată morală şi raţiune individuală a omului liber occidental? Cum a lucrat „procesul civilizării" (teoretizat de Norbert Elias)? În fond, termenul „Occident" desemnează o anume conduită, o anume disciplină istorică, o suită de constrângeri complexe la capătul cărora au fost întrunite datele prime ale civilizaţiei (sugestia a fost dezvoltată recent, cu multă claritate, de Sorin Antohi, într-un articol publicat de revista *22,* nr. 819, nov. 2005).

Toate aceste chestiuni elementare sunt inaccesibile unei generaţii reeducate în spiritul toleranţei faţă de orice altă soluţie de viaţă şi severă, până la defăimare, cu propria cultură. Întrebarea pe care „tinerii" periferiilor pariziene şi-o pot pune,

imediat înaintea următoarei runde de incinerat şcoli, maşini, femei infidele şi autobuze de transport în comun, e, desigur: „De ce ne-am integra noi într-o societate pe care indigenii o dispreţuiesc primii?"

Nici expulzabili, nici asimilabili

Uitarea nu este o despărţire fără nuanţe şi complicaţii. Desacralizarea valorilor Occidentului nu e decât cea mai vizibilă tehnică de subminare, cel mai mustos Molotov aruncat pe ferestrele larg deschise ale Muzeului la care visa, naiv, Malraux, pe vremea când gaullismul părea să restabilească legătura cu „Franţa profundă". Programată în fiecare primărie locală, cu fiecare nou „proiect de reabilitare socială" şi de fiecare nouă campanie de *awareness* în folosul victimelor rasismului occidental, uitarea are efecte de mare fineţe distructivă asupra nervului optic occidental. Viziunea faptelor simple e vagă, diagnosticul şi prognoza sunt nesigure, comparaţia nu mai lucrează, lipsită fiind de cunoaşterea şi recunoaşterea datelor istorice. Iată, de pildă, discuţia despre terorismul islamic. După 11 septembrie, ea a trecut rapid sub controlul unor clişee sociologice: exploatare, efect de ecou întârziat al colonialismului occidental. După alţi cinci ani, aceleaşi clişee, purtate în triumf de presă şi de mediile academice, îşi fac apariţia, pentru a explica şi nihilismul piroman de la Paris. În ambele cazuri, teoria justificării prin opresiune se bizuie pe sesizarea unui minimum de elemente reale şi pe evitarea unui lung şir de evidenţe. Terorismul islamic nu e o revoltă a oprimaţilor decât în limitele acordului neparafat între autorii atentatelor teroriste şi interpreţii resentimentari ai acestor acte de distrugere fără logică socială. Primii folosesc un pretext învăţat în patruzeci de ani de discurs tiermon-

dist şi anticolonial. Ceilalţi continuă să alimenteze această analiză, transformând-o în dogmă publică. În exactitatea lor ignorată, datele sociologice spun cu totul altceva. Teroriştii vin, în general, din rândurile clasei de mijloc arabe sau sunt recrutaţi dintre tinerii unei generaţii incomplet asimilate în Occident şi complet întreţinută de părinţii emigranţi. La fel, autorii revoltei *de banlieue* din Franţa nu sunt purtătorii unui protest împotriva şomajului, din simplul motiv că, în majoritate, ei lipsesc de la şcoală, nu de pe piaţa muncii.

Un alt fapt sociologic ignorat e toleranţa directă sau indirectă la poligamie, care a transformat dormitoarele urbane franceze în stadioane supaîncărcate. Nu mai puţin exact sociologic e contrastul extraordinar între destinul emigraţiei afro-asiatico-islamice, în Statele Unite şi în Franţa. În Statele Unite musulmanii fac şcoală, în Franţa o ard. Mai mult de jumătate dintre musulmanii americani au o diplomă şcolară (spun statisticile Consiliului pentru Relaţii Islamic-Americane, citate de revista *Asia Times*). Aceleaşi date spun că venitul mediu al familiilor musulmane americane trece de media federală. Explicaţia nu are nimic de-a face cu teoria marginalizării, ci vine dintr-o diferenţă de atitudine istorică. America a prelungit, şi în chestiuni de imigraţie, individualismul de merit care stă la baza edificiului ei istoric. Sistemul american a promovat o toleranţă sensibilă la talent şi la aspiraţie. Au fost atraşi şi adoptaţi cei mai activi şi receptivi emigranţi indieni, pakistanezi, chinezi, arabi şi africani. Odată ajunşi în America, drumul lor spre elită a rămas, în permanenţă, o opţiune admisă. Franţa şi asemenea ei multe alte state europene au practicat, după război, importul de forţă de muncă, fapt care e de înţeles. Ulterior, această politică s-a prelungit prin importul nelimitat şi necondiţionat de comunităţi şi mase, fără alt obiectiv decât reaşezarea în condiţii de prosperitate occidentală.

Această politică lipsită de sens a fost înalt justificată teoretic de doctrina multiculturalistă. Rezultatele acestei lipse de acuitate şi ambiţie sociologică sunt, astăzi, groteşti. Franţa şi Europa în ansamblu au intrat în posesia unei minorităţi musulmane pe care n-o mai pot nici expulza, nici asimila. Suma acestor erori de gândire şi plasament istoric e încununată de o anume diferenţă persistentă de cultură, care face ca ghetourile de imigranţi maghrebieni să reproducă celule de civilizaţie rurală islamică, mutând sate întregi din văile Marocului în câmpia Senei. Acest aliaj de reflexe comportamentale şi date sociologice e incasabil la forajele ofilite ale marxismului târziu, care repetă *mantra* exploatării omului de către om, în varianta renovată a „marginalizării" şi a „excluderii" Dar poate cel mai spectaculos exemplu de paralizie a discernământului, sub presiunea amneziei istorice, e discuţia despre tipologia terorismului islamic.

Prin V.I.L., spre O.B.L.

O bună perioadă de timp, actele conjugate de terorism islamic au fost comparate cu pericolul nazist. Comparaţia (folosită şi de autorul acestor rânduri) e atrăgătoare şi inexactă. Naţional-socialismul german a fost o reacţie violentă şi de masă la perspectiva modernizării unei naţiuni cufundate în trăiri şi relaţii organice, agrariene şi colectiviste. Până aici, paralela e destul de întemeiată. Însă capacitatea statului naţional-socialist german de a construi un sistem industrial şi militar, aproape fără rival, invalidează comparaţia. Există o paralelă mult mai adecvată. Ea nu a fost studiată îndeajuns (deşi, la noi, Alina Mungiu Pippidi, Dragoş Paul Aligică şi Andrei Cornea au deschis, curajos, discuţia). Cine caută corespondenţa istorică pertinentă şi doreşte să extragă de acolo

învățăminte are la dispoziție paralela frapantă cu bolșevismul conspirativ-terorist rus. Comparația trebuie bine administrată. Nu comunismul de stat trebuie adus în scenă, ci figura marginală a lui V. I. Lenin, autor de literatură propagandistică (și Bin Laden a „debutat" recent în volum, cu ajutorul unei edituri de stânga, la Londra), Lenin liderul unui grup ultraviolent și deplin conspirat, Lenin proiectantul unui stat necruțător și exportator de revoluție (servicii oferite, la discreție, și de Califatul te(r)oretizat de Osama Bin Laden și Abu Musab al-Zarkawi — alt mic teoretician, odinioară ziarist de campanie, la *Al-Bunyan al-Marsus*, o *Pravdă* obscură, finanțată de Al-Qaida). Terorismul nu e un reziduu sociologic reparabil, ci pur și simplu tehnica principală de expansiune a unei ideologii mortale pentru Occident, atât în cazul bolșevismului, cât și în cazul Islamului. Intuiția acestei analogii nu e nouă. Ea a fost enunțată explicit, încă în 1949, de Jules Monnerot în a sa *Sociologie du communisme*. Astăzi, succesiunea acestei linii de analiză e blocată. Căci ea presupune o inversare, între timp interzisă, a teoriei generale a comunităților.

Minorități majoritare

În forma sa deplin acreditată public, teoria comunităților vorbește despre minorități, dar nu rezervă nici un spațiu minorităților militante. Or, acest gol de interpretare nu e decât o altă formă subtilă de promovare a uitării, a amneziei ca expresie a revoltei intelectuale împotriva civilizației. Ce uităm odată cu excluderea lecției istorice lăsate în urmă de minoritățile militante? În primul rând, o realitate neiertătoare: o idee, fie ea bolșevismul, fie ea Islamul, fie ea o idee benefică și pozitivă, nu trebuie să fie promovată de o majoritate

statistică pentru a funcționa exact ca o idee promovată de o majoritate statistică. O minoritate militantă și decisă e suficientă. O minoritate violentă și conspirativă e mai mult decât suficientă. Exemplele istorice spun mereu același lucru: Islamul secolului VIII a dominat din minoritate, iar un imperiu uriaș, Rusia secolului XX, s-a prăbușit sub loviturile unei rețele conspirative neînchipuit de crude și minoritare. Minoritățile violente, fanatizate de o fixație ideologică distrug, în cele din urmă, majorități uriașe, pasive, obosite și sceptice față de propriile valori. În această situație au fost surprinse societățile europene și nicăieri nu e mai vizibilă această epuizare decât în detașarea elitelor de patrimoniul politic și spiritual al Occidentului. Mâna care a votat pieirea legii antiterorism în Marea Britanie e și mâna care împrăștie slujbe-subvenție-răsplată pentru vandalismul incendiar din periferiile Franței, și mâna care nu mai poate administra medicamentul doctrinar de care are nevoie economia sclerotică a Germaniei. Mâna care semnează, indescifrabil și confuz, sfârșitul Europei clasice. Cu scuzele de rigoare.

O STAFIE BÂNTUIE EUROPA: EUROPA!

Afacerile firmei J. G. Monnet s-au împotmolit pe la începutul lui 1923. Declinul a venit neanunţat. Mult timp, copiii bătrânului Monnet, negustor iscusit de coniac, s-au crezut în siguranţă. Afacerile tatălui fuseseră preluate cu succes de Jean, fiul cel mare. Adevărat, prin 1910 firma trecuse prin clipe grele. Hennessy, o companie nouă şi agresivă, schimbase bunele obiceiuri ale negustoriei cu lichioruri, coniac şi alte băuturi fine. Hennessy făcea producţie de masă, îşi croia drum pe creasta unei campanii de publicitate cum nu se mai văzuse şi dădea duşcă, la intervale regulate, firmele mici, de familie. Însă Jean Monnet nu era omul care să se lase măturat de pe piaţă. În câteva luni, el a reuşit să sporească veniturile companiei, deşi piaţa de desfacere a continuat să se îngusteze.

Odată aşezată pe picioare firma, tânărul Monnet şi-a putut permite să iasă din comerţul cu băuturi, spre a începe o uluitoare şi greu vizibilă carieră politică. Însă, pe la începutul nenorocosului 1923, Monnet se întorcea cuminte şi harnic la catastifele firmei. Urnit de insistenţele disperate ale sorei sale, el a revenit şi a salvat firma familiei. Istoria vieţii profesionale şi a ideilor extraprofesionale ale domnului Monnet a rămas multă vreme necunoscută. Ea a fost dezgropată abia după treizeci de ani de cercetători minuţioşi, navigând prin arhive, în căutarea rădăcinilor intelectuale ale Uniunii Europene. Treptat, purtată de enormul curent al unionismului

european, corabia a ajuns la confluența cu istoria personală a unui om excepțional și, în același timp, perfect necunoscut. Ceea ce nu înseamnă că Jean Monnet a rămas o enigmă.

Un păhărel cu Monsieur Monnet

Discret până la autoanulare, Jean Monnet avea două convingeri intime. Le-a cultivat fără abatere, cu o răbdare tăcută, aproape mistică, și le-a transformat treptat în forțe istorice. Ele au grăbit renașterea contabilă a onorabilei firme J.G. Monnet și tot ele au schimbat fața Europei, după o lucrare lentă și necurmată, care a avut efectul negativ al unei eroziuni geologice, dar a rodit, fertil, prozeliți și un cult politic. Prima dintre convingerile ascunse sub fruntea acestui om civilizat și laborios a fost importanța relațiilor directe într-un sistem închis. De aici, credința în eficiența conclavului și preferința pentru decizia luată în sânul unei confrerii elitare. A doua, decurgând din prima: aversiunea față de caracterul incontrolabil, polemic și dezordonat al sistemelor deschise. De aici, gândul dizolvant, urzit democrațiilor naționale. Tot de aici, spaima de politică în sensul clasic și preferința pentru o tehnică de evitare și amânare (compromisul), în defavoarea principiilor.

Toate aceste atitudini vor forma, după o distilare subtilă, nu foarte diferită de procedura aplicată alcoolurilor firmei J.G. Monnet, articulațiile Proiectului European. Mediocritatea lor netă, în contextul a douăzeci de secole de artă politică europeană, a fost mascată și protejată de un alibi extraordinar, inatacabil: progresismul. Această formulă de cooperare în care promisiunea progresului funcționează ca mijloc de presiune, paralizează opinia critică și promovează idei riscante a ajuns la noi prin meditația și practica unui reprezen-

tant tipic al traumei, care a ocupat, de la începutul secolului XX, centrul cerebral al Europei. Omul se numeşte Jean Monnet şi e supranumit Părintele Europei. Trauma se numeşte frica de istorie, are cauze precise, a supraviețuit şi a prosperat, în interiorul unui continent pe care nu l-a înțeles niciodată. Mai întâi, însă, urmarea poveştii despre mărirea, decăderea şi din nou mărirea firmei de coniacuri fine J. G. Monnet. Merită. Adevărat, viața acestei case de comerț, aşezată în inima regiunii Cognac, s-a stins. Ideile celui care a dictat, la un moment dat, mersul înainte al firmei sunt însă vii. Ba chiar dominante. Şi în Cognac, şi în jur, pe o rază de câteva mii de kilometri. În afara acestui cerc se zăresc, la vest, Atlanticul şi, la est, Uralii.

Primul Cetățean European (vechi debitor canadian)

Când, prin 1910, tânărul director al companiei Monnet a remarcat că începeau vremuri noi, era, probabil, prea târziu. O firmă de familie nu se putea bate cu maşina de producție şi publicitate Hennessy. Jean Monnet a jucat o carte pe care puțini directori de firme de familie ar fi cutezat-o. Unul dintre partenerii tradiționali ai firmei Monnet era Hudson Bay Company, o firmă canadiană care făcea comerț cu băuturi, printre alte feluri de comerț. Hudson Bay Company îşi cunoştea însă bine piața şi nu aştepta invitații pentru a folosi ocaziile de profit. Presat de concurență, Monnet vindea ieftin. De cealaltă parte, Hudson Bay Company găsise clientul perfect pentru alcoolul ieftin livrat de Monnet: indienii americani. Livrările de alcool erau perfect ilegale, dar şi perfect profitabile pentru participanții la schemă. Monnet putea suplini, prin livrările către compania canadiană, declinul de pe piața internă. Compania canadiană făcea pe piața Rezervațiilor indiene un profit straşnic şi neimpozitat. Monnet fiul

a salvat firma tatălui, iar Hudson Bay Company a rămas un partener amical. În 1914, după izbucnirea Primului Război Mondial, firma canadiană a simţit potenţialul de extindere, în furniturile de front. Firma a intervenit şi l-a recomandat pe Monnet, amic vechi şi de încredere, ca reprezentant, în proiectul mai larg de organizare a unei reţele internaţionale de livrări pentru efortul de război. Monnet era într-adevăr omul ideal. Alături de un număr crescând de politicieni, intelectuali şi diplomaţi europeni, Monnet se îndrepta rapid spre o nouă filozofie a istoriei europene.

După carnajul industrial al Primului Război Mondial, această filozofie avea să prindă aripi. Ea îşi punea în primul rând problema războiului şi găsea că Europa nu va supravieţui decât salvată de ea însăşi. Războiul european era, conform acestei filozofii terorizate de istorie, rezultatul dezvoltărilor necontrolabile la nivelul statului naţional-înarmat. În rezumat: industriile armamentului şi muniţia oratorică a demagogiei naţionaliste conduc mereu spre ciocniri cataclismice; acest ciclu nu poate fi întrerupt decât prin slăbirea statului naţional şi prin organizarea unei structuri supranaţionale, cu puteri de comandă asupra programelor industriale, financiare şi externe ale fostelor state naţionale. Se năşteau, astfel, ideile primare ale Proiectului European. Ele aveau să facă o carieră fulgerătoare, în două dintre sferele de influenţă majoră ale Europei: în lumea politică de formaţie socialistă şi înclinaţie pacifistă şi în rândurile, numeroase, ale noii clase de coordonatori ai civilizaţiei tehnice a Occidentului — birocraţii. Exemplar strălucit al acestei armate civile, Jean Monnet nu era un visător. Spre deosebire de ceilalţi partizani ai Ideii Europene, de la economiştii la ideologii nazişti şi fascişti (niciodată în posesia unui plan concret de Unificare), şi spre deosebire de internaţionaliştii de profil esperanto ai saloanelor diplomatice, Monnet era un om practic şi activ. Ideile sale nu au murit între coperţile cărţilor.

Deocamdată, în primul an de război mondial, Monnet are o propunere irezistibilă. Aprovizionarea Franței trebuie plasată în regia unei firme apte de planificare rațională la dimensiuni globale. Monnet poate, chiar, face o recomandare precisă: Hudson Bay Company. Francezii acceptă, englezii susțin ideea coordonării importurilor și compania canadiană primește licența de operațiuni, pe un contract fabulos: 150 de milioane de lire sterline. Grațios, Monnet nu pretinde nimic. El va avea, însă, în scurt timp ocazia să ceară companiei canadiene să-i întoarcă favoarea. Prima oară în 1923, când un împrumut generos al canadienilor îl ajută să readucă la viață compania de coniacuri a familiei. A doua oară, după marea criză financiară mondială, când o nouă intervenție a canadienilor recunoscători îl salvează de la obscuritate și-l ajută să se relanseze în lumea financiară internațională. Monnet pătrunde definitiv în lumea care elaborează politici și ia decizii de importanță continentală. O va părăsi, formal, abia în 1976, când se va retrage pentru a-și scrie *Memoriile*, încununat cu titlul de Cetățean de Onoare al Europei, acordat de Consiliul Europei.

Monnet a fost și va rămâne, probabil, singura întrupare naturală a acestei categorii juridice fără conținut popular. Plecarea definitivă se petrece pe 16 martie 1979, când Monnet moare, la nouăzeci de ani. Venerat de noua birocrație comunitară, Monnet e totuși un necunoscut absolut pentru popoarele Europei. Din păcate. Căci după șaizeci de ani de geniu al manevrei indirecte, Monnet devenise omul care schimbase definitiv viața națiunilor europene. Testamentul său politic, așa cum a fost formulat în ultimele rânduri ale *Memoriilor*, publicate cu puțin timp înainte de moartea autorului, e exact, profetic și neliniștitor: „Statele naționale ale trecutului nu pot rezolva problemele politice ale prezentului. Ele nu-și pot asigura evoluția viitoare. Comunitatea și numai ea duce spre lumea organizată a zilei de mâine."

Delictul de Philadelphia

Nici măcar în ziua de 9 mai 1950 — de atunci încoace inclusă ca Ziua Europei, în calendarul aseptic al festivismului comunitar — Jean Monnet nu a consimţit să părăsească penumbra. Faimosul plan Schuman, lansat atunci într-un discurs radiodifuzat de Robert Schuman, ministrul de Externe francez, e de fapt o producţie sută la sută Monnet. Planul anunţa, în numele păcii, comasarea industriilor cheie ale Franţei şi Germaniei. Era pasul prim şi ireversibil spre Unificarea europeană pe care Monnet continua să o dosească în spatele pretextelor economice şi al idealismului pacifist. Astăzi, arhivele ne arată cât a oscilat Monnet de-a lungul a opt variante succesive. Ultima redactare reţine o referinţă vagă la „prima etapă pe drumul spre o Federaţie Europeană". Ezitările şi tehnica vagului scolastic nu sunt întâmplătoare. Monnet — la fel ca Altierro Spinelli, un veteran comunist italian, care a lansat, separat, în 1941, şi a urmărit până la moarte, în 1986, proiectul Statelor Unite ale Europei — a susţinut fără încetare că adevărata miză a proiectului european, Unificarea, nu trebuie dezvăluită.

Embagoul a fost ridicat parţial doar în ziua de 28 februarie 2002, când delegaţi din douăzeci şi cinci de state, reuniţi la Bruxelles, au salutat lansarea lucrărilor Comisiei însărcinate să redacteze proiectul de Constituţie Europeană. Obiectivul final devenea, în sfârşit, vizibil. Discursurile delegaţilor au cochetat savant cu referinţa măgulitoare la lucrările iluştrilor politicieni, jurişti şi oameni de stat, reuniţi în vara anului 1778 la Philadelphia pentru a redacta Constituţia Statelor Unite ale Americii.

Trimiterea e lipsită de sens.

Un demos *în minus*

Discuția despre valoarea Proiectului European e de obicei ucisă în fașă. La centru, ea e înăbușită de o retorică luminoasă, care conjură neobosit Idealurile Europene. La periferie, în lumea candidaților mici și nevoiași pe care România îi ilustrează prea bine, discuția nu atinge nici măcar faza prerațională. Ea e înlocuită de un festivism pe care Caragiale însuși l-ar fi socotit excesiv. Referendumul organizat și falsificat de guvernul Năstase în 2003 va sluji cândva drept fundament al noii comediografii a românismului. Ocultată birocratic la centru și carnavalesc la periferii, discuția asupra Europei Unite e atât de lipsită de conținut, încât Europa face figura unui continent mic și confuz, narcotizat de iluzii geopolitice supreme și incapabil de ruptura cu tradiția traumatică fixată la Verdun, unde 700 000 de oameni au fost uciși de industriile militare reunite ale națiunilor europene. Ceva a aruncat, atunci, intelectul director european într-un declin pe care timpul n-a reușit să-l îndrepte. Demografia europeană, în cădere liberă pe treptele prosperității semănate de tancurile americane în 1945, a grăbit siguranța de sine a Ideii Europene.

Cu o populație în scădere, condiționată de o emigrație afro-arabă pe care nu o mai poate refuza sau opri, Europa face, la Bruxelles, figura unui centru de progres postistoric, dar trăiește în realitate o epuizare biologică și o sterilitate mentală cu aspect terminal. Pilonii edificiului sunt șubrezi sau pur și simplu lipsesc. Să gândim o clipă, fără a face apel, după practica obișnuită, la detaliile de legislație internă sau declarațiile generale, emanate de unul sau altul dintre organismele Uniunii. Poate fi Europa o Uniune, în felul celei americane? Răspunsul e simplu: nu. Cauza: absența unui *demos* european. Cu alte cuvinte, nu există o națiune europeană (sau, dacă ea a existat, s-a stins odată cu primul și ultimul ei cetățean, Jean Monnet). Inexistența unei națiuni europene are

consecințe evidente. Ea nu permite gradul de integrare care a făcut gloria și puterea Statelor Unite ale Americii. Politica de stat promovată la Washington poate provoca nemulțumiri în California, dar nu va fi niciodată sesizată ca intervenție străină. Politica birocrațiilor nealese de la Bruxelles nu e acasă nici măcar la Bruxelles.

Ignorând cu bună știință acest adevăr elementar, instituțiile și politicienii Europei Unite lucrează împotriva unui fapt natural. Această contradicție nu contează astăzi, când fondurile Uniunii înlocuiesc dezbaterea reală, în statele mai sărace și mai „prostuțe" ale Estului și Sudului european. Însă mâine aceste națiuni vor trebui să aleagă: fie protestul inutil, fie resemnarea. În ambele variante, națiunile Europei vor trebui să urmeze cursul dictat de un centru care avansează dogmatic spre miezul lipsă al propriilor idei. Altfel spus, care e, de fapt, mobilul fundamental al „construcției europene"? Pacificarea europeană? Dar această problemă a încetat să existe demult. Uniunea la care visau, în primul lor juniorat, intelectualii anilor '20 era menită să evite repetarea Primului Război Mondial. Bineînțeles, al Doilea Război Mondial a avut loc. El nu poate fi imputat Ideii Europene, dar a reușit, printre altele, să demoleze premisele acestei Idei. După 1945, datele cardinale ale Europei s-au schimbat definitiv. Sfărâmată de două războaie mondiale și, totodată, războaie civile europene, distribuția continentului s-a schimbat. Franța și Germania, Anglia și Italia încetează să aibă gravitație istorică. Ele renasc pe bani și idei americane. Insistă și conspiră să reapară în istorie braț la braț cu o importanță de mult pierdută.

Noua Europă se naște, astfel, din resentimentul față de marele eșec al secolului XX și din pasiunea, încă nevindecată, după utopia socială. Mobilul oficial al Ideii Europene se dovedește un fals, menținut și întreținut pentru a acoperi adevăratul obiectiv al „construcției europene": statul cen-

tralizat, fantasmă târzie a unei Europe depășite de America și în curând de Asia, în toate sensurile (demografic, intelectual și politic). Numim acest proiect Uniunea Europeană. Doar abonamentul la mașina de subvenții și subdezvoltarea adâncă a unui Est spoliat de regimurile comuniste ne fac să ignorăm adevărata natură a proiectului. Nedemocratică prin definiție (căci absența unui *demos* exclude apariția unei democrații), Uniunea Europeană apare, în secolul XXI, drept moștenirea inutilă a unui secol ratat, de la Verdun la Stalingrad: secolul XX. „Deficitul democratic", admis discret și terapeutic în discuțiile oficiale despre Proiectul European, e mult mai larg decât s-ar putea înțelege din eufemismele de serviciu. Uniunea se mândrește cu alegerile europene, dar relevanța lor e măsurată exact de neprezentarea unei Europe care trimite la urne, în una sau alta dintre națiunile ei 15, 20 sau, în zilele faste, 30% din alegători. Același exercițiu de mimetism democratic se repetă în ritualul referendumurilor. În cazul în care spune „nu" proiectului european, referendumul se repetă de câte ori e cazul (vezi Danemarca). Dacă referendumul se încheie cu „da", el devine literă de lege. Peste tot, în Spania sau în Franța, în Marea Britanie sau în Italia, mașina națională mass-media și, în genere, motoarele intelectuale modelatoare de opinie slujesc, fără jenă și perfect amnezice față de propriile coduri deontologice, drept instrument de presiune și șantaj în beneficiul Ideii Europene. Într-un braț al balanței stă mereu, grea de progres, Ideea Europeană. În celălalt, spectrul barbariei. Alegeți!

Vorbim mai târziu

Ce poate face România? Puțin, dar cu rost. În primul rând, să aibă temeritatea de a plasa Uniunea Europeană pe lista subiectelor discutabile. Dezbaterea nu a început, însă pri-

mele luări de cuvânt au avut loc. Câțiva jurnaliști curajoși au ridicat primele semne de întrebare (Cristian Pătrășconiu și Gusztav Molnar, în *Cotidianul*). Restul va veni, la fel ca în Cehia, Polonia și, sau Estonia, după admitere. Însă ceva important s-a întâmplat deja. Ambivalența contestată a președintelui Băsescu, între axa Washington–Londra–București și *mantra* integrării europene, e un calcul politic mult mai realist decât ne putem închipui astăzi. România nu poate dicta sau negocia alianțe. România are, indiscutabil, de câștigat din Proiectul European, deși omenirea cenușie, rău calificată profesional, a populației de peste patruzeci și cinci de ani va fi dată cu capul de toți pereții Admiterii. Câștigurile vor fi totuși mai mari decât pierderile. Simpla infuzie de fonduri comunitare va produce — defectuos dar va produce — alinierea la standardele materiale și juridice ale secolului XXI.

În același timp, România va intra, din nou, după prizonieratul sovietic, într-o fuziune istorică pe care nu a negociat-o de pe poziții de discernământ. Deschizând al doilea canal de comunicații, către lumea atlantică, președintele Băsescu a asigurat generațiilor ce vin un spațiu minim de manevră. S-ar putea ca acele generații să fie martore ale deznodământului istoric al proiectului inițiat, cu un amestec de disperare și competență subterană, de directorul firmei de coniacuri fine J. G. Monnet. S-ar putea să nu fie deloc ocazia unei apoteoze. Autorul acestor rânduri e convins că Proiectul nu e altceva decât ultima zvârcolire utopică a spiritului european, înainte de capitularea în fața erei americane sau de joncțiunea cu blocul musulman. Dar despre asta mai vorbim, peste cincizeci sau o sută de ani.

CE NE UNEȘTE

Nu e nevoie de introducere. Nici de justificări. S-a întâmplat ceva nespus de mare și viu. Ați aflat? Suntem religioși. Să nu lăsăm această descoperire în brațele moi ale eufemismelor. Un cuvânt e de ajuns: *Credo*. După nazism și după comunism, deși îl înțelegem pe Darwin, chiar dacă ne doare undeva de cele zece porunci, deși am învățat din leagăn că răul scapă nepedepsit, după ce ne-am lămurit demult că buni sunt numai fraierii și că ale lor sunt lipsa și sărăcia, după toate acestea și după atâtea altele, am înțeles unde duc toate și ce putem spune despre noi: fără Dumnezeu, nu suntem.

Latina vie

Un „nu" fără margini se întinde acolo unde lipsește Dumnezeu. Și o tentație. Ea promite un timp progresiv, în care clipa de față e mereu cea mai bună. Tot ea așterne o logică a vieții în stare să explice și să îndrume, convenabil, fără să ceară suferință sau respect în fața neînțelesurilor adânci. Tentația vine înaintea copiilor ei încărcată cu daruri: îi face siguri, îi împinge pe scena istoriei și le suflă că își pot scrie singuri rolul, ba chiar toată piesa. Din când în când, scena se umple de cadavre, dar piesa este un mare succes de critică. Regizorul nu e certat niciodată. De vină e mereu istoria, demascată sub numeroasele ei nume de împrumut: socialism,

nazism, economie, demografie. Regizorul poate pregăti, netulburat, următorul spectacol. Figuranți și savanți, actori și eliberatori, carne de tun universală — slavă Domnului! E greu de imaginat o vorbă mai nepotrivită. Și nu e singura. O limbă întreagă vorbește mediatic și oficial despre ce suntem și ce vrem. Ea greșește cu fiecare parte de vorbire și din toată gramatica ei entuziastă. Acest esperanto nechemat s-a împleticit grosolan, vineri 8 aprilie 2005, în Piața Sfântul Petru. La Roma. Locul în care o limbă moartă, latina, a slujit semințiilor de față: polonezi, italieni, americani, etiopieni.

Șomerul inflexibil

Se spune că o jumătate din populația lumii a văzut, la televizor, înmormântarea Papei Ioan Paul al II-lea. Și ce se mai spune? Că „marele dispărut" a fost un om „remarcabil", dar „controversat". Măsurat în acest fel, Papa Ioan Paul al II-lea a fost înrămat, de două ori, alături de silueta nelipsită a celebrității. El a plecat împodobit cu o cotă de audiență și încununat de dreptul fundamental al omului recent: scandalul. Ambele decorații sunt false. Tinichea. Prima sugerează discret că evenimentele din Piața Sfântul Petru au urmat cumva seriei deschise de dispariția lui Elvis, sau că apariția, într-o pauză de proces, a lui Michael Jakson ar fi desăvârșit ocazia. A doua decorație e încă mai deplasată. Ea e un fel de a aminti publicului luminat că Papa, deși pacifist, nefumător, rock star și dușman al subdezvoltării, n-a reușit să atingă punctajul maxim. El a ratat cel puțin două *item*-uri din agenda omului la zi: rolul femeii și rolul rolului homosexualilor. Cu un asemenea dosar, Papa ar fi pierdut toate concursurile, *board*-urile și interviurile. N-ar fi reușit să câștige un post de prezentator TV, o poziție de funcționar ONU și nici măcar un *slot* modest în campania de *promotion* a vreunui pro-

gram cu finanțare europeană. S-ar zice că, din fericire, bietul Karol Josef Wojtyla a stat în banca lui, pe locul încălzit, la început, de Sfântul Petru. Nu e așa. În ochii atoatevăzători ai mass-media, Biserica nu mai are decât dreptul să se transforme în cel mai mare ONG al lumii și să candideze, din această înaltă demnitate, la rangul de democrație. Între condițiile de aderare, Biserica ar trebui să rezolve imediat câteva chestiuni presante: să preoțească femeile și homosexualii, să binecuvânteze căsătoriile de același sex și să mai tacă odată din gură, când ne facem de cap în pat sau în tubul cu clone.

Rezultă că un procent de flexibilitate ar fi fost tare nimerit. Să fi consimțit Papa la un compromis minim: căsătorii homosexuale — numai dacă mireasa e neprihănită; preoțirea femeilor — numai pentru candidatele blonde; liber la sex — numai cu prezervative agreate de Vatican (marcate de un V discret). N-a făcut-o. Inflexibil Papă! Meritat șomaj!

Maria, în conferință de presă

Eroul acestei enorme neînțelegeri nu este Papa, ci spiritul intolerant al unei modernități care e nesigură exact în clipa în care se crede victorioasă. Prima și cea mai tristă dintre explicațiile acestei fraude pare ignoranța. Ce trebuiau să știe cei care s-au grăbit să pună intoleranța în necrologurile Papei? Că Biserica nu e nici republică, nici sindicat? Că misterul revelației cristice e intangibil? Că Papa nu poate moderniza misterul Nașterii adoptând poziția de mijloc, după care Fecioara Maria l-a născut pe Isus exact ca orice mamă, dar a avut apoi o viziune și s-a decis să iasă cu ea în fața presei? Nu. Toate aceste lucruri sunt de mult cunoscute. Ele nu mai sunt, însă, îngăduite. Cei care pretind astăzi că habar n-aveau de ele nu sunt un grup de proști (deși încearcă să își prostească spectatorii), ci o trupă de asalt. Ei încearcă să impună

Bisericii norme laice şi democratice, ştiind bine că acest lucru e complet străin de natura ultimă a credinţei. Încearcă să pătrundă prin efracţie acolo unde nu pot ajunge din pricina sărăciei spirituale. Victoria acestei linii de argumentaţie ar anexa Biserica la Imperiul Relativismelor fără sfârşit: hoţul-victimă, familia cu doi bărbaţi şi copilul ei, cu doi taţi, dreptul la moarte al bătrânilor şi al handicapaţilor incomozi. De ce nu o Biserică Parlamentară şi pe când primul Papă musulman?

Pagini goale

Vorbind în marginea evenimentelor colosale din Piaţa Sfântul Petru, comentatorii „fenomenului papal" au numărat capete de telespectatori, au deschis dosar de urmărire ideologică numitului Paul Ioan, decedat, de profesie Papă, dar au omis să remarce lucruri simple. Mai întâi, şirul de oameni care a legat, pe harta Europei, Roma de Varşovia şi Varşovia de Madrid. Uniunea europenilor e un lucru mai vechi decât Uniunea Europeană. Fiind creştin, el e detestat de elitele care cern subvenţii la Bruxelles. Vrea Uniunea Europeană să fie noua plasmă a continentului? Are la dispoziţie băncile, impozitele şi libera circulaţie a persoanelor. Restul a fost făcut demult. De ce şi-ar dori altceva? Şi pe ce bază? În temeiul Constituţiei Europene? Ar fi prima întemeiere istorică stabilită cu ajutorul cărţii de telefon. Două sute de pagini inaccesibile cetăţenilor statelor Europei, două sute de pagini de teologie birocratică din care a fost ştearsă, cu ţâfnă, orice referinţă la creştinism. Cinci milioane de oameni s-au aflat, vineri, 8 aprilie 2005, la Roma. Zeci de milioane s-au rugat pe tot cuprinsul Europei. Numele lor nu apar în noua carte de telefon.

EPIDEMIOLOGIA IDEILOR

În toamna lui 1918, înmormântările țineau loc de ceea ce numim, astăzi, diversitate. Nimic mai suplu și mai inovator, mai distinct și mai particular decât înmormântările lui 1918. De la Vest la Est, în primul război al lumii globale și în ultimul război al Europei clasice, milioane de tone de pământ, răscolit în grabă de țărani speriați, sau desprins cu greu din clisă, de fața rece a cazmalei militare, făceau loc unei oștiri de cadavre. Morminte mici și uitate în câmpiile Flandrei. Mausolee solemne, statui comunale și lacrimi uscate în satele prăfuite ale României. Un parc minuscul și tulburător, împresurat de îngeri albaștri de piatră, înfiorat seara de șoaptele soldaților din fotografiile de pe cruci, la Aquileia, în Italia de Nord. Austrieci, italieni, bosniaci, probabil câțiva flăcăi din Transilvania. Numele s-au șters și iscălesc fără înțeles, sub fotografii galbene. Perete în perete cu cimitirul, Bazilica Patriarhală din Aquileia, așternută cu mozaicuri fabuloase, lucrate, acum 1 500 de ani, de convertiți la arianism, doctori necunoscuți în simbologia morții și adoratori îndurerați ai Răului. Printre chiparoșii din jur, urmele unui mare drum roman: Via Postumia...

Sfertul funerar

Înmormântările lui 1918 erau atât de numeroase, atât de repetate, atât de monotone, încât îndemnau obosit la con-

cluzii pasive şi la resemnare: nimic nou pe pământ, nimic nou sub pământ. Prin septembrie a apărut, însă scânteia diversităţii. Un virus. În următoarele douăsprezece luni, de-a lungul următoarelor douăzeci până la patruzeci de milioane de înmormântări, a răsărit, macabru şi industrial, schimbarea. Gripa Spaniolă a infiltrat un sfert din omenire. Medicii împuţinaţi de război sau răpuşi în spitale de viruşi au fost înlocuiţi de studenţi de anul întâi. Facultăţile de medicină au fost închise. După mai multe luni podite de cadavre, în sfârşit, în primele zile ale lui 1919, în Statele Unite, o idee. O măsură impusă de buzduganul virusologic: înmormântările se limitează, prin lege, la maximum cincisprezece minute. Următorul sfert de oră e, întotdeauna, al următoarei înmormântări. În mai puţin de douăsprezece luni, Gripa Spaniolă a ucis mai mult şi mai repede decât a făcut-o, în patru ani, un război mondial. Obiceiurile, de la igiena personală la riturile funerare, s-au schimbat şi s-au aliniat în poziţie de drepţi, după reguli şi prevederi impuse rapid şi aplicate eficient. Dezinfecţiile au intrat în patrimoniul bunurilor sufleteşti şi sociale, alături de politeţe, munca normată şi mania sălilor de dans. În varianta lor occidentală, înmormântările au reţinut, atunci, o patină industrială de care n-au scăpat nici azi. Gripa Spaniolă a înspăimântat popoare, a ridiculizat aparate de stat şi a perforat cenzuri (căci informaţia a fost suprimată de guverne, spre a izbucni în superstiţii şi deformări, minciuni şi cântece populare, mai pântecoasă şi mai vicioasă decât varianta reală). Cu toate acestea, Gripa Spaniolă a fost uitată în scurtă vreme.

Ciuma: neagră şi uitată

O deosebire stranie şi aproape nedreaptă desparte posteritatea minimă a Gripei Uitate de cariera istorică grandioa-

să a Primului Război Mondial. Am uitat molima maximă, dar am ţinut minte un război care avea să fie surclasat, destul de repede, de un altul. Am lăsat în urmă spaima de un inamic invizibil şi insaţiabil însă am reţinut o catastrofă politică şi militară. Oricât ar părea de ciudat, acest reflex al memoriei umane nu e o noutate accidentală. Acum aproape 2 500 de ani, în anul 412 î. Chr., Hipocrate ne lăsa prima descriere a Gripei. Efectul acestei relatări a fost modest. Abia spre sfârşitul anilor 1300 apărea o terminologie care presupunea o teorie: *Influenza* — cuvântul italian care traducea ipoteza după care maladia era rezultatul „influenţei" astrelor. În 1347 sosea în Europa, adusă, probabil, pe corăbii, din Africa, Xenopylla Cheopis, musca purtătoare de ciumă. Până în 1352, o serie aproape neîntreruptă de erupţii a ucis o treime din populaţia Europei.

Ciuma Neagră n-a fost complet uitată. Urme destul de vagi au supravieţuit în folclor, în tema picturală a „dansului macabru", şi poate tot atunci au revenit în scenă premisele scepticismului faţă de echilibrul divin al lumii. Doctrinele gnostice şi imagistica satanismului au fost brusc stârnite din praful Viei Postumia şi asmuţite printre gravorii din Nürnberg şi între detaliile sarcastice din dantelăria catedralei din York. Însă Ciuma Neagră n-a făcut decât să tulbure un timp şi să ascută decorativ plăcerea satanismelor de atelier. Adevărata amintire ajunsă la noi, simbolic şi polemic, e tema Cruciadelor: din nou, un enorm spasm ideo-politico-militar, nu o spaimă devastatoare de misterele biologiei de mase. O repetiţie insistentă dictează că densitatea evenimentelor istorice rezistă, în vreme ce haloul malefic al marilor spaime se dispersează, incredibil, după un timp relativ scurt. Optimism? Posibil. În spatele acestui raport se află, însă, înţelesuri largi şi schimbătoare. Regula de fier, a memoriei învingătoare şi a spaimei uitate, se clatină. Indiciile acestei răzmeriţe a imaginarului uman sunt proaspete. Foarte proaspete.

Gripa precede gripa

Gripa aviară va ucide, dar (mai probabil) nu va repeta secerişul mortal al Ciumei Negre şi al Gripei Spaniole. Ceea ce nu înseamnă că tema aviară n-a stabilit deja un bilanţ simbolic extrem. Exact ca alte epidemii recente (Gripa Porcină — în 1976, Gripa Rusă — în 1977, Gripa Hong Kong — în 1997, Sindromul Respirator Acut SARS — în 2003), gripa aviară a fost surclasată de o extraodinară undă de impact public. Celebre la nivel global, toate aceste epidemii anunţate au dispărut fără a face victime în masă. În parte, succesul e al vaccinurilor. În parte, spaima a fost, însă, calibrată mult peste nivelul de impact real al epidemiilor. Teama şi anticipaţia catastrofică par mult mai alerte şi populare acum, decât în vremuri nu prea îndepărtate. Capacitatea de a şterge spaimele şi de a reţine din istorie doar faptele raţionale şi certificate ale trecutului scade. Reflexul care a ne-a dat dreptul să vorbim, pe perioade extrem de lungi, de optimism istoric, e tot mai nesigur. Teama de ceea ce va veni creşte şi, la prima impresie, această nevroză este justificată de înmulţirea catastrofelor multiple: uragane săptămânale, masacre seismice cu zeci de mii de victime, arsura imprimată pe retină, în zorii zilei de 11 septembrie, antrax la plic şi botulism la borcan, avioane care cad după un plan neştiut, dar, evident, foarte strâns.

Înteţirea numerică a acestor catastrofe e impresionantă şi derutantă. Numărătoarea lor e suspectă. Căci ea nu ţine seama de complicaţia progresivă a căilor de comunicaţii, de suprapopularea scenei şi de procentul fatidic de accidente naturale şi tehnice. Această numărătoare febrilă şi corigentă — trei la cutremure, cinci la tsunami şi cu naveta zece! — spune mai multe despre cel care numără decât despre dezastrele numărate. Gripa aviară a fost anunţată, în aproape

toate ziarele și de aproape toate televiziunile lumii, începând cu sfârșitul. Încă înainte de primele cazuri atestate (la păsări), titlurile au prezentat bilanțul, desigur potențial, iar această formă de anticipație n-a făcut decât să mărturisească un anume gust pentru inevitabil și o anume conștiință înspăimântată a propriei slăbiciuni. „50 000 de morți în Marea Britanie", a titrat *The Times,* suplimentând cu un subtitlu amețitor: „Cifra poate urca la 750 000!". Repetat fără oprire, acest vertij la contactul cu un scenariu strict ipotetic e o formă de incertitudine. Nici o amintire nu vine în ajutor, nici un raționament nu atenuează, nici o teorie asupra istoriei nu relativizează și nu pune în perspectivă această spaimă care atinge, astfel, un grad neașteptat de păgânitate, o ingenuitate de început de lume. Omul din fața mass-media nu se mai sprijină pe nimic. El nu mai poate conta pe densitatea intensă a istoriei care îi dădea odinioară optimismul general. Nu e de mirare, căci legăturile noastre cu trecutul sunt încercate de o criză formidabilă. Despărțirea de trecut, „gândirea care merge fără trecut" — cum numește Carl E. Shorske, un mare istoric german, procesul la capătul căruia am abandonat istoria. Educația catastrofală în școli și mania prezentului, în ascensiune cu fiecare nouă generație de tineri plictisiți de tot ce nu e acum, descriu suficient de bine, dar nu explică mai nimic. Nu știm prea bine de ce și pentru ce s-a generalizat această indiferență fundamentală. S-ar putea ca tocmai mecanismele epidemiologiei să ne lămurească mai mult.

Oaspeți pe circuit

Epidemiile distrug în masă, dar înaintarea lor presupune un anume mod creativ. Ele recunosc circuite sociale și se extind, folosindu-le cablatura, cu un respect statistic ireproșabil. Primul Război Modial a fost, de pildă, prin mari-

le sale aglomerări umane de front şi prin mişcarea lor în teatrele de luptă, un *nexus* ideal, speculat perfect de viruşi. Trenurile militare au remorcat Gripa Spaniolă de la un cap la altul al Europei de Vest. Reîntoarcerea soldaţilor americani a adus, în Statele Unite, un comando invincibil de viruşi. Aceasta a fost istoria socială şi medicală a epidemiilor, până la începutul anilor '70. Ea a rămas în vigoare, din punct de vedere strict medical. Însă cadrul social a suferit o schimbare uluitoare. Reţeaua folosită de viruşii tuturor gripelor a devenit, treptat, terenul de circulaţie şi de evoluţie al unei noi serii epidemiologice. Pe circuitul de expansiune al viruşilor şi-au făcut apariţia idei. Lumea ultimilor 30-40 de ani a fost, astfel, expusă câtorva valuri epidemice succesive de atitudine generală, convingeri şi idei publice. Ca orice izbucnire epidemică, aceste forme colective de gândire au avut un grad de penetrare extraordinar şi o încărcătură raţională extrem de redusă, dacă nu cumva nulă. Altfel spus, locul obişnuit al gândirii publice a fost cucerit de curente de masă, de impresii colective, datorate mai mult contaminării decât reflecţiei sistematice. Mecanismul riguros care genera discernământ public a devenit focar epidemic. Bilanţul e îngrijorător: pe de o parte despărţirea dirijată de trecut, pe de alta coruperea gândirii înseşi, care încetează să fie fructul puterii analitice şi calchiază un tipar epidemic. Exemplele nu sunt greu de găsit.

Centrul de dreapta-stânga

Şirul epidemiilor ideologice care au ocupat spaţiul de gândire public adună multe dintre lucrurile pe care le considerăm, îndeobşte, evoluţii sau pur şi simplu realizări ale timpurilor noastre. Neutralizarea politicii e, poate, cel mai avansat din-

tre aceste procese. Ceva, o părere, o tendință multiplicată apoi epidemiologic a adus politica în situația curioasă de astăzi. Căci, de la stânga la dreapta, toate marile curente politice se consideră datoare să ocupe centrul. Ele nu mai sunt purtătoarele unei identități, ci concurente în căutarea normalității consensuale. Politica și politicienii nu se mai deosebesc de politică și politicieni. Conservatorii britanici nu mai cred că merită să se declare partid de dreapta, ci vor să ocupe spațiul de centru, confiscat de laburiștii lui Blair. Republicanii americani se dau peste cap pentru a proiecta imaginea unei „drepte a compasiunii", un alt fel de a năzui spre centru, în calitate de partid de dreapta-stânga și invers. Din Germania cancelarului Schroeder, până în America republican-democrată, mereu rușinată de excesele „dogmatice" ale președintelui Bush, frazeologia centristă e o obsesie, o gripă blândă și, în același timp, necruțătoare. Dar cea mai influentă idee epidemică a zilelor noastre e un virus cultural care a remodelat aproape toate domeniile vieții sociale: cultul celebrității.

Sfertul celebru

Celebritatea e o epidemie fără scutiri. Toată lumea suferă de ea sau se află în contact cu o victimă. Iradierea acestei manii care cere în permanență carne de idol e insesizabilă. Ea a anulat, probabil definitiv, distincția morală pe care omul occidental o făcea între faimă și celebritate. Există sau mai bine zis existau, până nu demult, persoane foarte mulțumite cu faima lor și complet neinteresate de celebritatea lor. Un fotbalist putea fi, până pe la mijlocul anilor '70, interesat de un singur lucru: reputația sa profesională. El voia, într-adevăr, să fie cunoscut, dar numai și numai pentru că, de pildă, era un foarte bun atacant. Era de ajuns. Ideea după

care calitatea de atacant de elită trebuia folosită pentru a provoca interes, pentru a aduce celebritate persoanei sau pentru a vinde produse era complet necunoscută. În aceeași situație se aflau artiști, scriitori, chiar actori, foarte mulțumiți cu reputația lor profesională și în același timp neinteresați de atenția constantă a publicului. Faima înseamnă dorință de recunoaștere, iar această năzuință e un reflex uman vechi. Celebritata e dorință de cult, iar această formă frenetică de solicitare este narcisism pur. Faima are conținut, celebritatea doar purtător. Ben Sonnenberg, un maestru american al PR-ului, noua profesie care administrează producția de cult, își rezuma astfel rolul: „Fac socluri mari pentru oameni mici." Celebritatea n-are nevoie de conținut și nu lasă în urmă nici o certitudine: orice și oricine poate fi „warholizat" După cincisprezece minute de glorie, următorul sfert de oră e al următoarei celebrități. Nu suntem departe de dispoziția legală care limita, în timpul Gripei Spaniole, timpul de înmormântare la cincisprezece minute.

Oboseala comună europeană

Dacă dispariția politicii cu identitate și cultul celebrității pot mima o oarecare luminozitate, alte două epidemii majore ale societăților contemporane au un efect degenerativ. E vorba, în primul rând, de epidemia de pesimism demografic a unei arii uriașe, care începe la capătul îndepărtat al Rusiei Europene și se termină în Statele Unite, la cealaltă margine a lumii de civilizație modernă. Peste tot pe cuprinsul acestui spațiu enorm, populațiile scad. Uneori în regim catastrofic, așa cum e cazul Rusiei, care ar putea pierde — spun proiecțiile ONU — până la o treime din populație, în următorii cincizeci de ani. Alteori, lent și constant, așa cum

se întâmplă în statele Europei de Vest. Italia şi Spania, Germania şi Belgia coboară pe conturul unei bucle de depopulare, fără remediu. Deşi cauzele par cum nu se poate mai diferite, ele dau o unitate bizară acestui spaţiu atât de inegal economic şi politic. Rusia se stinge presată de sărăcie, Vestul european de calitatea cvasiperfectă a vieţii. Oare? Ar fi poate, mai curând, de observat, în ambele cazuri, o oboseală istorică extrem de dură, declanşată de un şir lung de eşecuri şi de traume epocale. Aventura dementă în utopia comunistă a trecut umanitatea rusă prin suferinţe inexprimabile. E greu de crezut că o naţiune se mai poate întoarce din abis. În Vestul european, trauma celor două războaie mondiale a fost tratată atent şi prelung. Însă pesimismul provocat de eşecul absolut al Ideii Europene nu poate fi contrazis nici măcar de proiectul birocratic al UE. Neîncrederea europeană a fost câştigată din greu. Ea e adânc motivată şi dictează, în continuare, sila de perpetuare în viitor. Înţelese prin prisma epuizării istorice, spaţiul rus şi spaţiul vest-european fac corp comun. Problema demografiei lor descendente devine semnul unei epidemii comune.

Lepădarea de ţesut

Abia aici putem vorbi de cea de-a doua epidemie majoră, cu impact imediat asupra societăţilor contemporane: acordul pasiv asupra imigraţiei. Privită la început, în anii '60, ca o formă de împrumut pe piaţa forţei de muncă, imigraţia a devenit, de la începutul anilor '90, o temă incoerentă. În vreme ce guvernele vest-europene susţin sau mimează o politică de protecţie la frontiere, grupurile de presiune „civile", mediile de informare şi, până la urmă, autorităţile însele acceptă resemnate caracterul inevitabil al imigraţiei de masă.

La Ceuta şi Mellila, enclave spaniole din nordul Marocului, zeci de mii de africani aplică o presiune formidabilă, pe câteva sute de metri de gard. Nimeni nu mai încearcă pretexte şi nu mai fabrică poveşti despre persecuţia trecută. Toată lumea declară tare şi cu disperare că vrea să ajungă în Vest. În celălalt mare punct de desant, pe Insula Lampedusa, în largul coastelor Siciliei, situaţia e identică. Bărcile cu refugiaţi vin zilnic. Cine pune piciorul pe pământ italian rămâne acolo. Nimeni n-are curajul să trimită înapoi africani, nimeni nu vrea să mai aplice criterii. Lumea europeană, îngreuiată ca de o gripă, încetează să reacţioneze şi se rezumă la a permite, orice şi oricum. Îngăduită fără cererea minimă de asimilare culturală, imigraţia lucrează aidoma virusului care descompune ţesutul gazdei.

Ştiinţa ce vine, cultura ce pleacă

Nimic nu e mai fascinant şi mai morbid decât istoria deplasării gândirii spre funcţii epidemiologice. Spectacolul promite un viitor mult mai complicat şi potenţial mai periculos pentru cultura veche decât „simpla“ gripă aviară. Singurătatea omului fără istorie se împleteşte viclean cu o gregaritate vulnerabilă la viruşi. Epidemiologia riscă să devină următoarea ştiinţă pilot a societăţii.

TSUNANIMITATEA

În dimineața zilei de 1 noiembrie 1755, Lisabona, la acea vreme un port gălăgios, împestrițat de mulțimi felurite și îmbogățit de negoțul de peste mări, se apropia, pe neștiute, de trecut. Și de un viitor pe care nu mai avea cum să-l cunoască. Cutremurul a durat zece minute și nu a lăsat aproape nimic în picioare. Printre ruine au încolțit repede limbi de foc. Dinspre mare, un val uriaș a pornit spre țărm și a spălat portul de orice formă de viață. Lisabona, lovită cu apă, cu foc și din pământ, era nimicită de o catastrofă integrală. Ceva exemplar se putea citi, la rigoare, în varietatea devastatoare a catastrofei. A fost Orașul Plăcerilor și Îndrăznelilor Omenești pedepsit? Iar dacă a fost așa, de ce au plătit copiii de țâță pentru poftele păcătoșilor bătrâni? De ce îngăduie Dumnezeu răul în lumea pe care a creat-o? Oare nu cumva Răul e atotputernic, iar Dumnezeu absent?

Cele mai alese minți ale vremii s-au pus în mișcare de îndată. Veștile despre distrugerea Lisabonei au făcut ocolul Europei, semănând pe drum spaima și dezlegând întrebările filozofilor. La Königsberg, în recea și îndepărtata Prusie Orientală, Immanuel Kant, un obscur profesor local, scria nu mai puțin de trei articole pentru foaia orașului. Voltaire și Rousseau, nume pe care Europa luminată le cunoștea mult mai bine, găseau că, după Lisabona, nimic nu mai putea opri meditația critică asupra Răului și a înțelesului său, într-o lume prost alcătuită de Bunul Dumnezeu. După pustiul din inima

oraşului, catastrofa de la Lisabona năştea al doilea val de efecte. Ele aveau să trimită gândirea europeană într-o direcţie neaşteptată. Filozofii luminilor ieşeau teferi din întunericul nepătruns al catastrofei şi aduceau cu ei o veste bună: Dumnezeu e nevinovat. Şi una mai puţin bună: Natura e separată şi, uneori, cuprinsă de o răutate fără sens. Natura nu poate fi certată, ci doar cercetată. Noua separaţie a temelor şi puterilor spirituale în univers era gata de întrebuinţare: de o parte, Natura, de cealaltă, omul. Deasupra, Dumnezeu, oarecum prezent şi oarecum absent, îmbătrânit şi din ce în ce mai puţin responsabil. Transferul într-un azil geriatrico-filozofic nu putea întârzia mult. Începea, adică, modernitatea.

De ce nu există cutremure gemene

Un paralelism superficial ne poate ajuta să suprapunem episoadele Lisabona 1755 şi Tsunami 2004. Marele dezastru asiatic a venit la fel de neprovocat, din vintrele tulburi şi iresponsabile ale naturii. A făcut 300 000 de morţi, mult mai mulţi decât Lisabona 1755, dar ordinul de mărime respectă amplificarea istorică a umanităţii sociale. Şi oricum, după războaiele terminale ale secolului XX, şocurile numerice nu mai uimesc. În definitiv, nu există cutremur care să nu semene cu cel dinaintea lui şi cu cel de după. Comparaţia poate înainta, în acest fel, elogiind toate datele fixe ale dezastrelor. Două lucruri grave deosebesc lumea şocată global a anului 2004 de conştiinţele europene de la 1755: iluzia şi degradarea. Prima ne spune ceva despre capacitatea epocii noastre de a judeca autonom, până la disjuncţia totală de sine. A doua ne spune la fel de mult despre capacitatea epocii noastre de a-şi comanda viaţa spirituală, alegând dintr-un meniu cu o singură rubrică: narcisismul.

Mai întâi, despre...

Anatomia iluziei

Imediat ce proporțiile dezastrului din Oceanul Indian au devenit cunoscute, spectatorii de la distanță ai nenorocirii au manifestat o mirare febrilă, urmată de acel soi de entuziasm pe care îl pune în mișcare numai o experiență cu totul nouă. Catastrofa asiatică a apărut pe ecran, într-o proiecție enormă, dar imaginea nu avea fundal. Nici un precedent istoric n-a fost evocat. Nici o experiență asemănătoare nu pare să fi înarmat memoria colectivă, înaintea încercării din 26 decembrie 2004. Ceea ce nu înseamnă că geniul distructiv al catastrofei asiatice era lipsit de arheologie spirituală. Cel puțin trei experiențe relativ recente stăteau la dispoziția conștiinței în căutare de reazem.

Mai întâi, 1914–1918, anii ciumei armate europene, anii Primului Război Mondial. Carnajul Marelui Război poate fi gândit, măcar o clipă, măturând Europa de la un cap la altul, ca un tsunami în ralanti. Proporțiile catastrofei, puțin înțelese la vremea lor, aveau să hrănească impasul general care avea să moșească, la rându-i, următorul război mondial. Această a doua cădere în violență de mase a distrus, probabil pentru totdeauna, configurația clasică a Europei. După șaizeci de ani, tentativa sintetică a Uniunii Europene de a clădi un înlocuitor semnalează tocmai dispariția nerezolvată a vechii ordini statale si spirituale europene. Ce anume putea fi înțeles mai bine, prin memoria catastrofelor istorice anterioare, de omul așezat, după șaizeci de ani de pace și amnezie, în fața imaginilor marelui dezastru asiatic? Pot, oare, vorbi războaiele pe înțelesul cutremurelor și al valurilor ucigașe? Nu, însă pot altceva. Îi pot da spectatorului o poziție mult mai matură, undeva, pe scara încercărilor omenești. Această ancoră a fost o absență răsunătoare în zilele și lunile de după tsunami. Memoria istorică a omului contem-

poran a pozat în toată lipsa ei de conținut. Ceva convingător și convenabil, o idee de vastă superficialitate, a defăimat istoria, definind-o ca surplus subversiv. Ea a fost plasată între acele ocupații ale spiritului care încalcă emblema progresistă cu care călătorim aprig spre viitor.

După primele două războaie mondiale, a treia șansă de a recupera măcar ceva din sensul tragic al istoriei a apărut mult mai aproape de noi și a fost urmată de un eșec asurzitor. Pe 11 septembrie 2001, întâlnirea cu răul integral a provocat o uriașă nevoie de interpretare. Răspunsul a atins o opacitate ermetică. Teoriile critice postmarxiste au prelucrat măcelul de la New York doar pentru a îmbogăți cimitirul de clișee care ocupă aproape în totalitate spațiul reflecției contemporane. 11 septembrie a fost redus la unul dintre detaliile mizere ale sociologiei, care împarte lumea în relații de putere și oprimare. Au fost astfel ignorate câteva dintre trăsăturile care au apropiat 11 septembrie de „totalitarismul" catastrofelor naturale. Atacul de la New York a fost la fel de neașteptat ca un cutremur și a pus în mișcare o mecanică a distrugerii care amintește de forța elementară a naturii. De aici, impresia, niciodată analizată îndeajuns, după care autorii acestei nelegiuiri au forțat, cu un gest antidemiurgic, limita care-l desparte pe om de așezarea forțelor cosmice.

Redus la o perturbare meritată de nechibzuința „opresorului american" în raporturile sale cu lumea culturilor neoccidentale, 11 septembrie a trecut pe sub radarul conștiinței contemporane. Așa se face că, temeinic nepregătită, reflecția contemporană a întâmpinat catastrofa din Oceanul Indian ca pe o dereglare a sistemelor naturale, fără valoare istorică și spirituală. Aparent, am ajuns foarte aproape de reflecția iluministă care, îndată după Lisabona 1755, stabilea autonomia naturii în raporturile cu omul. Suntem, de fapt, într-o poziție pe care Iluminismul nu a căutat-o niciodată: în

prizonieratul unei superstiții profunde. Ea omagiază prestigiul științei și cere investigația apăsată a ciclurilor naturale, dar practică, mai mult sau mai puțin declarat, un cult ecologic menit să înduplece atotputernica natură și să obțină îndurare pentru dușmanul ei ireductibil: omul. Această formulă în care omul noului iluminism e timorat (în raport cu natura) și în același timp sever (în raport cu tradiția) vorbește pe larg despre degradarea spirituală în care ne-a găsit marea catastrofă din Oceanul Indian.

Fiziologia degradării

Cel mai solemn semn de derută în reflecția asupra catastrofei asiatice a apărut în ziua de 2 ianuarie 2005. Săptămânalul britanic *Sunday Telegraph* a publicat un interviu cu Dr. Rowan Williams, arhiepiscop de Canterbury, lider al Bisericii Angliei, îndrumător spiritual al celor șaptezeci de milioane de anglicani din întreaga lume. Nu era nevoie de un arhiepiscop pentru a rosti asemenea cuvinte. Un sceptic sau un ateu declarat s-ar fi descurcat de minune. Însă Dr. Williams nu mai e demult practicantul unei religii în care creștinismul s-ar putea recunoaște. În ultimii câțiva ani, Dr. Williams s-a declarat gata să „înțeleagă" mai toate temele impuse Bisericii, din afară, de adversarii ei declarați sau involuntari: homosexualitatea preoților și hirotonisirea femeilor, eutanasia și terorismul islamic. Interviul din *Sunday Telegraph* n-a făcut decât să marcheze apogeul: arhiepiscopul și-a declarat, practic, indiferența față de propria religie.

El a mărturisit că îi „înțelege" pe cei care își simt credința clătinată de tsunami. Arhiepiscopul a ajuns chiar că constate legitimitatea întrebării: „Dacă Dumnezeu există de ce îngăduie asemenea orori?"

Cu aceste, cuvinte Dr. Williams a legitimat o orientare vastă. E vorba, în primul rând, de concertul mass-media care a folosit imaginile sfâşietoare ale catastrofei ca argument al inexistenţei lui Dumnezeu. „Unde a fost Dumnezeul credincioşilor?" au titrat ziarele şi au exclamat analiştii în emisiunile TV. Livrat în mijlocul unei tragedii, argumentul a făcut impresie. Ceea ce nu îi poate ascunde fragilitatea. Căci dacă o nenorocire dovedeşte inexistenţa lui Dumnezeu, după aceeaşi logică, un fapt minunat — salvarea unui copil sau vindecarea unui bolnav — dovedeşte existenţa lui Dumnezeu. Consecvenţa logică nu e, însă, nici singura, nici cea mai importantă problemă a reacţiilor care au urmat valului ucigaş. Adevărata problemă este dată de valorile etice care ocupă acum centrul spiritual al modernităţii şi-i întemeiază slăbiciunea. Între acestea, cea mai vizibilă şi activă e compasiunea fabricată şi organizată pe principii industriale.

Ideea de profunzime a acestei forme de participare e obligaţia. Ea îl pune mereu pe individ în competiţie cu bunăvoinţa sa de ieri şi cu bunătatea celui de alături. Îi cere fără încetare omului occidental să îşi dovedească bunătatea şi să o depăşească în clipa următoare. Prins în trena acestei îndatoriri permanente, omul modern al societăţilor „responsabile" se va simţi solidar cu toate nevoile şi necazurile, dar numai cu condiţia ca acestea să se fi abătut asupra unei minorităţi „defavorizate" sau unei populaţii neoccidentale. Acest sclavaj etic necondiţionat satisface nevoia bizară de autoconfirmare a omului occidental. Paradoxal, o asemenea formă bizară de generozitate are efecte complet opuse scopurilor sale declarate. Ea e în primul rând o obsesie de sine, o tehnică de autoterapie şi, prin asta, dovada unui narcisism devastator. În al doilea rând, ea nu ajută, ci mai degrabă loveşte încă o dată victima asupra căreia se apleacă.

Industria compasiunii — falimentul

După tsunami, coastele Oceanului Indian au fost atinse de un al doilea val: simpatia şi ajutorul „comunităţii internaţionale". Apelurile, îndemnurile, somaţiile, chetele s-au transformat într-un colos care a pătruns apoi, suplu, în buzunarul fiecărui cetăţean occidental, în clasele şcolilor primare şi la locul de muncă al părinţilor. Donaţiile s-au înălţat până la cer. În doar câteva săptămâni, societăţile occidentale au fost convinse să se încoloneze într-un soi de „tsunanimitate" morală.

După puţin timp, însă, isteria publicitară a aruncat industria compasiunii în criză. De pe la jumătatea lui februarie, marile organizaţii de caritate au început să admită că nu ştiau ce trebuia făcut cu banii pe care tot ele îi ceruseră insistent. Crucea Roşie Britanică a anunţat că rămăsese cu şaizeci de milioane de dolari nefolosiţi. Ajutorul Creştin Britanic a recunoscut că nu putea administra fondurile donate. Mai onest, Médecins Sans Frontierès a anunţat că înapoiază o parte din bani. Alte societăţi nu şi-au făcut asemenea probleme şi au decis pur şi simplu că au dreptul să folosească în alte scopuri caritabile banii donaţi în folosul victimelor din Indonezia. În alte situaţii, procedeul are o încadrare penală precisă: deturnare de fonduri. Arogându-şi povara sfântă a binelui universal, imperiul caritătii globale e protejat. Cea mai de temut armă a noului cult al caritătii este tocmai prezumţia de angelism. Ea maschează aproape perfect o filozofie adânc reacţionară. Principalele ei concepte reformulează teze de bază ale filozofiilor antimoderne. Oxfam, Greenpeace, Friends Of The Earth şi alte ONG-uri mai mult sau mai puţin cunoscute au introdus între ideile de mare circulaţie publică formule ca „dezvoltare sustenabilă". Rostită acasă, această formulă provoacă simpatia imediată şi dă celui care

o rostește satisfacția narcisistă a apostolatului. Aplicată în lumea a treia, aceeași formulă e un mijloc, foarte bine acoperit etic, de împotrivire la scenariile de dezvoltare care vizează țările sărace. Povestea barajului sau a digului care pune în pericol habitatul, comunitatea sau zebrele e bine-cunoscută. Mai puțin cunoscută, o altă tehnică de blocare a modernizării e critica asistenței financiare internaționale. Astfel, programele de finanțare care presupun privatizarea sau descentralizarea sunt denunțate ca „acțiuni de tip colonial", în campanii sprijinite masiv de mediile de informare. În schimb, ONG-urile promovează așa-numita „asistență direcționată", care ar pune banii direct în mâna săracilor. Cum ar urma să se petreacă acest lucru e, bineînțeles, treaba ONG-urilor. E clar, însă, că un guvern care va solicita bani pentru construcția de șosele sau căi ferate va fi crucificat rapid pentru lipsa de sensibilitate față de problemele „reale" ale populației sărace.

În cele mai multe cazuri, organizațiile financiare și guvernele cedează, acceptând agenda ONG-urilor, iar populația nevoiașă cucerește dreptul de a-și prelungi subdezvoltarea. De câștigat câștigă doar agenda ONG-urilor. „Monstrul capitalist" primește încă o lovitură, iar „activiștii" ecologiști și culturali își pot delecta egoismul cu imaginea „pură" a unor populații menținute în muzeul global al subdezvoltării.

Introducere în oengeologie

Răspunsul provocat de catastrofa din Oceanul Indian s-a așezat de la bun început în aceste limite. Mediile de informare au glorificat, 24 de ore din 24, abnegația unor organizații care au avut grijă întotdeauna să sublinieze că se situează în afara sistemului capitalist și că aduc alinare acolo unde guvernele țărilor dezvoltate au doar interese.

Asta în timp ce, neremarcate de flash-urile de presă, zeci de mii de tone de alimente și îmbrăcăminte zăceau, de pildă, în antrepozitele portului italian Brindisi. Ele au ajuns unde trebuia abia după ce mai multe avioane gigant C 17 ale aviației militare britanice le-au transportat în Indonezia. La fel de puțin remarcată, armata americană a fost prima la locul dezastrului, unde a pus în funcțiune imediat o fabrică de apă potabilă, cu capacitatea de trei sute de tone pe zi. Armata australiană a reparat aeroportul din Banda Aceh și a construit acolo un centru de comunicații. Inutil. Suspecți de imperialism, soldații americani, britanici și australieni au rămas în afara știrilor.

Dar cea mai perversă formă de intervenție a sistemului oengeologic e, fără îndoială, analiza, de altfel complet nesolicitată, a nivelului și calității ajutoarelor trimise în Indonezia. Aprecierile ONG-urilor și ale unor înalți funcționari ONU au acuzat direct Statele Unite de „zgârcenie" și, indirect, guvernul britanic de indolență. Treptat, acest gen de discurs a devenit, discret, echivalentul unei pretenții de expropriere. Cumva, Satele Unite nu au dreptul la propria avuție, în virtutea faptului simplu că o produc. În schimb, victimele, azi în Indonezia, mâine altundeva, au drepturi asupra avuției americane, în virtutea faptului că suferă, că trăiesc în lumea a treia și că, pentru orice e rău acolo, sunt sau au fost de vină Occidentul și, mai ales, Statele Unite.

Ideea sugerează premisele unei operațiuni de redistribuire etică, după modelul justiției sociale cunoscut din marxism-leninism. Capitalismul trebuie distrus. Dar mai întâi el trebuie să plătească, pentru că e alb și colonial. Dar nu are nimic de plătit ONU, adică aceeași organizație care a pus la dispoziția lui Saddam Hussein, prin intermediul Programului Petrol contra Hrană, între șapte și zece miliarde de dolari. Așa cum nu e corupt sau colonial fostul director al

Programului, Benon Sevan, demisionar, retras în confortul bacşişurilor enorme, încasate de la Saddam Hussein. Scandalul a scos la iveală şi implicarea lui Kojo Annan, intermediar al companiei elveţiene Cotecna, mult mai cunoscut, însă, ca fiu al lui Kofi. Aproape nimeni nu îndrăzneşte să ceară transparenţa cuvenită sistemului de caritate globală. Dar asta e de înţeles. Fiind unul dintre stâlpii noii religii anticapitaliste şi antiamericane, ONU nu va fi chestionat de o „societate civilă" dăruită trup, suflet şi mass-media aceluiaşi cult.

Obligaţia la subdezvoltare

Ultima secţiune a ideologiei publice pe care am văzut-o la lucru cu ocazia catastrofei din Asia e o anume filozofie a naturii. Ea pleacă, odată cu ecologismul dur, de la premisa că răul provocat de catastrofele meteo sau tectonice este răspunsul naturii la intervenţia civilizaţiei.

În acest fel, orice evoluţie inexplicabilă sau neaşteptată de mediu trece în contul păcatului industrial al omului şi cere ispăşirea printr-un pas încă mai mare, în direcţia regresiei primare. Omul nu se mai poate salva decât prin întoarcerea umilă la natură. Soluţia pare cu atât mai urgentă cu cât, aşa cum am văzut, orice alte repere au fost radiate. Memoria şi sensul tragic al istoriei au fost excluse dintre stările de conştiinţă „utile". În consecinţă, omul e singur în faţa unei naturi-monstru care poate fi îmbunată prin gesturi de penitenţă, prin întoarcerea la organic şi biologic, prin fuga din civilizaţie.

Această nouă purificare etică promite să îşi absolve practicanţii de toată vina istorică acumulată de Occident. În paralel, ea distruge însă, cu un egoism monstruos, şi ultima şansă a lumii pe care şi-a propus să o apere. Indonezia e un caz strigător la cer. Mii sau chiar zeci de mii de oameni ar

fi fost, poate, salvați dacă așezările de pe litoralul Oceanului Indian ar fi fost conectate la o rețea de comunicații și dacă ar fost prinse într-o structură minimă de administrație locală. Numărul victimelor ar fi fost mult mai mic, dacă zonele în pericol ar fi fost alertate de un centru național de avertizare. Indonezia are nevoie de mai multă, nu de mai puțină dezvoltare. De șosele și telefoane, nu de trupe ecologiste de șoc sosite să numere copacii tăiați în pădurile tropicale. De case în loc de colibe și de șalupe în loc de bărci pescărești, nu de psihiatri sosiți să facă ședințe de terapie cu țăranii analfabeți din Aceh. Indonezia, Thailanda, Sri Lanka și atâtea alte țări subdezvoltate au nevoie de modernizare, nu de naturismul propovăduit din afară de un trib ciudat, sosit din Occident. Religia acestui trib spune că orice rău trebuie făcut, dacă oferă stimă de sine și rezolvă problema de identitate a adepților cultului. Suntem departe de onestitatea filozofilor care au început să își pună întrebări grele după cutremurul care a distrus Lisabona în 1755. Ne-am degradat și am învățat să o facem cu mândrie, sub masca binelui.

LUMEA CA VOINȚĂ DE SUBDEZVOLTARE

America a fost, din nou, defăimată. Stă în puterea unui măcel apocaliptic și a unui uragan cu suflu nuclear să deschidă abatoare globale, dar nu să calomnieze un stat. Același măcel apocaliptic și același uragan cu suflu nuclear, împachetate — à la Cristos — în interpretare socială și politică, pot însă opri, prin defăimare, bătaia oricărui drapel și pot rezema în vid viitorul unei culturi. Defăimarea Americii vine dinăuntru. După 11 septembrie, ea a condamnat un stat luminat de mitologia originară a egalității individuale, la temniță grea, prin deconstrucție. America a fost, în cele din urmă, ajunsă de boala ideologiei europene. După patruzeci de ani de gestație, morbul importat prin refugiații germani ai criticismului anticapitalist și prin seducția perversă a mondenității filozofice franceze a explodat, odată cu Turnurile Gemene. 11 septembrie a fost primul vernisaj organizat în interiorul unei înmormântări în masă. În timp ce legiștii reconstituiau ADN-ul morților pulverizați, pe deasupra ruinelor pleca, slobodă și articulată, ideea unei Americi amendate neiertător pentru fixismul ei occidental. Procesul abia începea.

Defăimarea continuă

Ea se folosește, suplu și patetic, de un nou prilej funerar: uraganul Katrina. Nenorocirea a măturat Louisiana și Mississippi, spre a fi captată și reconvertită, fără efort, de tur-

binele ideologiei americane antiamericane. A doua defăimare a Americii, calomnia prin Katrina, e chiar mai seducătoare decât prima. Ea pleacă de la fapte incontestabile, dar conchide, fals, că etosul social american e un eșec, un caz arhetipal de rasism, capabil să se sustragă la infinit progresului.

După 11 septembrie, elitele de opinie americane au descifrat, izolat și teoretizat funcția imperialismului american. Acum, după ce zeci de mii de persoane de culoare au rămas izolate, ca la anul 2005 minus 1500, între apele și noroaiele uraganului Katrina, aceleași elite proclamă esența rasistă a așezării sociale americane și își cred confirmată campania de egalizare prin discursuri compensatorii și despăgubire din culpă. Într-adevăr, America albă e culpabilă, dar asta nu înseamnă decât că, de la începutul anilor '60, grupuri influente de albi liberali au impus, în numele progresului și al generozității vinovate, un program care a încurajat, în sânul populației de culoare, obișnuințe și trăsături regresive. Zecile de mii de negri lăsați în urmă de exodul celor care au părăsit orașul au fost lăsați în urmă, mai întâi, de presupușii lor protectori. Sărmanii înconjurați de ape nu au fost victimele rasismului alb, ci prizonierii unui sistem care i-a dezobișnuit să reacționeze, să ia decizii și să participe activ la actele și instituțiile elementare ale vieții sociale, de la muncă și familie la autonomia materială și morală. Pe scurt, acești oameni au fost, demult și cu metodă, degrevați de răspunderea de a-și trăi viața. Operația a reușit pentru că a fost aplicată, sub paravanul unei enorme fanfare pozitive, vreme de aproape patruzeci de ani.

Istoria dreptului de a fi nimic

Totul a început, devreme, prin 1960–65, când pedagogia socială a fost preluată de ideile liberale ale primei generații

docte de activiști angajați în corectarea „deficitului istoric“ american. În 1966, aceștia au formalizat măsuri administrative care ne par azi vechi și oarecum de la sine înțelese. Măsuri masive de extindere a programelor de asistență socială (*welfare*) au diminuat până la imperceptibil noțiunea de răspundere personală și au pus în legătură criminalitatea cu „nivelul sărăciei“ și cu „discriminarea istorică“ a grupurilor „oprimate“ Răspunderea pentru propria evoluție a dispărut dintre valorile respectate și acceptate, iar criminalitatea a devenit o stare „explicabilă“. Beneficiarii acestor avansuri naive au reacționat logic, dezvoltând o ideologie teatrală a particularismului afro-american care nu își propunea, în fond, nici un proiect. A fi de culoare a devenit, repede, echivalentul unui permis de sustragere de la normele civice de bază. Aplaudată oficial și justificată insistent de confreria academică a „studiilor afro-americane“, această tendință a legitimat o premieră gravă: unul dintre grupurile importante ale societății se definea în afara proiectului fondator american.

Acest refuz practic de participare încalcă formula consacrată a paradisului multietnic american, în care culturile se manifestă, dar se integrează. Pus în mișcare fără chibzuință, mecanismul vieții pe *welfare* a evoluat galopant. În 1970, spun cifre ale Biroului Statistic Național al Statelor Unite, numărul celor dependenți de ajutoare sociale era o dată și jumătate mai mare decât în 1966. Asistența socială a încetat să își respecte numele și a devenit o ecuație existențială precară, dar stabilă — mai mult, o formă de redistribuire a dreptului la venit, cu care societatea mare se simte datoare față de grupurile „oprimate“ sau „dezavantajate“. Pentru prima oară în istoria relațiilor juridice și sociale americane, cetățenii de culoare au fost învățați să creadă că a nu munci, a nu fi paznic al propriului destin și a fi indiferent la ceea ce

se întâmplă și ce ți se întâmplă sunt drepturi civile, aidoma dreptului la liberă exprimare sau a caracterului inviolabil al domiciliului.

Welfare *SuperSumo*

Am văzut sistemul de asigurări sociale, deformat de interpretarea liberală, la lucru, în Marea Britanie și în Statele Unite. Catastrofa e greu de descris. *Welfare* e un cuvânt de care se ocupă în cel mai rău caz poliția și în cel mai bun, psihoterapia. *Welfare* ține în viață pentru a ucide mai bine. Albi și negri, în proporții dictate de concentrările de populație, se prefac într-o pastă umană mută la orice chemare a vieții sau, alteori, într-o stare de furie penală provocată de cauze obscure. Familii bete, răstignite pe sofa de viitura continuă a *soap*-urilor, nasc copii în trening și se destramă, repede, la o zi, o lună, un an de la zămislirea urmașilor. Puțini dintre copiii astfel născuți apucă să își vadă vreodată părinții muncind. La paisprezece sau cel mai târziu la șaisprezece ani, copiii fac copii și au toate motivele să se simtă în siguranță. Au intrat, la rândul lor, pe *welfare*. Statul îi va susține pe viață. Cu cât mai mulți copii, cu atât mai mulți bani-asistență și cu atât mai mare subvenția la chirie. O casă cu chiriași subvenționați e casa nimănui și cine trăiește în ea o ajută să ajungă repede la ruină. O dietă de burgeri, dulciuri și bere deschide viața și tot ea îi pune capăt devreme, când în fața blocului apare echipa de dricari musculoși sau chiar macaraua care scoate pe fereastră trupul neînsuflețit și obez al omului pe *welfare*. Nu veți găsi atâția obezi la un loc nici în școlile japoneze de sumo. *Welfare* e singura istorie a unei umanități care nu își mai aduce aminte de muncă și de viața în afara ghetoului. În patruzeci de ani, o a doua

generație s-a născut, a trăit și a murit, în interiorul sistemului. Omul occidental pe *welfare* a fost neutralizat prin subvenționarea tuturor nevoilor și, mai cu seamă, prin răscumpărarea dorinței de recunoaștere socială. Omul pe *welfare* e neputincios sau violent. 67% din populația orașului New Orleans e de culoare. Ea dă orașului, simultan, o treime din numărul celor aflați sub pragul sărăciei și o rată de criminalitate de zece ori mai mare decât media națională.

DJ Uncle Tom

Grupurile enorme de negri surprinse de uraganul Katrina în New Orleans nu au fost ținute acolo de rasismul omului alb, ci de o administrație locală ineptă și, mai ales, de propria neputință. Bâlbâielile administrației federale au făcut restul. Grosul populației, între care și zeci de mii de persoane de culoare, au părăsit la timp orașul. Grupul persoanelor de culoare care a avut mijloacele și energia de a părăsi orașul nu apare, însă, nicăieri în relatările de presă care fac caz de neorasismul american. E o omisiune vicioasă, căci ea alimentează convingerea, foarte răspândită printre dependenții *welfare* de culoare, că negrii cu venit și statut *middle class* sunt „trădători", „imitații de albi" și rataţi ai condiției eroice de afro-american. Cultul victimologic alimentat de dezastrul de la New Orleans va fortifica imaginea grotescă a omului de culoare, așezată în centrul ideologiei liberale; ea este reeditarea vechii icoane a bunului sălbatic, silit acum să țină afișul, în calitate de DJ Uncle Tom. Bunul sălbatic în costum de rapper. Egoismul acestei pretenții asupra celuilalt e vizibil în toate gesturile ipocrite pe care le practică, în ritm cotidian, elita profesionistă a demagogiei minorităților. Aceiași oameni care propovăduiesc diversitatea n-ar locui pen-

tru nimic în lume într-un cartier populat de negri, ci se izolează în enclave albe, prospere și bine păzite. Nici unul dintre cei ce fac apologia culturilor „vibrante" ale Africii nu invită acasă persoane de culoare și nu ia cina în restaurante afro, cu excepția cazurilor în care invitații au grad academic, iar restaurantele au o poziție bună în ghidurile mondene. Nu e singurul exemplu de comportament irațional al elitelor. Dezicerea de rigoarea logică și inițiativele care cochetează cu un iraționalism abia mascat sunt norma.

Palas Katrina dictează

Încă de la primele ore ale dezastrului, editorialele din liberalele *New York Times* și *Guardian* au făcut o descoperire senzațională: George Bush e Dumnezeu. Cumva, printr-un artificiu meteo-teologic, George Bush e nu numai răul gospodar, dar și autorul uraganului Katrina. Geneza bushiană a Katrinei ar fi început printr-un gest demiurgic absent: Bush n-a semnat acordul Kyoto, biblia ecologismului catastrofist planetar. În lipsa semnăturii prezidențiale, efectul global de încălzire ar fi luat-o razna și s-ar fi întors împotriva Americii, sub poalele vântoase ale Katrinei. Există două deraieri grave în acest gând infantil. Amândouă vestesc aplecarea maladivă în afara cunoașterii și atracția pentru obscurantism.

Primul derapaj e științific. Date de istorie climaterică adunate de Centrul Național de Meteorologie al Statelor Unite, pentru mai mult de un secol, spun câteva lucruri clare: uraganele apar în cicluri de mare frecvență, urmate de pauze lungi. Prin urmare, Ivan în 2004, Katrina și Ofelia în 2005 nu sunt dovezi ale deteriorării ecologice, ci locatari siniștri ai unui nou ciclu de uragane. Aceleași date stabilesc un clasament din care aflăm că recordul de frecvență a fost înregis-

trat în anii '40. Anii '40 nu au fost (încă) acuzați de complicitate la încălzirea globală.

A doua deraiere e rodul predispoziției pentru determinismul mitic. Ideea după care uraganul Katrina e, într-un fel, sancțiunea meritată de Statele Unite pentru politica ei industrială nesăbuită (și, în subtext, pentru erorile electorale care l-au adus la putere pe George Bush) e, structural, aceeași cu teoriile după care America a fost pedepsită, pe 11 septembrie, pentru desfrâu (varianta radicalilor neoprotestanți americani) sau pentru crimele ei împotriva lumii arabe (varianta teologilor islamici și a editorialiștilor simpatizanți de la *New York Times* sau *Guardian*). În ambele variante, sancțiunea presupune o instanță divină care a îmbrățișat agenda grupurilor de presiune ecologiste și a fundamentaliștilor religioși. Palas Katrina, noua zeiță a înțelepciunii, dictează. Nimic, în afara decorului modernist și parascientist, nu desparte ideea ecologistă a naturii care se răzbună de determinismul teologic al Islamului și de lectura apocaliptică a radicalilor creștini. Ideea împotriva căreia s-au aliat, chiar neprogramatic, toate mișcările radicale ale timpurilor noastre e enunțată și acuzată mereu altfel: imperialism, rasism, exploatare industrială.

Toate aceste forme și variante de presupus abuz rețin, însă, în subtext o adversitate îndreptată asupra unui singur proces: dezvoltarea. Acest impuls regresiv ia gaj natura și respinge ideea de progres rațional în toate consecințele ei occidental-moderne: industrializarea, extinderea civilizației prin contagiune culturală, cercetarea fundamentală în genetica alimentară, autonomia socială a individului. Idealul e tradiția, înțeleasă fie ca încremenire în cutume și literalism al Cărții Sacre, fie ca revenire în Edenul pierdut al naturii. Atâta vreme cât această pulsiune a colorat mici artizanate locale, de la kitsch-ul bavarez și exotismul oriental la păsto-

rismul balcanic și românesc, pericolul a fost minor sau egal cu zero. Noile atitudini antidezvoltare au însă o masă și o forță a opiniei de-a dreptul revoluționară. Islamismul s-a vărsat într-un terorism orb care caută acum în Irak acel război civil care ar grăbi distrugerea noului stat irakian și instaurarea unui regim ne- și antioccidental. Eticismul ecologist a adunat, de asemenea, o forță colosală, înșurubându-se în tehnicile de propagandă și în activismul de masă pe care le-a moștenit de la sindicalism și socialism. Rând pe rând, adversarii dezvoltării recunosc în blocurile sociale o albie de navigație perfectă. Aici apare una dintre consecințele cele mai surprinzătoare ale acestui proces de masificare tribală: deplasarea spre un model politic așa-zis comunitar. Noile ideologii antimoderne proiectează, adeseori fățiș, un model social care proclamă apusul valorilor individuale „burgheze", practică demagogic adorația omului comun și țintește statul obștesc. De altfel, această deplasare de idei spre virtuțile unui model social armonizat prin eliminarea turbulentului individualism occidental va fi, probabil, încurajată de o anume interpretare a dezastrului din Louisiana.

Darwinism american și noncetățenie globală

În urma apelor și a interpretărilor critice a rămas un enorm semn de întrebare, așezat polemic în fața conceptelor de guvern minim și autoguvernare. În același timp, simpatia pentru modelul social asistat, pentru programele grandioase de investiții și „regenerare", pe scurt, pentru *Big Governement,* a crescut. După New Orleans, așa-zisul darwinism social american trăiește sub acuzare. Modelul european al socialismului egalitar, birocratic și tranzacțional practicat în seraiul Uniunii Europene e preferabil pentru mulți dintre spectatorii de la dis-

tanță ai dezastrului provocat de Katrina. Joncțiunea adversarilor dezvoltării e evidentă și aici. În termenii cei mai generali, globalismul teologic islamic, propovăduitor al conceptului social religios de *umma* (comunitatea compactă a credincioșilor), se întâlnește, într-un repaus degrevat de tensiuni individuale, cu subvenționismul paneuropean și cu comuna primitivă, biodiversă și „sustenabilă", imaginată de ONG-urile și mișcarea ecologistă care au luat ostatic mental o mare parte a adolescenților occidentali. Locul comun al acestor curente e frica de dezvoltare. Valoarea lor politică și socială de bază: comunitatea uniformă și decerebrată, triumful asupra individului burghez și anihilarea vechiului centru de energie socială europeană — cetățeanul.

Palas Athena luminează

Lee Kuan Yew, fost prim-ministru al statului Singapore, într-un lung interviu, pentru *Der Spiegel*: „Ora europeană a prosperității fără rival a trecut. Modelul social cu muncitori în consiliile de administrație ale companiilor, cu sindicalizarea deciziilor de business, cu o lună de vacanță subvenționată și cu asigurări sociale plătite de stat a dispărut într-o clipă, din momentul în care au intrat în joc, rând pe rând, piețele chineză, indiană și est-europeană." Lee Kuan Yew știe câte ceva despre productivitate, piețe și articulații sociale. Acest despot tehnologic și conservator a construit un oraș-stat fără fisură. Secretul acestui regim corupt și energic: investiția neabătută în dezvoltare (identificată cu educația și tehnologia). În plus: o seninătate necomplexată în fața catehismului democratic și o mie de reguli inacceptabile în Occident (a nu se scuipa pe stradă, a nu se mesteca *chewing gum*, a se munci mult, cu concedii scurte). Și încă ceva: a nu se repeta Eroa-

rea Rusă. Ruşii — spune Yew — au făcut, într-adevăr, armamente de mare clasă, dar n-au investit în tehnologia civilă. Prin urmare, economia s-a prăbuşit. China a învăţat imediat lecţia şi de acolo a învăţat-o şi Yew. Dacă te baţi cu America în armamente, pierzi. Te condamni la faliment. Aşa că evită confruntarea şi fă comerţ, cu zâmbetul pe buze, vreme de 40-50 de ani. La sfârşit, vei fi piaţă. Şi puternic. Cât de puternic? Atât de puternic, încât vei fi pus capăt subdezvoltării. E de ajuns.

Marele repetent al acestei lecţii e lumea islamică. Iranul preşedintelui Mahmud Ahmadinejad a optat pentru confruntare şi îşi caută forţa în înarmare şi autarhie. Cezarismul şiit al preşedintelui iranian a atins plafonul de disperare. Un program guvernamental de relocare vrea să strămute milioane de oameni şi să taie numărul satelor, de la 66 000 la 10 000. Populaţia va fi mai lesne controlabilă, iar cheltuielile guvernului vor fi întru câtva reduse. În ultimii patru ani, cheltuielile bugetare menite să cumpere timp şi supuşi, înăuntrul unei societăţi ermetice, au crescut de aproape cinci ori. Iranul investeşte într-o eră nucleară şi arhaică. Această lipsă de flexibilitate strategică domină, fără mari diferenţe, lumea islamică. Dar confruntarea e pierdută şi întrebarea este de ce n-au nici o şansă conglomeratele dure ale Islamului şi de ce anume nu reuşesc saltul decisiv măcar societăţile mult mai flexibile ale aspiranţilor chinezi şi indieni? Răspunsul: evoluţia rapidă a structurilor cognitive occidentale. China, mai ales aşa cum e ilustrată în descrierile fotopitoreşti ale revistelor ilustrate, pare o ameninţare economică. În realitate, puterea formidabilă a economiei chineze nu reuşeşte decât să producă şi să reproducă perfect o infinitate de bunuri de consum.

Spiritul occidental lucrează în altă dimensiune şi stabileşte în permanenţă un avans de nerecuperat, pe care dis-

ponibilitatea extraordinară a noilor proletariate chinez, indian şi est-european nu-l poate egala. Palas Athena luminează. Occidentul deţine, în continuare, arta unică a gândirii tehnice; capacitatea de a formula idei şi conexiuni, depuse apoi în patente de cercetare şi în industrii de uriaşă intensitate intelectuală (farmaceutica, modelele de computer). Or, numele acestei capacităţi de a proiecta următoarele faze ale cunoaşterii este: dezvoltare. Acest concept e înţeles complet greşit de detractorii săi occidentali şi islamici, care îl confundă cu industrialismul poluant şi cu expansiunea înrobitoare. Dezvoltarea a depăşit de mult această fază, pe care o conservă, în mod ridicol, doar mitologia reînnoită a marxismului şi a noilor sale derivate.

Dezvoltarea

Dezvoltarea este astăzi mai mult o teorie asupra lumii viitoare şi trecute — nu un efort poluant sau o formă de dominaţie. În sfârşit, dezvoltarea e locul de reconvertire al ilustrei tradiţii spirituale occidentale. Ea se manifestă tehnic, dar se apropie din ce în ce mai mult de concluzii filozofice tulburătoare. Între ele, dialogul cu teologia creştină şi reintegrarea ştiinţelor într-o Fizică Generală. Împrejur, oceanul ostil al teoriilor antidezvoltare e, de fapt, o uriaşă minciună mitică, rivalul care ademeneşte cu ispita, calmul şi repausul ignoranţei. Un dezastru moral, un subprodus intelectual. Violenţă.

TERMINUS
(Reevaluarea prin inversiune)

Veşti noi, veşti proaste. Statele Unite torturează prizonieri. Statele Unite interceptează telefoanele cetăţenilor americani. Statele Unite sunt cel mai puternic şi mai activ adversar al democraţiei. Vestea bună este că veştile proaste sunt false. Falsă e şi impresia că trăim vremuri înecate în ştiri. Ştirea e una singură şi veche, în vigoare încă de la apariţia democraţiei americane: proiectul e detestat, din afară şi dinăuntru. Ideea şi mai ales practica emancipării umane, eliberarea economică şi libertatea de mişcare a minţii, dincolo de centura care adăposteşte porţiunile ei securizate, stârnesc o groază glandulară şi globală. America înspăimântă. Toată lumea se plânge, toată lumea suferă de asfixie americană şi nu-i suferă pe cei care nu suferă de aşa ceva. Scăpaţii şi scăpătaţii secolului naţional-socialist-comunist torc, aulic sau militant, munţi de rapoarte şi înzestrează comisii de anchetă. Pe la margini de congrese şi pe culoarele pătate de petrol contra hrană ale ONU, jurişti internaţionali distinşi şi stinşi îşi dau mâna cu cavaleri ai eticii ong-iste, cu rockeri irlandezi, relansaţi de pretexte africane, climatologi de profesie ideologi şi editorialişti plătiţi în aur să cânte la urechea elitelor. O lume întreagă vrea un singur lucru: dizolvarea proiectului american. Nu doar războiul din Irak, de fapt, nu războiul din Irak, ci suflul încă puternic şi expansiv al libertăţii pragmatice, comune şi „necultivate“ pe care America o degajă fără reţineri şi complicaţii. Nimic nu e, acum, mai lesne de înţeles,

mai vizibil şi mai amarnic pentru onoarea sferei noastre de viaţă decât ura primordială care înconjoară, în lumea omului, libertatea. Respiraţia ei îngheaţă, de o mie de ori, într-un confort sectar, ideea de progres. O speranţă năucă şi incendiară vrea să impună, dogmatic, năzuinţa nebună după care orice e dezirabil e şi realizabil. Atingerea libertăţii e detestată. Căci ea trimite, în frigul aspru al răspunderii, instinctul care cheamă la somnolenţă tribală, la viaţa în scheme mari, care împart umanitatea în clase şi forţe. Ocultism progresist.

Monstruoasa substituţie

Conflictul e vechi. Însă febra sa recentă este cauzată de ascensiunea ideii capitalist-liberale, acea denivelare apărută acum nu mai mult de o sută şi ceva de ani în unanimitatea arhaică a lumii. Erupţia la care asistăm astăzi e efectul celei de-a doua mari abateri de la regula ciclurilor lente şi prudente ale istoriei: forţa etico-militară a modelului american e pe punctul de-a străpunge frontiera culturală, de sute de ani nemişcată, a Orientului. Forme embrionare de viaţă capitalist-democratică riscă să infiltreze circuitele sociale ale Orientului Mijlociu, o zonă dominată plenar de colectivismul tribal. Prima reacţie la această presiune aducătoare de mutaţii a scăpărat în dimineaţa zilei de 11 septembrie 2001. Ce vedem, ce citim şi ce inhalăm acum, în sfera ideilor publice occidentale, e a doua replică. Bine cultivată şi antrenată, ea urmăreşte un obiectiv fascinant şi respingător: reevaluarea valorilor, porunca enunţată sumbru şi premonitoriu de Nietzsche, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Între timp, elevii maestrului au rafinat tehnici de seducţie etică şi au reeducat majorităţi, au promis şi au convins că aduc o ordine nouă, adevărată şi universală. Într-adevăr, ordinea e nouă şi

universală. Ce n-au spus promotorii ei e că ordinea nouă este o dezordine, cea mai elaborată şi mai coerentă dintre dezordini: inversionismul, reevaluarea prin răsturnare.

America, marea excepţie democratică a modernităţii, devine, în această schemă, monstru antidemocratic, iar monstrul antidemocratic islamic devine, pentru elitele şi pentru reeducaţii Occidentului, un vehicul perfect: pretextul unei extraordinare operaţiuni de sabotaj mascat în rezistenţă democratică. Originile filozofice ale acestei fugi de conştiinţă sunt profunde. Ele au fost cercetate cu mare succes teoretic şi fără consecinţe practice de figurile azi marginale ale gândirii prooccidentale, de la şcoala austriacă a unor Hayek şi Mises la criticismul antimarxist al lui Kolakowski. Dar primul avertisment asupra capacităţii de autoimolare a democraţiei a fost formulat, probabil, de Tocqueville. Geneza politică a actualei crize este mult mai recentă. Povestea ei e însă mai puţin cercetată şi asta, poate, pentru că ipotezele şi concluziile pe care le propune această istorie tristă sunt aproape de neconceput.

Jocuri istorice de cuvinte

Adevărul e că socialismul a fost învins doar în Germania. În 1933, când a ajuns la putere, socialismul german era, deja, o sinteză. El luase notă de forţa unei formidabile noi apariţii europene: naţionalismul — cea mai turbulentă şi mai populară consecinţă a prăbuşirii sistemului politic general, după Primul Război Mondial. Interesant, greu de acceptat, dar nu mai puţin real, naţionalismul — forţa care a împins Europa la marginea abisului de două ori în mai puţin de treizeci de ani — e unul dintre rezultatele, în linie dreaptă, ale iluminismului progresist. Mase uriaşe de europeni au descoperit, odată cu alfabetizarea şi de îndată ce au devenit con-

sumatori de presă, lumea demagogiei, a discursului şi a politicii naţionale. În 1916, politicienii Europei îşi imaginau, cu destulă siguranţă, că viitorul război va repeta schema conflictelor ceremonioase, de care era plină istoria secolului al XIX-lea. Sub ochii lor, *demos*-urile Europei se pregăteau de cu totul altceva. Educaţia în masă transformase oceanele demografice ale Europei în armate naţionale. Niciodată n-a mers atâta omenire la abator cu agitaţia extatică şi cu entuziasmul febril cu care naţiunile europene au cerut, au dorit şi au pornit Primul Război Mondial. Naţionalismul provoca un cataclism pe care Europa nu l-a depăşit nici astăzi, după mai bine de optzeci de ani. Dar cariera acestei noi energii abia începea. În Italia şi în Germania, dezastrul a avut o posteritate uluitoare.

Nevroza resentimentară a înfrângerii a măturat ultimele instrumente politice raţionale. Socialismul însuşi, până atunci o opţiune populară, a început să alunece în afara sistemului. Ipocrizia, panica şi dezorientarea cercului sacru al politicienilor „vechi" au creat spaţiul în care au păşit, la început urmaţi de cete mici de adepţi, liderii socialismului naţionalist. Socialismul nu mai putea refuza forţa dezlănţuită a naţionalismului. Hitler şi Mussolini au înţeles repede, inteligent şi malefic acest lucru şi au fost catapultaţi în fruntea statului. Victoria lor a fost urmată, rapid, de o resemantizare plină de înţeles. În Germania, de pildă, „naziştii" au fost desemnaţi, la început, cu titulatura completă: *nazional-sozialist*. Acest indicativ a fost apoi înlocuit de o prescurtare comodă şi oarecum argotică: *nazi-sozi*. În cele din urmă, componenta *sozi* a fost eliminată. În uz şi în istorie a rămas doar *nazi*. De aici, termenul „nazist" şi conotaţiile sale lipsite cu desăvârşire de subtext socialist. Victoria trupelor americane în Europa a fixat termenul. La sfârşitul războiului, americanii distruseseră „nazismul". De cealaltă parte a frontului, comuniş-

tii sovietici au cultivat, abil, un alt termen fix: „fascism". Artificiul camufla perfect orice referință la originea socialistă a dictaturii germane. După război, acest joc aparent minor de cuvinte avea să dovedească, încă o dată, că istoria urmează sfera verbală și ideală a lumii.

Deconstrucția ratată

Zdrobit prin mijloace militare, național-socialismul german a avut parte de un deces în trepte. Componenta național-germană a expirat. Componenta socialistă s-a strecurat, cumva, ocrotită de referința generală la „nazism" Reconstrucția statului german și, mai larg, relansarea Europei le-au pus americanilor problema unei noi definiții politice germane. Ideea „pastorală" sugerată de Morgenthau (distrugerea fizică a matricei de civilizație germană și conservarea unui exponat agrar, inofensiv, într-un muzeu apolitic, locuit de vorbitori de limbă germană) a părut un act enorm, neconvenabil, tocmai sub bănuiala de resentiment (ministrul de Finanțe american Morgenthau era evreu). Soluția aleasă de americani s-a restrâns, logic, la schema: nazism detectat — nazism înlăturat. Geneza cancerului politic european a rămas astfel neanalizată sau, cum ar spune astăzi cea mai nouă generație de succesori ai acestei nefericiri spirituale, nu a fost „deconstruită". Ideea socialistă a scăpat, cu acte în regulă, și a preluat unul dintre locurile admise pe noua scenă politică postbelică.

Eurodelay

Următorii patruzeci și cinci de ani de pace europeană au trecut, în aparență, reciproc profitabil. Statele vest-europene

au prosperat galopant, pe fonduri americane (deşi trebuie spus că inteligenţa cu care banii au fost puşi la lucru a demonstrat tocmai caracterul contraproductiv al subvenţiilor pure, vizibil, astăzi, în ghetourile islamice şi alb-subproletare ale Europei). Naţiunile vest-europene au făcut avere, în mai puţin de douăzeci de ani. Americanii au continuat să asigure paza totală şi gratuită a acestor state care au respirat un aer complet epurat de angoasele militare. Treptat, mecanismul a început să producă un *delay,* o inadecvare subtilă, aproape inobservabilă. În fond, statele europene fuseseră plasate sub o cupolă avantajoasă şi începuseră să exerseze, prin chiar această împrejurare, un regim de gândire şi de acţiune artificial. Cu excepţia relativă a Marii Britanii, statele vest-europene au dezvoltat o psihologie ruptă de realitate. Mai precis, de realitatea politico-militară care menţinea — în condiţii de incertitudine strategică, prudenţă şi chiar frică — reflexele naturale ale unui stat. Nevoia iniţială de protecţie a statelor europene era justificată. Însă cincizeci de ani de protecţie automată au încurajat, treptat, un mod de gândire lipsit de forţă, încrezător în virtuţile teoretice ale „sistemului internaţional“ Exista alternativă? Trebuiau lăsaţi vest-europenii la mâna Armatei Roşii, tocmai pentru a sorbi aerul tare al realităţii?

Ipoteza e absurdă. După cincizeci de ani, recrudescenţa ideii socialiste, amplificată acum de masa instituţională a Uniunii Europene, sugerează altceva: diagnoza americană a fost, în 1945, amabilă şi întru câtva naivă. Ea a repetat o anume iluzie americană asupra naturii umane. Marele înţelept al acelui moment pare să fi fost mai degrabă Winston Churchill. Realist şi sceptic la modul grandios, Churchill a avut intuiţia unei Europe pregătită de realimentarea impasului. Churchill a cochetat în cel mai mare secret cu ideea unui atac nuclear asupra Moscovei. El a sperat, apoi, că un

Consiliu al Europei va putea menţine sănătatea mentală a politicii continentale. Când a revenit pentru ultima oară la această temă, Churchill era bolnav şi epuizat. În 1955, în discursul de adio rostit în faţa Cabinetului, Churchill a dat un singur sfat: „Nu rupeţi legăturile cu America şi nu-i lăsaţi nici pe europeni să facă aşa ceva". Era prea târziu. După numai cincisprezece ani, la începutul anilor '70, Europa, împinsă de *Östpolitik*-ul german, aluneca spre iluzia unei partituri strategice proprii. În anii '80, acest embrion devenea tot mai permeabil la un antiamericanism promovat sub pretextul — ne reîntâlnim cu un vechi cunoscut! — „naţionalismului" european. În anii '90, tendinţa devenea manifestă. Dispariţia prezumtivă şi formală a pericolului sovietic chema în scenă noua identitate autonomă a Europei. După 11 septembrie 2001, afirmarea europeană se logodea cu naţionalismul francez şi german şi lua forma unui conflict ideologic deschis cu Statele Unite. Războiul Rece se încheia, astfel, cu reapariţia FAIMOASEI PROBLEME EUROPENE.

Teorema Arbatov

Împrejurarea care a făcut din prăbuşirea statului sovietic punctul de lansare a autonomiei europene a produs consecinţe fabuloase. Pe de o parte, ideea socialistă a trebuit să abandoneze decorul marxist şi să caute noi teme de refugiu. În definitiv, marxismul de stat fusese învins categoric. Cu o rapiditate remarcabilă, ideea socialistă a reuşit să migreze spre noul ei sediu: propaganda ecologică, activismul multicultural, cultul democraţiei juridice şi gherila antiglobalizare. Schimbările de temă şi de registru nu trebuie să deruteze. În ciuda mutaţiilor aparente, centrul dogmatic al ideii socialiste se regăseşte intact în fiecare dintre aceste noi „anti"-uri şi „isme". Nostalgia tribală este şi mai bine slu-

jită de multiculturalism, ecologismul aşa-zisei „încălziri globale“ e o formulă de obscurantism ştiinţific foarte utilă în războiul cu dezvoltarea economică, fetişul democraţiei juridice formale nu e altceva decât un mecanism de asistenţă legală, la dispoziţia mişcărilor şi indivizilor deveniţi mari adversari ai valorilor occidentale, iar agitaţia împotriva acordurilor de comerţ liber vizează chiar centrul valoric al relaţiilor capitaliste. În orice caz, preschimbarea n-a însemnat înlocuirea principalei ţinte pe radar: America şi americanismul. La sfârşitul lui 1991, imediat după căderea statului sovietic, Gheorghi Arbatov, director al Institutului de Studii Americane şi Canadiene de la Moscova, patriarh al ofiţerilor KGB de export, făcea o mărturisire surprinzătoare pentru secretarul de stat american James Baker: „V-am făcut cel mai mare rău cu putinţă. V-am lipsit de adversar.“ Arbatov avea dreptate. În mult mai multe feluri decât îşi imagina el însuşi, spre sfârşitul lui 1991.

Cum a dispărut ce nu mai este

La aproape cincisprezece ani de la avertismentul lui Arbatov, Statele Unite sunt într-o situaţie de neimaginat. Elita media şi academică occidentală a reuşit să creeze imaginea unui monstru. Tot instrumentarul propagandistic sovietic discreditat în anii ’80 trăieşte o glorie nesperată. Statele Unite, ţara democraţiei! Glumiţi? Unde sunt armele irakiene de distrugere în masă? Insistenţa neînduplecată a acestei întrebări e semnul cel mai exact al unei teribile deformaţii de percepţie şi judecată. Nu. Americanii nu au găsit arme de distrugere în masă, însă exact din acest motiv, întrebarea pe care ar trebui să şi-o pună un jurnalist adevărat e: cum şi unde au dispărut armele lui Saddam? Căci nimeni nu s-a îndoit de existenţa lor. Nici ONU cu ale lui nu ştiu câte (şaptespre-

zece) rezoluții, nici Franța, nici Germania, nici politicienii americani democrați care au votat în favoarea războiului pe care-l repudiază acum. Armele lui Saddam au existat și nimic din logica zonei nu infirmă această ipoteză. Iranul, încăput pe mâna unui președinte fantast-genocidal, are sau va avea, în curând, arme nucleare. Lui Saddam nu-i putea scăpa ce pregătea Iranul vecin și dușman. Ceva mai încolo, Siria e mândra și discreta posesoare a unui arsenal masiv de arme chimice. Libia a renunțat brusc la propriile sisteme de arme de distrugere în masă. Peste tot, la stânga și la dreapta, satrapi locali au adunat odoare de distrugere în masă. Numai Saddam a decis să glumească un pic, pentru a-i rușina, prezumtiv, pe americani, după doisprezece ani de simulacre. Aceasta e legenda pe care o acreditează indirect cei ce întreabă unde sunt armele, dar frânează brusc, în plin efort de cugetare. Unde sunt armele? În Siria, spun unii militari israelieni și oameni ai serviciilor secrete americane. Și mai mult știe, probabil, Evgheni Primakov, fostul șef al serviciilor secrete externe ruse și om de casă al lui Saddam. Însă dacă vor să afle mai mult, americanii ar trebui să-l ridice din *dacha* pe Primakov și să-l tortureze un pic (de pildă, tăindu-i rația de havane). Exclus. Americanii au două-trei metode fixe și fumate de tortură pe care le aplică unui număr mic de prizonieri, de regulă oameni cheie în ierarhia rețelelor teroriste. Atât. Restul e literatură, iar faptul că o sumedenie de minți luminate nu pot sesiza lucruri atât de simple spune mult despre puterea de seducție a sentimentalismului și a umanitarismului care se iau drept rațiune.

Particula Bukovksi

Nechibzuința a adus, de curând, în fruntea plutonului practicant al confuziei umanitare un om de talia lui Vladimir

Bukovski, disidentul suprem, omul care a învins KGB-ul și l-a despuiat, apoi, în fața unui Occident nu tocmai convins. Articolul publicat de Bukovski în ediția din 18 decembrie 2005 a cotidianului american *Washington Post* atacă practica torturii și face enorma eroare de a echivala situația suspecților de terorism aflați în custodie americană cu situația sa, în beciurile KGB-ului. Fără să știe sau fără să vrea, Bukovski face, astfel, presupunerea că persoane în dezacord cu valorile americane pot fi torturate, prin tubaje sau prin privare de somn, așa cum a pățit Bukovski, pe când protesta împotriva dictaturii sovietice. Echivalența presupune, de asemenea, că statul american e un sistem totalitar și că Bukovski însuși a fost pe punctual de-a ucide la întâmplare zeci și sute de cetățeni nevinovați la Moscova, pentru a clătina și a distruge statul democratic sovietic. Aici, în această enormitate logică și în această răsturnare colosală de realități, Bukovski nu mai e lupul solitar și mărturisitorul ignorat. Bukovski e doar un nume răsunător și o achiziție nesperată, într-un pluton colosal. Catalogul este interminabil, fin și insidios, ca o ploaie de particule: elite și binevoitori de rând, militanți pacifiști creștini și studenți romantici, birocrații mediatice (BBC a recomandat salariaților, din nou, printr-o *fatwa* deontologică, să evite termenul „terorist"), pontifi ipocriți ai Uniunii Europene (documente publicate în noiembrie 2005 spun că zborurile și închisorile „secrete" americane au fost discutate și convenite cu partea europeană). Așa lucrează, cu mijloace subtile și cu populații convertite la cultul stimei de sine, cea mai periculoasă și mai avansată iluzie a vieții politice și spirituale a vremurilor noastre: reevaluarea prin inversiune. O iluzie terminală.

SECOLUL CREDINȚELOR

Javier Solana e un om de știință pe care viața l-a făcut politician. Profesor de fizica solidelor la Universitatea din Madrid, dr Solana a făcut primul pas politic ferm, călăuzit de Partidul Socialist Muncitoresc Spaniol, dar a continuat pe picioarele lui. În prima tinerețe, J. Solana a fost un adversar convins al admiterii Spaniei în NATO. Apoi și-a schimbat părerile, a devenit om de stat și a ajuns, chiar, secretarul general al Alianței pe care o contestase în iureșul tinereții.

Astăzi, Solana vorbește în numele Europei și încearcă să articuleze politica externă a Uniunii Europene (în măsura în care așa ceva poate fi invocat, cu seriozitate, după episoade ca Bosnia și Kosovo). Dr Solana, fost ministru de Externe spaniol, fost secretar general NATO, e, de aproape cinci ani, înaltul reprezentant pe probleme de politică externă, un fel de ministru de Externe al Uniunii Europene.

Cariera academică și biografia politică au modelat ideile domnului Solana într-un mod foarte interesant. Moderat și, din mărturisirile celor ce l-au cunoscut, șarmant, el întruchipează perfect o anumită sinteză intelectuală proprie Europei luminate a secolului XXI. Tot ce ține de convingerile pozitive și de supleţea rațională a elitei politice continentale se găsește, din plin, în ideile acestui european matur și reflexiv.

Ora de religie

Iată-l, de pildă, pe Javier Solana conversând, miercuri 8 ianuarie 2003, cu cotidianul britanic *Financial Times*. El schițează, discret și vag superior, portretul administrației americane, așa cum se vede el din centrul Uniunii Europene. Fostul profesor de fizică sesizează imediat „un limbaj binar". Americanii — descifrează mai departe dr Solana — vor totul sau nimic. Nouă, europenilor, ne e greu să tratăm cu ei, pentru că noi suntem seculari și nu vedem lumea în alb și negru." Așa cum ați observat, dr Solana, politician socialist și om al rațiunii într-o Europă seculară, constată cu amuzament și oarecare îngrijorare blândă handicapul spiritual american. „Limbajul ales de americani e revelator", continuă explicația. „Americanii folosesc, din 11 septembrie încoace, cuvinte ca: state decăzute, axa răului, cu noi sau împotriva noastră, bine și rău, drept și greșit. Politica Statelor Unite — conchide sceptic ministrul de Externe al Uniunii Europene — e dictată de valori religioase." Javier Solana încheie totuși pozitiv, cu o concluzie în care se ghicesc un antitexanism degajat și o agendă superioară: „Nu mă las descurajat. Mulți suntem în dezacord profund cu Bush, însă tocmai de aici poate rezulta șansa unui rol mult mai activ al Uniunii Europene în lume."

Demonstrația doctorului Solana ne propune o evaluare foarte răspândită în Europa contemporană, continentul purificat de reziduuri spiritualiste și angrenat într-un enorm proiect de comasare juridică, politică și economică. Această Europă vorbește prin vocea doctorului Solana și acuză anacronismul formulei de gândire politică americană. Europa, continentul care a depășit mistica puterii militare și fixismul ideologiilor, plutește deasupra unei Americi harnice și stimabile, dar țintuită în loc de o spiritualitate prea brutală pen-

tru vremurile noastre: religia. Conștient (așa cum probabil că a fost când și-a făcut opțiunile politice de tinerețe) sau chiar fără să o știe, Javier Solana a pătruns prin considerațiile sale în mijlocul celei mai importante dezbateri de idei a vremurilor noastre. Tema ei: viitorul — cu sau fără Dumnezeu? Discuția e veche. Într-un faimos interviu acordat revistei *Der Spiegel,* în 1966, Martin Heidegger avertiza sumbru: „Numai un Dumnezeu ne mai poate salva!" Problema a fost însă inaugurată ca temă de dispută publică de André Malraux, în 1976, cu o formula patetică, dar nu superficială: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc." După aproape treizeci de ani, profeția lui Malraux nu mai e doar un joc de cuvinte gustat la Paris. Secolul XXI e, într-adevăr, o surpriză de proporții.

Avem un oaspete neașteptat: religia

Puterea credinței a fost în atâtea rânduri declarată sfârșită, iar modernitatea occidentală a decolat atât de autonom și prosper în ultimii cincizeci-șaizeci de ani, încât lucrurile par definitiv tranșate. O majoritate critică a elitelor culturale și politice, dar și marea masă comună a generațiilor postbelice, tot mai hotărât *middle class* ale Europei de Vest au constatat, practic, decesul ideilor religioase. Ascensiunea modelului vest-european stabil, pașnic, reglat de birocrați, politicieni și teoreticieni raționali, a creat o certitudine generală: valorile religioase nu mai au loc în vremurile noastre. Ele sunt valori pasive, elemente de decor cultural, care trebuie mai degrabă protejate după modelul de conservare a specilor animale rare și a etnografiei țărănești.

Se prea poate ca lucrurile să stea chiar așa, în Europa seculară a fizicianului Solana. De aici, aerul excedat cu care

nu numai Javier Solana, dar în general cultura oficială a Europei Unite întâmpină cea mai sumară referință la religie. Căutați în ziare și în reviste, în film, în muzică, o trimitere la un verset biblic, la un sfânt sau la un mare teolog. Vă pierdeți timpul. Papii sunt pomeniți doar pentru a fi acuzați de antisemitism teologic (Pius XII — „Papa lui Hitler"). Sau pentru a semna de primire solicitări care le cer să prezinte scuze mereu altcuiva. Sau pentru a fi subiect de observații medicale (Ioan Paul II). Asta în Europa. Ceea ce face, poate, din Europa un continent luminat. Mult mai sigur e că, în acest fel, Europa devine un continent izolat. Căci, în restul lumii, secolul XXI a izbucnit pe deplin religios.

Valori religioase 1 — războiul

Politețea și buna creștere intelectuală le cer celor care vorbesc de ciocnirea pe care o urmărim din 11 septembrie încoace să declare, de la bun început, că ea nu are nici în clin nici în mâneca anteriului, cu religia. Ba are foarte mult! Militantismul violent al lumii islamice e totuși tutelat de un „vizionar" religios. De altfel, după Khomeini, Osama Bin Laden e al doilea lider de inspirație religioasă, în ultimii douăzeci și cinci de ani, care trasează mesajul spiritual al insurgenței islamice. Iar acest mesaj nu e o abatere doctrinară, ci tocmai amplificarea unor teme centrale ale filozofiei religioase islamice clasice. Jihad-ul (lupta, străduința, războiul sacru), considerat în mod curent o expresie decorativă, e, în această mare tradiție religioasă, o instituție cheie. Lumea se împarte pentru oștenii Profetului în două mari domenii fundamental opuse: *dar al-Islam* (tărâmul Islamului) și *dar al-Harb* (tărâmul războiului). Aici, în acest al doilea tărâm, e masată lumea nonislamică, iar singura relație permisă cu această

umanitate rătăcită e războiul. Pământul, lumea, umanitatea trebuie să-i aparţină lui Allah. Un singur instrument poate impune şi garanta buna aşezare a lumii: războiul.

Adevărat, Coranul spune că există vremuri nepotrivite pentru război şi recomandă o pauză tactică, temporară, în asemenea etape istorice. Însă asta schimbă prea puţin lucrurile. Prescripţia e fixă şi nenegociabilă. Această stare de exactitate perpetuă e, probabil, cel mai puţin studiat şi înţeles concept islamic intern. Spre deosebire de corpusul textual sacru al creştinismului şi iudaismului, prescripţia revelată islamică e intangibilă. Cu alte cuvinte, revelaţia înregistrată de Profet e dată şi fixă. Ea poate fi transmisă, dar nu adaptată. Secole de exegeză teologică islamică au respectat această interdicţie şi din acest motiv Islamul e o religie nereformată şi nereformabilă.

La sfârşitul lui 2005, o indiscreţie mai mult sau mai puţin voită a împins această chestiune îndelung neglijată în centrul dezbaterii de idei contemporane. Părintele John Fessio, un romano-catolic american, frecventator al cardinalului Josef Ratzinger şi, mai târziu, agreat la reuniunile teologice organizate la Vatican de noul Papă, a lăsat să-i scape o anecdotă minusculă, în timpul unui interviu acordat unui post de radio. Fessio şi-a adus aminte că, în toamna lui 2005, a participat la un seminar internaţional care a luat în discuţie, la Vatican, problema relaţiilor cu Islamul. Un universitar american de origine arabă a vorbit, în deschiderea lucrărilor, despre modernizarea iminentă a Islamului, sub presiunea convergentă a noilor factori industriali, sociali şi morali promovaţi de globalizare. Dacă e să dăm crezare părintelui Fessio, în acest punct a intervenit, cu oarecare iritare, Papa Benedict al XVI-lea. Intervenţia a rezumat, în câteva fraze, constanta teologică fundamentală a Islamului: caracterul nereformabil şi neinterpretabil al revelaţiei divine. Spre deo-

sebire de creştinism şi iudaism, a căror mobilitate decurge din natura mediată a revelaţiei (întrupată în Isus şi propagată prin faptele minunate şi suferinţa finală, interpretate, transmise şi propovăduite de apostoli şi de textul de redactare ulterioară a Noului Testament), Islamul e cazul remarcabil şi strict al revelaţiei integrale, dictată direct şi ad litteram. Problema acestei învăţături e în primul rând conservarea absolută. De aici, rolul extraordinar al mumificării prescripţiilor, rigiditatea extremă a ritualului religios şi caracterul fizic intangibil al Coranului.

Prescripţiile Islamului au (mai ales sub dogmatismul febril al salafismului, wahabismului şi al altor curente radicale, relansate după eşecul vizibil al experimentului socialist arab) o rigoare surprinzătoare, chiar grotescă, pentru gazdele lor urbane europene. Cazul caricaturilor daneze spune tot. Un gest mărunt în lumea liberală şi emancipată a Occidentului e interpretat, sub compasul fix al teologiei musulmane, drept blasfemie şi apoi speculat politic ca nou pretext de presiune. Reciclarea perversă a „delictului" danez e vizibilă. Cu toate acestea, scandalul caricaturilor daneze a pus, încă o dată, în lumină diferenţa categorică de raportare religioasă a celor două lumi în conflict. Eroarea generală de apreciere şi de interpretare a cazului musulman vine dintr-o eroare cadru, dintr-o desensibilizare de principiu la orice formă de spiritualitate religioasă. Ultimele două secole de evadare seculară europeană au limitat drastic accesul la natura autentică a sentimentului religios. Priza religioasă a fost substituită de sociologii din ce în ce mai restrânse.

Una dintre concluziile invariabile ale acestui filtru sociologic e ideea după care revolta islamică este consecinţa exploatării economice şi a marginalizării politice. Atât timp cât acest produs sociologic brut va conduce trena interpretărilor, dinamica religioasă a frământării islamice va rămâne

o temă inaccesibilă. A-i nega lumii islamice tocmai capacitatea de a menţine şi de a trăi un sentiment religios acut înseamnă a rata o dimensiune pe care societăţile musulmane nu au părăsit-o niciodată. Există ceva complet aparte, o prospeţime nediminuată a sentimentului religios islamic pe care gândirea analitică occidentală nu o mai cunoaşte acasă, dar nu îşi poate permite s-o declare inexistentă în afară. Pentru musulmanii anului 2006, Islamul, aproape exact ca la 700 sau 800, e o dramă în desfăşurare, cu o distribuţie vie, încărcată de faptele, spusele şi drama martirică a Profetului sau a iluştrilor săi urmaşi Ali şi Hussein. Califii ucişi prin trădare şi centrele măcinate de războaie ale geografiei islamice — Mecca e singurul punct fix; Bagdad, Samarra, Karbala, Damasc şi atâtea altele se ciocnesc încă în jocul de pretenţii şi sectarisme — sunt o topografie în vigoare. Religia, geografia şi personalul sacru ale Islamului au o omogenitate şi o continuitate extraordinară. Musulmanii sunt mereu contemporani cu propria istorie sacră, o cred şi o urmează, în căutarea adevărului şi a autorităţii. Religia e un factor viu, nu o alternativă privată sau o colecţie de referinţe muzeale. Alături de limbă, Islamul a fost, de altfel, mereu singura formă de unitate într-un imperiu scuturat de războaie civile cvasipermanente şi haşurat de centre de putere sau state naţionale nesigure pe identitatea lor.

Europa-America: fractura etică

Problema coloraturii religioase a politicii Statelor Unite e un pic diferită şi probabil că ea îi scapă întru câtva domnului Solana, în ciuda anilor petrecuţi în America, la studii, ca bursier Fulbright. Dacă domnul Solana a urmărit cu atenţie declaraţiile liderilor politici americani, atunci el a înţeles,

desigur, că ele nu țin de o religiozitate scripturală (așa cum stau lucrurile în cazul teologiei politice islamice). Administrația americană formulează, în continuare, documente de politică generală, fără a simți nevoia citatelor biblice extinse. Totuși, așa cum corect a observat Javier Solana, conduita administrației americane e sensibilă la principii religioase. Mai precis, la etica religioasă. Ea e prezentă în gândirea politică americană nu fiindcă George Bush e un habotnic strecurat la Casa Albă, ci pentru că face parte din valorile fondatoare ale proiectului politic american. Credința explicită în Bine și în Rău a fost demult acoperită de aluviuni relativiste în Europa seculară a domnului Solana, dar e foarte vie în Statele Unite. Diferența are explicații istorice și spirituale benigne.

Protestantismul radical a participat la întemeierea proiectului politic american, iar acesta n-a suferit, încă, modificări decisive în această privință. Revoluția americană a urmărit întemeierea unui sistem constituțional egalitar și etic responsabil, prin opoziție la tradiția aristocratică europeană. Însă revoluția americană nu a avut nici cea mai mică tentă anticlericală sau tentație ateistă. În schimb, modernizarea Europei a fost rezultatul unei refondări prezidate de raționalism ateist și anticlericalism. După trei revoluții violent ideologice și declarat antireligioase (franceză, bolșevică, nazistă), Europa „a uitat" aproape în întregime dimensiunea religioasă a omului și a așezat, în locul ei, colectivismul și ingineria socială, administrate de numeroase instrumente de mediere și control (birocrația de stat, controlul piețelor, sindicalismul). În fine, Omul European a parcurs o evoluție morală corespunzătoare. El „a depășit" raportarea la valori explicite și a adoptat „procesele". Noțiunile clasice de Bine și Rău, legitim și nelegitim, pericol și forță au fost înlocuite de preferința sistematică pentru acțiunile procesuale: un fel de te-

rapeutică prin reglementare, comerţ, subvenţii, compromis şi aşteptare. Crizele sunt rezolvate, în această nouă filozofie, de recursul la pacificarea prin negociere. Un vast determinism laic şi amoral prescrie soluţii punctuale şi sesizează mereu noi ocazii de manifestare a principiului „justiţiei sociale". Violenţa, fie ea locală, naţională sau internaţională, e în această viziune rezultatul unor disfuncţii economice şi „societale".

Cu alte cuvinte, oamenii trec la violenţă pur şi simplu pentru că sistemele prestează insuficient. Service-ul social e defectuos şi, evident, tot ce se poate face, în cazul violenţei din cartierele sărace ale Londrei, în Gaza, sau în *banlieue*-urile Parisului, e emisia rapidă a verdictului de „subdezvoltare" şi „marginalizare", urmată de injecţii imediate de fonduri de susţinere, reabilitare etc. Terapeutica social-economică vest-europeană e profund agnostică. Ea refuză principial să distingă între bine şi rău, nu caută şi nici nu stabileşte răspunderi, nu respinge şi nici nu aprobă o anume formă de comportament etic. Toate statele, regimurile şi organizaţiile sunt egal îndreptăţite (Al-Qaida nu a reuşit să prindă un loc pe lista europeană oficială a organizaţiilor teroriste), toate revendicările şi toţi indivizii sunt identici şi valizi. Zimbabwe e, de pildă, o structură politică omoloagă Germaniei.

Diferenţele de atitudine şi valori sunt accidentale şi vor dispărea sufocate de consensul umanitar şi de aplecarea generală spre progres a lumii. Dialogul activ, comerţul, concesiile şi finanţarea susţinută vor îneca în prosperitate crizele, vor elimina denivelările şi vor asfalta global drumul spre omogenitate. Acolo unde americanii văd o urgenţă imediată, Uniunea Europeană vede începutul unui proces care va fi rezolvat cu timpul şi cu binişorul financiar.

Modelul european are o singură problemă: el funcţionează admirabil după ce e impus de forţa militară americană.

Inițiativele de politică externă ale Uniunii Europene au trecut, în general, fără efect. Cu câteva excepții: cazurile în care au intervenit, militar, Statele Unite (acea forță structural inaptă de politică externă, din cauza „corigenței" la religie). Experiența iugoslavă e cel mai recent exemplu, într-un ciclu istoric pe care Europa îl trăiește încă din 1914. De unde această incapacitate istorică și de ce a fost ca, mereu, depășită doar prin intervenția rudei americane mai sărace cu duhul?

Codul fără de legi

Vremurile pe care le trăim ne aduc foarte aproape de răspuns. Conflictul declanșat după 11 septembrie e numit de americani „război împotriva terorismului". Javier Solana ne informează, în interviul din *Financial Times*, că denumirea e greșită. Se poate. Important e, însă, altceva. Conflictul, oricum l-am numi, este primul semn al unei schimbări derutante de matrice istorică. Noutatea e dispariția raționalității din regulile de joc ale conflictelor. Dată fiind rădăcina paranoică a ideologiei de stat iraniene sau nord-coreene, aceste regimuri nu reacționează logic la două dintre regulile de bază ale jocului clasic: descurajarea și riposta. Pentru comparație, așa-numitul Război Rece a fost, de la un cap la altul, dominat de o structură rațională rigidă, în care doctrina descurajării nucleare și perspectiva sinistră a ripostei au funcționat ireproșabil. Uniunea Sovietică și Statele Unite au respectat strict aceste reguli și limitele care au decurs din ele. În consecință, conflictul supraputerilor a fost decis pe căi raționale, atunci când sistemul sovietic a recunoscut că trebuia să adopte o nouă formă de organizare. Iranul și Coreea de Nord nu răspund impulsurilor organizate pe conturul logicii politico-militare clasice. Dispariția raționalității din

regulile de joc ale conflictelor pune o problemă de risc uriaş. Cine nu va reuşi să dezvolte o soluţie va suferi un dublu eşec: militar şi conceptual. Statele Unite sunt singurul actor care a sesizat problema şi, după o serie de ezitări iniţiale, dezvoltă o nouă teorie a conflictelor. În tot acest timp, Uniunea Europeană nu a formulat nici un răspuns, nu a schiţat nici o iniţiativă analitică şi a rămas fidelă obişnuitelor generalităţi despre dialog constructiv şi lichidarea cauzelor sociale ale conflictelor.

Statele Unite au răspuns cu o percepţie în care vitalitatea intelectuală stă alături de respectul faţă de realitatea sentimentului religios. E timpul să ne reamintim de funcţia americană a mesajului religios care-l dezamăgeşte într-atât pe Javier Solana.

Valori religioase 2 — raţionalizarea

Oricât ar părea de ciudat, funcţia conceptelor moral-religioase folosite de administraţia americană (Bine / Rău) e izvorul unei raţionalităţi salutare, în condiţiile complet atipice ale noului conflict. Statele Unite au înţeles din mers caracterul derutant al atacului declanşat pe 11 septembrie şi încearcă o reajustare generală de instrumente militare şi ideologice. Într-un fel, problema cea mai urgentă a acestui conflict e chiar raţionalizarea, descifrarea şi descrierea combatanţilor, a mizei şi a regulilor, înainte ca scena de joc să se scufunde în necunoscut şi anarhie. Instalarea unui continuum haotic şi iraţional ar fi, practic, prima victorie a adversarului. Uniunea Europeană poate observa cu amuzament sau iritare acest efort, dar asta nu înseamnă că Europa e mai bine plasată în faţa crizei de după 11 septembrie sau că acum e momentul nimerit pentru reeducarea americanilor. Sunt „idei-

le seculare“ europene, recomandate de domnul Solana, mai eficiente? E greu de văzut cum s-ar putea ele impune în fața unor regimuri și grupuri care au descoperit demult că lumea europeană cedează la cel mai mic semn de forță și la cea mai vagă reclamație de discriminare. Uniunea Europeană va finanța, invariabil, încă un program de reabilitare a vreunei rețele de alimentare cu apă, va acorda avantaje comerciale și va aștepta apoi, singură pe peron, triumful societății civile. În Iran și în Coreea de Nord. Ceea ce nu înseamnă că marea tradiție raționalistă a Europei poate fi confundată cu sau ridiculizată din cauza moștenitorilor ei minori. Între ei, ne așteaptă, lângă atâția europeni definitivi și iritați de americani, domnul Solana. Căruia i-a scăpat totuși ceva: în jurul lui, lumea moare pentru idei religioase. Domnul Solana se face vinovat de o oarecare naivitate filozofică. Dilema lui Malraux și-a primit deja răspunsul: Secolul XXI va fi.

EURABIA
(Prima înfrângere, al doilea botez)

Scuze? Ar fi o pierdere de timp. În medicină și în cultură, crizele terminale tratate cu politețe îmbogățesc morga și muzeul. Dimpotrivă. Avem nu numai dreptul, ci și datoria să ofensăm, să jignim cu mare precizie și să arestăm umoristic. În fața noastră nu se află o victimă pioasă, ci un aparat macabru. „Conflictul provocat de caricaturile daneze" înseamnă mult mai mult decât se poate ghici în acest verset media. Și mult mai puțin. Mai mult, pentru că miza acestui conflict e tocmai capacitatea culturii occidentale de a intra în conflicte și de a funcționa critic. Pe scurt, e vorba de viitorul unei culturi care trebuie să decidă: cu sau fără libertatea care i-a dat crizele, drama și măreția. Mai puțin, pentru că din spatele dilemei daneze rânjește viclean înscenarea arabă. Mai întâi, datele simple ale acestei farse ucigașe pe care prea multă lume s-a grăbit să o înalțe la gradul de dramă spirituală.

Ideea protestelor a fost un act premeditat, nu o erupție spontană. O conspirație care a logodit tehnicile teatrului de stradă sovieto-nazist cu *taqfiah* — arta disimulării, rafinată sute de ani de clerul musulman și de tartorii ciclici ai naționalismului arab. La cinci luni după ce caricaturile au fost publicate în Danemarca (și reluate de un cotidian egiptean, fără cea mai șoptită șoaptă de furie islamică), ambasadele daneze au fost puse pe foc, la Beirut și Damasc. A venit apoi suplimentul solidar, filmat și redifuzat global de televiziuni,

la Teheran, Jakarta, Paris şi Londra. De ce cinci luni? Unii nu s-au obosit să-şi pună întrebarea, prelungind astfel un reflex bine exersat, care iartă orice inconsecvenţă islamică, dar bănuieşte o urzeală în dosul celor mai elementare acţiuni şi propuneri occidentale. Alţii au remarcat infirmitatea logică a protestului islamic, dar au tăcut mai departe.

Cercetarea merită făcută. De ce cinci luni? Pur şi simplu pentru că, în cele cinci luni care au urmat apariţiei caricaturilor, autorii înscenării erau ocupaţi până peste cap şi se gândeau la cu totul altceva. În Egipt, Frăţia Musulmană se pregătea de alegeri şi poza în partid moderat. Când o trupă ambulantă de imami danezi a sosit la Cairo, însoţită de douăsprezece caricaturi plus trei montaje porno, falsificate pentru o mai bună ilustrare a cazului, „fraţii musulmani" au cerut răgaz: nu e momentul. Delegaţia daneză antidaneză a primit acelaşi răspuns în Gaza: mai întâi să câştigăm alegerile (amănuntele au fost rezumate de ziaristul iranian Amir Taheri, într-un articol publicat, pe 9 februarie 2006, de cotidianul american *The New York Post*). La Damasc şi apoi la Teheran, denunţul a fost ascultat şi arhivat fără urmări. Însă în următoarele cinci luni, în Siria, problemele clanului Assad s-au adunat munte, iar muntele a decis să vină iute la problema lui Mahomed, în grafica daneză. Siria a pierdut masiv argumente şi teme, în disputa virulentă dezlănţuită de asasinarea fostului premier libanez Harriri. Naţiunile Unite şi guvernul american descoperiseră prea mult şi ajunseseră prea aproape de originile siriene ale complotului. În acel moment, dosarul danez a devenit, dintr-odată, actual. Ba chiar salvator. După câteva zile, preşedintele iranian Ahmadinejad a înţeles, de asemenea, potenţialul dosarului danez şi l-a pus la lucru, în stradă. Şi Iranul avea nevoie de o diversiune masivă. Din motive nucleare. Aşa a început, la Damasc, Beirut şi Teheran, un val de demonstraţii violente, nemaivăzut

în țări în care nici o demonstrație nu are loc fără încuviințarea stăpânirii. Dar farsa, pe care naivitatea, prostia și colaborarea deschisă a multor organizații media au amplificat-o, cu obișnuitul factor BBC la puterea CNN, nu amenință doar cu un eșec propagandistic occidental. Acest gen de înfrângeri are o tradiție șocantă. Opinia informată a presei și a elitei intelectuale s-a mai exersat în domeniu. Ea a găsit, de pildă, că Occidentul e nerezonabil în fața „ultimei" pretenții teritoriale a lui Hitler față de „progresul cert" al industriei sovietice și față de „dorința de pace", înarmată până în dinți de aceeași industrie. De data asta, eșecul propagandistic, credulitatea și jena multiculturală duc spre ultima cedare. La capătul acestei ezitări ne așteaptă barbaria.

Înscenate cu mare succes, demonstrațiile violente împotriva satirei religioase daneze își ascund destul de abil agenda. Furia e în prim-plan, zgomotul asurzește. Întrebarea asupra revendicărilor nu se mai aude bine. Ce dorește, de fapt, petiționarul turbulent islamic? Scuze. Numai atât? Cine îi ascultă pe „moderații" aduși la defilarea obișnuită, prin studiourile TV britanice, franceze și americane, va afla că e vorba de o simplă declarație de bune intenții: opinia publică și societățile civile locale nu trebuie decât să dea asigurări că sentimentele antiislamice sunt excepția, nu regula. Evident, un supliment de subvenții guvernamentale sau europene pentru organizațiile musulmane cu funcție de „mediator" ar fi, de asemenea, bine-venit. Cine ascultă, însă, cuvântările incendiare rostite de Ahmadinejad la Teheran, predicile imamilor de la Mecca și declarațiile de circuit intern ale liderilor de comunități musulmane din Occident va afla cu totul altceva: danezii și, în general, lumea occidentală trebuie să înceapă să respecte prescripțiile religioase islamice. Și mai mult: lumea occidentală va trebui să pună respectarea valorilor și a ritului islamic mai presus de libertatea presei. Pe

scurt: islamizarea. Ţinta acestei operaţiuni ample e o înlocuire de valori. În primul rând, în Europa, acolo unde slăbiciunea ţesutului spiritual, multiculturalismul dogmatic, declinul demografic şi un prelungit calcul politic antiamerican au invitat, de-a dreptul, asaltul islamic. Eurabia — un concept până nu de mult folosit doar de cei mai pesimişti critici ai expansionismului islamic — nu mai e o ipoteză, ci o traiectorie în stadiul de şantier. Episodul danez e testul de rezistenţă. Daca frica şi ruşinea vor aduce cenzura acolo unde stăpâneşte încă libertatea, va trebui să acceptăm noul botez. Comisia Europeană a şoptit deja că ar privi cu ochi buni un posibil Cod de Conduită al Presei Europene. Admirabil! Cu o corecţie. Numele trebuie să ţină seama de viitor: Cod de Conduită al Presei Eurabice.

ÎN CĂUTAREA VIITORULUI PIERDUT

Corespondența mortală pe care o purtăm cu Islamul a rămas în parte necitită, în parte prost înțeleasă. E, însă, în firea celor setoși de anihilare să se bâlbâie, grăbiți de presentimentul victoriei, și să limpezească astfel, fără voie, mesajul pe care căutau să-l ascundă. Până miercuri, 22 februarie 2006, când Marea Moschee din Samarra a fost zguduită de bombe, mesajul spunea: ne-ați jignit! Drept-credincioșii musulmani și-au explicat sentimentele punând pe foc ambasade și consulate occidentale, iar opinia educată a europenilor s-a grăbit să ia la cunoștință sârguincios. Caricaturile daneze au fost, aproape peste tot, repudiate. Liderii de opinie au produs rapid un nou set de scuze, iar militanții corecți ai mediilor academice au plesnit din bici, în direcția proastelor moravuri ale opresorului european. Mesajul islamic a fost câștigătorul categoric al bătăliei caricaturilor. Însă, în după-amiaza zilei de 22 februarie, doi bărbați au pătruns în Marea Moschee al-Askariya din Samarra.

Sacrilegiu musulman antimusulman

Explozia a distrus aproape complet zidurile și acoperișul placat în aur. Moscheea venerată de șiiții irakieni a fost construită în 944 și adăpostește mormintele imamilor al-Hari

şi al-Askariya, urmaşi direcţi ai Profetului. Cei care au atacat moscheea au ştiut bine ce făceau. Nu se poate imaginea un sacrilegiu mai adânc şi o înjosire mai dureroasă pentru lumea musulmanilor şiiţi. Cine şi de ce a urzit o asemenea umilinţă? Vorbind la trei zile după blasfemie, ayatolahul Ali Khamenei, Lider Suprem al Republicii Islamice Iran, a ajuns cumva la concluzia că „firele duc la serviciile secrete americane şi israeliene" Uneori minciuna e, pur şi simplu, obositoare. Ideea unei conspiraţii americano-israeliene ne spune cel mult că neguroşii lideri islamici învaţă umorul cu o stângăcie de autist. Adevărul elementar e că musulmanii au fost umiliţi de fraţi musulmani, iar Islamul a fost insultat, pângărit şi luat în deşert, în fitile şi *timere*, de credincioşi musulmani. Explozia de la Samarra a mutilat un monument sacru. Ce se poate restaura sau reconstrui se va restaura şi reconstrui. Însă pretenţiile mincinoase de apărători ai credinţei, pe care mulahatul de serviciu le-a tot vânturat prin presa şi pe străzile Europei, sunt ţăndări şi nerenovabile.

Copenhaga înfrăţită cu Samarra

Exact când era pe punctul de a hipnotiza opinia cultă şi naivă europeană pe baza ipotezei-descântec după care onoarea islamică e ultima formă vie de demnitate într-o lume coruptă, mecanismul propagandistic a clacat şi şi-a expus resorturile. Deodată, multă lume a început să-şi aducă aminte ce ar fi trebuit să ştie de la bun început: adevărata caricatură a Profetului n-a fost desenată la Copenhaga, ci în inima lumii islamice. Palmaresul e cumplit. Nu există prigonitor mai mare de Dumnezei şi religii decât militantismul islamic. Să răsfoim. Indignaţii sufocaţi de afrontul danez au la activ atacul descalificant asupra Marii Moschei din Samarra. Dar şi

dinamitarea uriaşelor statui ale lui Buda, în Afganistan. „N-am distrus decât pietre!" a hohotit, pe 2 mai 2001, unul dintre liderii talibani care au făcut pulbere monumentele de la Bamiyan. În Nigeria, demolarea bisericilor anglicane e o procedură standard, în netezirea drumului spre Califat. În Gaza, după retragerea israeliană, noua libertate a fost celebrată prin incendierea şi pulverizarea sinagogilor. Numai o contorsiune bolnavă a imaginaţiei poate împăca acest gen de cazier religios cu pretinsa sensibilitate a spiritului care a pus în mişcare campania antidaneză. Însă ipocrizia leşinului religios simulat pe străzile şi pe ecranele occidentale e mult mai mult decât un caz de analfabetism etic. Cine priveşte cu atenţie va găsi rostul ascuns al acestei uriaşe operaţiuni de învăluire. Atât campania daneză, cât şi profanarea de la Samarra sunt gesturi programate. Ele urmăresc obiective precise şi sunt parte a aceluiaşi efort de anihilare culturală.

Culturism religios

De ce au decis liderii propagandei islamice să pedaleze pe indignare, în cazul caricaturilor daneze? Prima parte a răspunsului e evidentă: Siria şi Iranul dospesc, separat, în crize de credibilitate. Siria pentru că are de ascuns instrumentarea asasinării fostului prim-ministru libanez Harriri şi, odată cu ea, ambiţiile de putere regională proteroristă şi antiisraeliană. Iranul pentru că proiectul nuclear al lui Ahmadinejad are nevoie de o prelată propagandistică. Însă mai jos, în freatica manevrelor pe termen lung, povestea e alta. Islamul vede în Europa de Vest un teritoriu vulnerabil şi deja vulnerat. Provocările demografice, culturale, religioase şi violente ale Islamului au rămas, sistematic, fără răspuns. Europa a

dovedit de mult că nu are capacitate de reacție, iar această pasivitate persistentă nu e un accident, ci o probă de țesut cultural cancerizat. Nimeni și nimic nu mai poate face din splendida cultură europeană o realitate locuită. Indiferența populațiilor și, mai ales, a elitelor au atras atenția ideologiei de pradă islamice.

Diagnosticul care a îndemnat la asediu este, într-adevăr, corect. Europa e decuplată de propria identitate și navighează incert în proximitatea unui proiect surogat de Uniune care nu acoperă — și nici nu își propune să acopere în vreun fel — nevoia de definiție a supușilor săi. Despărțirea europenilor de creștinism, nu neapărat de prescripțiile sale rituale, cât de forța de orientare care venea odată cu el, s-a soldat cu o confuzie care a devenit plictisul temeinic și adulterin al burgheziei lui Flaubert, apoi demonismul reacționarilor lui Dostoievski și în cele din urmă nihilismul suficient al postmodernilor. Europenii n-aveau nici un motiv să aspire la habotnicia înrăită a musulmanilor. Pariul era cu totul altul. Dezlipindu-se de armistițiul (poate chiar de pacea) pe care viziunea religioasă o smulgea din ghearele dezorientării cosmice a omului, europenii au îmbrățișat o spiritualitate mult mai amabilă și mai suportabilă decât rigorile care canonesc lumea islamică. Cu acest pas vioi și greșit, europenii au eșuat în prezent și au renunțat la viitor. Neîncrederea e, azi, principala lor virtute politică și socială.

Iar neîncrederea nu e doar un asasin de bibliotecă. Ea a lovit crunt societățile europene, cu o demografie în declin, atât în Vestul prosper, cât și în Estul deprimat și căpșunar. Așa s-au creat spațiul și nevoia de import imigrationist. În ultimii treizeci-patruzeci de ani, golul a fost umplut, implacabil, de mareea musulmană. De îndată ce noua realitate demografică a Europei a devenit un fapt incontestabil, divergența islamică a trecut de la politica drepturilor (com-

plet demagogică, fiindcă musulmanii nu se pot plânge de discriminare în state care nu dinamitează, ci construiesc moschei) la contestarea directă a culturii locale. Şi nici un pretext nu era mai nimerit decât comparaţia musculaturilor religioase. Războiul culturilor se decide, astfel, într-o partidă de culturism religios. Islamul apare, în ring, viril şi abil. Europa — anemică şi resemnată. Campania antidaneză a ţintit unde trebuia să ţintească.

Totem

Explozia de la Samarra e mult mai greu de înţeles. La ce bun să ataci o moschee venerabilă? S-a spus imediat: pentru a provoca un război civil. Provocarea i-ar arunca pe şiiţii ultragiaţi în braţele furiei, iar războiul cu sunniţii ar împacheta apoi Irakul într-un conflict total. Ideea are un singur defect. E prea atentă la schemele descriptive ale războaielor occidentale şi complet absentă de la vernisajul sinistru al unui nou tip de conflict. A presupune un război civil în Irak înseamnă a convoca un decor istoric ambiţios; războaiele civile, aşa cum le-a cunoscut istoriografia europeană, cer o autoritate centrală şi un rebel periferic şi violent, două grupuri armate identificabile, dar şi două seturi de valori adverse, o capitală şi un centru de insurgenţă rival.

Acesta e necesarul funcţional şi distructiv pe care l-au respectat toate războaiele civile cunoscute în tradiţia istorică occidentală. Schema cuprinde o sută treizeci de ani de conflicte interne moderne, de la Războiul Civil American la războaiele de secesiune iugoslave. Ce se întâmplă şi mai ales ce s-ar putea întâmpla în Irak, sub presiunea sacrilegiului de la Samarra, nu respectă nici una dintre condiţiile minime ale războaielor civile occidentale. Lipsa de sens e, de altfel, dominantă. Lupta nimănui împotriva tuturor şi a

tuturor împotriva nimănui e singura regulă inteligibilă și, simultan, ininteligibilă a conflictului irakian. Atacul de la Samarra nu poate decât să transforme haosul liniar al ultimelor câteva luni într-un vortex terminal. Numele acestui gen de frenezie extatică, violentă și criminală e anarhie tribală. Ea nu are un centru propriu-zis, pentru că nu vrea să fondeze ceva sau să se delimiteze de ceva. Nici o nouă ordine, nici un proiect spiritual, nici o eliberare populară. Dimpotrivă, anarhia tribală e doar o direcție, o goană magnetică spre o destinație misterioasă și irațională. Spre un totem. Un cult fără premise și excepții. O nouă religie, în care pulsează doar exterminarea și măreția crimei. În aceste condiții, războiul civil ar fi o binecuvântare pentru Irak. Proiectul urzit de maeștrii noului cult e o nouă Rwandă. Următorul pas e abisul. Samarra a fost preludiul și a venit timpul să înțelegem că febra islamică simulează un discurs ultragiat doar la suprafață. Dedesubt gâlgâie setea de putere. Prin deposedare culturală — în Europa. Prin autoflagelare urmată de sinucidere — acasă, în deșertul uman al fostei civilizații islamice, actuala barbarie terminală a terorismului de stat arab, a nuclearismului iranian și a dezordinii structurale a palestinienilor.

Avertisment

Mesajul e cum nu se poate mai clar. Vremea explicațiilor și moda circumstanțelor atenuante nu își mai au rostul. Generațiile răsfățate de pace, relaxarea mentală și ura de sine occidentală au fost avertizate. Discuția curbată la nesfârșit în jurul problemelor de postură și deficit istoric ale lumii occidentale a fost surclasată într-o clipă. Ne-am pierdut timpul. Totul e să nu ne pierdem și timpurile. Viitoare.

FRICA DE RUŞINE
(Şi delictul de libertate)

De ce Danemarca? De ce nu? Asaltul asupra naţiunii daneze a pornit, întâmplător, ca o lovitură aşternută suveran, fără teama ripostei. Danemarca e, în fond, ca orice altă parcelă occidentală, un teritoriu deja minat şi subminat de o bruscă şi foioasă coexistenţă cu minorităţile musulmane. Asaltul putea porni în orice alt punct. După treizeci-patruzeci de ani de colonizare musulmană, Europa este plină de ţinte şi pretexte. Însă Danemarca nu e un caz pierdut în loteria europeană a atentatelor garantate. Căci Danemarca e, între toate, parcela cea mai îngăduitoare. Mută până la indiferenţă, ţinta daneză e inima unui teritoriu în care Occidentul a atins supremaţia şi forţează sfârşitul. Împreună, unite de un liberalism funciar şi dogmatic, Danemarca, Olanda şi spaţiul scandinav dau Europei o zonă rarefiată de absolutism iluminist, un patinoar fără gravitaţie, în care nici o mişcare şi nici o viteză nu duc la ciocnire. Acest teritoriu, detestat şi pedepsit acum şaizeci de ani, cu o vehemenţă geloasă, de nazismul german, a devenit din nou ţintă şi victimă. Motivul nu s-a schimbat. Lumea dano-olandeză le permite prea mult, neîngăduit de mult celor care nu permit nimic.

Van Gogh, primul caricaturist

Pe 30 septembrie 2005, cotidianul danez *Jyllands Posten* a publicat faimoasele caricaturi „antiislamice“ şi toată lu-

mea s-a simţit datoare să creadă că o mână de graficieni danezi au declanşat istoria. Însă danezii n-au desenat nimic nou. Profetul şi Islamul erau de mult batjocorite, cu o disperare care nu s-a oprit să răsufle nici o clipă, nici o viaţă cruţată şi nici un gâtlej spintecat. De la Casablanca la Teheran şi Jakarta, lumea islamică îşi înjoseşte Dumnezeul, metodic şi inventiv, sincer şi neiertător. Islamul, împietrit de mirare şi de neputinţă în faţa lumii moderne, e primul şi cel mai harnic autor de blasfemie. Danezii n-au făcut decât să repete râsul străvechi al Occidentului în faţa acceselor de delir. Caricaturile nu sunt un sacrilegiu proaspăt, ci prelungirea nesperată, într-o Europă tot mai amnezică, a vechiului ei geniu critic. Într-atât de anchilozat e reflexul ce convoca, odinioară, râsul lui Rabelais şi nesimţirea sublimă a lui Hasek, încât seria daneză a fost întâmpinată cu o suită colosală de erori.

În primul rând, ea nu a provocat începutul, ci continuarea atacului lansat asupra libertăţii de gândire şi expresie, în centrul dano-olandez al libertăţii europene. Agresiunea asupra dreptului de a rosti, scrie şi desena rune contrare prostiei mascate în divin începuse ceva mai devreme. A fost însă nevoie de răzmeriţa incendiară şi pioasă organizată în numele Islamului pentru ca lumea occidentală să înţeleagă ceea ce nu înţelesese pe 2 noiembrie 2004. Sângele lui Theo van Gogh decapitat incomplet, în plin Amsterdam, a fost spălat repede de obişnuinţa cu care am învăţat să aşezăm omorul, bătaia şi celelalte violenţe aplicate individului în rândul statisticilor colaterale ale vieţii şi morţii în marile oraşe europene. Însă Van Gogh a fost ucis de aceeaşi mână care se înalţă acum, cerând furios căinţă pentru blasfemia daneză. Lovitura aplicată centrului dano-olandez al libertăţii europene s-a îndreptat mai întâi spre Theo van Gogh, exhibiţionist scăpărător al dreptului la expresie, contestatar pur-sânge şi duşman din pripă al fiecărui gând născut pentru a deveni clişeu.

Prin vinele lui Van Gogh curgeau caricaturi, nu sângele de care l-a golit ritual cuțitul lui Mohammad Bouyeri, în ziua de 2 noiembrie 2004.

Abia când, după aproape un an, crima s-a literaturizat și a devenit subiect de presă despre presă, opinia publică occidentală a răsfoit dosarul în care ținea temele înalte, de conștiință, și a deschis discuția. O dezbatere și nu o contrarevoltă, dar asta ține deja de oboseala unei Europe care și-a uitat cu atâta subtilitate cultura, încât crede că valorile se apără prin replici scrise — nu noaptea, cu arma pregătită, pe ulițele întunecate din Basra și pe străzile venerabile al Parisului, Londrei și Amsterdamului. Chiar și așa, târziu și mediat de teme culturale, reflexul e bine-venit. El trebuie însă curățat de câteva erori uriașe, provocate de o letargie prea lungă și de o naivitate incredibilă în fața unui adversar crud, versat și decis. Pe scurt, definiția de la care pornesc cele mai multe analize ale „războiului caricaturilor" e, practic, un fel de a juca în mâna celor care au provocat și menținut conflictul: ideologii și propagandiștii Islamului terorist.

Aliniere la înapoiere

Prima și cea mai gravă eroare e chiar titlul curent sub care umblă, prin ziare și pe la televiziuni, problema caricaturilor. Aproape toată lumea s-a grăbit să accepte că danezii au ofensat, jignit, nesocotit sau umilit religia islamică. Această premisă gravă și în același timp superficială este complet falsă. Caricaturile daneze sunt o satiră. Altfel spus, ele nu râd de o idee, ci de purtătorii ei incompetenți. Nu Islamul e ținta, ci demagogia teologică în care sunt drapați terorismul și teroriștii. Dacă un drept-credincios musulman decide să intervină în lume pentru a impune o schimbare istorică violentă,

el își poate, desigur, închipui febril că pleacă la revoluție cu Dumnezeu de mână. Mai importantă chiar decât imaginația posedatului e, în aceste cazuri, impresia pe care o asemenea impostură o provoacă în societate. Pretenția cu care teroristul face din Dumnezeu un aliat îndatorat al crimei naște entuziasm, ușurare și încredere, acolo unde oamenii așteaptă, de mult, o soluție.

Însă pretenția e în mod fundamental un abuz, o îndrăzneală nemărginită, o rătăcire și, în cele din urmă, o blasfemie în fața propriului Dumnezeu. În lumea unui Occident care a câștigat deja încrederea în critică și terapie prin adevăr, un asemenea gest îngrozește. Sau provoacă râsul. Asta s-a întâmplat în paginile ziarului *Jyllands Posten*. Nimeni nu s-a distrat pe seama Islamului, într-o țară complet indiferentă la propriul decor religios. Oricum — dacă ați băgat de seamă — de Dumnezeu nu se poate râde. Hohotul e absurd. Dumnezeu poate fi ignorat sau contestat. Ridicoli și ridiculizați pot fi doar slujitorii săi nepricepuți, corupți sau nebuni. Demagogia, caragialismul apocaliptic al unor oameni care ucid și mutilează pe baza unei scutiri de răspundere cu antet divin au provocat un râs sănătos. Ideea după care ținta acestui hohot a fost Islamul vine, pentru cine stă să caute și să verifice traiectoria temei, direct din tabăra adversă, din miezul resentimentar și extrem de bolnav al lumii arabe. O lume, un *demos* și o civilizație care s-au pus, într-adevăr, în mișcare și vor ceva. Mai presus de orice, să scape de ceva apăsător, vechi și insuportabil. În aparență, acești oameni vor un singur lucru: să își recâștige onoarea. E o minciună. Adevărata lor cerere, pe care destinatarul, sau mai bine zis elitele adevărului sintetic multicultural, se chinuie să nu o priceapă sună cu totul altfel. Furioșii islamici nu pretind scuze, ci vor, de-a dreptul, să impună prin forță și șantaj o schimbare de regim și de cultură. Obiectivul lor declarat e să forțeze

majoritățile nonislamice ale Occidentului să trăiască după valorile Islamului. Este o cerere tulburătoare. Nu numai pentru că e o impoziție prin viol, ci mai ales pentru că reprezintă o extraordinară rugăminte de aliniere la înapoiere. Islamul se străduiește așa cum poate — printr-o cascadă de nelegiuiri — să ne facă să trăim la fel. Această încercare disperată vrea să șteargă un mod de viață care face imposibilă existența în termeni islamici, pentru că îi prelungește în fiecare clipă durerea și problema centrală. Numele acestei mari crize de viață și gândire încape într-un singur cuvânt: rușinea.

De la 1492, spre 0

Povestea acestei formidabile tentative de galop invers, spre o formulă de viață comună, scutită de comparații, pornește acum mai bine de o mie de ani. În 711 arabii traversează Strâmtoarea Gibraltar și forțează, dinspre Africa, poarta de sud a Europei. Califatul spaniol devine, într-adevăr, un remarcabil experiment de stat, dar ascensiunea și dominația arabă se încheie în 1492, când, la capătul *Reconquistei*, ultimele efective militare arabe sunt aruncate în afara perimetrului european. De atunci încoace, lumea islamică a parcurs un ciclu tulburător și implacabil: o nesfârșită eră istorică de declin și eșec. Ultima resurecție imperială, susținută de ascensiunea statului otoman și de marele conflict turco-habsburgic, se încheie practic în 1688, sub zidurile Vienei. Învinși în toate confruntările, dominați de forțe coloniale occidentale dar și de armata Israelului — un stat mic, încastrat în uriașul platou demografic și cultural islamic —, arabii au înregistrat toate înfrângerile posibile.

Încă mai apăsătoare e sterilitatea politică. Societățile arabe au încercat, rând pe rând, toate soluțiile locale sau de im-

port: naționalismul nasserist, socialismul baathist și, după dezastrul primelor două, islamismul militant. Nici un proiect, nici o rețetă și nici un lider nu au reușit să pună capăt declinului. În plus, istoria a așezat, cu un cinism ascuțit, în fața societăților arabe cea mai umilitoare dintre ironiile cu care încearcă puterea, răbdarea și imaginația națiunilor: avantajul aparent al resurselor imediate. Țițeiul și gazele au adus lumii arabe trilioane de dolari. Fără efect. Guvernate de politicieni și mentalități locale, resursele naturale au prelungit constant criza și au sfârșit prin a garanta subdezvoltarea.

Impasul a luat, treptat, conturul unui blestem. Inadecvarea și risipa au compromis încrederea și au blocat complet inițiativa care călăuzește, de obicei, construcția socială: talentul profesional cu care națiunile țes structuri și afirmă idei în competiție. Peste tot în lumea arabă, unul și același instinct somnoros spre dictatură a distrus dinamica vieții organizate economic și social. Blocajul a încurajat și a legiferat lenea, scleroza și pesimismul. Târziu, în 1990, Arabia Saudită a înființat primul ei Birou de Brevetare. A fost nevoie de șase ani pentru ca Biroul să înregistreze ceva: Brevetul nr. 1 a fost acordat în 1996. Bilanțul nu e încheiat și îmbogățirea sa negativă îngrozește, probabil, sute de milioane de oameni. Ideile, tehnologia, noutățile și viitorul însuși vin prin import. Nici un transplant reușit nu e, însă, posibil fără simpatia, cooperarea și alerta mentală a primitorului. În cazul în care transferul e doar rezultatul indirect al unei enorme puteri de cumpărare, grefată pe un vid istoric prelungit, reacția interioară este boală pură. Rușinea și umilința sunt sufocante și, pentru a nu-și ucide purtătorul, trebuie transferate urgent. Aici, psihologia și istoria mentalităților spun un singur lucru: pacientul sau acuzatul istoric caută cu o energie inepuizabilă și necontrolată să își definească și să își salveze onoarea.

Nervi arabi

O persoană sau o societate mereu învinsă și mereu neproductivă e complet confiscată de nevoia de a externaliza vina, așezând-o asupra altora. Mai întâi, asupra celor din imediata apropiere. Printre ei trebuie găsit cineva mai slab, ușor de subjugat. Odată stabilită, această formă de dominație directă și cotidiană raționalizează, în sfârșit, superioritatea. Această tehnică a făcut din femeia arabă un sclav, disprețuit și în același timp prețuit, pentru că oferă singura soluție de maximalizare a simțului onoarei și bărbăției. De aici, situația contradictorie care permite, în lumea arabă, înjosirea sistematică a femeii și, simultan, o sensibilitate exagerată la „defăimarea" ei. În plan extern, aceeași nevoie de onoare și de respect produce o extraordinară capacitate de proiecție și paranoia. (Pe 31 ianuarie 2006, cotidianul guvernamental sirian *Al-Tahwra* a descoperit, de pildă, că virusul gripei aviare a fost fabricat în Israel, cu scopul de a distruge gene „speciale", prezente doar la populația arabă.) Proiecția, care stabilește vinovați, și paranoia, care detectează conspirații, sunt deviații banale ale psihologiei personale. Activate la nivel social și politic, ele devin, însă, un instrument rafinat și eficient de camuflare și de preschimbare a sentimentelor colective de culpă și de rușine. Prin urmare, națiunile arabe vor avea mereu un „nerv", o iritare în plus. Ele se vor simți frecvent și adânc insultate, vor solicita neîncetat respect și vor face din onoarea spirituală și religioasă un conținut suprem. Adevărul, justiția, toleranța, prudența nu vor juca nici un rol. Dimpotrivă, ele vor fi excluse sau amânate pentru că obligă la recunoașterea realității.

Aceeași capacitate uluitoare de proiecție și protecție îi face pe politicienii și pe teroriștii arabi incapabili să accepte răspunderea pentru actele criminale comise în mod sistematic.

Ele sunt pur şi simplu acţiuni dictate de datoria superioară de a îndrepta injustiţia, de a repara şi a scoate lumea din dezechilibrul care a blocat calităţile arabe şi ameninţă cu ruşinea. În acest punct, recursul la sacru, la o ordine superioară care dictează distrugerea aşezării corupte a lumii, intră în funcţie aproape automat. Fervenţa şi fanatismul religios islamic pornesc de undeva din preajma acestei spaime nerezolvate. Ceea ce vedem pe străzile pline de revoltaţi musulmani ale Europei şi Asiei nu e atât semnul unei insulte religioase reale, cât nevoia de a colecţiona ofense imaginare, combustibilul prim pentru cuptorul psihomitologic în care e prelucrată, apoi, realitatea insuportabilă.

Despre faptele imamului de Copenhaga

Caracterul premeditat al indignării islamice a fost de mult dovedit de anchete de presă amănunţite. Oricum, nu era nevoie de cercetări microscopice pentru a înţelege că, în definitiv, o explozie de furie care se produce la cinci luni de la presupusa insultă nu poate fi un accident spontan. Însă datele descoperite de presă spun şi mai mult. Dacă implicarea guvernelor sirian şi iranian e deja bine documentată, situaţia de la sursa daneză e mult mai puţin cunoscută. Ştim acum, de pildă, cine e şi cu se ocupă, de fapt, Ahmed Rahman Abu Laban, imam de Copenhaga, principalul motor al campaniei din Danemarca. Înainte de-a se indigna pe tema caricaturilor, imamul s-a distins găzduindu-l în capitala daneză pe Omar Abdel Rahman, clericul care a tutelat, în 1993, primul atac asupra World Trade Center. În 2000, acelaşi harnic imam de Copenhaga depăşea stadiul de tânără speranţă şi se lansa în politica serioasă. Aflat la Modena, în Italia, el a participat la o întâlnire cu floarea clerului ordonator de atentate din

Europa de Vest. Înregistrarea discuțiilor ni-l arată pe Laban în deplin acord cu Mohamed al Fizazi, imam de Hamburg și mentor al celor trei teroriști educați în Germania și recrutați pentru măcelul din 11 septembrie. Laban și Fizazi sunt de acord: „Necredincioșii ne sunt dușmani. Tăierea capetelor e o grozăvie, dar până și asta e prea puțin pentru dușmanii noștri." Revenit la Copenhaga, Laban a trecut la fapte. Imediat după apariția caricaturilor, el a început să facă naveta cu Ambasada Egiptului, unde — după propriile declarații — a discutat cu ambasadoarea Mona Omar Attia detaliile planului de reacție. Acest gen de premeditare avansată și fățișă descrie și, în același timp, înșală. Ea poate lăsa impresia unei conspirații cu obiective locale sau limitate. E foarte posibil ca imamul danez (o contradicție în termeni care nu deranjează marea majoritate a ziarelor care țin cronica evenimentelor) să se creadă, într-adevăr, un agent concret al indignării islamice și un cleric politic iscusit.

Rețeta polițistă din jurul scandalului caricaturilor e, probabil, plină de astfel de amănunte senzaționale. Esența cazului ține, totuși, de cu totul altceva. Evenimentele s-ar fi desfășurat probabil la fel și fără abnegația săritoare a imamului. Ele sunt canalizate, fără îndoială, de agenți politici care pozează, atunci când nu se ocupă cu sporturile clandestine, în lideri religioși. Tensiunea care a generat ciocnirea e, însă, rezultatul unei falii pe care nici măcar imamul de Copenhaga, în nemărginita lui înțelepciune, nu are cum să o înțeleagă: faimoasa, uitata, redescoperita și mereu ironizata ciocnire a civilizațiilor. Deși urzit cu multă intuiție politică și propagandistică, războiul caricaturilor e, mai întâi, un argument. Tot ceea ce plana nerostit sau difuz în comparatistica mult întârziată a civilizațiilor occidentală și islamică e, acum, mult limpezit. Căci conflictul care contrapune libertatea de expresie occidentală și cultul real sau simulat al

onoarei islamice luminează o mare diferenţă de proiect şi de construcţie.

Nepotul califului Coandă

Marele bloc islamic e dominat de o linişte istorică suspectă. Nereformat, Islamul a acumulat o masă dogmatică supergrea şi o autoritate totală asupra vieţii sociale. Consensul a adus, în aparenţă, binefacerile armoniei. Dar omogenitatea a fixat, de fapt, o absenţă colectivă, un boicot al ritmului şi al schimbării pe care civilizaţia islamică a secolelor VIII-X promitea să le instaureze. Alunecarea spre fixaţia literală în teologie şi spre cultul defensiv al tradiţiei în toate formele vieţii colective a câştigat treptat şi a impus, până la urmă, o formă de viaţă umană precară şi vulnerabilă faţă de prea multe riscuri. Argumentul care trimite mecanic, în mai toate dezbaterile de astăzi, la măreţia civilizaţiei islamice, pentru a feri de critici societăţile islamice contemporane, se sprijină pe o mare neînţelegere. Trecutul ilustru al civilizaţiei islamice a încetat să producă efecte mult prea devreme. Prezentul a devenit astfel marea problemă a acestei lumi care îşi aminteşte, dar nu mai reuşeşte. Trimiterea la matematica, filozofia şi arhitectura califatului spaniol e frumoasă şi inutilă. Dacă, de pildă, nepotul lui Coandă ajunge o căzătură, nimic nu schimbă faptele. Bunicul a inventat avionul cu reacţie, dar nepotul e tot o căzătură. În acelaşi timp, Occidentul fidel, măcar formal, noţiunilor de libertate şi autonomie are şansa de a înţelege, în termenii cei mai dramatici, că e splendoarea de la capătul unei drame. Suntem ceea ce suntem doar în măsura în care putem gândi critic, iar acest deznodământ filozofic a încununat un proces tragic de interogaţie, delimitare, dubiu şi dedublare. El începe din prima clipă a ceea

ce numim astăzi Occident cu disidența ironică a lui Socrate. Contestabilă și subversivă, apariția lui Socrate a clătinat, probabil decisiv, destinul Atenei, dar a lăsat în urmă o fisură prin care au înaintat apoi toate împotrivirile la nemișcare, la gândirea conformă și la refugiul în rit, fantasmă și resentiment. Mai târziu, iubirea creștină n-a îmbălsămat Biserica, ci i-a lăsat discernământul care a forțat despărțirea de stat și a salvat, astfel, Europa de un servilism spiritual abject. Din clipa acestei despărțiri, Occidentul nu se mai putea defini decât în termenii unui eroism spiritual care trece prin drama lui Pascal și antidemonismul lui Dostoievski. Ce ne-a rămas e mai mult decât se cuvine vremurilor noastre setoase de aliniere și mai puțin decât merită câțiva desenatori danezi aleși cu mână sigură pentru sacrificiul ritual, sub acuzația care ne pândește pe toți: delictul de libertate.

LA MULȚI ANI, CÂT MAI DIFERIȚI DE 2005!

Curând, când vom afla ce a fost de fapt 2005, vom boteza acest an cu unul dintre titlurile care anunță, în cărțile de istorie, sfârșitul unei epoci. Doar câteva dintre nefericirile care au încolțit în umbra acestui an trist sunt vizibile. Celelalte promit o catastrofă fabuloasă. Cine se teme sau se jenează de cuvintele mari poate sări peste rândurile de mai jos. Pe scurt, ele încearcă să explice că în 2005 semnele și faptele ireversibile care anunță o mare cădere istorică s-au înmulțit. Ele nu mai pot fi ignorate sau respinse, în numele optimismului automat care a prezidat asupra ultimilor șaizeci de ani de pace. Prosperitatea lumii postbelice continuă dar îndărătul ei s-a ridicat o constelație, o combinație sau, dacă vreți, o conjurație funcțională fără antidot. În 2005, ele au câștigat teren în fiecare zi și au alimentat lipsa de voință a lumii în care trăim azi și în care nu vom mai trăi mâine. Lumea occidentală, mai precis, lumea europeană clasică, se apropie de sfârșit. Această prevestire dădea, odinioară, miez marilor kitsch-uri istoriografice și însuflețea isteric predicatori deliranți. Din 2005, asemenea profeții sunt un bun sinistru comun. Abaterile și aberațiile, dezicerile, neștiința și prostia publică s-au întețit într-atât, încât aplecarea generală spre gol nu mai e o amenințare, ci una dintre disciplinele cele mai prețuite ale timpului nostru. Vătămarea frenetică a ceea ce ne-a rămas din alte timpuri a subțiat rezistența lumii euro-

pene, până la bunăvoința senilă a condamnaților care întâmpină plutonul de execuție cu pâine și sare.

Bogățiile subsolului, subdezvoltarea solului

S-a vorbit, în 2005, despre „frontierele" Uniunii Europene, cu o amănunțime comparabilă doar cu discuțiile despre lungimea fustei pe care Britney Spears a uitat să o poarte în ultimul videoclip. Și frontierele europene, și fustele domnișoarei Spears au aceeași problemă: abia au apucat să îmbrace ceva, că au cedat pe flancuri. Uniunea Europeană a terminat anul cu o configurație virtuală, imprimată numai și numai în *mantra* recitată permanent la Bruxelles, și cu o lipsă totală de configurație, vizibilă în realitatea politică și istorică a momentului. Anul viitor, admiterea României și a Bulgariei va da curs ideii după care UE are un flanc estic bine consolidat. Așa ceva nu există. Acolo unde era de bănuit o linie de separație politică, economică și mentală între platoul european și Rusia se află, în cel mai bun caz, conductele de gaz care leagă Gazprom de teritoriile dependente ale Occidentului. O conductă nu e un lucru de nebiruit. România a dat deja lumii o populație gata să opereze asupra oricărui fel de conductă. Însă Gazprom nu e doar despre conducte. Mama supercompaniilor de gaze aduce din toate unghiurile cu statul rus, iar acesta cu Putin și prietenii. Președintele Gazprom e viceprim-ministru al guvernului Federației Ruse. Așa cum n-au reușit să afle dușmanii europeni ai imperialismului american, numele principalei obsedate de petrol a lumii e Rusia. Companiile rusești (și nu „multinaționalele" americane) au statul în buzunarul din buzunarul în care statul are companiile rusești. Nefericirea și mărginirea discernământului politic rus a venit, mult timp, din ideologie. Acum vine și

din resurse. Mai nou, bogăţiile subsolului asigură sărăcia solului, pe plaja dintre talpa ţării şi cortexul din Kremlin. Rusia a coborât la distinsa calitate politică de bantustan petrolier, cu care saudiţii şi nigerienii au reuşit să le garanteze băştinaşilor benzină ieftină şi înapoiere pe gratis. Nenorocirea e că în 2005 Rusia a atins apogeul bananier al acestui gen de politică şi a devenit, în acelaşi timp, o putere vest-europeană. În ultimele zile ale lui decembrie 2005, toată lumea a rămas cu convingerea că Rusia a trecut la şantaj. De aici, o serie lungă de poze care au înfăţişat, în toate ziarele lumii, aceiaşi doi-trei muncitori învârtind maneta care închidea conducta. Figuranţii din poză n-au nici o vină, iar gazul rusesc va continua să curgă spre Vest. Adevărata problemă ţine de figuranţi infinit mai bine îmbrăcaţi şi de obiceiul lor vechi de a se prosterna spre răsărit.

Gerhard, Matthias şi Vladimir se cunosc

Întrebare: dacă Gerhard Schroeder a devenit consultant Gazprom, imediat după ce a încetat să fie cancelar, ce a fost el înainte de-a deveni consultant Gazprom? Indicii ajutătoare: Schroeder s-a simţit bine, la Moscova, încă din anii '80, când găsea că Brejnev era mai interesat de pace decât americanii. Fascinaţia germană pentru Rusia nu e un diabet recent. Însă ultima ei înfăţişare e pur şi simplu o revelaţie catastrofală pentru credibilitatea estică a proiectului european. Căci dedesubturile afacerii Rusia–Schroeder–Gazprom sunt pur şi simplu indecente. Giuvaierul e, de departe, Proiectul Conductei Nord-Europene. Noua conductă va fi construită prin Marea Baltică şi va pompa gaz spre Germania (cu posibile derivaţii spre Olanda şi Marea Britanie) pe o rută care ocoleşte, cu grijă, Republicile Baltice şi Polonia. Proiectul are

în vedere confortul casnic al populațiilor vest-europene și plasează nota în contul est-europenilor excluși de la alimentarea cu gaz și, prin urmare, dependenți în modul cel mai brutal de bunăvoința noului conglomerat ruso-german. Cine crede că doar întâmplarea sau geografia au decis această situație are acum la dispoziție o serie de amănunte instructive. Proiectul noii conducte e „gestionat" de un *board* în care îl găsim, din nou, pe Gerhard Schroeder. Președintele *board*-ului e un anume Matthias Warnig, cetățean german, apropiat de Vladimir Putin. Mult mai apropiat decât s-ar putea crede. Povestea lui Warnig a fost publicată, la începutul lui 2005, de cotidianul american *Wall Street Journal*, pe baza documentelor din arhivele STASI, risipite de mulțimile care au luat cu asalt sediile instituției în 1989. Urmează cel mai prost, dar și cel mai documentat scenariu de film de spionaj, cu buget redus.

Gerhard, Matthias și Valdimir se cunosc tot mai bine

Warnig a fost maior STASI și l-a cunoscut pe ofițerul KGB Vladimir Putin pe când acesta se afla la post, la Dresda, în RDG. Documentele spun că Warnig și Putin s-au înțeles foarte bine și au rămas prieteni. Warnig fusese detașat în 1989 la Dresda și acolo ar fi colaborat cu Putin, la un plan de recrutare de agenți, centrat pe Düsseldorf, mare centru comercial și financiar, în vestul extrem al Germaniei de Vest. După căderea Zidului, Warnig reapare la Sankt Petersburg, în calitate de șef al filialei locale Dresdnerbank. Acolo se întâlnește cu vechiul său prieten Vladimir, acum șef al relațiilor externe în Primăria orașului. De aici înainte, Vladimir și Matthias sunt de nedespărțit. Vladimir se mută la Moscova, unde devine șef al Serviciilor Secrete, apoi prim-ministru și pre-

şedinte. Warnig se mută tot la Moscova, unde devine şef al operaţiunilor Dresdnerbank în Rusia. Cei doi continuă să se vadă. Dresdnerbank preia auditurile Gazprom, dar se ocupă şi de tratamentul doamnei Putin, după un nefericit accident de circulaţie, apoi, de şcolarizarea, la Hamburg, a celor doi copii ai soţilor Putin şi de o serie de călătorii de afaceri, în Germania, ale lui Vladimir Putin. Când cancelarul Schroeder aprobă proiectul Conductei Nord-Europene, Warnig devine preşedinte al *board*-ului companiei care ia lucrarea în regie. Noua companie şi-a stabilit sediul fiscal la Zug, în Elveţia, şi e girată acolo de un elveţian care apare în documentele STASI drept avocat al câtorva dintre firmele care au furnizat, ilegal, tehnologie Uniunii Sovietice, încălcând sancţiunile economice impuse la începutul anilor '80. Unde am ajuns?

Schroedentop-Gazpromov

Marea îmbinare germano-rusă miroase urât, pentru că are şuruburi vechi. Putin şi Warnig aduc cu ei instituţii oficial defuncte (STASI, KGB) şi revin la obiceiul de a privi Europa ca masă testamentară. Ribbentrop-Molotov n-a fost o întâlnire accidentală, ci o regulă de agregare şi diviziune pe care Europa de Est o întâlneşte iar, în termenii jenanţi ai versiunii Schroedentop-Gazpromov. Acolo unde limbajul oficial presupune o „frontieră" europeană de est, betonată prin contractul EADS, se întinde de fapt uriaşa breşă ruso-germană. După treizeci de ani de presiuni bezmetice, rolul mişcării ecologiste paneuropene e limpede şi dezolant: Europa a intrat în vrie energetică, ecologismul a forţat lepădarea de varianta nucleară şi a pregătit, astfel, făgaşul pe care înaintează acum coloana ruso-germană.

Centrul e prea corupt pentru Teheran

Are, în schimb, Uniunea Europeană o „frontieră" de sud? Nu. La sud, conturul european e dictat, ca și la est, de o altă breșă gigantică. Golul nu mai e dat de complicitatea vicioasă a două puteri care nu își pot reveni din eșecuri istorice vechi. La sud, situația e pur și simplu Ceruta, Mellila și Lampedusa, cele trei puncte de intrare de sub pântecul moale al Europei. O linie aproape dreaptă unește, de-a lungul Mediteranei, enclavele spaniole Ceruta și Mellila din Maroc cu insula Lampedusa, un colț de piatră scăpat de Sicilia, spre Africa. În fiecare zi, sute de fugari africani ajung în cele trei puncte de acces și calcă pe pământ european. Presiunea e enormă. Definiția minimă a calității de refugiat a fost de mult măturată de puhoi. Cine reușește să se agațe de una dintre parâmele pachebotului european va fi ridicat la bord și va rămâne pe punte. Flancul de sud e o iluzie. Flancul de vest și de nord n-au fost niciodată o problemă. Amândouă se sprijină pe masa atlantică și au o existență strict nominală. Dinspre America, Marea Britanie și Scandinavia nu bat vânturile unei culturi incompatibile și nu presează obiectivele unei politici de anexiune. Rămâne centrul. În 2005, am aflat că spațiul central, camera interioară europeană, sunt corupte grav. Violența din *banlieue*-urile Parisului a fost spectacolul principal. În celelalte mari centre urbane europene, la Malmö, Birmingham, Aarhus, Toulouse sau Milano, ghetourile musulmane au încheiat un proces mai puțin comentat, dar nu mai puțin eficient. Rețeaua urbană europeană scapă de sub autoritatea culturală și administrativă a unui continent din ce în ce mai puțin sigur pe propria identitate. Referendumurile pierdute în 2005 de adepții fantomaticei identități postcreștine a Europei spun că întreg centrul european e înghițit de confuzie. Cu ce autoritate au ajuns, la negocieri, trimișii prin care

Uniunea Europeană crede că încearcă să oprească avalanșa populist-nucleară care stă să pornească dinspre Teheran? Iranul e spectrul mortal pe care 2005 l-a lăsat în urmă, nerezolvat și nerezolvabil. Președintele Ahmadinejad e îndrăgostit de programe nucleare, de vandalismul referințelor la inexistența Holocaustului și de programele utopice de renaștere națională și revanșă musulmană. Avem, într-o singură minte, fisiunea teologiei, a naționalismului și a disperării culturale. Dacă nu e blocat cumva, Iranul lui Ahmadinejad va exploda în curând, repetând psihologia și sacrificiul teroriștilor sinucigași. În fața acestei forțe la limita detonării își închipuie că se pot impune emisarii unei Uniuni fără flancuri, priponită de țevile complexului Kremlin-Gazprom și comandată demografic și urban de o cultură străină. 2005 glumește.

Ce urmează (după Kyoto)

Am încheiat un an care nu s-a încheiat. Consecințele și datoriile acestui an deșucheat și irațional se vor stinge târziu. Nota de plată va fi enormă, poate definitivă. 2005 a lăsat în urmă dovada eșecului practic al UE și a repetat demonstrația cu privire la impotența fastuoasă a ONU. Scandalul Petrol contra Hrană a înghițit atâtea miliarde de dolari și atâtea nume de politicieni, guverne și companii, încât Kofi Annan, manieratul șef de taraf global, s-a strecurat fără să explice tot felul de noutăți din viața recentă a fiului său. De pildă, povestea Mercedesului importat fără impozite în Ghana, pe numele tatălui și spre folosul fiului. Dar afacerea Annan–Benz are măcar personaje, replici și răspunderi. Kyoto, marele fiasco ecologic pe care a trebuit să-l acceptăm, o vreme, drept nouă religie de stat n-are nici eroi, nici rațiune. Kyoto e

exemplul tipic de investiție în supranatural și irațional după care elitele Occidentului se dau în vânt. Eșecul acestei fabuloase fabrici de frisoane a fost mascat de o conferință organizată la Montreal, în decembrie 2005, după toate regulile propagandistice ale dezinformării. Participanții au tricotat un nou set de obiective ecologice globale, s-au felicitat și au plecat zâmbitori acasă. Frauda reușise. Aproape nimeni n-a remarcat că întrunirea a avut rolul de a înmormânta discret Protocolul Kyoto. Urmează 2006.

JIHAD ŞI AHMADINEJAD
(Islam nuclear)

Mahmud Ahmadinejad e un om cinstit. Ahmadinejad spune şi face exact ce gândeşte. De aici, pericolul. Cinstea acestui bărbat mărunt, slab, neobosit şi febril e un ascetism integral, din rasa costelivă a marilor agresiuni spirituale cu care oameni simpli, selectaţi de o providenţă inversă, se abat uneori asupra istoriei. Asemenea personaje sunt cel mai corect descrise de un epitaf. Într-adevăr, Ahmadinejad stă mult mai bine în câteva cuvinte decât în aproximaţiile pluvioase ale eseului de mai jos. Iată rezumatul: un posedat. Mai departe, totul rămâne de explicat.

Lecţia din crater

Mahmud Ahmadinejad s-a născut acum 49 de ani la Garmsar, un orăşel la 80 de km sud de Teheran. Fiu de fierar, Ahmadinejad a învăţat carte pe rupte şi a urcat greu. Poziţia 130 în care l-au plasat examenele naţionale i-a dat dreptul la o bursă şi Ahmadinejad a ajuns, astfel, la Teheran, printre studenţii Politehnicii. Era, într-un fel, prea târziu. Căci, spre deosebire de fierul aprins pe nicovala tatălui, educaţia primă a acestui copil muncit era încheiată şi rece. Nimic n-o va mai putea remodela în următorii treizeci de ani. Ahmadinejad era deja un om al poporului şi un mecanism exploziv amorsat. Educaţia universitară a lăsat puţine urme. Tehnocratul

nu s-a născut niciodată. În schimb, campusul universitar a făcut din Ahmadinejad o bestie politică, un carnivor auster și crud. În anii '70, mișcările studențești împărțeau campusul între fascinația leninistă a stângii și străvechiul tunet al Islamului militant. Ahmadinejad nu era omul care să ezite. Fiul fierarului, copilul sărac și tânărul umilit de oligarhia petrolieră din jurul Șahului alesese de mult. Student încă, el e deja activ și proeminent. Colegii care se agitau în campus sufereau, adolescentin, de excitație politică. Ahmadinejad avea o viziune.

În 1979, Revoluția Islamică îl confirmă pe Ahmadinejad și, probabil, acesta e cel mai însemnat rezultat politic al apariției lui Khomeini. Ayatollahul Khomeini a creat Republica Islamică Iran. După douăzeci și cinci de ani de ezitări și rătăciri, președintele Ahmadinejad a ancorat la destinație: un stat islamic dur, nuclear și imperial. Deocamdată, suntem în 1979, când studentul efervescent ia parte la asaltul asupra Ambasadei Statelor Unite. Ostaticii americani sunt o captură uriașă. Vreme de 444 de zile, între 4 noiembrie 1979 și 20 ianuarie 1981, iranienii testează onoarea lumii occidentale și o găsesc subnutrită și palidă. Ahmadinejad crede că drumul duce înainte. El propune un asalt similar asupra Ambasadei Sovietice. Propunerea e respinsă și Ahmadinejad primește, pentru prima și ultima oară, o lecție aspră. O va respecta și urma, cu respectul pe care îl arată, în rest, doar Coranului. Căci, propunând asaltul asupra Ambasadei Sovietice, Ahmadinejad a presupus că lumea exterioară Islamului era compactă și permitea foraje egale. Clerul și liderii politici ai studenților știau altceva. Lumea se împarte în regimuri și civilizații pasive și regimuri și civilizații reactive. După douăzeci de ani, în memoriile sale pline de indiscreții incendiare, fostul ambasador sovietic la Washington, Anatoli Dobrînin, confirmă: la auzul veștii despre planul abandonat de iranieni, minis-

trul de Externe sovietic Andrei Gromîko a comentat sec: „Dacă făceau aşa ceva, în 24 de ore am fi înlocuit Teheranul cu un crater!". După cinci luni de criză, preşedintele american Carter încearcă ceva şi reuşeşte să transforme o criză într-o umilinţă. Misiunea militară de salvare a ostaticilor americani se încheie cu o uriaşă bâlbâială tehnico-militară. Dezastrul face lumină. Iranul înţelege care e partea moale a lumii. Ahmadinejad înmagazinează informaţia şi o plasează în centrul strategiei sale politice. Educaţia tânărului flămând de certitudini continuă. În 1980, ea pleacă la război.

Separaţia lifturilor în Primărie

Înrolat între voluntarii corpului de armată Basij — deschis exclusiv tinerilor arşi de focul dublu al patriotismelor naţional şi islamic — Ahmadinejad luptă pe frontul irakian. Războiul înghite un milion de oameni şi lasă ambele state într-o transă mortuară prelungă. La Teheran, trenurile cu soldaţi de nouă ani trimit spre front martiri proaspeţi şi inocenţi. Ahmadinejad e gata să moară, dar o anume luciditate matematică şi sumbră îi domină caracterul şi-i garantează supravieţuirea. Pe front, el alege misiunile perfide de infiltrare şi străluceşte în acţiuni de comando. Logic — cu o coerenţă care îl face mereu să ia conturul unui om raţional —, la sfârşitul războiului, el se alătură Gărzii Revoluţionare, armata creată de cler pentru a ţine în frâu armata regulată şi pentru a păzi puritatea vieţii sociale. Ahmadinejad e acasă. Proeminent, inteligent, nemilos şi inepuizabil, el conduce din nou o unitate specială, lama de la capătul ghilotinei cu care teocraţia aleargă prin lumea largă după disidenţi. A ucis Ahmadinejad cu mâna lui? Poate. În orice caz, unitatea specială a ucis din ordinele lui şi nu e exclus ca măcar una dintre misiuni-

le de represalii să-l fi dus pe Ahmadinejad la Viena, în prima lui călătorie dincolo de tărâmul Republicii Islamice. Nimic nu clatină însă programul şi traiectoria lui Ahmadinejad. În mai multe rânduri viceguvernator şi guvernator de provincii, Ahmadinejad e ales primar al Teheranului în 2003. Personalitatea şi viziunea liderului sunt încheiate. Teheranul devine macheta pe care se pot citi limpede intenţiile omului de stat. Ahmadinejad duce o viaţă spartană, apare la Primărie cu prânzul învelit în ziar, refuză luxul şi înlesnirile demnitarului, petrece zile în şir printre muncitorii cartierelor sărace şi atacă abrupt cartierele nordului bogat. Machiajul şi fustele scurte dispar, interzise de ordine ale Primăriei. La fel, Internet café-urile, restaurantele fast-food şi posterele cu fotbalişti occidentali. În Primărie, femeile şi bărbaţii trebuie să folosească lifturi separate. Anecdotica moravurilor civile islamice e, în execuţia temeinică a primarului din Teheran, o mină de aur pentru agenţiile de presă. Statisticienii aberaţiilor sexual-obşteşti ale acestei părţi de lume lucrează cu normă întreagă. Însă Ahmadinejad scria doar prefaţa. Conţinutul avea să apară şi să şocheze abia după 3 august 2005. Ziua în care Ahmadinejad devine preşedintele ales al Republicii Islamice Iran.

Separaţia trotuarelor în Stat

Ceremonia de învestitură ni-l arată pe Ahmadinejad spăsit şi recules, într-o încordare care emană ceva pios şi nefiresc. Ajuns în faţa Liderului Suprem, Ayatollahul Seyed Ali Hosseini Khamenei, noul preşedinte se apleacă şi-i sărută mâna cu un gest umil şi îndrăzneţ. În fond, Ahmadinejad e primul preşedinte iranian care îndrăzneşte să îşi afirme, astfel, devoţiunea. Anunţată de acest gest fulgerător şi pasio-

nat, viziunea lui Ahmadinejad se revarsă fără întârziere. În octombrie, el mărturisește că ar dori ca Israelul să fie „șters de pe hartă". În noiembrie și decembrie, președintele vorbește mult, slobod și furios despre Holocaust, trucul prin care evreii au reușit să domine și să pună la lucru, în folosul sionismului, istoria, politica, economia și puterea militară a Occidentului. În ianuarie 2006, președintele aprobă eliminarea completă a muzicii occidentale. Soluția muzicală finală se aplică, fără excepții, de la Palestrina la Eminem. După câteva zile, președintele propune lărgirea experimentului organizat în ascensoarele Primăriei: bărbații și femeile vor folosi trotuare separate.

La sfârșitul lunii, când multă lume era de părere că Ahmadinejad e doar candidatul cel mai îndreptățit să doboare recordul saudit de interdicții, Ahmadinejad face anunțul esențial: Iranul va duce până la capăt programul nuclear inițiat în 1990. Inspectorii Agenției Internaționale Atomice sunt închiși pe dinafara granițelor iraniene. Sigiliile plasate la instalațiile nucleare în cursul inspecțiilor anterioare sunt rupte. Negocierile purtate timp de aproape patru ani cu „troica" europeană (Franța, Germania, Marea Britanie) sunt suspendate. Iranul vrea să devină putere nucleară și are ceva de ascuns. Președintele vorbește răspicat despre dreptul Iranului de a produce energie nucleară, dar nimeni nu mai are nervi și umor pentru așa ceva. În fond, Iranul e un scandal petrogazos. Extracția de țiței atinge patru milioane de barili pe zi. Rezervele confirmate de țiței ajung la 133 de miliarde de barili, iar cele de gaze naturale la 26 de trilioane de metri cubi. La ce bun energia nucleară? Dacă suferă de un misterios deficit energetic, Iranul are la dispoziție cincizeci de miliarde de dolari anual (suma totală a veniturilor din exportul de țiței) cu care poate cumpăra și pune la pedalat 4 368 291 chinezi. Contractul s-ar putea face într-o clipă, căci economia chi-

neză crește scăpată de sub control, pe importuri de-a dreptul cosmice, de gaze și petrol iranian. Dar Iranul nu vrea de fapt energie nucleară. Iranul visează să devină putere militar-nucleară. Iar visul e aproape împlinit. Ceea ce era, până ieri, o ipoteză fantastică va deveni în curând o realitate geopolitică, iar trecerea de la potențial la real are doi părinți: devitalizarea Occidentului și brutalitatea vizionară a lui Ahmadinejad. Și tocmai pentru că au circulat, cu strictețe, pe trotuare separate, părinții acestei transformări au reușit să se întâlnească într-un coșmar.

Mahdi și realismul

În aparență, Uniunea Europeană a dat greș, iar Statele Unite mai au un cuvânt de spus. În realitate, Ahmadinejad repetă, probabil fără să știe, un ciclu istoric pe care Occidentul l-a depășit razant în anii '30, dar riscă să-l rateze acum. E vorba de așa-numitul „realism" diplomatic. În accepția sa europeană, „realismul" diplomatic presupune un raționament istoric infailibil: conflictele au loc din cauza lipsei de flexibilitate în negocieri. Adversarii și crizele sunt inevitabile, dar — spune mai departe doctrina „realistă" — excesul de rațiune aduce, inevitabil, victoria. Dacă nu rațiunea reciprocă, atunci măcar rațiunea superioară a abordării occidentale va impune o soluție nonviolentă. Ce propune această teorie, îmbrățișată de ideologia negociantă a Uniunii Europene, dar și de birocrația Departamentului de Stat american, e, pe scurt, prelungirea iluziei raționaliste în istorie. Dacă Ahmadinejad forțează, răspunsul trebuie să aducă o salvă de concesii: comerț pe scară largă, comenzi de import și investiții directe. Dacă Ahmadinejad forțează în continuare, răspunsul trebuie să fie, în continuare, o salvă de concesii: un loc în Organizația Mon-

dială a Comerțului, împrumuturi ale Băncii Mondiale, negocieri și, mai ales, promisiunea fermă că Occidentul nu va contempla soluții militare.

Acest apropo enorm la bunul-simț al adversarului stă în inima „realismului" diplomatic fără să-l explice cu totul. Adevărul e că, în mod esențial, „realismul" diplomatic nu e nici un „realism", ci practica inertă a unui liberalism cât se poate de onorabil care nu își poate susține teza cu argumente convingătoare pentru lumea plasată în afara seraiului socialist-pacifist occidental. În anii '30, acest gen de infirmitate se numea *appeasement* și era girat de un presupus „pragmatism" britanic, în timp ce era înțeles și exploatat, la Berlin, drept pârtia, răgazul și slăbiciunea pe care vor aluneca, spre finalizare, proiecte istorice violente.

După șaptezeci de ani, lecția nu a fost înțeleasă decât de câțiva istorici fără cititori. Declinul posturii occidentale în fața presiunilor istorice a continuat și a ajuns, acum, la porțile Teheranului, unde salută discret asprimea și voința compactă de dominație, întrupate de Ahmadinejad. Iranul va avea în următoarele douăsprezece până la treizeci și șase de luni arma nucleară. „Realismul" diplomatic euroamerican a fost surclasat de fiul fierarului. Și mai ales de viziunea sa fixă: forța. Ahmadinejad e expresia unei energii cumplite și inteligibile pentru societățile Occidentului. El coboară dintr-o osmoză popular-religioasă, nu din arta diplomației speculative. Acolo unde diplomații cred că discută cu un jucător, ei au în față un monolit. Dacă e să credem relatările săptămânalului *The Observer*, în septembrie 2005, monolitul a stat nemișcat, pe un fotoliu, în biroul lui Kofi Annan și a măturat pe jos cu miniștrii de Externe britanic, francez și german. Chiar dacă nu vom cunoaște niciodată detaliile exacte, faimoasa întâlnire de la sediul ONU a pus față în față oameni aflați pe trepte diferite ale rațiunii. Ahmadinejad nu-

treşte o sinceritate indubitabilă. Problema acestei calităţi e caracterul ei infernal: odată plasată în vârful politicii de stat şi cuplată, acolo, cu sensul mesianic al istoriei, naivitatea umană a lui Ahmadinejad devine o armă cumplită. Şeful statului iranian crede în Mahdi, episodul apocaliptic care marchează revenirea în lume a Celui de-al Doisprezecelea Imam, la sfârşitul istoriei. Iranul va fi, atunci, pe creasta unei apoteoze spirituale care va dicta dominaţia lumii islamice şi va impune înclinarea ultimă a Occidentului, înainte de ieşirea din scenă.

Demografia disperării

Problema unei asemenea viziuni e suportul energetic. Fără un executant drastic şi fără o masă populară, ea va avea cam aceeaşi soartă ca a unui Iran fără rezerve de gaze şi petrol. Însă Ahmadinejad a apărut la timp. Onestitatea lui minerală, care evocă frugalitatea tiranilor vizionari, de la Hitler la Lenin, şi capacitata de a îndura în numele unui proiect de preschimbare a lumii sunt exact sprijinul volitiv care poate transforma spasmul unei minţi inapte de analiză nuanţată într-o mişcare istorică. Restul vine dinspre *demos*-ul primar şi încolţit al unui Iran aflat sub o presiune culturală mortală. Ţara stă să explodeze sub forţa propriei demografii. Mai mult de jumătate din populaţie are sub treizeci şi cinci de ani. O masă enormă de tineri atârnă de o economie strict petrolieră. În ciuda unei imaginaţii energice (dar redusă), Ahmadinejad e incapabil să treacă de proiectele tipice etatismului mecanic: Preşedintele patronează Fondul Reza (1,5 miliarde dolari) prin care distribuie slujbe, apartamente şi ajutoare băneşti tinerilor căsătoriţi, şi tot preşedintele proiectează strămutarea a 60 000 de sate pe care administraţia nu le mai

poate întreține. Statul iranian se extinde și consumă extrem fără a produce altceva în afara unei datorii publice enorme. Lipsa de soluții e deja o epocă în Iran și, ca orice timp istoric ratat, ea dă o deziluzie națională, dar și humusul unui resentiment în așteptarea focosului. Nevroza socială a șomajului și golul existențial cu care s-au soldat totuși vizibil primii douăzeci și cinci de ani de Revoluție Islamică cer o compensație masivă.

Aici intervin febra religioasă și naționalismul. De la un cap la altul al orientului arabo-persan, ecuația e aceeași: mase enorme de marginali și neutilizați rumegă un folclor conspirativ, cu evrei și americani satanici, dar sunt atrași în același timp de materialismul abundent al Occidentului. Tensiunea e insuportabilă: exact în clipa în care descoperă vigoarea credinței, aceiași oameni se simt seduși și retrași din formele vieții tradiționale. Resentimentul, confuzia, febra și disperarea umblă pe străzi și umplu cafenelele, partidele războinice și celulele teroriste, de la Damasc la Teheran și de la Rabat la Amman. Acum, prin Ahmadinejad, acest fluid resentimentar a devenit putere de stat. Școala realistă euroamericană încearcă, după o schemă mereu schimbătoare, să intre în contact cu acest conglomerat unic, dar face mereu o greșeală fatală de adresare. Ea se încăpățânează, naiv și vicios, să distingă curente și facțiuni („reformiști", „conservatori pragmatici", „duri") acolo unde se află, sub chipuri și discursuri diverse, o inflamație unică. Iluzia extremă a acestor încercări patetice de armistițiu mediat printr-o terminologie e depășită numai de marele clișeu al „comerțului care îmbunează". Rezultatul acestei idei a defilat de două ori, în ultimele șase luni, prin fața promotorilor săi. După un deceniu de facilități și zeci de miliarde de dolari cheltuiți pe schimburi comerciale, Rusia a închis demonstrativ gazul și a lăsat Europei timp să gândească la esența cinică a politi-

cii şi a naturii umane. Apoi, Iranul a deschis ostentativ reactorul. Ce e de făcut?

11/9 — Actul 3

În afara eternei recomandări care trimite la negocieri înnoite, soluţia e pur şi simplu acţiunea cu orice preţ. Nimeni nu a sesizat mai bine dramatismul situaţiei decât vechiul partizan al negocierilor infinite: Jacques Chirac. Pe 19 ianuarie 2006, preşedintele Franţei a ratat o mare ocazie de a-şi ţine gura în mod convenţional şi a ameninţat cu o ripostă neconvenţională. Chirac a promis o lovitură nucleară oricui îşi închipuie că poate organiza atentate teroriste, cu material nuclear improvizat, pe teritoriu francez. Nimic nu ne opreşte să credem că preşedintele a fost informat de serviciile secrete franceze asupra unui scenariu care duce de la capacitatea nucleară iraniană la acţiuni teroriste protonucleare. În fond, Iranul este patronul terorismului internaţional clasic: Hezbollah şi Jihadul Islamic sunt finanţate de Teheran. Osama bin Laden şi Al-Zarqawi au primit adăpost în Iran, chiar dacă Teheranul a trebuit să calce pe principiile teologice care fac din aceşti doi sunniţi proeminenţi persoane indezirabile în calculele subversiunii şiite. Cu Ahmadinejad stăpân pe „noi forme de energie", terorismul islamic devine o putere necunoscută şi imprevizibilă: Jihadul Nuclear. Asta ştie, probabil, Chirac.

Însă avertismentul preşedintelui francez are prea multe şanse să rămână la stadiul de abuz verbal. Planurile de acţiune directă sunt, dacă nu imposibile, atunci extrem de complicate. La Pentagon, jocuri militare simulate pe tema unei lovituri de anihilare a arsenalului nuclear iranian au sugerat că operaţiunea e posibilă. Ea nu presupune o lovitură izolată (cazul Irak-Osirak, 1981) ci o campanie de aproximativ

o săptămână, cu bombardarea masivă a câtorva zeci de instalații pe care iranienii le-au răspândit, prudent, pe o arie largă. La nivel militar, operațiunea poate fi executată de Statele Unite (Israelul e scos din discuție de lipsa mijloacelor tehnice). La nivel politic, operațiunea e însă aproape imposibilă. Statele Unite sunt angajate pe frontul irakian și Iranul ar riposta răsculând tot bazinul șiit din sudul Irakului. Livrările de țiței iranian ar fi suspendate și ar provoca, astfel, presiuni europene asupra Statelor Unite. Căile de navigație și trafic petrolier ar fi blocate sau atacate militar de forțele iraniene din Strâmtoarea Ormuz. Campania americană ar face, inevitabil, numeroase victime colaterale, iar BBC și CNN și-ar face prompt numărul favorit, supunând publicul unei diete continue de reportaje pline de compasiune pentru victime și de ostilitate pentru americani.

Dilema pe care Mahmud Ahmadinejad a plasat-o în fața statelor occidentale nu are rezolvare. Acesta e motivul anume pentru care ea trebuie rezolvată urgent. Această situație tragică e semnul unui conflict ireductibil. Acel gen de conflict pe care îl poate produce doar întâlnirea a două lumi în imposibilitate de comunicare: frigurile spartane ale unui Iran în criză și raționalismul decadent al unui Occident care nu mai crede în conflicte pentru că le-a exclus teoretic dintre realitățile primare ale psihologiei și istoriei. Nu ne așteaptă un accident, ci o continuare. Lumea urmează cursul deschis de ziua de 11 septembrie 2001. După măcelul de la New York și războiul din Irak, ciocnirea cu delirul teologico-nuclear iranian va fi al treilea capitol al dramei. Au trecut patru ani de când președintele Bush a vorbit de Axa Răului și a așezat acolo Irakul, Coreea de Nord și Iranul. Nimic mai obscur, nimic mai exact.

RENAŞTEREA BARBARIEI

Moto: *Mehr Licht*!
(cuvinte atribuite lui Goethe, pe patul de moarte, 1832)

După cinci ani de ciocniri corp la corp şi minte la minte, pe un front care s-a deschis la New York (11 septembrie 2001) şi se va încheia într-un viitor necunoscut, lumea occidentală a cucerit un singur lucru: dreptul de a-şi pune întrebările corecte. De ce nu merge logic acest război? De ce nu e decis războiul de forţa militară net superioară? Şi, mai ales: cum de nu se restrânge, ci se lărgeşte un conflict în care forţa militară occidentală a câştigat, deja, toate bătăliile directe cu adversarul? Aceste întrebări iritante par provocate de nerăbdare, dar au de-a face mai mult cu surpriza unor descoperiri greu asimilabile.

Războaiele lungi sunt culte

În fond, războaiele lungi nu sunt o noutate în istoria Occidentului, cu condiţia să observăm că ele au fost întotdeauna conflicte esenţial diferite de aşa-zisele războaie scurte. Există, de pildă, o diferenţă care trece de durată între Războiul Rece (ultimul război lung cunoscut nouă) şi „schema rapidă" (pericol–ripostă–victorie) a celor două războaie mondiale. Dacă durata e un indiciu, atunci ar trebui să ne aducem aminte că nici un război lung, de la drama peloponesiacă la Războiul de 30 de ani (1618–1648) şi la Războiul Rece, nu s-a petrecut şi n-a trecut doar prin forţa angajamentului militar. În fiecare dintre aceste cazuri, ciocnirea militară a fost

umbra unei probe de rezistență mentală și valorică. Tăria unei culturi și slăbiciunea celeilalte au tranșat conflictele. O anume îndârjire și fidelitate față de propriile convingeri s-au impus, deși nu fanatismul pur a decis mersul evenimentelor. Fricțiunea culturilor a surclasat conflicte din care istoria a reținut, adeseori, doar spectacolul militar terifiant. Ciocnirile lungi au prea puțin de-a face cu achizițiile teritoriale. Ele se încheie cu expansiuni mai întâi culturale și abia apoi spațiale. Un război inexplicabil de lung e semnul unei întrebări generale asupra culturii, iar această dilemă testează dur capacitatea colectivă a părților aflate în conflict de a răspunde nevoii umane de plasare în lume. Mai simplu spus: între două culturi aflate în conflict există o nepotrivire fundamentală de atitudini — cineva e nemulțumit de situarea sa în lume și decide că viața trebuie reformulată în termenii radicali ai unei noi doctrine.

Obiectivul principal al acestei revolte e, invariabil, salvarea omului și stabilirea singurei ordini în care acesta poate fi protejat de degradare. Aici, în planul violenței ideologice, se duce lupta și mersul ei e măsurat de așa-numitele războaie lungi. Catolicism sau calvinism la 1650 e de fapt una și aceeași întrebare cu liberalism occidental sau socialism sovietic la 1950. Noul război lung în care e antrenată, din 11 septembrie 2001, civilizația occidentală nu e radical diferit. Această ipoteză începe să își facă loc în analizele generale ale istoricilor contemporani și a impus deja câteva modificări majore de înțelegere. Prima dintre ele privește natura adversarului și calitatea tehnică a conflictului.

Sensul violenței

O deconspirare anevoioasă a schimbat datele inițiale ale problemei. „Războiul împotriva terorismului“ a fost o for-

mulă de serviciu, extrem de utilă în momentul lansării și din ce în ce mai nepotrivită astăzi, după ce conflictul s-a adâncit în propria istorie. Între timp, realitățile interne ale noului război au dictat o reevaluare masivă.

Toate valorile și mesajele adversarului, începând cu discursul ideologic și încheind cu tehnicile de luptă, s-au dovedit propuneri de o antimodernitate frapantă și neverosimil de eficientă. Ele au infirmat fulgerător întregul cadru de gândire strategică rațională, fondat de conceptele de bază ale analizei lansate, acum aproape două sute de ani de Clausewitz, și au pus urgent problema unei noi teorii a primitivului, a reziduurilor abisale, a culturilor și mentalităților în regim de criză. Paradoxul antimodern al Islamului dezlănțuit e complex și derutant. Înapoierea antimodernă a discursului islamic e evidentă și acest fapt ar trebui să fie suficient pentru a sugera că eșecul ofensivei care vizează obiective anacronice precum Califatul sau Șaria este inevitabil. Nu e așa. Dificultatea vine din capacitatea promotorilor de a ambala și de a avansa acest discurs prin tehnici și forme ultramoderne, începând de la canalele de distribuție media, continuând cu pregătirea șocurilor la nivel psihomental și încheind cu abordări militare neașteptate. Pe scurt, noile ipoteze strategice ale Occidentului trebuie să înglobeze o analiză largă, în care ideea culturală e cadrul, iar tehnica militară detaliul. Această mutație cognitivă a fost forțată de o apariție sumbră și dizolvantă: Renașterea barbariei. După 11 septembrie 2001, violența teroristă islamică a lăsat impresia unei iraționalități fundamentale. Mesajul are, însă, cu totul alt conținut. Atacurile sinucigașe, asasinatele în masă și execuțiile rituale, cu care terorismul islamic continuă să îngrozească „lumea civilizată", au fost mult timp înțelese ca acte de violență pură. Ceea ce e riguros exact și în același timp insuficient. Ce a scăpat la măsurătoarea noului produs violent islamic e tocmai valoarea strategică a barba-

riei. Căci barbarie nu înseamnă, în acest caz, lipsă de inteligență operațională. Acest nou limbaj trebuie înțeles și contracarat. Ceea ce presupune o permutare disciplinară masivă. Înțelegerea istoriei va fi înțelegerea nevoii de barbarie sau nu va fi deloc.

4GW

Primele semne ale acestei urgențe au fost privite, în Occident, cu spaima și jena adunate în secole lungi de raționalism liniar. Treptat, această cenzură filozofică a trebuit să cedeze, sub presiunea nevoii dramatice de înțelegere pe care războiul cu Islamul nu conteneşte să o amplifice. Aşa a apărut schița teoretică din care s-ar putea naşte, în curând, o nouă teorie generală a conflictului de culturi și civilizație. În varianta ei cea mai avansată, această schiță e o sumă de ipoteze și observații articulată sub genericul 4GW. Acronimul vine de la cuvintele *Fourth Generation War* — Războiul de Generația a Patra. Pe această scală descriptivă, primele trei trepte generaționale sunt, evident, cele două războaie mondiale. A treia e Războiul Rece, iar a patra e misteriosul mutant declanşat oficial odată cu atacurile din 11 septembrie. Elementul cheie al noului concept e ruptura calitativă care desparte primele trei trepte de a patra. Altfel spus, războiul cu Islamul, sau substitutul său acronimic 4GW, nu continuă și nu trebuie să fie tratat drept continuare a primelor trei conflicte globale ale umanității occidentale. 4GW e prin excelență altceva și nu poate fi analizat decât după redefinirea conceptelor care au descris și au explicat primele trei conflicte. Care e definiția noului tip de conflict?

Psihosubterana

Noua teorie a războiului e, mai curând, o morfologie, o descriere de fenomene, trăsături, tradiții și intenții strategice. Primele ipoteze ale teoriei 4GW au fost lansate de teoreticieni militari grupați în jurul publicațiilor americane *Marine Corps Gazette* și *Defence and National Interest*. Un rezumat pătrunzător al stadiului actual al teoriei a fost publicat, recent, în revista *Policy Review*, de Tony Corn, fost analist politic la ambasadele americane din România, Federația Rusă și Franța, acum membru al Institutului pentru Relații Externe al Statelor Unite. Teoria 4GW pornește de la observația că premisele clasice ale conflictului armat au fost masiv erodate și remodelate de un turbion ideologic. Odată cu apariția pe scenă a terorismului islamic, o nouă tipologie intră în joc, la toate nivelurile de conflict. Analiștii și planificatorii militari occidentali nu mai pot folosi nici una dintre ideile care au construit vechea teorie a orientalismului. Arabul exotic și perfid al secolului al XIX-lea a fost înlocuit de o doctrină masivă, de un *corpus* omogen de practici și valori care întrețin un război deschis și ascuns, vizibil și invizibil, un conflict structurat permanent, la două etaje: mai întâi, conflictul deschis, care ține prima pagină a ziarelor și menține anarhia spectaculară, sângeroasă și fotogenică din Irak. Tot la acest nivel se situează și atentatele teroriste în serie, executate cu o expunere aproape exhibiționistă la New York, Londra, Bali, Madrid, Rabat, Amman etc.

La celălalt etaj, evoluțiile sunt aproape imperceptibile. Aici, obiectivele sunt nedeclarate și nonmilitare. Ele populează o psihocultură practic ignorată până la studiile consacrate ei de promotorii teoriei 4GW. La acest nivel, toate mizele sunt strategice, iar susținerea lor e asigurată de tehnici nonmilitare: exploatarea sofisticată a mediilor electro-

nice — în primul rând, traficul pe internet —, manipularea mediilor de informare occidentale şi pervertirea discernământului eticojuridic occidental. Un argument aparent divergent în aceeaşi direcţie strategică e exploatarea cruzimii, în special prin acte ritualizate de violenţă, în primul rând decapitări, mutilări şi acte sinucigaşe în serie. Dacă atacurile teroriste clasice urmăresc, în mod declarat, sângerarea până la sleire a economiei şi a capacităţii de refacere socială ale Occidentului, tehnicile folosite la acest al doilea palier ţintesc, în mod disimulat, nervul intern al culturii adverse, ramificaţiile sale publice şi codul său intim. Groaza de barbaria islamică şi era de incertitudine asupra propriei culturi, proclamată de elitele Occidentului, îşi dau mâna în acest proiect perfect articulat. Din acest punct de vedere, Occidentul trebuie să opereze o ajustare imediată. Disciplina în frontul militar şi viteza de evoluţie tehnologică rămân importante, dar coeziunea şi contraacţiunea cultuală sunt decisive. Aici se duce bătălia.

Fundaţia algeriană

Patentul războiului cultural instrumentat în subsidiar de Islam nu e lipsit de influenţe şi precursori. El datorează enorm filozofiei gherilarde a maoismului şi a VietCong-ului. Gherila maoistă a fixat un concept folosit, din anii '60 încoace, de toate mişcările insurgente marxiste în Indonezia, Honduras, Nicaragua, Columbia, Nepal sau Mexic. Esenţa maoismului aplicat nu e reţeta militară, ci o anume atitudine existenţială: acea cruzime care ţinteşte aranjamentele sociale ale societăţii supusă presiunii. Înfometarea sau asasinarea secţiunii active a societăţilor rurale e o tehnică de represiune uzuală. Noutatea vine abia din alternarea acestei forme de

violență cu intervenția voluntară în asistența comunității. Frontul maoist aduce în așezările cucerite mâna care îi ocrotește pe săracii săracilor. Ostașul care ia plugul de coarne, devine învățător sau repară casele văduvelor, fondul militar de asistență și alte inițiative de acest gen caută popularitatea și înlocuiesc șocul inițial cu o reacție de recunoștință și solidaritate. O tehnică până la un punct asemănătoare a fost utilizată de VietCong în zonele rurale din Vietnamul de Sud. La sfârșitul anilor '60, John Paul Vann, un militar american specialist în tehnici de contrainsurgență, a descris problema războaielor purtate în cheie culturală, recomandând mijloace și atitudini noi armatei americane, angajată în lupă cu gherilele comuniste vietnameze. J. P. Vann vorbea de pe un front unde a putut constata succesul operațiunilor psihologice ale gherilelor, lipsa de comunicare a trupelor americane cu rețeaua socială a satelor vietnameze și impopularitatea crescândă a autorităților sud-vietnameze, corupte și lipsite de contact cu societatea pe care încercau să o apere de comunizare.

Recomandările lui Vann, care mizau pe „indigenizarea" unităților speciale americane și pe recrutarea populației locale, au fost ignorate mult timp, dar sunt redescoperite acum de o generație nouă de psihologi și strategi militari. Însă izvorul principal de teme și tehnici al mișcărilor islamiste nu e nici maoismul, nici Vietnamul, ci, aproape sigur, Războiul din Algeria (1954–1962). Modelul primei insurgențe victorioase a unei forțe naționaliste arabe a fascinat mișcările islamice. Din punct de vedere militar, războiul algerian nu mai are prea mult de oferit celor care îl studiază astăzi. Evoluția armamentelor și a comunicațiilor militare a fost decisivă, în ultimii patruzeci de ani. Însă lecția tehnicilor de interacțiune cultural-socială e aproape intactă și inspiră în continuare. Istoria militară a acestui război uitat e practic absorbită. Nu și catalogul de simboluri și devianțe psihomentale. De ce erau,

de pildă, sodomizați în public ofițerii francezi capturați de rebelii algerieni? Din pură declasare sexuală? Greu de crezut. Ipoteza deviației sexuale nu poate explica de ce au ales autorii acestor acte respingătoare performanța publică și nu s-au mulțumit să își consume prada în singurătate. E mult mai mult de găsit în această practică rituală, care forțează o deschidere spre lumea interioară a arabilor. Un alt paradox algerian: de ce au câștigat net războiul informațiilor serviciile militare franceze (pentru a abandona campania, din motive de politică internă)? Tortura, practicată masiv (de ambele părți) în timpul interogatoriului, nu poate explica în totalitate succesul francez și nu e singurul procedeu care a demoralizat și a rupt rezistența algeriană.

Cine finanțează dreptul la subdezvoltare?

Dincolo de acest gen de episoade extreme, tema strategică a acestor așa-numite războaie murdare e, în mare, alipirea la țesutul social de bază, capacitatea gherilelor de a ilustra o anume competență socială. Așezările mici devin zone sigure ale grupurilor de gherilă. Limba și buna cunoaștere a tradiției le dau locuitorilor un sentiment de solidarizare inevitabil cu rebelii, iar aceștia au asigurată o bază de alimente și de informații. Modelul algerian a fost între timp dezvoltat și sistematizat. Extins, printr-o teorie și practică vastă, el a devenit ceea ce numeroase populații arabe cunosc, astăzi, drept acțiune asistențială a marilor grupuri islamice. Frăția Musulmană, Hezbollah și Hamas conduc o enormă operațiune de intervenție socială în Egipt și Algeria, în teritoriile palestiniene și în Liban, unde administrează, practic, golul de regie comunitară lăsat în urmă de structurile politice locale. Programele directe sau indirecte ale acestor mișcări asigură subzisten-

ța alimentară, educația școlară și asistența sanitară minimă, în sânul unor populații în general abandonate, ignorate sau neatinse de programele oficiale. Problema principală pe care o pune acest gen de acțiune e fabricarea unui enorm atu de natură psihopolitică, la dispoziția mișcărilor islamice. El devine baza politică prin care sunt apoi promovate obiective radicale. Victoria „democratică" a mișcării teroriste Hamas e un exemplu clasic.

În esență, strategiile de acest gen demonstrează populațiilor locale că grupurile teroriste sunt capabile să achite nota de plată, în societăți neproductive, nonliberale și subdezvoltate. Cu alte cuvinte, devenind garantul financiar și asistențial al acestui tip de viață, mișcările islamice confirmă viabilitatea modelului nonoccidental și în același timp stabilesc o legătură solidă cu societățile pe care le mențin, de fapt, în subdezvoltare. Ironia face ca, într-un mod cu totul inconștient, celălalt furnizor de asistență și încremenire al zonei să fie programele de finanțare occidentale, în primul rând industria caritabilă promovată de Uniunea Europeană. Convergența UE–mișcări islamice nu este programată (deși mitul palestinian obsedează și dezinformează, de patruzeci de ani, Europa), dar e o realitate funcțională. Acest pact asistențial nescris răspunde întrebării „cine finanțează dreptul la subdezvoltare?" — o întrebare exclusă, până nu demult, din societățile occidentale și îngăduită, chiar în Occident, sub masca și pretextul sistemului *welfare,* care tinde să ia în întreținere zonele urbane pasive ale marilor orașe. În cazul programelor de asistență pentru palestinieni, fondurile europene ajung în conturile satrapilor locali și sunt răsplătite, așa cum s-a văzut recent, în timpul „crizei daneze", cu atacuri asupra clădirilor și personalului UE. Intervenția mișcărilor islamice e o investiție mult mai profitabilă. Demagogia socială e, în acest caz, răsplătită prin solidaritate politică și

participare la acte de violență populară. Frontul islamic este, prin urmare, mult mai adânc și mai puțin cunoscut decât lăsa să se înțeleagă doctrina războiului împotriva terorismului.

Sălbăticirea Westfaliei

Tradiția militară occidentală e modelată de datele așa-numitului sistem westfalian — o referire la Tratatul care a pus capăt, în 1648, Războiului de 30 de ani și a consfințit conceptul de suveranitate națională în toată Europa. Războaiele s-au conformat, la rândul lor, acestui nou aranjament, presupunând mereu existența unei geometrii stabile, cu două centre de autoritate similar organizate, angrenate într-un conflict simetric. Esența sistemului westfalian e tocmai vizibilitatea totală a părților în conflict, a liderilor, obiectivelor, mesajelor și mijloacelor de luptă. Datele conflictului cu Islamul nu se găsesc în această ecuație. Modelul westfalian e din ce în ce mai greu de susținut. Proliferarea și miniaturizarea armamentelor de distrugere în masă și apariția preponderentă a factorului cultural în războaie reclamă o schimbare masivă de valori în doctrina militară occidentală. Obiectivul principal al ripostei occidentale, în conflictul cu Islamul, nu mai poate fi capturarea liderilor (ca în modelul războaielor premoderne) sau distrugerea capacității industriale a adversarului (ca în modelul celor două războaie mondiale), ci victoria culturală, scurtcircuitarea legăturilor interne ale alianței politico-sociale pe care se bazează mișcările islamiste. Noua doctrină 4GW revine, din acest motiv, la datele clasice ale măsurilor de contrainsurgență, așa cum nu au fost puse în aplicare în Vietnam sau Algeria, și le dezvoltă într-o suită de lovituri militar-culturale. Efectul general poate fi descris drept o rebarbarizare a modelului westfalian. Unitățile mici

și mobile cantonate în pântecele societăților rurale urmează să preia controlul asupra acestei zone vitale pentru necesarul de informații și de aprovizionare a rebelilor. Populația locală trebuie ferită de impactul operațiunii masive de reconversie morală regizată de rebeli prin propagandă și asistență socială.

Dar, înainte de orice, spun noii teoreticieni militari, e necesară revenirea la acțiunile de mare precizie, care pot contracara predilecția rebelilor pentru violența simbolică. Eliminarea liderilor și a subliderilor de rețea, prin asasinat punctual, folosită cu succes de armata israeliană, s-a dovedit o tehnică foarte eficientă. Însă analiștii conflictului israelo-palestinian atrag mereu atenția că o asemenea politică nu e posibilă fără o bază de informații formidabilă, iar aceasta presupune, la rândul ei, o familiarizare perfectă cu teritoriul și cu mentalitatea adversarului. Or, în centrul universului terorist islamic se află problema violenței simbolice — un capitol descoperit abia de curând de comentatorii militari. În ciuda aplicării repetate a acestei tehnici asupra sistemului nervos occidental, sau poate tocmai din acest motiv, reacția publică e complet inadecvată. Mediile de informare au ajuns chiar parte a problemei, amplificând involuntar efectul. Practica intensă a violenței simbolice e un fenomen, o mișcare tactică, un capitol aparte și o noutate șocantă. Însă nimic nu este întâmplător, lipsit de premeditare sau strict patologic în spectacolul bestial pus în scenă de terorismul islamic.

Capul plecat sabia îl taie

Una dintre cele mai răspândite impresii publice impuse de violența teroristă în Occident e imaginea cruzimii nemotivate, a violenței gratuite și suspiciunea de dezechilibru psi-

hic. Atentatele sinucigaşe provoacă mereu „oroarea“ societăţilor occidentale, sau cel puţin asta aflăm din reacţiile mereu identice ale mediilor de informare, din declaraţiile politicienilor sau ale oamenilor de rând (care copiază formule folosite până la saturaţie în limbajul oficial). În scurt timp însă, acest nivel general şi oarecum vag avea să fie depăşit de o noutate terifiantă: măcelul ritual. Decapitările şi mutilările de ostatici au deja o istorie încărcată.

Antropologul american Dawn Perlmuther a încercat prima centralizare statistică a decapitărilor executate de terorişti musulmani şi a înregistrat între optzeci şi o sută de cazuri în perioada 2001–2005. E vorba de cazuri documentate complet, în care identitatea victimei e cunoscută, iar data şi locul execuţiei sunt bine stabilite. Nu intră în acest recensământ sutele de cazuri de decapitare înregistrate în afara Orientului Mijlociu şi alte sute de decapitări comise în Orientul Mijlociu, dar nedocumentate până la capăt (e, de pildă, cazul copiilor decapitaţi de teroriştii islamici în Irak, la Latifyia, cel mai probabil la începutul lunii octombrie 2005). Nu există, însă, nici o îndoială asupra ariei de răspândire a acestei practici oribile. Ea coincide, foarte exact, cu aria de acţiune a grupurilor teroriste musulmane. Primul caz atestat a fost înregistrat şi filmat în 1998, în Cecenia. Apoi, mai cu seamă după 2000, cazurile se ţin lanţ, în Irak, Nigeria, Indonezia, Thailanda, Pakistan, Malaiezia, acolo şi numai acolo unde e activă o mişcare teroristă islamică. Practica e confirmată chiar şi în ghetourile islamice din Europa. Asasinarea rituală a lui Theo van Gogh, la Amsterdam, intră în aceeaşi serie. În Statele Unite a făcut vâlvă cazul unei familii de creştini egipteni copţi, decapitaţi de membri ai unei organizaţii secrete islamice, în New Jersey, la sfârşitul lui ianuarie 2005. Incidentul a părut, la început, inexplicabil anchetatorilor, dar probele au dovedit că măcelul ţinea de se-

ria globală de asasinate rituale, dezvoltată, ca mesaj și semnătură, de teroriști islamici.

Ce spune mesajul și de ce țin să semneze, în acest fel, teroriștii islamici? Întrebările au fost expediate, în general, de câteva răspunsuri simple. Bestialitatea a fost citată, prima, între explicațiile curente și, într-adevăr, știm că bestialitatea e prezentă la locul căsăpirii, în camerele scunde și mizere din casele conspirative ale orașelor irakiene, unde se petrec de cele mai multe ori aceste grozăvii. Știm ce se întâmplă pentru că asasinii insistă să aflăm ce se întâmplă. În odaia mizeră în care va curge, șiroi, sângele sacrificatului e mereu loc pentru un cameraman care filmează totul, în detaliu, de la un capăt la altul. Înregistrarea e prelucrată rapid și, după câteva zile, e „postată", în condiții tehnice mai mult decât decente, pe internet. De acolo, e reluată și plimbată, din site în site, unde e consumată de un public larg sau tezaurizată în colecții oribile, specializate în sadism, tortură și bestialitate. Însă această tendință din umbră e pista greșită. Desigur, spectacolul e insuportabil: victima e legată de mâini și de picioare, călăul se apropie din spate, prinde de păr „animalul de sacrificat" și începe să taie, cu mișcări lente, în timp ce ajutoarele sale fixează, la pământ, trupul. Printre horcăielile și urletele inimaginabile ale omului în curs de decapitare, cei patru-cinci participanți scandează gutural *Allah Akbar!* Când capul e, în sfârșit, desprins de trup, șeful de ceremonii îl ridică, o clipă, la nivelul camerei video, după care îl așază, întotdeauna, pe spatele trupului decapitat. Cine a avut curiozitatea sau nechibzuința de a privi acest gen de înregistrări va fi bântuit multă vreme de detalii înfiorătoare. În primul rând, poate, mișcarea lentă și răbdătoare a cuțitului. Această insistență explicită nu poate fi gratuită. Ea le spune celor care privesc, din afară, că spectacolul nu e o simplă reglare de conturi, o

pedeapsă extremă, aplicată într-un moment de furie paroxistică.

E momentul să distingem între execuţie şi asasinatul ritual. În mai toate sistemele juridice cunoscute, execuţia e rezultatul unei judecăţi, al unui proces care a stabilit — mai mult sau mai puţin legitim şi credibil — că acuzatul a încălcat un sistem de reguli. Execuţia e, astfel, monopolul unei autorităţi juridice, cel mai adesea de stat. Decapitările la care recurg teroriştii islamici au date complet diferite. Ele nu pedepsesc după o prescripţie legală (deşi — vom vedea — invocă un anume gen de norme) şi, în cele mai multe cazuri, nu urmăresc o răscumpărare sau un beneficiu politic imediat. Lentoarea decapitării spune cu totul altceva. Cine se opreşte, oripilat, la bestialitatea pură devine, într-un fel, următoarea victimă. Trauma provoacă o spaimă adâncă, raţiunea e complet blocată şi regia din spatele spectacolului montat de măcelari rămâne nedescifrată.

Capul plecat sabia îl taie încet şi cu un rost

Expunerea lentă a cruzimii ţine de ritual. Ea transmite o valoare simbolică importantă. Decriptarea acestei forme de manifestare rituală nu poate fi dusă până la capăt decât odată cu interpretarea atentă a elementelor de spectacol. Căci fiecare detaliu al ceremoniei e elaborat cu atenţie, într-o scenografie fixă. Înainte de orice, decapitarea în regie teroristă nu poate avea loc în public, iar această situaţie nu e impusă doar de regulile conspirativităţii. Pedeapsa aplicată într-un spaţiu închis măreşte impresia de autoritate şi atinge, cumva, ideea unei decizii vag judiciare. Totodată, ea elimină riscul fatal pentru coerenţa macabră a acestui gen de ceremonii: proba de demnitate a victimei. Scenografia rituală poate fi dereglată de ultimele cuvinte ale condamnaţilor, iar acestea

rezistă și inspiră postum, într-un joc de mesaje pe care asasinii nu-l mai pot controla.

Pe 14 aprilie 2004, teroriști islamici l-au asasinat pe Fabrizio Quattrocchi, un tânăr italian angajat de o firmă de securitate în Irak. Înainte de a fi împușcat, Quattrocchi a încercat să smulgă banda care îi acoperea ochii și a strigat: „Acum o să vă arăt cum știe să moară un italian!". Înregistrarea video a execuției lui Quattrocchi a fost capturată de trupele americane și difuzată în Italia. Curajul extraordinar al acestui bărbat de treizeci și șase de ani a emoționat Italia și a fondat un cult memorial. Președintele Italiei l-a decorat post-mortem cu cea mai înaltă distincție de stat, iar discuția asupra unui monument public în memoria lui Quattrocchi e în faza finală. Teroriștii musulmani au înțeles bine lecția.

După fiascoul Quattrocchi, execuțiile au fost reglementate strict. Spațiul închis e aproape obligatoriu. Doar călăul are dreptul la ultimul cuvânt. Victima e lichidată măcelărește, fără dreptul la ultima dorință sau cuvinte de rămas-bun. Singurele mesaje admise sunt înscrise pe pereții camerei, unde sunt mereu afișate drapele sau înscrisuri musulmane, cel mai adesea citate coranice. Tot acolo se poate citi clar numele organizației care conduce operațiunea. Participanții pozează așezați în grup, umăr la umăr, îmbrăcați de obicei în negru, ca o instanță viguroasă și unită. Fețele sunt acoperite, în vreme ce vizibilitatea armelor e căutată, după o sugestie care trimite la tradiția islamică, în care arma e semnul gravității masculine și militante. În centru se află liderul grupului, care citește, de altfel, un soi de motivație–sentință–proclamație. De obicei, textul e neobișnuit de lung și ramificat, într-un contrast ușor rizibil cu precaritatea spațiului ales pentru măcel. Conținutul acestor texte e un amestec de retorică antioccidentală, citate coranice și clișee antiimperialiste. Textul nu e, de fapt, citit pentru a fi ascultat, ci pentru a ornamenta cu un minimum de gravitate instituțională. Nimeni nu va

reuşi să îşi fixeze atenţia asupra mesajului scris, ştiind ce grozăvie urmează.

Apoi începe măcelul şi, abia din acest moment, care a lăsat în urmă decorul uzat al proceselor improvizate dintotdeauna de revoluţionari leninişti, gherile urbane italiene sau forţe de „eliberare" sud-americane, începe să curgă, odată cu bolborositul sângelui, mesajul principal. Însă efectul esenţial se consumă altundeva. Violenţa inumană a decapitărilor trimite memoria occidentală într-o zonă de mult interzisă. De undeva, din trecutul primar şi premodern, din arheologia primelor straturi de viaţă umană, revine agresiv o amintire tabu, amintirea pe care secole de modernitate şi civilizaţie au căutat să o facă uitată: amintirea barbariei. Reîntâlnirea cu acest monstru provoacă teroarea. Nesiguranţa asupra rezistenţei istorice a civilizaţiei inundă conştiinţele şi provoacă o spaimă arheologică, fără seamăn. Pe această ezitare înspăimântată contează autorii măcelurilor. Şi tot acesta este motivul pentru care, dincolo de teroare şi dezgust, trebuie găsită tăria de a analiza şi de a înţelege. Decapitările spun enorm despre natura adversarului, intenţiile şi premisele sale de gândire. Ceea ce a scăpat prea mult timp Occidentului îngrozit e tocmai caracterul articulat al acestor acte care trec drept izbucniri de sadism pur. Dimpotrivă. Nimic nu e mai bine aşezat cultural, mai conform cu tradiţia istorică şi spirituală a Islamului decât aceste presupuse acte de nebunie. Ele vin dintr-o istorie veche şi se revendică de la o spiritualitate certă. Nimic nu e lipsit de sens şi de istorie în aceste aşa-zise derapaje psihotice.

Dr Guillotin — saudit postum

Decapitarea nu e o invenţie a regimurilor sau a istoriei islamice. Numim, astăzi, pedeapsă capitală orice pedeapsă cu moartea. Însă termenul desemna la început, în mod precis,

decapitarea. Cuvântul latin *capitalis* trimite anume la cap și decapitare. Cum și de ce a apărut acest stil de suprimare a vieții nu e greu de înțeles. Explicația cea mai simplă ține de eficiența chirurgicală. Gâtul e punctul vulnerabil. Greu de apărat și relativ ușor de lovit, gâtul e locul în care o lamă bine folosită produce o rană fatală. La fel de importantă e conotația simbolică. Capul e sediul fizionomiei și al persoanei vizibile. El reprezintă, în cel mai înalt grad, ființa morală, vorbitoare și intelectuală a adversarului sau a condamnatului. Despărțirea capului de trup are, deci, o semnificație dublă. Mai întâi, ea umilește până la capăt și anulează toate atributele superioare ale celui ucis în acest fel. În al doilea rând, acest gen de pedeapsă e un șoc. Victorie nimicitoare și desfigurare decisivă, decapitarea aduce executantului și asociaților săi un triumf fizic și figurativ complet. Totodată, acest gen de mutilare provoacă o traumă fără seamăn celor asociați cu cel ucis: familie, camarazi, societate. Caracterul exemplar al acestei modalități de execuție a fost înțeles rapid și transferat în ceremonii care au mizat pe traumatismul public.

Decapitarea a fost practicată în toate epocile și de aproape toate regimurile politice cunoscute. Romanii au folosit-o adeseori pentru a reprima cumplit sedițiunea militară (deși regia publică a execuțiilor romane era foarte redusă). Episoadele biblice menționează decapitarea ca pe o practică bine stabilită. Evul Mediu european abundă în decapitări obscure sau de mare relevanță politică. Ceremonia e, în acest punct, la apogeu. Decapitarea e recuperată, într-o regie amplificată industrial, de Teroarea revoluționară franceză. Dr Joseph Ignace Guillotin propune, pe 10 octombrie 1789, Adunării Constituante — iar onor membrii Adunării aprobă — decretul care face din ghilotinare pedeapsa unică pentru delictele majore (de cele mai multe ori, crima de trădare și complot contrarevoluționar). Monsieur Sanson, călăul acreditat al no-

ului regim, se plânsese în repetate rânduri că metoda de decapitare manuală nu mai era potrivită. Numărul execuţiilor creştea ameţitor şi călăii nu mai făceau faţă. În aprilie 1792, ghilotina e pusă pentru prima oară la lucru. Toate Departamentele Republicii sunt înzestrate, în număr mulţumitor, cu noua maşinărie. Teroarea se dezlănţuie şi lama ghilotinei taie zilnic, de la un capăt la altul al Franţei. Din 1871, instrumentul e pus la lucru şi în Germania, dar frenezia ghilotinării atinge apogeul abia în timpul regimului nazist. Între 15 000 şi 20 000 de persoane sunt executate în acest fel, pentru crima de uneltire sau propagandă antinazistă. Pedeapsa ia un caracter special în cazul condamnaţilor speciali. Cei mai înverşunaţi sau detestaţi antinazişti sunt ghilotinaţi cu faţa în sus. Cariera ghilotinei se apropie totuşi de sfârşit. Germania o foloseşte, pentru ultima oară, în 1949. Germania comunistă o menţine câţiva ani mai mult. Franţa încheie execuţiile prin ghilotinare în 1977. Însă practica execuţiei prin decapitare era de mult o excepţie. Dispariţia ei completă nu e decât împlinirea unei tendinţe constante.

Pedeapsa capitală rămâne în vigoare în destule state, însă nicăieri decapitarea, cu încărcătura ei sinistră şi dezgustătoare, nu mai e acceptabilă. Statul modern s-a eliberat de presiunea simbolisticii rituale. Nu a abandonat-o cu totul, ci a recalibrat-o prin mijloacele discursive şi ceremoniile universului politic liberal. Această schimbare a avut, ca atâtea alte variante de emancipare individuală şi colectivă, un ecou minim în lumea islamică. Regimurile de orientare islamică rămân fidele ritualismului primar, de care se simt bine slujite şi reprezentate. Pe listă: Arabia Saudită, Qatar, Yemen şi Iran (se pare că William Buckley, fostul şef al staţiei CIA din Liban, a fost decapitat în Iran, unde a fost trimis de organizaţia Hezbollah, care îl răpise în 1986). Algeria nu mai practică oficial decapitarea, dar mişcările islamice algeriene au adus,

la un moment dat, o inovație remarcabilă în domeniu. La jumătatea anilor '90, în momentele de maximă violență ale războiului civil, comandourile teroriste au apărut însoțite de ghilotina ambulantă — un dispozitiv primitiv de tăiat capete, înșurubat pe podeaua unei camionete. În această variantă improvizată, ghilotina a fost folosită pentru execuții rapide, la fața locului, în cursul raidurilor asupra satelor și orașelor.

Decapitarea e aplicată cu rigoare, decor oficial și fervență constantă mai ales în Arabia Saudită (Iranul preferă lapidarea, o altă pedeapsă de mare forță simbolică). Persistența decapitărilor publice în țara de origine a Islamului e mai mult decât un accident. Pedeapsa sancționează, în Arabia Saudită, un mare număr de delicte: religioase (apostazia), civile (omor, jaf cu mână armată, trafic de droguri) și sexuale (viol, homosexualitate, adulter — definit exclusiv ca infidelitate a femeii). Aproape în fiecare vineri, după rugăciunile de prânz, apariția rapidă a echipajului clasic, alcătuit dintr-o ambulanță, câțiva ofițeri de poliție și cei trei membri ai grupului de călăi, e urmată de derularea rapidă a unui covor de plastic verde (culoarea Islamului) și de plasarea condamnatului, deja tranchilizat, cu fața spre Mecca. Piața sau parcarea se umple de asistență și decapitarea își urmează cursul. În spatele acestei proceduri oficiale se ascunde fidelitatea față de o lungă tradiție istorică, niciodată abandonată. Tradiția e într-adevăr copleșitoare.

Istoria islamică a decapitării

Cronicari contemporani sau comentatori târzii ai vieții Profetului menționează, frecvent, cazuri de decapitare în masă a prizonierilor. Aceste relatări sunt perfect compatibile cu ideile și practicile generale ale timpului, așa cum pot fi ele

aflate şi în justiţia de curte europeană, şi în represaliile ordonate de comandanţi militari europeni. Există, însă, în istoria islamică a decapitării o anume insistenţă şi imaginaţie specifică, un humus bogat, mustind de sânge şi de sugestii, care nu se va subţia niciodată cu totul. El va permite, mai târziu, când practica va fi abandonată de Lumea Nouă, o reconectare uşoară cu justiţia statelor islamice, arondată la codul legal-religios tradiţional (Şaria) şi cu actele de violenţă extremă ale terorismului islamic. Adaosul tehnologic, digitalizarea şi montajul video la care recurg, astăzi, expert, teroriştii sunt doar o fabuloasă cameră modernă de ecou care amplifică un reper arhaic.

Cel mai vechi episod trimite la anul 672, când bărbaţii tribului evreu Banu Qurazya sunt decapitaţi, după ce se predaseră. În acest episod, e vorba de 600–700 de persoane. Cifrele cresc spectaculos, odată cu expansiunea militară a Islamului. Una dintre cele mai discutabile imagini istorice în circulaţie rămâne mult cântatul califat iberic, spaţiu vast de reverie al noii corectitudini istorice. Faptele istorice ilustrează o cruzime neliniştitoare. În 713 spaniolii creştini din Toledo se răscoală. Revolta e reprimată şi toţi liderii militari şi spirituali locali sunt decapitaţi. După bătălia de la Zallaqa, în 1086, în jur de 20 000 de cadavre de soldaţi castilieni sunt decapitate. Islamizarea prin violenţă extremă şi rituală e un model universal. Spania secolului al VIII-lea nu e o excepţie. În India lui Babur (1483–1530), descendent al lui Genghis-Han, fondator al Imperiului islamic mongol Mughai — o altă fantasmă a „toleranţei", cultivată de revizionismul istoric — infidelii învinşi sunt decapitaţi în masă, iar capetele aşezate în piramide care ornează intrarea în corturile din tabăra comandanţilor militari musulmani. Odată cu apariţia otomanilor, decapitarea devine o practică de stat şi însoţeşte aproape orice sfârşit victorios de bătălie.

Balcanii și răsăritul european cunosc foarte bine această aplecare deosebită. Izvoarele istorice abundă. Pe 15 iunie 1389, după o bătălie schimbătoare, la Kosovopolje, otomanii ies victorioși. Regele sârb Lazăr e decapitat imediat. În 1444, bătălia de la Varna se încheie cu un dezastru militar pentru armatele creștine. Vladislav, rege polon al Ungariei e decapitat în tabăra sultanului Murad. În 1463, sultanul Mehmet îngăduie Marelui Muftiu al Imperiului să-i decapiteze personal pe Ștefan Tomașevici, ultimul rege al Bosniei, și pe fiii săi. În 1526, ungurii sunt învinși la Mohacs. Sultanul Suleiman ordonă decapitarea a 2 000 de prizonieri. Pe 26 august 1714, la Constantinopol, Constntin Brâncoveanu și cei patru copii ai săi sunt decapitați în public. Anton Maria del Chiaro, fostul Secretar al Domnului, ne spune că Brâncovenau le-ar fi vorbit fiilor săi, cu o clipă înainte de sfârșit: „Copiii mei, fiți cu curaj! Am pierdut tot ce aveam pe lumea aceasta. Să ne mântuim cel puțin sufletul."

Practica decapitării nu se restrânge la spațiul răsăritean și nu se oprește în zorii epocii moderne. În 1807, în timpul expediției militare din Egipt, sute de prizonieri britanici sunt decapitați de forțele otomane. Chiar în 1930, efortul reformator al lui Kemal Atatürk e întâmpinat de o revoltă de tip mahdist, vechi motiv milenarist musulman care anunță întoarcerea lui Mahdi (imamul salvator care pune capăt dezordinii universale și instaurează Califatul Etern — cel mai recent și proeminent adept al acestei viziuni e președintele iranian Ahmadinejad). Revolta mahdistă din Turcia anului 1930 e condusă de un Mehmet care se proclamă Mahdi și pornește, urmat de susținători, spre coasta apuseană a Turciei. Acolo cucerește câteva garnizoane militare și, bineînțeles, îi decapitează pe comandanții militari locali. Predilecția pentru decapitare e o constantă istorică în lumea musulmană. Nici modernizarea industrială, nici importul de instituții juri-

dice nu-i poate slăbi popularitatea. Regimurile de stat, rebelii şi apostolii Islamului se întorc mereu la ea, cu o convingere solidă, aproape cu reverenţă. Tradiţia şi istoria nu explică îndeajuns. Pietatea spune mai mult.

Teologia islamică a decapitării

Urmele justificării teologice nu sunt greu de găsit. Decapitarea apare în textele sacre islamice, aşa cum apare în textele biblice. Cu o diferenţă: acolo unde textele biblice înregistrează o practică, textele islamice formulează o prescripţie. Exegeţi ai Coranului au identificat un număr de pasaje care fac din decapitare o formulă de atac şi de execuţie cu destinaţie şi simbolistică precise. Cele mai citate pasaje au fost, mereu, supuse interpretării şi reinterpretării teologilor şi filologilor musulmani, care le-au confirmat însemnătatea şi actualitatea. Primul îl îndeamnă pe cel care luptă în numele Profetului: „Când îi întâlneşti pe infideli pe câmpul de luptă, loveşte în gâtlej". Comentatorii musulmani, mai vechi sau mai recenţi, ai pasajului resping interpretarea formală şi recomandă respectarea strictă a acestei formule. Al doilea pasaj e la fel de explicit: „Voi stârni groaza în inima infidelilor, tăindu-le capetele şi zdrobindu-le mâinile". Comentatorii insistă asupra valorii practice a pasajului. Gâtul e locul cel mai potrivit pentru lovitură, pentru că e slab apărat, iar zdrobirea mâinilor va împiedica adversarul să continue lupta. Acest gen de precizări ţine de o artă militară de-acum depăşită, însă nicăieri în exegeza coranică aceste prescripţii nu sunt tratate cu distanţa cuvenită unor antichităţi. Decapitarea e, dimpotrivă, o realitate istorică şi o instituţie simbolică vie şi activă. Intactă din punct de vedere dogmatic, tehnica

decapitării e un reper sacralizat, o probă de fidelitate și o promisiune.

Bestia atinge idealul

Tăietorii de capete din înregistrările video care abundă pe internet sunt slujbași grijulii ai unui rit în care detaliile au o importanță aparte. Distribuția, decorul, costumele, calitățile victimei, instrumentele execuției sunt alese cu atenție și respect. Punctul de plecare și recordul scenografic pe care călăii încearcă mereu să-l egaleze e, din acest punct de vedere, decapitarea filmată, în februarie 2002, a ziaristului Daniel Pearl, de la *Wall Street Journal*. Toate condițiile s-au reunit, cu acest prilej sinistru, ca într-un *jackpot* ritual: un american evreu, jurnalist la ziarul stindard al capitalismului pur-sânge. După măcelărirea lui Pearl, aproape toate celelalte exerciții au căutat să emuleze jocul simbolic perfect al originalului. Pe 22 iunie 2004, teroriștii islamici s-au grăbit să-l declare „misionar" și să-l decapiteze pe Kim Dun Il, un sud-coreean care nu avea decât vina de a fi creștin și de a se fi aflat în zona imediată de acțiune a grupului care l-a luat ostatic. Nevoia de simboluri și de raportare la decorul istorico-teologic islamic pare prima preocupare a autorilor de decapitări. Cuțitul care taie capete e o trimitere evidentă la sabie, arma tradițională a bravurii militare islamice și simbol istoric reținut, încă, de drapelele de stat ale Arabiei Saudite și Omanului.

Nici tehnologia decapitării nu e întâmplătoare. În locul unei lovituri decisive, teroriștii practică supliciul lent, prelungit. Această încetineală premeditată pare să evoce o nevoie de expunere, o dovadă de râvnă pioasă a celor care se îndreaptă, prin acte simbolice extreme, spre zona de contact

cu alte timpuri, cu o măreție pierdută, dar recuperabilă. Aranjamentul studiat și violența terminală a acestor acte continuă chiar după încheierea execuției. De îndată ce cuțitul a desprins capul de trup, călăii încep un dans bizar, o serie de țopăituri și de înclinări ale corpului, însoțită de un cor de strigăte satisfăcute și recunoscătoare: *Allah Akbar*! Dumnezeu e mare și la el vor să ajungă, de fapt, acești oameni care se socotesc cu prezentul, în primul rând cu formele sale vii, necontrolabile și contrariante — cu omul occidental, agentul schimbării, figura insuportabilă a unui timp neînțeles, grăbit și amețitor. Călăii vor să facă joncțiunea cu o altă calitate a timpului, cu un moment sacru și îngăduitor, cu fericirea ultimă care așteaptă, plină de făgăduințe, acolo, în preajma istoriei sfinte, în vremurile de glorie ale Profetului, Spadei și Islamului Inițial. Doar acest ritual violent și expiator poate dizolva, într-o retortă subterană cu aparențe înalt spirituale, orice complex, toate complexele. Bestiile ating idealul. La sfârșit, într-o cameră plină de sânge și de capete, unele retezate, altele bolnave de cancer mitologic, domnește regresia. Timpul s-a oprit, iar inițiații în taina grozavă a sacrificiului au coborât până la capăt. În barbaria pură.

Funcția revizionistă

Reintegrarea devotaților islamici în orizontul mitic al începuturilor este un mecanism obscur. Instrumentația rațională nu e de mare folos în asemenea situații și cu asemenea pacienți. Istoria mentalităților și patologia de masă sunt căi de abordare mult mai potrivite. În schimb, evoluția intelectuală a elitelor occidentale, în relația lor cu aceste fapte și, mai larg, cu conglomeratul islamic, e oricând analizabilă rațional. În mare, ne aflăm în fața unui caz colectiv de simpa-

tie prin deviere pentru cauza și formula de viață islamice. Simpatie prin deviere, pentru că în mod evident nu există nici o sursă directă, nici o explicație vizibilă, imediată și logică a acestui gen de părtinire. Cu alte cuvinte, proislamismul elitelor academice occidentale și al mediilor de informare în care se reflectă imaginea și ideile lor nu coboară nemijlocit din contactul cu lumea Islamului. O indicație mult mai sigură asupra mobilului acestei simpatii e împrejurarea constantă care face din simpatizanții lumii islamice critici și detractori ai lumii occidentale. Proislamismul presupune, riguros, antioccidentalismul. Excepțiile sunt rarisime. Punctul de plecare al simpatiilor islamice e de fapt un adânc sentiment antioccidental, un dezacord, o rușine și o culpă care se transformă în revoltă, coagulează într-o critică generalizată a Occidentului și identifică un oprimat, în care stau alternativa și viitorul nonoccidental. Câștigătorul desemnat al simpatiilor antipatiei față de Occident e, după caz și după mersul istoriei, adversarul cel mai *en vogue*, răsculatul de serviciu: ieri, nazismul și bolșevismul sau mișcările de eliberare anticoloniale. Astăzi, terorismul islamic. Însă angajamentul proislamic nu e un formular de adeziune. Aventura acestei opinii este o poveste subtilă și insesizabilă, adeseori, chiar pentru eroii săi. Ea începe ca un act curajos de divergență morală față de istoria sau de modelul social occidental și se încheie cu spectacolul terifiant al convergenței. Ieri, nazificarea și bolșevizarea intelectului profesionist occidental. Astăzi, islamizarea. Mereu, rinocerizarea. Există un prag. Dincolo de el, elitarul începe să vadă și să creadă în nou, în esența diferită a lumii pe care o proclamă propriile teorii.

Procesul e fascinant. El începe cu indigenizarea adversă a elitarului occidental care se dislocă din lumea sa, fără a-i părăsi avantajele. Treptat, el începe să mimeze gesturile, modurile și chiar costumația unei alte lumi, întotdeauna ostilă

ordinii vechi. Elitarul începe să imite, se simte inițiat într-un mister și, în cele din urmă, e gata de abandonul total, convins că participă la o dramă superioară, care îl are în centru, ca revoluționar și agent al istoriei. Pe parcurs, însă, eroul trebuie să elaboreze conceptele și imaginile, cadrul cultural care infirmă tradiția și justifică saltul în gol. Această secreție resentimentară se numește revizionism. Revizionism filozofic, istoric, artistic, religios. Fiecare dintre aceste domenii se curbează, sub influența interpretării revizioniste.

Între toate variantele revizuirii generale a culturii occidentale, nici una nu a făcut progrese mai rapide decât rescrierea imaginară și resentimentară a istoriei. Îi datorăm aplecarea generală a tineretului, cu educația încă proaspătă, spre exotismul frust și pur al lumilor neoccidentale. Îi datorăm, în aceeași măsură, ignoranța compactă în fața propriei istorii. Cheia acestei mașini de casat istoria e clișeul ideologic. Seria e impresionantă: colonialismul occidental (care nu-i deranjează, altfel, pe indienii sau nigerienii conștienți de câștigul enorm adus de contactul cu Occidentul). Apoi: sclavagismul, rușinea care rămâne, în acest gen de interpretări, o proprietate europeană și nord-americană, nu o practică universală, ilustrată copios și de arabi. Tot așa, catalogul discriminării femeii, îmbogățit acerb de un feminism mut și ridicol în fața declasării sistematice a femeii în Islam. Una dintre cele mai pașnice și acceptate imagini ale seriei e „marea civilizație hispano-arabă“ Califatul spaniol e un exemplu aproape didactic de revizionism istoric și merită câteva rânduri în plus.

Soldatul ideii pure

Ce a fost, de fapt, civilizația hispano-arabă? Aproape orice altceva decât aflăm din idila revizionistă care ocupă ne-

stânjenită lucrările istorice și comentariile grăbite ale ziarelor. Imaginea acceptată în mod curent descrie acest melanj civilizator drept o oază de gust, toleranță și spirit, într-o Europă întunecoasă și violentă. Într-adevăr, imediat după 700, când Islamul militar începe să urce dinspre Africa de Nord, prin Spania, de-a lungul marelui estuar hispano-franc, echilibrul și compoziția civilizației locale se schimbă. În momentul de apogeu al noului regim, cu aproximație secolul X, putem vorbi de o importantă cultură de limbă arabă. Problema civilizației e, însă, cu totul altceva. În primul rând, pentru că, dincolo de forța lor militară excepțională, arabii instalați în Spania sunt o populație redusă numeric. Această nepotrivire numerică între efectivele și succesele militare remarcabile ale arabilor a declanșat o discuție enormă între teoreticienii și istoricii militari. Într-adevăr, cum se explică expansiunea triumfală a Islamului, într-un interval relativ scurt și în lipsa unei superiorități tehnice notabile?

Aproape imediat după moartea Profetului (8 iunie, 632), expediții militare islamice atacă Asia Centrală, Africa de Nord, Bizanțul și distrug sau avariază grav aparate militare solide. Însă arabii nu aduc pe câmpul de luptă inovații tehnice majore. Cultura lor militară e relativ modestă. Singurul lor atu incontestabil e apariția rapidă și surprinzătoare a călăreților care ajung în teatrul de luptă relativ proaspeți (transportul de uzură e asigurat de cămile — cavaleria nu participă la efortul de povară). Însă arta de mare viteză a raidului de cavalerie nu poate explica mult. Arabii învinge, în serie, adversari cu o organizare și o dotare net superioare. Caracterul relativ rudimentar al tehnicii și al gândirii militare arabe nu pare să afecteze performanța trupei. Explicația trimite din nou la acea atitudine existențială virulentă și surprinzătoare, pe care războinicul arab o împarte cu toți „primitivii" militari de mare calibru, de la huni la gherila maois-

tă. Acest apetit permanent pentru atac şi violenţă e susţinut de o anume idee, de o credinţă care animă şi garantează. Puterea de combustie a acestei idei întrece datele fixe ale dispozitivelor militare şi produce un soldat formidabil.

La mijlocul secolului trecut, Mao a insistat cu aparentă naivitate pe lipsa de importanţă a situaţiilor tactice şi pe imperativul credinţei în victorie. Aceeaşi declasare a mijloacelor militare „culte" e vizibilă, cel puţin în prima jumătate a celui de-al Doilea Război Mondial, în comportamentul soldaţilor şi al comandanţilor sovietici. Stalinismul militar a însemnat, în primul rând, un program de îndoctrinare colectivă care a transformat unităţile militare sovietice în grupuri de sacrificiu, adeseori voluntar (de rest s-au ocupat NKVD-ul şi, mai ales, SMERSH — trupele de şoc angajate în reprimarea, prin execuţie, a ezitărilor ideologice pe front). În cazul arabilor, motorul ideologic e Islamul însuşi, o doctrină care izbuteşte, de la bun început, o sinteză teologico-militară avansată: Profetul e lider militar, iar Jihadul are o filozofie complexă, care stabileşte primatul conflictului şi al luptei în aproape orice situaţie de contact. Soldatul ideologic islamic, maoist sau eroul anonim al doctrinei lui Ho Şi Min sunt prin excelenţă maşini de luptă cu consum redus de tehnologie şi cu o uriaşă investiţie dogmatică. Islamul acoperă perfect golul de tehnologie şi face din trupele arabe ale secolelor VII-X o forţă fără egal.

Preeminenţa ideologică e atât de mare, încât ameninţă la un moment dat chiar sistemul de luptă pe care-l articulase. Problemele de doctrină teologică controlează agenda militară. Deja, la sfârşitul secolului VII, teologii şi militarii dezbat chestiunea luptei intraconfesionale: pot musulmanii lupta şi ucide alţi musulmani? Chestiunea e impusă de războaiele civile sunnito-şiite şi, mai ales, de desprinderea califatelor spaniol şi nord-african, care contestă autoritatea centrului. Coranul

interzice lupta musulmanilor cu musulmanii și această prescripție religioasă a dovedit suficientă autoritate pentru a dicta schimbări majore de administrație și de efective militare. La începutul secolului IX, califii dinastiei Abaside sunt confruntați cu o criză acută de personal militar și fondează, în replică, sistemul sclavajului militar. Califii cumpără sclavi pe care-i înarmează. Criza teologică e rezolvată. Sistemul islamic al armatei de sclavi devine o instituție istorică, ignorată sau ascunsă, de altfel, cu mare degajare de istoricii revizioniști și de criticii sclavagismului euro-american. Însă, la sosirea lor în Spania, imediat după 711, efectivele militare islamice nu sunt numeroase. Puterea de șoc a trupelor care trec Gibraltarul e uluitoare. Penetrația e blocată, *in extremis*, abia în 732, de Charles Martel, la Poitiers, după o bătălie care a decis că Europa Occidentală rămâne creștină. Forța militară e susținută de forța ideii islamice. Aceeași idee dă, în mare, conturul cultural al noului califat.

Andalus — califat roman

Arabii cuceritori ai Spaniei sunt, în mod fundamental, intermediari, nu generatori de valori. Odată cu ei, sosesc noutăți materiale și de atitudine de mult consacrate în bazinul oriental al Mediteranei, acolo unde se încheiase, deja, o sinteză fabuloasă de istorie greco-romano-orientală și de straturi culturale eline, latine și alexandrine. Arabii aduc acest virus splendid și îl dezvoltă, chiar, în calitate de interpuși, traducători și comentatori. Însă produsul natural transportat de civilizația arabă, la nord de Gibraltar (ca și în Malta și Sicilia), e un sistem de viață aspru și violent, tipic pentru nomazii militari, și un regim teocratic de fier. Inventivitatea noii culturi la putere e redusă (și rămâne așa, fără între-

rupere, în lumea islamică a secolului XXI). Cultura recoltată de arabi şi revărsată asupra Spaniei (*Andalus* — în toponimia arabă) e cultura popoarelor cucerite (sirieni, egipteni, persani), mediată de arabi şi verbalizată sau scrisă în arabă. În Spania, arabii cuceresc, dar găsesc o civilizaţie împlinită, de fabricaţie romană, pe care nu o pot depăşi şi faţă de care se plasează ca personal istoric de întreţinere. Astfel, arabii adoptă structurile administraţiei romane, aşa cum le-au găsit conservate de regalitatea vizigotă. Lucrările publice, regulile vieţii casnice, serviciile orăşeneşti de igienă sunt încă în funcţiune, la sosirea arabilor. Ei găsesc, în Spania, vile şi case confortabile, drumuri, apeducte, monumente, poduri, fortificaţii, porturi, băi publice, fântâni, multe dintre ele obosite de uzura istorică şi de absenţa administratorului roman. Faimoasele „băi maure" ale Spaniei, sunt, de fapt, băi romane preluate, simplificate şi redecorate de arabi. Fântânile publice ale oraşelor controlate de arabi sunt fie restaurări, fie imitaţii ale structurilor de bază romane. Dispunerea structurală respectă modelul roman. Decoraţiile superbe reproduc, cu mână arabă, extraordinara artă a mozaicului roman târziu care a înflorit, încă din secolul V, în perimetrul italic, la Ravenna sau Aquilea, după ce invadase spaţiul imperial, prin lucrări private sau de amenajare publică, până la frontierele britanice şi siriace.

În acelaşi timp, însă, agricultura odinioară prosperă a Andaluziei cade. Istoricii arabi vorbesc în mod repetat de „foamete". Excelenţa militară a arabilor nu ajunge pentru a menţine agricultura. Conflictul e semnificativ. Agricultura cere un sistem stabil, o administraţie şi o tehnologie de care arabii sunt departe. Impasul agricol al unor regiuni altădată îndestulate, ca Baetica, semnalează, probabil, şi dezagregarea ţesutului social rural. De altfel, caracterul reţelei sociale este o problemă generală a califatului spaniol. Omogenitatea cul-

turală a populației e compromisă și, odată cu ea, cade una dintre condițiile esențiale ale evoluției de civilizație. Faimoasa convieţuire „multiculturală" a populațiilor Spaniei islamice e mai mult o invenție a revizionismului de secol XX. În realitatea istorică a secolului X, ea era mai degrabă o problemă decât o binecuvântare. Clișeul istoric ne lasă să bănuim, fără alte comentarii, un exemplu de toleranță luminată, care contrazice, din vechime, agresivitatea proverbială a Islamului. Dar lucrurile nu par să fi stat așa. La un loc, spanioli, vizigoți, berberi, arabi, sirieni yemeniți, creștini, musulmani și sefarzi trăiesc fără să se poată armoniza. Lipsesc tocmai prestigiul și exemplul unei culturi înalte, la putere. Interpenetrarea rămâne redusă. Convieţuirea are doar suprafață. La primul pretext ea trece în ostilitate deschisă. Culturile se ciocnesc fără să găsească un aranjament convenabil. Răscoalele sunt dese și nu încetează nici la 700, nici la 1000, nici la 1500. Asta nu înseamnă că nu există o cultură oficială, dar ea e mai mult decât problematică.

Apar excepții remarcabile și domnia califului Hakam al II-lea, care finanțează școli, la Córdoba, e un exemplu strălucit. Seria continuă cu Abd er Rahman și Abd er Ren Nasir. Însă educația nu scapă nici o clipă de sub supravegherea teologilor musulmani, adevărații administratori de sistem cultural. Așa-numitele universități arabe sunt școli teologice pe lângă moscheile principale și pregătesc personal clerical. Astronomia e permisă doar în măsura în care poate ajuta la probleme de calcul al calendarului bisericesc. Botanica și medicina sunt tolerate din considerente practice (deși n-are rost să ne imaginăm că medicina acelor timpuri avea prea multe legături cu medicina următoarelor secole europene). Oricum, majoritatea medicilor „arabi" sunt, de fapt, creștini și sefarzi convertiți. Știința și filozofia au o viață grea. Atât cât este filozofia e, în principal, o reacție anticlericală hrănită de un

solid substrat greco-alexandrin. Însă acest gen de temeritate filozofică izbucnește, semnificativ, doar la periferii, departe de metropola imperială din Peninsula Arabă. Din nou, cei mai mulți filozofi „arabi" sunt evrei sau creștini convertiți. Ibn Kakam e evreu. Marele Averroes, superstarul și atuul revizioniștilor de astăzi, e creștin. Așa-numita toleranță arabă e deosebit de iute la mânie. Ibn Mussarra (un empedoclian din Córdoba) se exilează. Cărțile lui sunt arse în public de cler. Ibn Hazam, istoric și critic al religiilor, e exilat în Majorca. Și cărțile lui sunt arse. Averroes însuși e izgonit din Córdoba și caută adăpost în Maroc, unde e întemnițat, apoi silit să se lepede de doctrină, în fața Marii Moschei. Toate aceste acte de represiune sistematică sunt aprobate de istoricii arabi ai timpului, care pomenesc laudativ cazuri de tăiere a limbii, mutilări multiple și crucificări de filozofi.

Desigur, Islamul nu e singurul performer în materie. Diferența e că povestea lui Bruno a ajuns act de acuzare și obiect de șantaj în răfuiala stângii (post) marxiste cu Biserica, în vreme ce palmaresul Islamului e, practic, ascuns cu premeditare de istorici, programe școlare și editorialiști. Toți și toate se bat pentru a păstra puritatea dosarului islamic. În locul istoriei, tronează clișeul unui califat spaniol color și cărturăresc, tolerant și multicultural. Creștinii le datorează, într-adevăr, arabilor recuperarea lui Aristotel și a unui număr însemnat de matematicieni, geografi și medici greco-latini. Însă așa-numita civilizație hispano-arabă își merită cu greu numele. Ea e, mai degrabă, o interacțiune deficitară. Adevărata civilizație euro-mediteraneeană izbucnește, odată cu Renașterea, în Italia. Până și acest fapt istoric simplu a devenit, astăzi, o ipoteză sub asediu. Revizionismul l-a transformat într-o teză suspectă. Renașterea italiană pare, tot mai mult, o culpă, o eroare, o încălcare a regulamentului: Cum v-ați permis? De ce în Italia? (Răspuns: Asta e!) Există însă o în-

trebare mult mai legitimă, pe care abia câțiva istorici se încumetă să o formuleze, într-o atmosferă de mare clandestinitate: De ce nu i-a influențat cultura arabă pe arabi? Căci, dacă vorbim de o mare cultură arabă, urmele ei nu se văd în parcursul istoric și în evoluția politică a statelor arabe. Dacă admitem, în schimb, că, în ciuda importanței sale, cultura arabă e și capitala unei mari probleme, putem constata că ea i-a influențat, cu adevărat, pe arabi. Și nu spre binele lor.

Singur și sigur pe lume

Presiunea combinată a istoriei, culturii și spiritualității islamice a creat una dintre cele mai turbulente și contradictorii ipostaze ale omului. Terorismul islamic a adus criza la un nivel de virulență care a lăsat publicului occidental impresia că asistă la o convulsie de mare noutate. Dar furia tragică a Islamului e veche. Istorici, psihologi, politologi, militari, politicieni și filozofi au remarcat-o și au cercetat-o fascinați. Gibbon, Renan, Burckhardt, Spengler, Toynbee, Churchill, Pirenne, Patai, Huntington și Besançon s-au apropiat de misterul violent al Islamului și au fost nevoiți, de fiecare dată, să recurgă la arheologia spirituală. Rădăcinile agresivității istorice a Islamului sunt caligrafiate la mare adâncime, în raporturile și prescripțiile fixate genetic de o religie care s-a schimbat prea puțin. Duritatea acestei doctrine rigide, mereu ferită de o Reformă propriu-zisă, planează cu o autoritate nediminuată asupra lumii sociale a Islamului. Excepția arabă nu e o excepție, ci o variantă autonomă care nu se poate imagina decât în singurătatea triumfului universal. Islamul nu își pune problema împărțirii lumii, ci numai problema asimilării ei totale.

Această trăsătură explicită, repetată necontenit de teologi, ideologi și teroriști islamici e, însă, ignorată de o majorita-

te uriașă în Occident. Imperialismul spiritual islamic nu ar trebui totuși să surprindă. El e consecința directă a unei viziuni dictate de la un cap la altul de conceptul general de Supunere (Islam) și reglată, în cele mai mici detalii, de raporturi zdrobitoare de forță. Imperialismul islamic e un concept vast, rezemat pe o realitate istorică persistentă și amorsat de o spiritualitate mereu incandescentă. Refuzat sau ocolit de enorma majoritate a cercetătorilor (cu o excepție foarte recentă, în monografia dedicată fenomenului de Efraim Karsh), imperialismul islamic e profund oriental și intens arab. Oriental, pentru că ideea imperială e creația acestui spațiu. Construcția statelor imperiale e inaugurată aici de exemplele egiptean, asirian și babilonian. Curentul e prelungit și înarmat, pentru prima oară, cu mijloacele unei ideologii religioase militante de Islam. Deosebirea față de bazinul occidental e cum nu se poate mai evidentă. Spațiul european aderă la ideea imperială târziu și e primul care se desprinde de ea. În schimb, spațiul islamic menține și continuă tradiția imperială pe care o legitimează religios și o propagă în capitole și vestimentații istorice succesive: arabismul secolelor imediat următoare morții Profetului, expansiunea otomană, mesianismul revoluționar islamic iranian, doctrina califatului, reluată explicit de Osama Bin Laden. Islamul e legatarul unui program profetic fixat de cuvintele lui Mahomed, în ultima sa înfățișare înaintea drept-credincioșilor: „Am primit poruncă să lupt împotriva oamenilor, până când toți vor mărturisi: «Nu e alt Dumnezeu, decât Allah!»“

Ecologia divină și abolirea individului

Amprenta islamică e desenată de câteva constante istorice și spirituale persistente: o spiritualitate revelată unui Pro-

fet militar, dezvoltarea laborioasă a conceptului de război, un univers de sancțiuni și pedepse violente și o fidelitate magică față de ordinea naturală, ca garanție a ordinii sociale. Profetismul militar și, mai departe, războiul au așezat devreme, de la bun început, lumea islamică în centrul unui conflict irezolvabil cu formele paralele de viață și cultură ale lumii, cu străinii și cu arhipelagurile religioase vecine. Tot de aici, semnalmentele istorice agresive, așa-numita asprime și duritate musulmane. Raporturile cu ordinea naturală și consecințele lor pentru ordinea socială sunt mult mai complicate, dar la fel de grave. În adâncime, lumea Islamului practică un uriaș refuz de agregare rațională și de construcție individuală. Mai scurt, Islamul impune o ecologie brutală a mesajului divin. Profetul primește revelația pe care o transmite, fără modificări și fără permisiunea de modificare. Textul coranic e sacru, la modul fizic. Interpretarea sau devierea, critica și interacțiunea sunt strict interzise și pedepsite exemplar. Spre deosebire de învățătura creștină, în care îndoiala și drama filozofică joacă un rol central, Islamul prescrie ordinea și mersul lumii de la bun început. Ele sunt, deja, aici. Ordinea Islamului e ordinea naturală și invers. Modelul e complet, ca o capsulă spațio-temporală din care pot fi extrase, pentru orice clipă a istoriei, pentru orice societate și seminție, adevărurile ultime, dar și îndrumările mărunte, care reglează mersul cotidian al vieții pe pământ.

Acest edict are o importanță colosală. Aici se află cel mai influent și cel mai provocator adevăr al lumii islamice. Aici intervine divorțul, aici se produce fractura care pune Islamul într-o dimensiune complet diferită și adversă, în raporturile sale cu Occidentul. Numele acestei schisme tectonice e o ordine naturală care consfințește abolirea individului. Unitatea ontologică a lumii islamice nu e existența individuală. Axul acestei lumi e *umma*: colectivitatea, globalismul isla-

mic, din care au fost excluse orice ingerințe, societatea asocială și uniunea desăvârșită. Ea tinde să devină, prin drept divin și practică militară, realitatea generală a lumii. Multitudinea și subtilitatea mijloacelor de propagare a Islamului nu sunt acte întâmplătoare. Obligația la universalizare a rafinat o artă care alternează mijloacele violente, presiunile morale și psihologice, simbolistica extremă și compromisul tactic. În formele ei cele mai avansate această artă e *taqiya* — un concept complicat, tradus adeseori simplist, prin abilitate, perfidie sau șiretenie. Toate mijloacele sunt admise și justificate. Cheia acestei siguranțe extraordinare e tocmai ordinea naturală. Odată fixată și descrisă de revelație, ea dictează fără întrerupere și excepții. Musulmanul nu își permite să glumească nici cu restul lumii, nici cu datinile. Nemișcarea și forța în slujba nemișcării garantează conservarea singurei ordini juste. Iar în această ordine, urmând datul unei biologii primare, femeia e pântecul care înmulțește, dar și abaterea, seducătoare și senzuală, de la esența marțială și masculină a lumii. Natura dictează îngrădirea și subordonarea femeii, iar acest ordin trebuie respectat întocmai, pentru a salva ordinea socială de la rătăcire și dezagregare. Soarta femeii, e, astfel, pecetluită. Izolată, ascunsă, suspectată permanent, împachetată în costume care îi răpesc persoana fizică, femeia e, în Islam, un adversar. Bărbatul e războinicul care poartă lupta (*jihad*) atât în afară, impunând adevărul unic, cât și înăuntru, construindu-se pe sine, printr-o practică spirituală de ritual strict.

Soldatul ideii pure e impur

Relația cu femeia și locul ei în lumea islamică au fost înțelese, frecvent, drept abuz civil. E așa, însă acest gen de

observație nu depășește utilitatea unei reclamații. Problema raporturilor cu femeia e, de fapt, parte a unei sfere enorme de devianță, frustrare și conflict care domină viața erotică și sexuală a familiilor și a societăților islamice. Bine ascunse, aceste practici au creat mai curând zvonuri și prejudecăți. Și unele, și altele se dovedesc fondate. Dimensiunea problemei erotice a Islamului nu e, încă, măsurată cu precizia cuvenită, dar existența ei nu mai poate fi contestată. Studii și anchete parțiale ale sociologilor occidentali, chestionare și investigații de presă printre musulmanii din ghetourile Europei occidentale, anecdotica istorică și constatările polițiștilor, procurorilor și medicilor occidentali spun, mereu, aceleași lucruri. Incidența violului e remarcabilă numeric și tipologic. În interiorul societăților islamice tradiționale, de pildă în Pakistan, violul e prescris juridic de „instanțe" locale și aplicat punitiv femeilor vinovate de infidelitate sau frivolitate. Dreptul bărbatului de a pedepsi prin viol o rudă (soră sau fiică) e bine stabilit și necontestat.

În afara societăților islamice, de pildă în ghetourile din marile orașe occidentale, violul devine o armă. Relatările de presă și statisticile poliției au semnalat apariția unei epidemii de violuri, în ultimii doi-trei ani. La Sydney, în Australia, unde bande de tineri musulmani își anunță victimele că vor afla ce înseamnă sexul „à la Liban", în Berlinul cartierului Kreuzberg, în Danemarca, Suedia, Franța, Norvegia, schema se repetă: fete și femei nemusulmane sunt violate, de regulă în grup, de bande de tineri musulmani. În 2004, valul alarmant de violuri înregistrat în Danemarca a fost raționalizat de muftiul Shahid Medi din Copenhaga cu următoarea remarcă: femeile care umblă fără văl și se expun prea mult „ o cer" și „o caută". Documente ale poliției din Marsilia adaugă un element suplimentar: chiar după arestarea și judecarea autorilor, familiile acestora continuă să își mani-

feste nedumerirea, repetând că nu înțeleg de ce trebuie arestați bărbați care fac un lucru acceptat acasă. De multe ori, aceste declarații vin de la mame sau surori ale autorilor. Ele susțin că bătaia, violul și alte forme de brutalitate fac parte din obligațiile de îndrumător ale bărbatului și din îndatoririle cărora femeia trebuie să li se supună.

O altă tendință în expansiune e violența verbală și umilirea scatologică a femeilor cu care imigranții de origine arabă intră în contact, în situații publice. Un sondaj efectuat, la sfârșitul lui 2004, printre surorile daneze a pus în evidență rezultate șocante: în jur de 80% din surori se plâng de tratament discriminatoriu. Ele povestesc episoade repetate în care tineri musulmani le insultă, adeseori în timp ce se află în îngrijirea surorilor. În alte cazuri, musulmanii refuză îngrijirea sau le atacă pe infirmiere. Alții se ușurează în mijlocul saloanelor de spital, pentru a protesta împotriva contactului nedorit cu femeile. Acest tablou plasează femeia într-o situație aparent contradictorie: pe de o parte un dezgust care provoacă reacția de respingere, pe de altă parte o sete de umilire care se soldează cu contacte forțate și perversiuni sexuale aplicate aceloraşi femei.

Comportamentul lui Mohammed Atta, cel mai cunoscut dintre autorii atacului din 11 septembrie, rezumă ambele tendințe: nu cu mult înainte de atacul sinucigaș, Atta a vizitat un local american cu program erotic total; în schimb, în testamentul redactat cu grijă, încă înainte de a deveni membru al conspirației, autorul dispune categoric excluderea femeilor din apropierea trupului său. Contradicția e superficială. Ambele tratamente devin compatibile, în cadrul larg al crizei islamice de încredere a bărbatului, răspunzător pentru buna orientare a lumii, față de femeia necunoscută, misterioasă, în mod fundamental lipsită de bună-credință și, drept urmare, nevrednică. Războiul moral-sexual intern e atât de

intens, încât conduce la represalii cumplite în sânul familiei, unde femeia e monitorizată și suspectată clipă de clipă. Ea nu are viață publică separată și nici dreptul de a rămâne în compania altui bărbat (fie el și rudă apropiată a soțului). Aceeași ostilitate explică, măcar în parte, incidența neobișnuită a contactului sexual anal, în relațiile „normale" soț-soție. Incestul are, de asemenea, o răspândire suspectă, iar relațiile homosexuale, deși pedepsite aspru, sunt încă un semn al crizei de contact cu femeia. Originile acestui blocaj trimit la structura generală de forță și dominație dictată de teologia și spiritualitatea tradițională a Islamului. Acolo se află indignarea originară față de prezența femeii în lume. Postura eroică a musulmanului și ordinea rigidă a lumii islamice sunt contrapunctate de principiul feminin. Existența acestui principiu nu e, însă, încorporată, ea nu devine premisa unei dezvoltări armonice, ci promisiunea unei mari deraieri. Atletul Islamului se sperie de figura femeii și se crede pus în pericol de nevoia de-a o satisface. Soluția acestui soldat infantil al ordinii corecte e violența sau actul sexual impur.

Viol în grup cu Eros și Amor

În cazul agresivității sexuale de grup din marile orașe occidentale, rolul se schimbă. Aici apare, deodată, soldatul angajat în jihadul din afară. E bine să ne reamintim explicațiile muftiului danez. E, în ele, mai multă subtilitate decât se poate crede la prima vedere. Muftiul danez mută, pe nesimțite, din câteva cuvinte, problema codului prescris femeii în Islam asupra tuturor femeilor. Prescripțiile islamice devin astfel obligatorii și în Occident, iar strămutarea e stimulată sub amenințare. Această combinație de ambiguitate în declarații, subtilizare de valori și amenințare indirectă trimite direct

la *taqiya*, vechea artă a ofensivei disimulate şi multiple. Violarea femeilor neamului străin a fost mereu un act simbolic menit să umilească şi să distrugă „genetic" forţa de reproducere a tribului advers. Însă acest gen de atac a fost practicat, aproape exclusiv, în timpul războaielor, iar aici paradigma rusească nu are egal. Lucrurile se complică în cazul violurilor în grup practicate de musulmani în Occident. Starea de război nu e declarată, dar comportamentul agresorului are toate elementele unei forţe de ocupaţie.

Agresorul vrea să dispună de femeile învinsului şi lasă în acelaşi timp în urmă o sentinţă simbolică, pe care societatea atacată o înregistrează explicit sau implicit: vitalitatea şi setea de copulaţie nediscriminatorie sunt semnul unei forţe primare, care se bazează pe violenţa pură şi pe creşterea demografică. Societatea gazdă e pedepsită resentimentar pentru succesul ei de bază. În fond, este vorba de societăţi care au rezolvat de mult problema emancipării individuale şi au găsit, prin Eros şi Amor, calea pe care femeia şi bărbatul păşesc împreună. Tocmai cele două eşecuri majore ale Islamului.

Există, în cruzimea cu care agresorul loveşte aceste două opere de armonie umană, ceva programatic şi profund conştient. Asta nu înseamnă că el ar fi devenit, între timp, bărbat. Setea sa de perversiune e intactă, iar alunecarea în anomalie frecventă. În timp ce-l ancheta pe Mohammad Bouyeri, un musulman devotat, ucigaş al lui Theo Van Gogh, poliţia olandeză a descoperit ceva foarte interesant. Bouyeri făcea parte dintr-o reţea largă de tineri musulmani din Olanda care traficau şi organizau vizionări colective de DVD-uri pornografice, cu temă necrofilă, animală sau cu secvenţe de violenţă şi mutilare. Acelaşi grup practica un joc tot mai răspândit între tinerii musulmani din Olanda: colectarea de tinere olandeze, convertirea lor la islamism şi „internarea" pentru şe-

dințe colective de viol, bătaie și umilire. Agresorul de acest gen nu își face o problemă din violență, dar îndărătul masculinității sale războinice se află un timorat, o ființă care nu a reușit, de fapt, să rezolve problema armoniei principiilor masculin și feminin.

Acest eșec insuportabil e mascat în violență și transferat în comportamente rituale: violul în hoardă, degradarea prin sex anal și, în aceeași serie de acte de bravură infantilă, decapitările regizate. Problema acestui complex închis de anomalii e coerența perfectă. El se poate deplasa fără probleme, alunecând pe un terasament religios impecabil, de la o epocă istorică la alta. Busola indică precis obiectivul ultim: desființarea ordinii cunoscute și instalarea unei lumi fără definiție, fără contradicții și riscuri. Fiind, prin excelență, marea promisiune a scutirii de emancipare, Islamul se încheie într-o enormă degrevare de tensiunea existenței. Într-o nouă copilărie absolută, într-un paradis regresiv și indolent. În haos. Letali și exotici, extremi și inconfundabili, apostolii și sergenții terorismului islamic nu sunt totuși singurii locuitori ai acestei fantasme mortuare. Căderea civilizației clasice a Occidentului e urzită din două părți. Din afară și dinăuntru.

Contorsionism educat, cu vedere spre ignoranță

La sosirea sa năprasnică în Occident, terorismul islamic a găsit funcția cancerigenă deja ocupată. Și s-a bucurat. Lipsea execuția și de asta se va ocupa Islamul. În rest, terenul era bine pregătit. Elitele intelectuale, circuitul academic, mediile de informare și sistemele politice erau, în majoritate, pe recepție. Câteva generații de elevi, studenți și consumatori de opinie fuseseră educați după o formulă stranie și energică.

Treptat, efectul de acumulare și trecerea timpului au promovat persoanele și au popularizat ideile. Promoțiile reeducate au urcat în administrație, au dat tonul și personalul marilor ziare și televiziuni, au utilat aparatele de partid, ministerele, instituțiile și labirintul asociațiilor civice și al grupurilor de presiune. Dacă efectul de încălzire globală există undeva, atunci aici trebuie căutat: în dilatarea enormă a resentimentului, în automatizarea reflexului antioccidental, în deflagrația libertății de a fi indiferent la civilizație, în fine, în apoteoza burlescă a prostiei.

În mai puțin de cincizeci de ani, intelectul profesionist occidental a predat lumii care vine o lecție iresponsabilă. E greu de spus ce *nu* conține lexiconul antioccidentalismului occidental: un profesor (distinsul și perfect necunoscutul Ward Churchill, de la Univeristatea Harvard) îi acuză pe cei arși în Turnuri de fascism, căci măcelul a pus capăt vieții celor mai vinovați decât naziștii; o altă distinsă necunoscută, academică feministă, explică în ce anume constau avantajele circumciziei clitoriene, practicată forțat de musulmanii sudanezi; studenții nu se lasă mai prejos și impun Asociației Studenților Creștini de la o universitate britanică să adopte membri musulmani; în altă parte, la Newcastle, studenții decid modificarea orarului de cursuri, pentru a nu crea probleme musulmanilor care vor să se roage; un ateu declarat dă în judecată o școală romano-catolică engleză — pentru că aceasta refuzase să angajeze un ateu — și câștigă; un reputat autor de talk-show la televiziunea BBC 1 prezidează senin asupra unei ședințe de linșaj mediatic organizat sub pretextul unei dezbateri publice la care e invitat ambasadorul Statelor Unite. Ambasadorul pleacă plângând de furie și umilință, dar BBC, o organizație care le interzice angajaților săi să folosească termenul „terorist", nu are nimic de spus.

Anecdotica e sinistră și repetitivă. Deraierile personale și instituționale încep prin a stârni râsul și continuă provocând o greață nesfârșită, fără leac. Cunosc destui englezi, francezi, germani, italieni și americani adânc mâhniți și condamnați la încetarea vieții sociale. O greșeală minusculă, o scăpare minimă, o abatere milimetrică de la dogmă i-ar transforma, pe loc, în „rasiști", „fasciști" și, mai nou, „islamofobi". Mediile oficiale și mediile „bine" ale Occidentului sunt deja o dictatură. Există teme, termeni, idei, atitudini și întrebări interzise. Autocenzura a devenit o virtute, iar scandalul caricaturilor daneze a demonstrat că această virtute e aproape generală. Uriașul lanț Carrefour are grijă să planteze la intrarea supermagazinelor sale din Franța un anunț în franceză, prin care înștiințează onor clientela că se disociază de „caricaturi" și, în consecință, nu pune în vânzare produse daneze. Un consiliu local din Marea Britanie le interzice angajaților să țină pe birou căni sau cești cu desene de purcei. Musulmanii s-ar putea simți ofensați. *Daily Telegraph*, un cotidian ilustru, odinioară conservator, pune pe site-ul de internet, fără nici o reținere, un anunț în care se poate citi negru pe alb că articolul cutare a fost retras din considerente „juridice". Articolul era un interviu cu un cercetător care estima că, în următorii zece ani, Șaria, legea islamică, va înlocui legea britanică în multe dintre comunitățile musulmane din Marea Britanie. După câteva zile, ziarista care a aprobat publicarea interviului a fost concediată. Ziariști de mare calibru și popularitate sunt anunțați că nu mai pot colabora cu ziarul la care au scris ani buni. Mark Steyn, un scoțian care a relansat pur și simplu pamfletul și jurnalismul de opinie, e îndepărtat de la *Daily Telegraph* și de la nu mai puțin venerabilul *The Spectator*. Steyn e prea de dreapta, iar dreapta e un delict, nu o poziție legitimă, ca troțkismul, maoismul, comunismul, nihilismul și alte curente practicate oficial

și premiate cu poziții solide în presă, pentru palmaresul lor ca un crematoriu galactic.

Pe cine interesează? Pe nimeni. Veacul e adjudecat. A atinge și a desăvârși acest efect de dogmatism liber consimțit și acest unghi pustiu de discernământ nu e chiar o performanță fără merit. Mutația antioccidentală a Occidentului e o operă grandioasă și funestă. Ea a presupus așezarea inteligenției occidentale într-o poziție curioasă și dificilă, un soi de contorsionism educat, cu vederea spre ignoranța perfectă. Secole de creație umanistă și științifică occidentală dispar instantaneu din memoria activă a acestui grup care caută altceva, așa cum sinucigașul din rama ferestrei caută altceva în golul din față. Din acest unghi, prezentul Occidentului începe, în mod bizar, cu epoca premodernă. De atunci, timpul stă nemișcat. Istoria și gloria Occidentului n-au avut loc niciodată. Lumea e rezultatul faptelor premoderne ale Occidentului, conștiința omului e egală cu suma crescândă a culpelor, iar singura urmă lăsată în istorie de europeni și de americani este presiunea criminală asupra marilor culturi neoccidentale, începând cu Islamul și terminând cu cea mai apropiată pădure și cea mai asediată muscă pe cale de dispariție.

Islamul e colectorul abuzurilor reunite ale tehnologiei, liberalismului și imperialismului. În adevărata sa natură, Islamul e o Religie a Păcii. Asigurările liderilor comunitari care defilează la televiziune, cu același text, după fiecare atentat sunt suficiente. Există terorism islamic, e adevărat, dar el nu e terorism, ci reacția binemeritată la opresiune. Occidentul trebuie să fie atent la sensibilitățile popoarelor umilite, iar acest soi de politețe datoare impune câteva mici ajustări: îngrădirea opiniei libere, însoțită de introducerea limitelor, a cenzurii și a tabuurilor. La capătul acestei suite care vizează controlul, autocontrolul și igiena spirituală se află un pu-

rism ideologic de vocație paralelă cu ecologismul divin islamic. Occidentul li se prezintă vizitatorilor săi înfășurați în bombe, legat fedeleș. Sunt violate programatic australience vinovate de delictul de omisiune de *burkha*? Femeile trebuie să înțeleagă realitatea secolului XXI: trăim într-o societate multiculturală. Altfel spus, cerința muftiului de Copenhaga a fost acceptată. Multiculturalismul duce la mufticulturalism.

Convergență funerară

Acest proces nu e posibil decât în măsura în care mediile intelectuale occidentale adoptă principiile de viață ale Islamului. Cultura occidentală nu mai joacă vreun rol, nu mai trage de mânecă și nu mai obligă. Repetăm la începutul secolului XXI paradoxul arab al secolului X: cultura occidentală nu-l influențează pe omul occidental. Convergența sistemelor devine fapt. Islamul și antioccidentalismul roșu, brun sau verde intră într-o alianță din ce în ce mai bine formalizată. Islamizarea e deja un fapt în Europa occidentală, dar cine vede în această capitulare un episod strict apusean se înșală. În decembrie 2005, televiziunea cehă a difuzat un documentar filmat, cu camera ascunsă, într-o moschee din Praga. Imamii au explicat, pe larg, că Islamul e singurul viitor ceh și european. La două luni după difuzarea filmului, grupul ambasadorilor arabi la Praga a reacționat cu un protest energic. Restul vă e cunoscut din schema daneză. A spune că elitele occidentale nu știu sau nu vor să știe ce e și unde duce atitudinea lor față de Islam e, deja, un fel de a glumi plicticos.

Semnalele pe care le dă ansamblul cultural occidental sugerează cu totul altceva. Cea mai sumară notație înregistrează o convergență frapantă de teme, elemente și decor între

repertoriile culturale generale ale Islamului şi cele ale aşa-numitei postmodernităţi occidentale. Ascensiunea devianţei sexuale e una dintre tendinţele cel mai vizibile ale vieţii publice occidentale. Oficializarea relaţiilor homosexuale şi înălţarea lor la statutul de relaţii de întemeiere a familiei, toleranţa în creştere faţă de sadomasochism şi chiar faţă de pedofilie sunt fapte ale prezentului sau ale viitorului imediat. Convergenţa opţiunilor e la fel de bine marcată de fetişurile imagistice. Reproducerea excreţiilor, a vomei şi a fecalelor inundă filmele şi scena teatrală. Reducerea progresivă a interesului pentru lumină, deformarea grotescă a trupurilor şi discreditarea noţiunii de bun-gust, conformismul sumbru al vestimentaţiei, care cultivă negrul şi exclude culorile, sunt date fixe ale culturii selecte, de strat superior a Occidentului. Cultul generalizat al aşa-zisei arte primitive înfloreşte şi înlesneşte, de pildă, adopţia complet lipsită de analiză, în circuitul *hit*-urilor expoziţionale a unor forme de barbarie eşuată, gen civilizaţia Inca.

Alunecarea de tărâm cultural nu mai suportă explicaţia prin naivitate. Această convergenţă sinistră nu vine din lipsa de observaţie a elitelor, ci din contrariul ei. Din dorinţa secretă de a fi următoarea victimă. Elitele Occidentului pregătesc minuţios, dogmatic şi somnambulic un rit funerar de la care aşteaptă ultima satisfacţie. Autoimolarea. Aspiraţia la dezintegrare, încununarea urii de sine şi oroarea de tot ceea ce scapă spre armonie şi se sustrage schemelor de dominaţie, opresiune şi supunere (Islam). Masochismul nu se practică doar în saloane clandestine. A suferi şi chiar a muri sub pedeapsa duşmanului transformat în partener e voluptatea supremă. Cultul islamic al pedepsei îşi găseşte, astfel, imaginea răsturnată în oglinda intelectului occidental. La rândul său, intelectul occidental recunoaşte în dominaţia brutală a Islamului asupra Erosului natural şi în setea de regresie a aceluiaşi Islam calea spre autodistrugere. Convergenţa e

perfectă. Din spatele ei zâmbește, cu o clipă înainte de detonare, figura sinucigașului de profesie. Terorist sau intelectual.

Despre căderea Romei

Nimeni nu e obligat să ia masa cu destinul și să converseze, ca de la rațional la irațional, cu Furiile. Însă cine n-o face riscă. Totul. Există un cifru de acces și o schemă de ripostă în fața enormei noutăți a insurgenței islamice? Elitele politice și culturale ale lumii occidentale cred, în majoritatea lor, că mijloacele benigne ale eticii și ale compromisului sunt suficiente, că ele vor supune și vor elimina neînțelegerea, că vor întoarce din drum infiltrația violentă a Islamului. Nimic nu susține însă această speranță în același timp nobilă și puerilă. Opinia și planificarea politică occidentală suferă de o iluzie aproape totală în raporturile cu lumea islamică. În general, direcția de abordare dictată de acest angajament permisiv vine dintr-un impuls rău orientat. Din primul minut al primei zile de după 11 septembrie, liderii Occidentului politic și cultural au reacționat făcând pasul înainte, vizitând moschei și centre culturale islamice, declarându-se gata să înregistreze doleanțe, explicându-se și justificându-se.

Comportamentul e ilogic. În fond, de ce s-ar explica tocmai cel prejudiciat? Uităm un lucru elementar. Acuzat și atacat cu violență extremă, Occidentul nu are de ce să se disculpe. În toate sistemele logice și juridice, autorul, făptuitorul e cel care trebuie să se explice și nu acuzatul sau victima. Inversarea acestui raționament simplu are implicații subtile și importante. Pelerinajul vinovat pe la moschei și în fața camerelor de luat vederi presupune, în subtext, că Occidentul are datorii, că e culpabil și că trebuie să se străduiască din greu pen-

tru a obține un compromis sau o vecinătate mai bună. De ce ar fi așa? De data asta, Mahomed trebuie să vină la munte. În plan moral, această întârziere, această lipsă reflexă de reflex a dat un imperialism al opiniei educate care introduce, generație după generație, în defetism.

În planul acțiunii politico-militare, Occidentul a întârziat prea mult în așa-numitul model westfalian, al conflictului între entități statale, reglat de forța aparatului industrial și adjudecat prin ciocniri masive, de front. Rafinările succesive ale acestui model au îmbunătățit dramatic aspectele tactice (*blitzkrieg*-ul german și așa-numitul *shock & awe* american sunt cele mai spectaculoase exemple). Însă miza noului război e, în întregime, strategică. În mod fundamental, ea trebuie să se adreseze unei provocări generale și coerente, care aduce în scenă popoare purtătoare de psihologie deviantă și cultură în criză. Ascendența resentimentului și a teologiei portabile împing o mare parte a lumii spre un neofeudalism oricând convertibil în nuclearism. La acest război participă și culturile. Nu știm dacă avem în față barbaria sau cultura barbariei, dar disocierea nu are importanță. Cu adevărat crucială e deplasarea mizelor, a țintelor și a câmpului de luptă spre interior, în perimetre mentale și psihice. Atacul islamic nu țintește centrul sau muchiile edificiului politic, ci stabilitatea culturală. Lovitura vrea să profite de ezitările vizibile ale omului occidental, spre a forța o răsturnare generală de valori. Asediul a început. Dacă rațiunea occidentală va reuși să-i descifreze gramatica, spre a răspunde iraționalului pe limba lui, atunci noul război va sfârși, mai devreme sau mai târziu, cu o nouă victorie a civilizației. Dacă nu, războiul nu se va încheia nicicând. Adevărat, nu toate barbariile înving. Sau, dacă înving, reușesc să piardă în timp, dominate și răstălmăcite de mentalitățile și instituțiile superioare ale învinsului.

Acești termeni au fost reintroduși în dezbaterea istoriografică occidentală care s-a întors, de curând și deloc întâmplător, la faimoasa problemă a căderii Romei. A căzut Roma cu adevărat? La mijlocul anilor '60, revizionismul istoric a imaginat un compromis, o eschivă și o ficțiune care spun că Roma nu a căzut, ci s-a topit. Culturile romană și barbară au intrat într-o osmoză prelungă. Civilizația romană, fecundată de prospețimea frustă a oamenilor stepei, a înflorit până la apogeul din care ne tragem cu toții. Acest fel de a pune problema amenință să devină mecanismul de interpretare a noului conflict în care e angrenat Occidentul. Ar fi o eroare gravă. Căci Roma a căzut. Cu adevărat. Doi disidenți remarcabili ai istoriografiei revizioniste a osmozei (Bryan Ward-Perkins și Peter Heather) au reluat disputa, spre a enunța câteva din lucrurile clare pe care istoricii le văd tot mai greu.

Roma s-a prăbușit cu adevărat, de la un cap la celălalt al Imperiului, în toată adâncimea socială și pe toată extensia ei culturală. Ce-i drept, Roma nu a căzut într-o zi anume și acesta e singurul lucru adevărat din discursul revizioniștilor. Prăbușirea a durat, fie și numai pentru că era enorm de prăbușit. Însă, după anul 400, și mai cu seamă după 600, în tot fostul Imperiu civilizația se restrânge. Arheologia ne spune că emisia monetară se retrage în câteva centre urbane izolate și dispare din circulația provinciilor și a zonelor rurale. Ceramica se împuținează. Decorațiunile și ornamentica, precum și tehnologia prelucrării se întorc în timp la modelele primitive. Capacitatea economiei și a administrației de a menține prosperitatea se stinge. Spre deosebire de fastul de curte oriental, pe care numeroși comentatori grăbiți și turiști de muzeu îl confundă cu civilizația, Roma a desăvârșit iradierea egală a bunurilor și mijloacelor. Așezări obscure, depărtate de centrele mari ale Imperiului, pulsau în acest circuit, aducându-i omului de rând tehnologie și educație de vârf.

Nimic nu ilustrează mai bine această democrație civilizațională decât studiul calității și cantității amforelor și țiglei. Dacă vorbim de umila țiglă, cuptoarele romane produceau enorm și bine. Mijloacele de transport și rețeaua extinsă de drumuri publice sigure au permis renovarea generală a Italiei și a provinciilor. Țigla acoperă vile patriciene de mare lux și case modeste de agricultor. După anul 500, țigla dispare. „Țiglivizația" romană e defunctă. Depozitele arheologice sunt goale. Țigla și amforele nu mai ajung dincolo de orașe și dispar, în scurt timp, și din acestea. Țigla care asigura caselor romane un acoperiș practic perfect e înlocuită de stuf și de lemn. Pentru o mie de ani. Reapariția țiglei e atestată izolat, abia în Italia secolului al XV-lea. Roma a căzut cu adevărat. Osmoza e un mit seducător pentru istoricii impermeabili la marea afirmație iudeo-creștină a secolelor care au pus capăt barbariei. Fără această sinteză, Occidentul ar fi fost, probabil, o pădure, la nord de Roma. Lumea occidentală s-a salvat, în cel mai grav moment al istoriei sale, printr-o contrapropunere spirituală. Sensul înalt al civilizației noastre comune a alunecat în prizonieratul elitelor. Egalitatea socială a țiglei romane spune că puterea civilizațiilor vine din acces și din răspândire, nu din migrena pe care o exersează analitic și profesoral corpul închis al „iluminaților".

În acest sens, democrația occidentală e un fapt vechi, iar urna de vot o adăugire târzie. Există într-un text obscur, pe care Caragiale l-a publicat în *Gazeta Poporului* și nu l-a mai reluat în volum, o relatare primară a ceea ce înseamnă civilizația comună, așa cum o cunoșteau românii și în genere popoarele Europei, la 1895. Textul, intitulat sec „A. Odobescu", e un foileton în ton tabloid și istorisește, cu un dramatism adeseori ridicol, povestea nefericită de dragoste pe care Odobescu a încheiat-o luându-și zilele. Una dintre scene reface întâlnirea doamnei Odobescu, o sfântă gata să accepte infi-

delitatea și înstrăinarea soțului, cu mama rivalei. Scena e plină de formalism strict și retorică prescrisă. Cele două femei se întâlnesc și discută, în fond, o chestiune extrem de delicată, fără să atingă totuși termeni sau stări triviale. Doamna Odobescu se declară în continuare îndrăgostită de soțul ei și gata să-i redea, din acest motiv, libertatea. Apoi se va călugări. Replicile, ținuta semioficială și amestecul de sentimente contradictorii trimit puternic spre comedia parodică. Însă cadrul acestei lumi e stabil, chiar în umbra caricaturii.

Oamenii conduc relații și respectă raporturi mediate de ritualul burghez al respectului formal. Instituțiile sunt în picioare. O încredere fermă în mersul lumii scoate dintre ipotezele vieții nesiguranța, dubiul, îndoiala. Criza e marea absență. Suntem la doar douăzeci de ani de turbulența terminală a Primului Război Mondial. Nimic nu sugerează că lumea europeană e deja în fierbere subterană, că angoasele, demagogia de masă și orbirea națională vor perfora suprafața ritoasă și perfect civilizată a societăților. Ridicolul lumii lui Caragiale e, aici și în altă parte, inocent. Febra se află departe. Caragiale și lumea lui sunt, în cel mai nobil sens al cuvântului, premoderni. Conservatori. Acum câțiva ani, un foarte bun prieten (Carol Sebastian) a făcut o remarcă, în aparență ilogică: „...la Caragiale e bine. Nu există legionari." Observația nu ține de regulile succesiunii istorice. Într-adevăr, Caragiale nu putea să scrie despre oameni, idei și mișcări care aveau să-i urmeze în timp. Însă această absență e mai mult decât o nepotrivire de calendar. Lipsa presentimentului și liniștea acestei lumi care se învecinează cu o catastrofă iminentă sunt covârșitoare.

Civilizația lumii reflectate de Caragiale e ultima fotografie de grup, clară, a civilizației raționale a Europei. Toate instantaneele ce-i urmează sunt tulburi și în mișcare. Din ele se vor naște pictura și grafica agitată a modernității care li-

chidează portretul şi nu mai recunosc armonia în figura umană: Picabia şi Picasso, Malevici şi Kandinski. Sfârşitul vechii lumi occidentale avea să fie grăbit de un asalt concentrat, doctrinar şi resentimentar împotriva acelui ridicol burghez împărţit egal (ca ţigla erei romane) de oameni mărunţi care imită verbal demnitatea aristocraţiei. Dispariţia omului de rând, sau mai bine zis transformarea lui din mic funcţionar închis la toţi nasturii în bruta legionară sau în fiara setoasă de ideal revoluţionar, avea să pună capăt unui echilibru pe care nu l-am mai regăsit, de atunci încoace. Atunci a avut loc sfârşitul istoriei. Faimoasa declaraţie de casare a istoriei rostită de Fukuyama în 1989 a fost grosier postdatată. Autorul ei, un teoretician nesigur pe substratul cultural al mişcărilor politice şi un recent răzgândit de la linia neoconservatoare cu care se lansase, a văzut în victoria formelor liberale semnul unei clarificări triumfale şi dovada unei eliberări globale de dileme. Samuel Huntington, cu a sa „ciocnire a civilizaţiilor", s-a dovedit infinit mai realist. Dar Huntington nu şi-a permis nici o clipă să ignore puterea culturilor. Eşecul lui Fukuyama e un caz tipic de eroare interpretativă. Occidentul a mai trecut prin faţa acestui diagnostic promiţător şi fals. „Sfârşitul istoriei" a mai fost decretat. Ideea după care lumea e pregătită de armonia finală a fost aruncată în joc de împrejurări istorice spectaculoase şi totuşi superficiale, de agregări temporare şi înşelătoare ale istoriei.

Pacea liberală şi sfârşitul comunismului au creat o astfel de impresie la sfârşitul anilor '80, repetând de fapt trucul de imagine prin care bonapartismul îi smulgea lui Hegel, în 1805, după bătălia de la Jena, exclamaţia despre „sfârşitul istoriei". De fapt, finalul propus de Fukuyama fusese sabotat cu douăzeci de ani înainte: într-un interval de numai doi ani, 1978 şi 1980, o suită de evenimente cruciale se succed, cu o densitate de-a dreptul bizară. Dacă există ani de acce-

lerație istorică totală, atunci intervalul 1978–1980 e un exemplu uluitor. Între septembrie 1978 și septembrie 1980 ia naștere conturul secolului XXI: Karol Woityla devine Papa Ioan Paul al II-lea, Margaret Thatcher e aleasă prim-ministru al Marii Britanii, armata sovietică invadează Afganistanul, în Iran izbucnește revoluția islamică, Ronald Reagan câștigă alegerile prezidențiale în Satele Unite, Iranul și Irakul intră în cel mai lung război al secolului XX. În timp ce ideea comunistă se retrage și invită verdictul lui Fukuyama, iar consensul liberal occidental devine noul concept global, factorul islamic revine în scenă. Lumea va fi silită să-i constate ascensiunea în zorii zilei de 11 septembrie 2001. Sfârșitul istoriei a fost amânat chiar înainte de-a fi fost proclamat. Momentele de armonie și desăvârșire finală au — probabil — prea puțin de-a face cu istoria. Dacă apar, ele vin impuse de reușita culturilor. Aici, Occidentul a atins de mai multe ori apoteoza. Ultima oară, de pildă, în armonia mozartiană. De ce nu ne-am oprit, atunci și acolo? Din cauza Gnozei — spun I.P. Culianu și, înaintea lui, Eric Voegelin. Satanismul cognitiv și presupoziția originară a Răului au renăscut la intervale mari, au provocat negații fundamentale și s-au transferat în istorie, de unde au acționat violent asupra culturilor. Deruta „omului recent" pe care Horia-Roman Patapievici a descris-o, furibund și exact, e mai veche decât masca ei contemporană. Tragedia spirituală pe care Occidentul a reluat-o, în cicluri istorice repetate, este refuzul dogmatic al lui „știu că nu știu" și instaurarea lui „știu că știu" Triumful Gnozei.

Nu suntem totuși în situația care a precedat îngenuncherea Romei. Situația e mai gravă. Asaltul barbarilor care au doborât Roma imperială nu își programase înlocuirea civilizației învinse, ba nu avea nici un fel de program. Barbaria antiromană suferea de o violență militară nimicitoare și de

o naivitate culturală desăvârşită. În preajma anului 530, regi vizigoţi ca Teodoric şi Teobald pozează din monede care imită servil costumele, inscripţiile şi abrevierile numismatice romane. Doar două detalii îi mai leagă, aproape duios, pe aceşti suverani cvasiromanizaţi de cultura natală: mustaţa şi chica peste urechi. Acest atribut gotic e ultima legătură cu patrimoniul nativ şi ea se va şterge în scurtă vreme. Războiul barbarilor nu avea conţinuturi politice şi era oricum lipsit de capacitatea şi de voinţa de-a forţa schimbări culturale. Barbarii biruie pe câmpul de luptă, dar sunt absorbiţi de cultura pe care o supuseseră militar.

Esenţa acestei trepte infantile a barbariei e sportul unei violenţe stricte, beţia victoriei, vânătoarea de trofee şi pradă, aşa cum vorbeşte despre ele Genghis-Han, într-o anecdotă cronicărească: „Cea mai înaltă menire a bărbatului e să alerge, în goana calului, după duşman, să-l învingă, să-i ia în stăpânire avutul, să-i înece femeile în lacrimi, să-i cheltuiască aurul şi să folosească trupul femeilor lui". Atât. De fapt, nu e prea mult. Distrugerea, pârjolul şi ruina statului şi a statuilor trec. Roma a pierdut militar. Civilizaţia ei materială a ars aprig sub flacără şi s-a stins, în absenţa administratorilor izgoniţi sau ucişi. Însă valorile au câştigat. Roma nu a fost demisă sau înlocuită. Barbaria s-a abătut asupra Romei fără pretenţii sau alternativă culturală. Dimpotrivă, astăzi, Islamul apare la porţile Occidentului în primul rând cu acest obiectiv. Adversarul nu mai e o populaţie frontal războinică şi religios naivă. Asediul islamic mizează, cu un nihilism expert, pe renaşterea barbariei. Trebuie să rostim, odată cu Goethe, aflat pe patul de moarte, în 1832, cuvintele care invocă claritatea, deschiderea şi setea de partea bună a lumii: *Mehr Licht!* Mai multă lumină! Stingerea e la un pas de noi. Fără reintrarea în cultură, în propria cultură, Occidentul riscă să iasă din istorie.

EPILOG
(Pentru tânărul care cade)

Ţin minte foarte bine, din acea zi pe care nu o accept, o siluetă anume. Un tânăr în cămaşă albă, tăind văzduhul nemişcat, liniştit, cu capul în jos, învăluit în graţia tăcută a unei statui doborâte. Nu ştiu cine era acel tânăr care a plecat de pe World Trade Center. Aud că rudele l-au ghicit, în fotografii. Ştiu doar că părea să aibă în jur de treizeci de ani şi cădea. Şi cade. Încă. Ştiu că nu a ajuns jos. Ştiu că aşteaptă ceva de la noi. Un răspuns. Ce a fost 11 septembrie?

Să gândim bine ce-i răspundem tânărului în cămaşă albă. Trebuie să-i spunem adevărul. Altfel, n-o să-şi găsească odihna. Putem foarte bine să ne cuibărim în apocalipsa de la New York şi să hotărâm cu uşurinţă că istoria a reînceput. A produs generatorul de tragedii o variantă nouă? A ruginit Holocaustul de atâta băgare în seamă? Îi ajung Gulagului cincisprezece ani de publicitate? Vreau să spun că, imediat după 11 septembrie, a apărut întrebarea despre sensul istoriei de pînă în 10 septembrie şi temerea legată de cursul ei viitor. Vom supravieţui? Va mai exista o civilizaţie europeană?

John Lukacs, un mare şi prea puţin cunoscut istoric american, plecat din Ungaria la sfârşitul anilor '30, trăia acum şapte ani presentimentul, dacă nu certitudinea, că nu avem cum să ne despărţim de istorie, că ne vom reîntâlni cu forţa pe care am învins-o miraculos, la mijlocul anilor '40. Credincios viziunii după care încăpăţânarea iraţională a unui singur om, Winston Churchill, într-o clipă fără speranţă — mai

1940 — a salvat lumea civilizată, Lukacs a scris o carte superbă (*Cinci zile la Londra — mai 1940*). Cuvintele finale ale acestei cărți scrise de un spirit liberal și sceptic spun ceva profund despre ultima, ca și despre viitoarea noastră întâlnire cu neantul. Despre războiul de atunci și despre războiul de azi:

„În cel mai bun caz, civilizația va supraviețui. Și asta într-o măsură deloc neglijabilă datorită comportamentului lui Churchill, în 1940. În cel mai rău caz, efortul lui Churchill ne-a dat — în special nouă, celor ce eram tineri atunci — încă cincizeci de ani de libertate. Cincizeci de ani până la apariția unei noi forme de barbarie, alta decât cea a puterii germane și sovietice. Cincizeci de ani până la apariția unui nou Ev Mediu Întunecat care ar putea să înghită viața copiilor și nepoților noștri. Cincizeci de ani! Poate că a fost de ajuns."

La fel ca nazismul și bolșevismul, fundamentalismul islamic e un cult revoluționar. Suntem tentați să vedem în primul rând deosebirile, pentru că fundamenta-Islam-ismul, spre deosebire de nazism și comunism, s-a cățărat pe ideile unei religii clasice. Însă asemănările sunt izbitoare. În primul rând, trebuie să remarcăm pretenția comună și crucială a acestor trei idei care nu vor doar să schimbe lumea, ci să elimine orice alternativă.

Există un lung șir de corespondențe „în trei" care țin de un paralelism istoric ceva mai mărunt. Liderii acestor mișcări se lansează în istorie, după experiențe de educație sau autoeducație semiratate. Autodidactul Hitler, intelectoidul Lenin și „studentul" de lux Bin Laden împart eșecul spiritual cu alte figuri de veleitari (Che Guevara, Gúzman).

De ce apar astfel de oameni şi din ce se hrăneşte geniul lor resentimentar sau de ce nu se salvează ei pe parcurs, nu am cum să ştiu. Există teologi, există filozofi, există oameni cu multă ştiinţă de carte. Ei vor rezolva misterul. Sau îl vor adânci. Eu am încercat din răsputeri, în paginile acestei cărţi, să spun altceva: ceva pentru tânărul care cade.

CUPRINS

Prefață (De ce ne apărăm) 5
În ce credea Amy? 11
Câinii de americani 20
11 septembrie 2001 plus 2
(În amintirea lui Roko Camaj) 23
F**k You! (Mesaj de la Londra) 27
Viață normală, la Londra 35
Războiul timpurilor
(Lumi simultane necontemporane) 38
Victoria, regina scuzelor 50
Transplantabilii 58
Human Rights Kitsch 62
J'excuse! (Bazele amneziei occidentale) 68
O stafie bântuie Europa: Europa! 79
Ce ne unește 89
Epidemiologia ideilor 93
Tsunanimitatea 103
Lumea ca voință de subdezvoltare 114
Terminus (Reevaluarea prin inversiune) 125
Secolul credințelor 135
Eurabia (Prima înfrângere, al doilea botez) 147
În căutarea viitorului pierdut 151

Frica de ruşine (Şi delictul de libertate) 157
La mulţi ani, cât mai diferiţi de 2005! 168
Jihad şi Ahmadinejad (Islam nuclear) 176
Renaşterea barbariei 187
Epilog (Pentru tânărul care cade) 241

Redactor
RADU PARASCHIVESCU

Tehnoredactor
DANIELA DUMITRESCU

Corector
ELENA STUPARU

Apărut 2006
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la UNIVERSUL S.A.

Epoca nouă, în care am intrat după
11 septembrie 2001, nu are încă un nume.
În schimb, conflictul declanșat la scurt timp
după căderea Turnurilor din New York
are prea multe: Război împotriva terorismului,
Ciocnire a civilizațiilor, Jihad global.
Cartea lui Traian Ungureanu este o încercare
sistematică, prima sub semnătura unui autor
român, de analiză a conflictului politico-militar
și a rădăcinilor sale spirituale. Ea prezintă eroi
și victime, grozăvii și acte de generozitate
supremă, într-o istorie a violenței terminale
care opune valorile și voințele a două lumi
în conflict: Occidentul și Islamul.
Autorul descoperă în ofensiva islamică
o realitate derutantă, dictată de impulsuri
arhaice și de presiunea unor idei religioase
reformulate în cheie militară.
Volumul lui Traian Ungureanu propune
o teorie fără rezerve și lansează un avertisment
grav: lumea modernă, așa cum a fost ea
modelată de valorile Occidentului,
se află la un pas de criza finală.

În seria de autor Traian Ungureanu a mai apărut:
Tehnica neputinței la români

Foto: RĂZVAN VOICULESCU

ISBN (10) 973-50-1326-6
ISBN (13) 978-973-50-1326-4

5 948353 009767